

Toimittaneet Josefina Sipinen,
Åsa von Schoultz &
Elina Kestilä-Kekkonen

Tie Arkadianmäelle

Ehdokkaiden resurssit,
kampanjointi ja poliittiset arvot
eduskuntavaaleissa 2023

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

Tie Arkadianmäelle

Tie Arkadianmäelle

Ehdokkaiden resurssit, kampanjointi ja
poliittiset arvot eduskuntavaaleissa 2023

Toimittaneet

Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz & Elina Kestilä-Kekkonen

©2026 Tekijät ja Tampere University Press

Tämän teoksen sisältö (ellei toisin mainita) on julkaistu Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä (CC BY-NC-ND 4.0). Aineistoa saa jakaa ja levittää edelleen missä tahansa välineessä ja muodossa, kunhan tekijä mainitaan. Aineistoa ei saa hyödyntää kaupallisesti eikä sitä saa julkaista muokattuna. Tutustu käyttöehtoihin osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>.

Typografia
Markus Itkonen

Taitto
Eija Kylmäniemi

Kannen toteutus
Jonna Lahti

ISBN 978-952-359-076-2 (PDF)
ISBN 978-952-359-077-9 (painettu, nid.)

Kustantaja: Tampere University Press, Tampere, Suomi
Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Viittausohje:
Sipinen, J., von Schoultz, Å. & Kestilä-Kekkonen, E. (toim.). (2026). *Tie Arkadianmäelle: Ehdokkaiden resurssit, kampanjointi ja poliittiset arvot eduskuntavaaleissa 2023*. Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/ssz0nv54>

Sisällys

- 1 Johdanto: Kansanedustajaehdokkuus 2020-luvun Suomessa 11
Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz & Elina Kestilä-Kekkonen
- 2 Nais- ja miesehdokkaiden verkostoiltaan saama tuki 25
Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz & Elina Kestilä-Kekkonen
- 3 Puolueiden vaaliteemojen merkitys ehdokkaiden kampanjoinnissa 43
Juha Ylisalo
- 4 Kampanjointi ja kampanjoiden rahoitus 66
Mikko Mattila
- 5 Ehdokkaiden kampanjaviestintä sosiaalisessa mediassa 83
Elisa Kannasto
- 6 Negatiivinen ja positiivinen kampanjointi nais- ja miesehdokkaiden keskuudessa 105
Theodora Helimäki & Åsa von Schoultz
- 7 Ehdokaskampanjoiden kohdentaminen 119
Janette Huttunen
- 8 Ehdokkaiden kokemukset vaalihäirinnästä 138
Veikko Isotalo & Hanna Wass
- 9 Ehdokkaiden poliittiset arvot ja asenteet 158
Veikko Isotalo, Jussi Westinen & Josefina Sipinen
- 10 Ehdokkaiden demokratia-asenteet 184
Thomas Karv & Kim Backström
- 11 Poliittisen edustuksen alueellinen eriytyminen 202
Jussi Westinen & Veikko Isotalo

Kirjoittajat

Kim Backström, väitöskirjatutkija, Åbo Akademi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1941-5922>

Theodora Helimäki, vs. yleisen valtio-opin yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8014-9822>

Veikko Isotalo, projektitutkija, Turun yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4173-5914>

Janette Huttunen, projektitutkija, Åbo Akademi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0683-9344>

Elisa Kannasto, koulutuspäällikkö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1758-982X>

Thomas Karv, dosentti, valtio-opin yliopistonlehtori, Mittuniversitetet ja
Åbo Akademi

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5222-9558>

Elina Kestilä-Kekkonen, valtio-opin professori, Tampereen yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2439-1056>

Mikko Mattila, yleisen valtio-opin professori, Helsingin yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2289-8486>

Åsa von Schoultz, yleisen valtio-opin professori, Helsingin yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0708-3908>

Josefina Sipinen, dosentti, valtio-opin yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4011-278X>

Hanna Wass, yleisen valtio-opin apulaisprofessori, Helsingin yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2429-8062>

Jussi Westinen, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2680-5428>

Juha Ylisalo, dosentti, valtio-opin yliopisto-opettaja, Turun yliopisto

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7757-8404>

Kuviot ja taulukot

- Kuvio 2.1.** Ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saama kannustus. 32
- Kuvio 2.2.** Ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saamaa kannustusta selittävät lineaariset regressioanalyysit. Standardoimattomat regressiokertoimet ja 95 % luottamusvälit. 34
- Kuvio 2.3.** Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja iän mukaan, 95 % luottamusvälit. 34
- Kuvio 2.4.** Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja ensikertalaisuuden mukaan, 95 % luottamusvälit. 35
- Kuvio 2.5.** Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja puolueen mukaan, 95 % luottamusvälit. 37
- Kuvio 2.6.** Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan, 95 % luottamusvälit. 37
- Kuvio 2.7.** Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja alaikäisten lasten mukaan, 95 % luottamusvälit. 38
- Kuvio 3.1.** Ehdokkaiden kampanjoiden painopisteiden jakauma (painotettu prosenttiosuus vastaajista). 49
- Kuvio 3.2.** Eri selittävien tekijöiden vaikutus kampanjan painopisteeseen. 51
- Kuvio 3.3.** Kampanjoiden painopisteet puolueittain, kun ehdokaskohtaiset tekijät on vakioitu. Suuret arvot tarkoittavat puoluekeskeisyyttä ja pienet ehdokaskeksisyyttä. 95 % luottamusvälit. 52
- Kuvio 3.4.** Eri selittävien tekijöiden vaikutus siihen, missä määrin ehdokas korostaa puolueen vaaliohjelmaan sisältyviä asiakysymyksiä ja puolueen vaalikauden aikaista suoriutumista. 53
- Kuvio 3.5.** Ennustettu todennäköisyys, jolla ehdokas korostaa puolueen vaaliohjelmaan sisältyviä asiakysymyksiä tai puolueen suoriutumista, kun ehdokaskohtaiset tekijät on vakioitu. 55
- Kuvio 3.6.** Ehdokaskyselyn vastaajien mainitsemien tärkeimpien yhteiskunnallisten ongelmien aihealueiden jakaumat, % vastaajista. 57
- Kuvio 5.1.** Facebookin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %. 88
- Kuvio 5.2.** Instagramin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %. 89
- Kuvio 5.3.** Twitterin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %. 90
- Kuvio 5.4.** Tiktokin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2023, %. 91
- Kuvio 5.5.** Eri alustojen tärkeys eri-ikäisille ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2023, %. 92
- Kuvio 5.6.** Eri sosiaalisen median alustojen tärkeys nais- ja miesehdokkaille eduskuntavaaleissa 2023, %. 93
- Kuvio 7.1.** Ehdokaskampanjan kohdentaminen eri sukupuolille. 127
- Kuvio 7.2.** Nuorille ja yli 60-vuotiaille kohdentaminen. 129
- Kuvio 7.3.** Nuorille ja yli 60-vuotiaille kohdentaminen, ikäryhmät (% iän mukaan kohdentaneista vastaajista, n=209). 130
- Kuvio 7.4.** Ulkomaalaistaustaisten huomioiminen. 132
- Kuvio 8.1.** Ehdokkaiden vaalihäirintää koskevat asenteet (%). 143

Kuvio 8.2. Ehdokkaisiin kohdistunut ja havainnoima vaalihäirintä eri häirintätyyppien mukaan. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu itseen kohdistuneen häirinnän osuudelle. 144

Kuvio 8.3. Ehdokkaisiin kohdistuvien häirintämuotojen ehdokaskohtainen määrä. 145

Kuvio 8.4. Häirinnän kohteeksi joutumisen todennäköisyys iän (A), sukupuolen (B), poliittisen kokemuksen (C) ja vähemmistöryhmään kuulumisen (D) perusteella. 146

Kuvio 8.5. Ehdokkaiden keskiarvot A) katukampanjoinnin ja B) sosiaalisen median kampanjoinnin turvallisuudesta kohdatun vaalihäirinnän vakavuuden mukaan jaoteltuna (95 prosentin luottamusvälit). 147

Kuvio 8.6. Osuus ehdokkaista (%), jotka ovat häirinnän seurauksena 1) vähentäneet osallistumisia julkisiin vaalitulaisuuksiin, 2) vähentäneet katukampanjointia tai välttäneet tietyillä alueilla kampanjointia ja 3) vähentäneet sosiaalisen median käyttöä (95 prosentin luottamusvälit). 148

Kuvio 9.1. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella syntymävuosikohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella). 165

Kuvio 9.2. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan. 166

Kuvio 9.3. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan. 167

Kuvio 9.4. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella). 168

Kuvio 9.5. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella). 169

Kuvio 9.6. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan. 170

Kuvio 9.7. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan. 171

Kuvio 9.8. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella). 172

Kuvio 10.1. Demokratia-asenteita mittaavan summamuuttujan jakauma puolueetypin ja ehdokkaan poliittisen kokemuksen mukaan. 194

Kuvio 10.2. Ehdokkaiden demokratia-asenteita selittävä lineaarinen regressiomalli (standardoimattomat regressiokertoimet ja 95 % luottamusvälit). 195

Kuvio 11.1. Kansanedustajien lukumäärä ja sen muutos seutukunnittain. 212

Kuvio 11.2. Kansanedustajien keskimääräinen lukumäärä ja sen muutos seutukunnittain. Muutos vaalikausiperiodien 2015–2027 ja 1991–2015 välillä. 214

Taulukko 1.1 Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimuksen edustavuustarkastelu.	20
Taulukko 3.1. Aihealuetta koskevan ongelman maininneiden ehdokkaiden osuudet (%) vastaajista puolueen mukaan.	59
Taulukko 4.1. Kampanjamuotojen tärkeys vuosina 2019 ja 2023.	69
Taulukko 4.2. Tärkeimmät kampanjamuodot kansanedustajaksi valituilla ja valitsematta jääneillä (%).	72
Taulukko 4.3. Vaalikampanjoiden kokonaiskulut (ehdokaskysely).	74
Taulukko 4.4. Kampanjarahoituksen lähteet jaoteltuina puolerahoitukseen, lahjoituksiin ja omiin varoihin (%).	75
Taulukko 4.5. Valittujen ja varaehdokkaiden kampanjakulut (keskiarvo, euroa) eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023.	77
Taulukko 6.1. Kuinka voimakkaasti korosti seuraavia asioita vaalikampanjassaan (% keskiarvo, n=483).	111
Taulukko 6.2. Nais- ja miesehdokkaiden korostamat aiheet kampanjoinnissaan.	112
Taulukko 6.3. Positiivista ja negatiivista kampanjointia selittävät lineaariset regressioanalyysit.	113
Taulukko 7.1. Ehdokaskampanjoiden kohderyhmät.	124
Taulukko 7.2. Kampanjoiden kohdentaminen eri ryhmille (% kaikista ehdokkaista).	125
Taulukko 7.3. Ehdokaskampanjan kohdentaminen sukupuolikategorioittain (% sukupuolen mukaan kohdentaneista vastaajista).	128
Taulukko 8.1. Osuus ehdokkaista (%), jotka kohtasivat vaalikampanjan aikana vähintään yhden itseensä kohdistuvan vaalihäirinnän muodon. Alaraja ja yläraja osoittavat 95 prosentin luottamusvälin lasketulle osuudelle.	144
Taulukko 10.1. Ehdokkaiden suhtautuminen demokratiaan. Keskiarvot ja suluissa keskihajonta.	192
Taulukko 11.1. Suomen seutukuntien asukasluvut 1991–2023 vaalipiirien mukaisessa järjestyksessä.	207
Taulukko 11.2. Kansanedustajapaikkojen jakautuminen vaalipiireihin 1991–2023.	209
Taulukko 11.3. Valittujen kansanedustajien määrä seutukunnittain 1991–2023.	210
Taulukko 11.4. Kansanedustajapaikkojen muutoksen yhteys väkiluvun muutokseen, työttömyyteen ja korkeakoulutettujen osuuteen.	218

Liitekuvio 8A1. Ehdokkaiden kokema turvattomuuden tunne (A) katukampanjoinnissa ja (B) sosiaalisen median kampanjoinnissa. 154

Liitekuvio 8A2. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Loukkaava jahkaava puhe on osa politiikkaa eikä asialle voi tehdä mitään”. 155

Liitekuvio 8A3. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Vihapuheen, häirinnän ja uhkailun kieltävillä säännöillä puututaan haitallisesti politiikkaan”. 156

Liitekuvio 8A4. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Ehdokkaita, jotka puhuvat julkisesti kokemastaan uhkailusta ja häirinnästä, pidetään vahvoina”. 157

Liitekuvio 9A1. Ehdokkaat arvokartalla puolueen, sukupuolen ja syntymävuosikymmenen mukaan. 183

Liitetaulukko 5A1. Facebookin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit. 99

Liitetaulukko 5A2. Instagramin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit. 100

Liitetaulukko 5A3. Twitterin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit. 101

Liitetaulukko 5A4. Tiktokin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit. 102

Liitetaulukko 5A5. Eri alustojen tärkeys eri-ikäisille ehdokkaille vuonna 2023. 103

Liitetaulukko 5A6. Eri alustojen tärkeys nais- ja miesehdokkaille vuonna 2023. 104

Liitetaulukko 9A1. Helsingin Sanomien 2023 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämät ja niiden luokittelu ideologisiin ulottuvuuksiin. 180

Liitetaulukko 9A2. Aineiston ehdokkaiden kattavuus puolueittain. 181

Liitetaulukko 9A3. Ehdokkaiden lukumäärä puolueittain eri sukupolvissa sukupuolen mukaan. 182

1

Johdanto

Kansanedustajaehdokkuus 2020-luvun Suomessa

Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz & Elina Kestilä-Kekkonen

Teoksen tausta ja sisältö

Eduskuntavaaleista tarvitaan säännöllisesti uutta tutkimustietoa, sillä ehdokkuuteen ja kampanjointiin liittyvät toimintaympäristöt ovat alati liikkeessä. Puolueiden jäsenpohjan kaventuminen ja suomalaisten aiempaa heikompi sitoutuminen kansalaisyhteiskuntaan ovat vaikeuttaneet puolueiden ehdokashankintaa (Junkkari 2025; Koironen et al., 2017, s. 16; Mickelsson, 2021, s. 356–357). Samalla yhteiskunnallisen keskustelun polarisoituminen ja verkossa tapahtuva häirintä asettavat uusia haasteita ehdolle asettumiselle ja kampanjoinnille. Lisäksi niin sanottu monikriisin aika (Tooze, 2022; Lawrence et al., 2024) monimutkaistaa päätöksentekoa: edustajien on samanaikaisesti ja nopeasti otettava kantaa lukuisiin, myös kansallisvaltioiden rajat ylittäviin ja keskenään risteäviin kriiseihin.

Tämä teos tarkastelee ehdokkaiden resursseja, kampanjointia ja poliittisia arvoja eduskuntavaaleissa 2023. Siten se jatkaa aiemmin Suomessa tehtyä varsin monipuolista ehdokastutkimusta, jossa on tarkasteltu muun muassa naisten (Kuitunen, 1998; 2000), nuorten (Perälä, 2018) ja maahanmuuttaneiden (Sipinen, 2021) ehdolle asettumista ja ehdokkaaksi rekrytointia, ehdokkaiden taustoja, arvoja ja asenteita (Sipinen & Koskimaa, 2020; Isotalo & Järvi, 2020; Isotalo & Rapeli, 2024), vaalikampanjoita (Mattila et al., 2020; Mykkänen et al., 2022; Söderlund, 2024) sekä vaalimenestyk-

seen vaikuttavia tekijöitä (von Schoultz & Papageorgiou, 2021; Söderlund et al., 2021; Isotalo & von Schoultz, 2024). Käsillä olevasta tutkimuksesta ovat vastanneet monet samat tekijät kuin vuoden 2019 eduskuntavaaliehdokkaita tarkastelleesta tutkimuksesta (Kestilä-Kekkonen & von Schoultz, 2020), sillä tarkoituksena on jatkaa uuden tiedon tuottamista ”demokratian ritareista” – heistä, jotka omistautuvat suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseksi ja kansanvallan puolustamiselle.

Kevään 2023 eduskuntavaaleja edeltäneet neljä vuotta olivat hyvin käännteentekeviä koko maailmalle ja myös Suomelle. Vuonna 2022 Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, minkä seurauksena Suomi päätyi hyvin nopeasti hakemaan Nato-jäsenyyttä. Eduskuntavaaleja edeltäneissä kuntavaaleissa vuonna 2021 ja aluevaaleissa vuonna 2022 vaalikampanjointia vaikeutti merkittävästi globaali koronapandemia, mutta kevään 2023 eduskuntavaaleissa kampanjat kuitenkin pystyttiin käymään pääasiassa normaaliin tapaan.

Pandemian ja edellisellä kaudella voimaan astuneen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkimainingeissa vuoden 2023 vaalien keskeisimmiksi teemoiksi nousivat hyvinvointivaltio ja talous (ks. Juha Ylisalon luku 3 tässä teoksessa). Lisäksi kevään 2023 vaalikampanja muistetaan erityisesti blokkipolitiikasta. Punavihreät puolueet sulkiivat arvopohjaan ja asiakysymyksiin liittyvien erojen vuoksi perussuomalaiset hallitusyhteistyön ulkopuolelle jo ennen vaaleja (Kestilä-Kekkonen et al., 2024a; Wass et al., 2024). Jo vuonna 2019 muut puolueet olivat suhtautuneet varauksellisesti yhteistyöhön Jussi Halla-ahon johtamien perussuomalaisten kanssa, mutta vuonna 2023 yhteistyön ehtoja tiukennettiin entisestään. Kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo totesi tammikuussa 2023, että hallitusneuvotteluille perussuomalaisten kanssa ei ole esteitä, kunhan ohjelmallisista kysymyksistä, erityisesti työperäisestä maahanmuutosta, päästään yhteisymmärrykseen. Muutamaa päivää myöhemmin vihreiden puheenjohtaja Maria Ohisalo ilmoitti, että puolueen arvot ja tavoitteet ovat niin kaukana perussuomalaisista, että yhteistyö samassa hallituksessa olisi mahdotonta. Sosialidemokraattien puheenjohtaja Sanna Marin ja vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson tekivät samana päivänä vaalitentissä vastaavat rajaukset. Keskusta, kristillisdemokraatit ja RKP sen sijaan eivät tehneet rajoituksia hallitusyhteistyöstä.

Vihreiden, sosialidemokraattien ja vasemmistoliiton ilmoitukset loivat vaalien alla tilanteen, jossa keskeinen valinta asettui punavihreiden hallituspuolueiden ja oikeistolaisten pääoppositiipuolueiden välille. Marin pyrki vahvistamaan tätä kaksinapaista asetelmaa korostamalla Ylen vaalitentissä maaliskuun lopussa, että SDP:n vaalivoitto on ainoa keino estää kokoomuksen ja perussuomalaisten ”sinimustan hallituksen” muodostuminen seuraavalla vaalikaudella. Tällainen suoraan kilpailevia puolueita vastaan suunnattu negatiivinen kampanjointi on harvinaista Suomen poliittisessa lähihistoriassa, sillä Suomen vaalijärjestelmä suosii pääasiassa positiivista kampanjointia, jossa kritiikki tai hyökkäykset muita ehdokkaita kohtaan ovat vähäisiä. Tämä johtuu siitä, että avoimeen listavaaliin liittyy usein voimakasta kilpailua saman puolueen ehdokkaiden välillä, ja tämä puolueen sisäinen kilpailu

voi olla jopa intensiivisempää kuin eri puolueiden ehdokkaiden välinen kilpailu (ks. Helimäen ja von Schoultzin luku 6 tässä teoksessa).

Marin kuitenkin onnistui retoriikallaan houkuttelemaan punavihreän blokin kannattajien ääniä SDP:lle, ja tämän seurauksena vuoden 2023 eduskuntavaalit jäivät historiaan myös niin kutsutusta taktisesta äänestämisestä (Kestilä-Kekkonen et al., 2024b). Vaikka tämä toimi SDP:n eduksi – onnistuihan puolue lisäämään paikkamääräänsä verrattuna vuoden 2019 vaaleihin – SDP:stä ei kuitenkaan tullut pääministeripuoluetta, vaan Suomeen muodostettiin kokoomuksen, perussuomalaisten, KD:n ja RKP:n kesken oikeistohallitus. Kokonaisuutena punavihreä blokki eli SDP, vasemmistoliitto ja vihreät menetti paikkoja eduskunnassa (Kestilä-Kekkonen et al., 2024a).

Arvomaailmojen törmääminen ja politiikan blokkiutuminen voivat johtaa väestöryhmien välisen vastakkainasettelun syvenemiseen. Tästä syystä tutkimuksessa on viime vuosina kiinnitetty erityisen paljon huomiota niin kutsuttuun affektiiviseen eli tunnepohjaiseen polarisaatioon. Vaikka affektiivinen polarisaatio on Suomessa toistaiseksi ollut maltillista, sen taso vaihtelee puoluekannatuksen mukaan (Kawecki & Kekkonen, 2024). Affektiivisen polarisaation seurauksena myös ehdokkaisiin kohdistuva häirintä voi lisääntyä (ks. Isotalon ja Wassin luku 8 tässä teoksessa), ja tätä vauhdittaa etenkin kampanjoiden siirtyminen yhä enenevässä määrin verkkoon (ks. Kannaston luku 5 tässä teoksessa).

Tämän teoksen luvuissa tutkijat analysoivat, millaisia tukiverkostoja kansanedustajaehdokkaiden taustalta löytyy, miten he kampanjoivat ja rahoittavat vaalityötään, millaisia heidän poliittiset näkemyksensä ovat, ja miten poliittinen edustus toteutuu eri puolilla Suomea. Yksi useita lukuja läpileikkaava teema on suomalaisen vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyys ja sen seuraukset ehdokkaiden toimintaympäristölle.

Luvussa 2 Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz ja Elina Kestilä-Kekkonen tarkastelevat sukupuolittunutta tietä ehdokkuuteen ja edustajaksi eli nais- ja miesehdokkaiden verkostoiltaan saamaa tukea. He osoittavat, että miehiin verrattuna naiset kokevat kautta linjan saaneensa enemmän kannustusta ehdokkuudelleen sekä puolueeltaan että lähipiiriltään. Tämä voi viitata siihen, että naisehdokkaat todella tarvitsevat enemmän tukea asettuakseen ehdolle, siinä missä miesten osalta vähäisempi tuen määrä ei muodosta estettä ehdokkuudelle. Kirjoittajat selittävät tätä miesten naisia vahvemmallalla minäpystyvyyden kokemuksella eli luottamuksella omiin kykyihin toimia ehdokkaana ja mahdollisuuksien mukaan myös vaaleilla valittuna edustajana.

Luvussa 3 Juha Ylisalo tutkii puolueiden vaaliteemojen merkitystä ehdokkaiden kampanjoinnissa. Suomalaisessa avointen listojen vaalijärjestelmässä ehdokkaat keräävät ääniä puolueensa listalle, mutta heidän on myös välttämätöntä saada henkilökohtaisia ääniä päästäkseen itse riittävän korkealle listasijalle. Ylisalon analyysi osoittaa, että suurin osa ehdokkaista pyrkii hankkimaan huomiota sekä itselleen että puolueelleen. Puolueille tärkeiden teemojen suhteen ehdokkaat näyttävät korostavan uuden vaalikauden tavoitteita sisältäneitä vaaliohjelmia enemmän kuin

puolueiden suoriutumista edellisellä vaalikaudella. Ehdokkaiden tärkeimpinä pitämät ongelmat osoittavat, että vuoden 2023 eduskuntavaaleissa oli kyse erityisesti sosiaaliturvasta ja sote-palveluista sekä taloudesta. Puolueiden välillä on jonkin verran eroja ehdokaskampanjoiden puolue- ja ehdokaskeskeisyydessä. Valtiovarainministeripuolueena vaaleihin käyneen keskustan ehdokkaat pitivät puoluettaan melko vähän esillä ja korostivat muita harvemmin puolueensa vaaliohjelmaa ja aiempaa suoriutumista. Vasemmistoliiton ehdokkaat sen sijaan painottivat vahvasti puolueen teemoja. Yleisesti ottaen ehdokkaat painottavat oman puolueensa äänestäjäkunnan päällimmäisiä huolenaiheita.

Luvussa 4 Mikko Mattila tarkastelee ehdokkaiden kampanjointia ja sen rahoitusta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa sekä sitä, missä määrin ne erosivat vuoden 2019 vaaleista. Mattila painottaa, muiden lukujen kirjoittajien tavoin, suomalaisen vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyyttä, joka kannustaa ehdokkaita korostamaan omaa henkilöään usein myös muiden ehdokkaiden kustannuksella. Järjestelmä johtaa samalla hajautettuun kampanjarahoitukseen, jonka kokoaminen on pitkälti ehdokkaiden omalla vastuulla. Tästä syystä ammattimaisemmat ja dataohjatut kampanjointimuodot ovat Suomessa yleistyneet hitaammin kuin maissa, joissa puolueet vastaavat keskitetysti kampanjoiden organisoinnista. Toisaalta kampanjoinnin kokonaiskuvassa ei ole tapahtunut merkittäviä laadullisia muutoksia neljässä vuodessa, eivätkä keskimääräiset kustannukset ole kasvaneet. Silti menestyksenkäs kampanjointi on useimmiten kallista, ja noin puolet kampanjoista rahoitetaan ehdokkaiden omilla varoilla. Tämän seurauksena ehdokkaiden lähtökohdat eivät ole yhdenvertaiset.

Luvussa 5 Elisa Kannasto jatkaa kampanja-analyysia tarkastelemalla eduskuntavaaliehdokkaiden kampanjaviestintää sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median kautta poliitikot voivat pitää suoraan yhteyttä äänestäjiinsä ilman perinteisten tiedotusvälineiden portinvartijuutta. Samalla poliitikot tavoittelevat sosiaalisen median kautta myös journalistien huomiota ansaitakseen mediatilaa. Kannasto selvittää, miten tärkeinä eduskuntavaalien 2023 ehdokkaat eri puolueista ja ikäluokista pitävät sosiaalisen median alustoja, kuten Facebookia, Instagramia, Twitteriä, Youtubea ja Tiktokia. Hän osoittaa, että harva ehdokas keskittyy vain yksittäisen alustan kautta viestimiseen, vaan että kampanjointi on levinnyt monialustaiseksi. Sosiaalista mediaa lähestytään strategisesti, ja siten suositut alustat kasvattavat helposti suosiotaan entisestään, tai jos joku alusta menettää suosionsa, se näkyy nopeasti myös neljän vuoden vaalisyklin aikana. Tulosten valossa on kuitenkin syytä huomata, että siinä missä sosiaalisen median ajateltiin vielä sen olemassaolon alkuvaiheessa demokratisoivan kampanjoita vähentämällä tarvetta rahalliselle panostukselle, menestyminen eduskuntavaaleissa edellyttää yhä varsin mittavia kampanjabudjetteja, joista osa kuluu yhä ammattimaisempaan kampanjointiin sosiaalisessa mediassa.

Luvussa 6 Theodora Helimäki ja Åsa von Schoultz analysoivat ehdokkaiden negatiivista ja positiivista kampanjointia eli sitä, missä määrin ehdokkaat kritisoivat muiden ehdokkaiden ja puolueiden ehdotuksia ja toimintaa (negatiivinen kampanjointi) tai sen sijaan keskittyvät omien poliittisten näkemystensä ja saavutustensa

korostamiseen (positiivinen kampanjointi). Moderni negatiivinen kampanjointi liitetään usein Yhdysvaltain presidentinvaaleihin, missä esimerkiksi presidentti Donald Trump on erittäin tunnettu häpeilemättömästä kielenkäytöstään ja vastapelleidensa loukkaavasta nimittelystä. Suomalaiseen avoimeen listavaaliin tällainen käytös voi kuitenkin istua huonosti. Vaikka muiden puolueiden ehdokkaiden kritisointi voi olla hyödyllistä, oman puolueen ehdokkasiin kohdistuva kritiikki saattaa vähentää yhteistä äänimäärää puolueelle ja näin ollen vahingoittaa negatiivisesti kampanjoivaa ehdokasta. Helimäki ja von Schoultz osoittavatkin, että positiivinen kampanjointi korostui eduskuntavaaleissa 2023, sillä itselle tärkeiden asiakysymysten korostaminen oli selkeästi yleisin tapa kampanjoida ja erottua muista ehdokkaista. Naiset kampanjoivat keskimäärin positiivisemmin ja miehet negatiivisemmin, mikä voi liittyä siihen, että sukupuolistereotyyppien vuoksi naisia todennäköisesti rangaistaisiin enemmän, mikäli he kampanjoisivat voimakkaan negatiivisesti.

Luvussa 7 Janette Huttunen tutkii ehdokaskampanjoiden kohdentamista. Ehdokaskeskisessä vaalijärjestelmässä ehdokkaat kokoavat pitkälti omat kampanjaorganisaationsa ja vastaavat itsensä mainostamisesta. Käyttäkseen rajalliset resurssinsa mahdollisimman tehokkaasti ehdokkaat kohdentavat usein vaalikampanjansa heille, jotka ehdokkaat mieltävät potentiaalisiksi äänestäjäkunnakseen. Sosiaalisen median suosion myötä ehdokkailla on mahdollisuus kohdentaa kampanjansa yhä tarkemmin rajatuille väestöryhmille. Huttusen analyysi osoittaa, että ehdokkaat kohdentavat vaalikampanjoitaan itsensä kaltaisille ihmisille: naiset naisille, miehet miehille, nuoret nuorille ja iäkkäät iäkkäille. Tämä ei ole yllättävää, sillä peilikuvanedustuksen periaatteiden mukaisesti ehdokkaat saattavat ajatella edustavansa parhaiten heitä, joita he itse muistuttavat ja ajatella vaalitaktisesti vetoavansa parhaiten äänestäjiin, jotka voivat tunnistaa itsensä heissä. Tämä kuitenkin tarkoittaa, että ehdokaslistoilla aliedustetut ryhmät todennäköisesti jäävät vaaleissa mobilisointipyrkimysten ulkopuolelle. Siten esimerkiksi naiset, nuoret, vanhemmat ikäryhmät sekä erilaisiin vähemmistöryhmiin kuuluvat voivat saada vähemmän heille kohdennettuja vaaliviestejä ja kannustusta poliittiseen aktiivisuuteen.

Luvussa 8 Veikko Isotalo ja Hanna Wass analysoivat ehdokkaiden kokemaa vaalihäirintää. Erilainen pelottelu, uhkailu ja häiriökäyttäytyminen, joita ehdokkaat joutuvat kampanjoidessaan nykyisin kohtaamaan, voivat nostaa kynnystä asettua ehdolle, kun poliitikon ammatti alkaa vaikuttavaa vastenmieliseltä tai suoranaisen vaaralliselta uravalinnalta. Häirintä saattaa saada myös äänestäjät takajaloilleen politiikan näyttäytyessä sekasortoiselta toimintakentältä, johon liittyy monenlaisia väärinkäytösepäilyjä ja syytöksiä. Isotalo ja Wass osoittavat, että vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaista noin 70 prosenttia kohtasi jonkinlaista häirintää kampanjoinnin aikana. Yleisimpiä häirinnän muotoja olivat sosiaalisen median tilien häirintä, virheellisen informaation levittäminen ehdokkaista tai puolueista ja loukkaavat kasvokkaiset kommentit. Häirintäkokemukset ovat myös vahvasti sukupuolittuneita, sillä naisehdokkaat raportoivat häirintätapauksista miesehdokkaista selvästi useammin. Tämä voi entisestään korostaa naisten miehiä suurempaa tarvetta saada tukea ehdokkuudelleen puolueelta ja omalta lähipiiriltään (vrt. Sipisen, von

Schoultzin ja Kestilä-Kekkonen luku 2 tässä teoksessa). Valtaosa ehdokkaista ei katso loukkaavan puheen kuuluvan politiikkaan, vaan kannattaa vihapuheen rajoittamiseen tähtääviä toimia. Pidemmällä tähtäimellä häirinnän seuraukset voivat olla erittäin haitallisia yhdenvertaisen edustuksellisen demokratian toimivuudelle, mikäli häirintäkokemukset tai pelkkä uhka häirinnän kohtaamisesta karkottavat etenkin nuoria tai erilaisten vähemmistöjen edustajia pois politiikasta. Poliittinen edustus voi tällöin vinoutua nykyistäkin enemmän olemassa olevia valtasuhteita suosivaksi.

Luvussa 9 siirrytään tarkastelemaan ehdokkaiden poliittisia asenteita. Veikko Isotalo, Jussi Westinen ja Josefina Sipinen analysoivat, missä määrin asenteissa on havaittavissa sukupuolen ja sukupolven mukaista eriytymistä. Viime vuosina on käyty vilkasta keskustelua sukupuolten välisestä kuilusta poliittisissa arvoissa ja asenteissa, joka näkyy siten, että etenkin nuoret naiset ovat merkittävästi keski-ikäisiä miehiä arvoliberaalimpia ja vasemmistolaisempia (Isotalo et al., 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Tämä on näkynyt myös äänestyskäyttäytymisessä: vuoden 2023 eduskuntavaaleissa punavihreä blokki (SDP, vasemmistoliitto ja vihreät) sai 42 prosenttia naisten äänistä, mutta vain 27 prosenttia miesten äänistä. Isotalo, Westinen ja Sipinen selvittävät, heijastuuko äänestäjäkunnassa havaittu sukupuolikuilu myös ehdokkasiin. Tulokset osoittavat, ettei yksikään eduskuntapuolueista ole sisäisesti jakautunut sukupuolen tai sukupolven mukaan vasemmisto-oikeisto- tai liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella. Esimerkiksi perussuomalaisten nuorempien miesehdokkaiden keskuudessa korostuvat autoritääriset, perinteiset ja nationalistiset arvot, mutta sama arvoprofiili näkyy myös puolueen nuorissa naisehdokkaissa. Suurimmat asenne-erot ehdokaskunnassa muodostuvat 1960–1970-luvuilla syntyneiden oikeistolaisten, perinteisiä arvoja ja auktoriteetteja korostavien miesten sekä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden vasemmistolaisten, liberaalien ja ympäristötietoisten naisten välille. Sen sijaan 1960–1970-luvuilla syntyneet naisehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat ovat arvomaailmaltaan suhteellisen lähellä toisiaan.

Luvussa 10 Thomas Karv ja Kim Backström tutkivat ehdokkaiden demokratia-asenteita. Maailmanlaajuisesti demokratioiden määrä on laskenut verrattuna 30 vuoden takaiseen (International IDEA, 2024, s. 13), ja esimerkiksi Unkarissa, Puolassa ja Yhdysvalloissa valtion poliittiset johtajat ovat johdonmukaisesti murentaneet maansa demokratian tilaa muun muassa heikentämällä oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja rauhallista vallanvaihtoa vaalien jälkeen. Suomi on yksi maailman vakaimmista demokratioista, mutta on selvää, että demokraattinen hallinto tarvitsee demokratian kannattajia. Karv ja Backström lähtevät liikkeelle ajatuksesta, että poliittiseen luottamustehtävään hakeutuminen usein tarkoittaa, että ehdokas hyväksyy edustuksellisen demokratian instituutiona. Tämä ei kuitenkaan välttämättä toteudu nykyhetkessä, jossa politiikka hahmotetaan yhä enemmän ”puhdas-sieluisten kansalaisten” ja ”korruptoituneen eliitin” välisenä kamppailuna. Karv ja Backström osoittavat, että yleisesti ottaen eduskuntaan pyrkivät ehdokkaat ovat tyytyväisiä Suomen demokratian tilaan. Samalla tulokset kuitenkin osoittavat, ettei myönteinen suhtautuminen demokratiaan ole ehdoton ehdokasvalinnan edellytys.

Niin sanottuihin järjestelmänvastaisiin puolueisiin, joihin Karv ja Backström lukevat perussuomalaiset ja Liike Nytin, kuuluvat ehdokkaat suhtautuvat demokratiaan selvästi kriittisemmin kuin vakiintuneiden puolueiden ehdokkaat. Nykyajassa, jota leimaavat eri väestöryhmien väliset jännitteet ja ideologinen vastakkainasettelu, demokratiaan myönteisesti suhtautuva poliittinen kulttuuri ei ole itsestäänselvyys.

Teoksen viimeisessä luvussa 11 Jussi Westinen tutkii poliittisen edustuksen alueellista eriytymistä. Muuttovoitto, korkea koulutustaso, korkea työllisyys, kiinteistöjen arvon säilyminen ja keskimääräistä korkeampi syntyvyys ovat Suomessa kasautuneet enenevässä määrin samoihin paikkoihin. Toisaalla rakennemuutos on koetellut toisia alueita ankarammin, ja näiltä alueilta on jääty myös entistä useammin ilman omaa kansanedustajaa. Edustuksen puuttuminen merkitsee heikompaa edunvalvontaa ja voi heikentää asukkaiden uskoa siihen, että heidän äänellään on merkitystä poliittisessa päätöksenteossa. Väestöennusteet ennakoivat, että väestö keskittyy tulevaisuudessa yhä harvempiin seutukuntiin, mihin vaikuttavat muun muassa syntyvyyden alueelliset erot, sisäinen muuttoliike ja suurille kaupunkiseuduille painottuva maahanmuutto. Näiden kehityssuuntien valossa on todennäköistä, että vaalipiirien välinen paikkajako muuttuu yhä epätasaisemmaksi. Myös maakuntien sisällä väestö keskittyy maakuntakeskuksiin. Samalla äänestysaktiivisuus on viime vuosikymmeninä eriytynyt: korkeammin koulutetuilla ja vauraammilla alueilla äänestetään aktiivisemmin kuin sosioekonomisesti heikommilla ja muuttotappiosta kärsivillä alueilla. Kaikkiaan nämä trendit viittaavat siihen, että alueiden väliset erot poliittisessa edustuksessa saattavat kasvaa tulevaisuudessa entisestään.

Tämä teos tarjoaa ajankohtaisen kuvan siitä, millaisin resurssein kansanedustajaehdokkaat osallistuivat vuoden 2023 eduskuntavaaleihin sekä siitä, millaisia poliittisia arvoja ja käsityksiä he edustivat. Tulokset osoittavat, että suomalainen ehdokasdemokratia on monella tavalla vahva ja elinvoimainen, mutta sen toimintaedellytyksiin kohdistuu samanaikaisesti useita paineita. Teoksen keskeiset johtopäätökset on mahdollista tiivistää seuraaviin havaintoihin.

Ensinnäkin ehdokkuuden sosiaaliset ja taloudelliset resurssit jakautuvat epätasaisesti. Ehdokkaiden kampanjointi nojaa yhä vahvasti henkilökohtaiseen rahoitukseen, mikä asettaa ehdokkuudesta kiinnostuneet eriarvoiseen asemaan jo ennen vaaleja. Sukupuolellakin on edelleen merkitystä: naiset tarvitsevat usein enemmän ulkopuolista tukea ja kannustusta lähteäkseen ehdolle. Myös erot kampanjointityyleissä heijastavat politiikan sukupuolittuneisuutta.

Toiseksi kampanjointia muovaavat uudenlaiset viestintäympäristöt ja toimintatavat. Sosiaalisen median monialustainen käyttö on muodostunut välttämättömäksi osaksi kampanjointia, mutta sen mahdollisuuksien ohella korostuvat myös riskit. Verkossa tapahtuva häirintä ja vihapuhe ovat tulleet osaksi poliittisen toiminnan arkea, ja ne uhkaavat kaventaa osallistumisen yhdenvertaisuutta heikentämällä erityisesti nuorten ja vähemmistöihin kuuluvien motivaatiota hakeutua ehdokkaiksi.

Kolmanneksi suomalaisen vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyys näyttäytyy kaksiteräisenä miekkana. Se tarjoaa ehdokkaille tilaa profiloitua itselle tärkeiden ryhmien edustajana, mutta samalla se siirtää kampanjarahoituksen keräämisen ja

kampanjoiden järjestämisen puolueilta ehdokkaille ja lisää kilpailua myös puolueiden sisällä. Järjestelmä vahvistaa politiikan henkilöitymistä ja voi samalla heikentää puolueiden sisäistä yhtenäisyyttä. Toisaalta ehdokkaiden arvojen ja asenteiden analyysi osoittaa, ettei puolueiden sisällä ole havaittavissa merkittäviä jakolinjoja naisten ja miesten eikä eri-ikäisten ehdokkaiden välillä. Tämä kertoo siitä, että puolueet kykenevät edelleen rekrytoimaan ehdokkaita, jotka sitoutuvat puolueidensa ohjelmallisiin linjauksiin ja ovat niistä suhteellisen yksituumaisia.

Lopuksi teos tuo esiin, että edustuksellisen demokratian toimivuus ei ole itsensänselvyys. Vaikka suurin osa ehdokkaista suhtautuu myönteisesti demokratiaan ja luottaa sen instituutioihin, järjestelmänvastaiset ja populistiset tulkinnat ovat saaneet sijaa myös ehdokaskunnassa. Alueellinen eriytyminen, sosiaalinen eriarvoisuus ja affektiivinen polarisaatio voivat tulevaisuudessa haastaa demokratian yhdenvertaisuuden ja edustuksellisuuden periaatteita. Demokratian tulevaisuus riippuukin siitä, kuinka hyvin poliittinen järjestelmä kykenee ylläpitämään kansalaisten motivaatiota ja turvallisuudentunnetta osallistua – sekä äänestäjinä että ehdokkaina – yhteisten asioiden hoitoon.

Suurin osa tämän teoksen empiirisistä analyyseistä perustuu vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkailta kerättyyn kyselytutkimusaineistoon (ks. aineistokuvaus myöhemmin tässä luvussa). Kahdessa luvussa hyödynnetään myös vuoden 2019 ehdokaskyselyä (ks. aineistokuvaus Kestilä-Kekkonen ja von Schoultz 2020, s. 19). Ehdokaskyselyitä koordinoi Helsingin yliopisto, ja ne ovat osa laajempaa kansainvälistä yhteistyöprojektia (*Comparative Candidates Survey*, www.comparativecandidates.org), joka kerää tietoa parlamenttivaalien ehdokkaista eri maissa ja mahdollistaa siten maiden välisen vertailun yhdenmukaisia mittareita käyttäen. Tutkimus sisältää kysymyksiä eri aihealueista, kuten ehdokkaiden poliittisesta taustasta ja kokeemuksesta, nimittämisprosesseista, kampanjoinnista sekä poliittisista arvoista että demokratiakäsityksistä. Maakohtaisiin kyselyihin on ollut mahdollista lisätä myös muita, oman poliittisen järjestelmän kannalta relevantteja mittareita. Kyselytutkimus toteutettiin Suomessa ensimmäistä kertaa vuonna 2007, ja nyt se toteutettiin viidennen kerran.

Kiitämme lämpimästi kaikkia kyselyyn vastanneita ehdokkaita. Ilman heidän vastauksiaan tämä tutkimus olisi jäänyt tekemättä ja moni arvokas tutkimustulos saamatta. Teoksen toimittajina haluamme myös kiittää kaikkia kirjoittajia, jotka ovat antaneet jälleen panoksensa suomalaiselle ehdokastutkimukselle. Lisäksi haluamme esittää erityiskiitoksen Tampereen politiikan tutkimuksen laitoksen tutkimusavustajalle, yhteiskuntatieteiden kandidaatti Topias Favorinille erittäin huolellisesta toimitustyöstä kirjan loppuvaiheessa.

Josefina Sipinen, Yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto

Åsa von Schoultz, Professori, Helsingin yliopisto

Elina Kestilä-Kekkonen, Professori, Tampereen yliopisto

Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimus

Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimus kerättiin sähköisenä kyselynä 23.5.2023–30.10.2023 välisenä aikana. Ensimmäisessä vaiheessa tutkijat lasivat oikeusministeriön sivuilta tiedot eduskuntavaalien 2023 ehdokkaista ja etsivät internetistä ehdokkaiden sähköpostiosoitteet. Kutsu kyselyyn lähetettiin toukokuussa sähköpostitse kaikille niille ehdokkaille, joille löytyi sähköpostiosoite (72 prosenttia ehdokkaista). Ehdokkaille, jotka eivät vielä olleet vastanneet kyselyyn, lähetettiin kesäkuun aikana lisäksi kaksi muistutusta sähköpostitse. Syyskuussa vastaamatta jättäneitä ehdokkaita (myös heitä, joiden sähköpostiosoitetta ei aluksi löydetty) lähestyttiin vielä kirjeitse ja pyydettiin vastaamaan sähköiseen kyselyyn. Ehdokkaiden kotiosoitteet poimittiin Digi- ja väestötietoviraston (DVV) ylläpitämästä väestörekisteristä. Oikeusministeriö luovutti tutkijoiden pyynnöstä DVV:lle poimintaan tarvittavat ehdokkaiden henkilötunnukset. Tutkijoille luovutettiin ainoastaan ehdokkaiden kotiosoitteet (pois lukien niiltä ehdokkailta, jotka olivat kieltäneet osoitetietojensa luovutuksen).

Aineiston edustavuustarkastelu on kuvattu taulukossa 1.1. Siitä nähdään, että vaikka kyselyyn vastasi vain joka viides eduskuntavaalien ehdokkaista (vastausprosentti 20 prosenttia, $n=483$), aineisto on kohtuullisen edustava, kun huomioidaan ehdokkaiden sukupuoli, ikä, koulutus, puolue, vaalipiiri, valintatieto ja äidinkieli. Merkittävimmät ja potentiaalisesti kyselyvastauksiin heijastuvat vinoumat liittyvät ehdokkaiden koulutustaustaan: korkeasti koulutetut ovat aineistossa ylliedustettuina ja matalammin koulutetut aliedustettuina. Kansanedustajaksi valitut ovat aineistossa myös aliedustettuina ja muodostavat niin pienen joukon, ettei tällä aineistolla ole mahdollista luotettavasti vertailla valituksi tulleiden ja valitsematta jääneiden välisiä eroja. Aineistoon on kuitenkin laskettu painomuuttuja, jossa on huomioitu taulukossa 1.1 listatut taustatekijät. Tiedot jakaumista kaikkien ehdokkaiden osalta on saatu oikeusministeriön ehdokasrekisteristä ja Tilastokeskuksen ehdokastilastoista.

Taulukko 1.1 Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimuksen edustavuustarkastelu.

	Kyselyvastaajat		Kaikki ehdokkaat		Erotus %-y (otos – perusjoukko)
	n	%	n	%	
Kaikki	483	100	2424	100	
Sukupuoli					
Nainen	214	44,3	1039	42,9	1,4
Mies	253	52,4	1385	57,1	-4,7
Ikä					
18–24	24	5,0	103	4,2	0,8
25–34	84	17,4	376	15,5	1,9
35–44	120	24,8	680	28,1	-3,3
45–54	116	24,0	640	26,4	-2,4
55–64	90	18,6	424	17,5	1,1
65–	49	10,1	201	8,3	1,8
Koulutus					
Perusaste	8	1,7	163	6,7	-5,0
Toinen aste	98	20,3	798	32,9	-12,6
Alin korkea-aste	45	9,3	167	6,9	2,4
Alempi korkeakouluaste	111	23,0	470	19,4	3,6
Ylempi korkeakouluaste, tutkijakoulutus	220	45,5	826	34,1	11,4
Tieto puuttuu	1	0,2			0,2
Puolue					
KOK	44	9,1	212	8,7	0,4
PS	40	8,3	217	9,0	-0,7
SDP	38	7,9	217	9,0	-1,1
KESK	44	9,1	205	8,5	0,6
VAS	52	10,8	217	9,0	1,8
VIHR	54	11,2	217	9,0	2,2
RKP	29	6,0	111	4,6	1,4
KD	35	7,2	188	7,8	-0,6
LIIK	32	6,6	177	7,3	-0,7
Muu	115	23,7	663	27,4	-3,7
Vaalipiiri					
Hämeen vaalipiiri	34	7,0	144	5,9	1,1
Helsingin vaalipiiri	74	15,3	293	12,1	3,2
Kaakkois-Suomen vaalipiiri	28	5,8	158	6,5	-0,7
Keski-Suomen vaalipiiri	28	5,8	146	6,0	-0,2
Lapin vaalipiiri	23	4,8	112	4,6	0,2
Oulun vaalipiiri	39	8,1	177	7,3	0,8
Pirkanmaan vaalipiiri	42	8,7	239	9,9	-1,2
Satakunnan vaalipiiri	24	5,0	124	5,1	-0,1
Savo-Karjalan vaalipiiri	30	6,2	156	6,4	-0,2
Uudenmaan vaalipiiri	97	20,1	485	20,0	0,1
Vaasan vaalipiiri	28	5,8	161	6,6	-0,8
Varsinais-Suomen vaalipiiri	36	7,5	214	8,8	-1,3
Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri	0	0	15	0,6	-0,6

	Kyselyvastaajat		Kaikki ehdokkaat		Erotus %-y (otos – perusjoukko)
	n	%	n	%	
Valintatieto					
Valittu	16	3,3	200	8,3	-5,0
Ei-valittu	467	96,7	2224	91,7	5,0
Äidinkieli					
Suomi	420	87,0	2 183	90,1	-3,1
Ruotsi	36	7,5	164	6,8	0,7
Muu / tieto puuttuu	27	5,6	77	3,2	2,4

Aineistoa ei voitu arkistoida Tietoarkistoon, sillä sen anonymisointi olisi tarkoittanut lähes kaikkien taustamuuttujien poistamista aineistosta. Aineiston yhteys-henkilönä toimii professori Åsa von Schoultz Helsingin yliopistosta.

Viittausohje: Sipinen, Josefina, von Schoultz, Åsa, Kestilä-Kekkonen, Elina, Isotalo, Veikko ja Lehtinen, Julius (2023). Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimus [The Finnish Parliamentary Election Candidate Survey 2023]. (ei-julkinen tutkimus-aineisto)

Lähteet

- Junkkari, M. (5.3.2025). Kuntavaalien ehdokasmäärä romahti – ja sillä voi olla dramaattisia vaikutuksia. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011077902.html>
- International IDEA. (2024). *The Global State of Democracy 2024: Strengthening the Legitimacy of Elections in a Time of Radical Uncertainty*. <https://doi.org/10.31752/idea.2024.55>
- Isotalo, V. & Järvi, T. (2020). Ehdokkaiden arvomaailmat. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 172–201). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Isotalo, V. & Rapeli, L. (2024). Hallituspuolueiden ideologinen yhteneväisyys. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 314–341). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Isotalo, V., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024) Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 245–274). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a successful candidate in the Finnish open-list proportional electoral system? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–206). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Kawecki, D. & Kekkonen, A. (2024). Affektiivinen polarisaatio ja puoluevalinta. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 224–243). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kestilä-Kekkonen, E. & von Schoultz, Å. (toim.). (2020). *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019*. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Kestilä-Kekkonen, E., Rapeli, L. & Söderlund, P. (2024a). Johdanto. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 33–42). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kestilä-Kekkonen, E., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024b). Harkintajoukot ja taktinen äänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 198–223). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Koiranen, I., Koivula, A., Saarinen, A. & Räsänen, P. (2017). *Puolueiden rakenteet ja jäsenistöjen verkostot*. Kunnallisanalan kehittämissäätiö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021042716690>

- Kuitunen, S. (1998). Naisten poliittinen rekrytoituminen vuoden 1995 eduskuntavaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa. *Politiikka*, 40(1), 22–37. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151214>
- Kuitunen, S. (2000). *Kuntalaisesta ehdokkaaksi, ehdokkaasta valtuutetuksi: poliittinen rekrytointi vuoden 1996 kunnallisvaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa*. Väitöskirja. Turun yliopisto.
- Lawrence, M., Homer-Dixon, T., Janzwood, S., Rockström, J., Renn, O. & Donges, J. F. (2024). Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustainability*, 7(6). <https://doi.org/10.1017/sus.2024.1>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Mickelsson, R. (2021). *Suomen puolueet: vapauden ajasta maailmantuskaan*. Kolmas painos. Vastapaino.
- Mykkänen, J., Nord, L. & Moring, T. (2022). Ten years after: Is the party-centered theory of campaign professionalization still valid? *Party Politics*, 28(6), 1176–1186. <https://doi.org/10.1177/13540688211045260>
- Paloheimo, H. (2024). Puoluevalinta eri äänestäjäryhmissä. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 124–162). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Perälä, A. (2018). Hallitsemattomia “hallittuja sukupolvenvaihdoksia”: poliittisten nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen rooli poliittisessa rekrytoinnissa keskustassa, kokoomuksessa ja SDP:ssä 1970–2015. *Politiikka*, 60(3), 208–227. <https://journal.fi/politiikka/article/view/76324>
- Sipinen, J. (2021). *Recruitment of immigrant-origin candidates in Finnish municipal elections*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1910-6>
- Sipinen, J. & Koskimaa, V. (2020). Ehdokkaiden taustaominaisuuksien merkitys ehdokasasettelussa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 24–56). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Söderlund, P. (2024). Candidates and Campaigning. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 225–240). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-18>
- Söderlund, P., von Schoultz, Å. & Papageorgiou, A. (2021). Coping with complexity: Ballot position effects in the Finnish open-list proportional representation system. *Electoral Studies*, 71, 102330. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102330>
- von Schoultz, Å. (2018). Electoral Systems in Context: Finland. Teoksessa E. S. Herron, R. Pekkanen & M. Shugart (toim.), *The Oxford Handbook of Electoral Systems* (s. 601–626). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhob/9780190258658.013.42>

- von Schoultz, Å. & Papageorgiou, A. (2021). Policy or person? The electoral value of policy positions and personal attributes in the Finnish open-list system. *Party Politics*, 27(4), 767–778. <https://doi.org/10.1177/1354068819891048>
- Tooze, A. (24.2.2022). Chartbook #130 Defining polycrisis - from crisis pictures to the crisis matrix. <https://adamtooze.substack.com/p/chartbook-130-defining-polycrisis>
- Wass, H. & Kauppinen, T. M. (2024). Sukupuolisakset äänestyslipulla: sukupuolen ja iän yhteys äänestäjien poliittisiin valintoihin. Teoksessa A. Rajavuori (toim.), *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024* (s. 73–103). Kalevi Sorsa -säätö.
- Wass, H., Kärrylä, I., Luostari, R. & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 44–65). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>

2

Nais- ja miesehdokkaiden verkostoiltaan saama tuki

Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz & Elina Kestilä-Kekkonen

Johdanto

Mitä eduskuntavaaliehdokkaaksi asettuminen vaatii? Entä mitä valituksi tulemiseen tarvitaan? Ehdokkaiden henkilökohtaiset resurssit ovat vaalimenestyksen kannalta keskeisiä, mutta vaalityö ei missään nimessä ole yksilösuoritus. Sosiaaliset verkostot vaikuttavat jo siihen, kuka ylipäättään päätyy ehdokkaaksi, ja ne myös kannattelevat ehdokasta läpi kampanjan. Verkostot tarjoavat ehdokkaille politiikassa tarvittavia resursseja, kuten kampanjarahoitusta ja tietoa vaaliprosessista. Lisäksi ne tarjoavat myös psykologista kannustusta, joka vahvistaa ehdokkaan uskoa omasta kyvystään tehdä onnistunutta kampanjaa ja kenties tulla valituksi eduskuntaan (Lawless & Fox, 2010, s. 89–111; Sipinen, 2021, s. 59–63.)

Tässä luvussa tarkastelemme vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaiden puolueeltaan ja omalta lähipiiriltään saamaa kannustusta. Erityisenä mielenkiinnon kohteena on ehdokkaiden sukupuoli, sillä tutkimukset ovat osoittaneet sukupuolten välillä olevan eroja siinä, miten naiset ja miehet hyödyntävät sosiaalisia verkostojaan. Naisilla on usein tiiviimpiä henkilökohtaisia verkostoja, jotka tarjoavat emotionaalista tukea ja rohkaisua, kun taas miesten sosiaaliset verkostot ovat laajempia ja institutionaalisesti keskittyneempiä (Putnam, 2000, s. 94–95).

Tämä ero voi vaikuttaa siihen, miten miehet ja naiset kokevat omat mahdollisuutensa poliittisessa kilpailussa ja miten he saavat tukea ehdolle asettumiseen ja kampanjointiin. Verkostojen ja kannustuksen vaikutus voi olla erityisen merkityksellistä naisehdokkaille siksi, että naiset ovat perinteisesti olleet aliedustettuja politiikassa ja siten tietoisia tiellään olevista sukupuoleen liittyvistä esteistä, kuten sukupuolistereotyyppioista, sukupuoleen liittyvästä häirinnästä ja miesten ehdoilla rakennetusta työskentelykulttuurista, joka ei huomioi esimerkiksi usein naisille kasautuvia kodin, lasten ja vanhustenhoitoon liittyviä vastuita (Carroll & Sanbonmatsu, 2013; Lawless & Fox, 2010; Thomas & Bittner, 2017). Naisten ohella verkostoilta saatu tuki voi olla merkittävää nuorille ehdokkaille, jotka usein lähtevät vaaleihin altavastaajina oman poliittisen uransa ollessa vasta rakentumassa.

Luvun empiirinen analyysi pohjautuu *Eduskuntavaaliehdokkaat 2023* -kyselytutkimusaineistoon, joka on kuvattu tarkemmin johdantoluvussa.

Verkostojen merkitys ehdolle asettumisessa

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa kannustimia lähteä mukaan politiikkaan on avattu niin kutsutulla *CLEAR*-viitekehyksellä (Lowndes et al., 2006). Kansalaiset lähtevät politiikkaan, mikäli he kokevat sen mahdolliseksi (*Can*), heillä on siihen omaa tahtoa (*Like to*), se tehdään heille mahdolliseksi ja sitä tuetaan (*Enabled to*), heitä kysytään suoraan mukaan (*Asked to*) ja he kokevat järjestelmän responsiiviseksi (*Responsive*).

Se, että kansalainen kokee ehdokkuuden mahdolliseksi, vaatii sekä henkilökohtaisia resursseja että itseluottamusta toimia yhteisten asioiden hyväksi. Kansalaiset, joilla on enemmän poliittista tietämystä ja jotka kokevat kykenevänsä vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon, ovat yleensä poliittisesti aktiivisempia (Delli Carpini & Keeter, 1996; Condon & Holleque, 2013; Oser et al., 2022). Uskoa omiin kykyihin osallistua politiikkaan kutsutaan sisäiseksi kansalaispätevyudeksi. Vaikka sisäinen kansalaispätevyys on merkittävää kaikelle osallistumiselle, sen voidaan katsoa olevan erityisen tärkeää silloin, kun osallistuminen vaatii erityisiä ponnisteluja, kuten ehdokkaaksi asettuessa (Wolak, 2020).

Mahdollistaminen tarkoittaa taustavoimia, kuten verkostoja, ryhmiä ja organisaatioita, jotka kannustavat osallistumaan (Lowndes et al., 2006). Ellei tällaista tukea ole, yksilön osallistuminen nojaa lähes yksinomaan hänen henkilökohtaiseen motivaatioonsa, jolloin kynnys asettua ehdolle kasvaa. Verkostojen merkitys ehdokkuuden tukemisessa palautuu sosiaalisen pääoman käsitteeseen, joka viittaa ajatukseen siitä, että ihmisten väliset suhteet tuottavat sekä taloudellista että ei-taloudellista hyvää (Putnam, 2000).

Sosiaalisilla verkostoilla onkin todennäköisesti henkilökohtaisia resursseja suurempi merkitys poliittiselle osallistumiselle. Ensinnäkin säännöllinen vuorovaikutus poliittisesti aktiivisten ihmisten kanssa kannustaa yksilöä osallistumaan politiikkaan, koska tällaiset verkoston jäsenet – olivatpa kyseessä ystävät, perhe tai

työtoverit – antavat esimerkkiä ja välittävät arvoja ja asenteita, jotka lisäävät yksilön motivaatiota osallistua (Lake & Huckfeldt, 1998). Poliittisesti suuntautuneet verkoston jäsenet ovat myös valmiita suostuttelemaan muita verkostonsa jäseniä osallistumaan (Brady et al., 1999), minkä vuoksi pääsy puolueiden rekrytointiverkostoihin on tärkeää. Sosiaaliset siteet mahdollistavat tiedonkulun (Lin, 2001, s. 20) ja voivat siten tehdä puolueen ja sen jäsenet tietoisiksi muuten katveeseen jäävän yksilön pyrkimyksistä ja potentiaalista ehdokkaaksi.

Lisäksi sosiaalisia verkostoja voidaan pitää "sosiaalisina referensseinä" (Lin, 2001, s. 20). Näin ollen henkilö, jolla on laajat verkostot puolueen potentiaalisten äänestäjien keskuudessa, nähdään todennäköisesti arvokkaana lisänä puolueen ehdokaslistalle, koska hänen odotetaan pystyvän hankkimaan ääniä puolueelle. Siten sosiaaliset verkostot, jotka edistävät yksilön tunnettuutta, muuttuvat "symboliseksi pääomaksi" (Bourdieu, 1986), tehden yksilön näkyväksi myös puolueiden ja äänestäjien silmissä. Sosiaaliset verkostot toimivat myös laajennettuna resurssivarastona, josta yksilö voi ammentaa kampanjarahoitusta, poliittisia neuvoja, henkistä tukea ja käytännön apua kampanjan järjestämisessä (Sipinen, 2021).

Sukupuolittunut sosiaalinen pääoma

Lähes kaikkien ehdokkaiden voidaan katsoa tarvitsevan tukiverkostoja ehdolle asetumiseen ja menestyskekkään vaalikampanjan toteuttamiseen. Tutkimus on osoittanut kannustavien verkostojen olevan kuitenkin erityisen tärkeitä naisille, jotka ovat perinteisesti olleet aliedustettuja politiikassa ja siten tietoisia sukupuoleensa liittyvistä esteistä (Carroll & Sanbonmatsu, 2013; Lawless & Fox, 2010).

Suurin osa tutkimuksesta, joka tarkastelee sukupuolieroja poliittisessa edustuksessa, keskittyy Yhdysvaltoihin, missä naisten osuus päätöksentekijöistä on selvästi pienempi kuin Suomessa. Yksi keskeinen yhdysvaltalaisessa tutkimuskirjallisuudessa esille nostettu syy naisten aliedustukselle liittyy enemmistövaalitapaan ja yhden edustajan vaalipiireihin, jotka tekevät istuvan edustajan haastamisen vaaleissa vaikeaksi. Siten naisten aliedustus politiikassa palautuu järjestelmän polkuriippuvuuteen: koska aiemmin edustajiksi valituista suurin osa on ollut miehiä, heillä on vaaleissa etulyöntiasema (Carroll & Sanbonmatsu, 2013; Rhode, 2017, s. 38).

Suomessa on kuitenkin käytössä suhteellinen vaalitapa, joka on selvästi suosiollisempi naisten valintamahdollisuuksille (esim. Paxton et al., 2009). Suomen avoimissa listavaaleissa äänestäjät valitsevat yhden ehdokkaan puolueen ehdokaslistalta, ja kerätäkseen mahdollisimman paljon ääniä eri väestöryhmiltä puolueiden on "tasapainotettava" listaa eli tarjottava samaistuttava ehdokas mahdollisimman monelle (Arter, 2013; von Schoultz, 2018). Puolueet ovatkin jo pitkään pyrkineet saamaan ehdokaslistoilleen kutakuinkin yhtä paljon naisia ja miehiä (Kuitunen, 1998). Naisehdokkaiden osuuden kasvu 2000-luvulla johti vuoden 2019 eduskuntavaaleissa tilanteeseen, jossa naisten osuus kansanedustajanpaikoista lähenteli jo puolta kaikista paikoista (47 prosenttia). Pikkalan (2020) mukaan vuoden 2019 vaalit tar-

josivat poikkeuksellisen suotuisat olosuhteet naisten menestykselle: eduskunnan vapaaehtoisesti jättäviä miesedustajia oli tuolloin suhteessa enemmän kuin naisia, ja nämä olivat aiemmissa vuoden 2015 vaaleissa keränneet suuren äänisaaliin, joka odotti uusia ottajia. Lisäksi kyseisissä vaaleissa kahden miesvaltaisen hallituspuolueen – keskustan ja sinisten – vaalitappio pudotti eduskunnasta useita miehiä. Vuoden 2023 vaaleissa vastaavasti etenkin naisvaltainen vihreät menetti kannatustaan, mikä heijastui naisedustajien määrään eduskunnassa, kun naiskansanedustajien määrä laski 94 edustajasta 92 edustajaan (Tilastokeskus, 2024).

Aiempi tutkimus naisten aliedustuksesta politiikassa on keskittynyt puolueiden rooliin portinvartijoina ja niiden kyvyttömyyteen tai haluttomuuteen nimittää naisia ehdokkaiksi. Suomessa naisten määrä puolueiden listoilla on kuitenkin tasaisesti kasvanut (Pikkala, 2020). Toisaalta kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että äänestäjillä on syrjiviä asenteita naisehdokkaita kohtaan (Dittmar, 2015; Cassese & Holman, 2018), mikä on johtanut miesehdokkaiden suurempaan ääniosuuteen vaaleissa. Uusimmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että naisilla on hyvät mahdollisuudet menestyä, kunhan he vain päättävät lähteä ehdolle (Söderlund & von Schoultz, 2024). Lisäksi kyselytutkimukset osoittavat sukupuolen määrittävän Suomessa ehdokasvalintaa hyvin vähän (Coffé & von Schoultz, 2021).

Naisten miehiä alhaisempi halukkuus lähteä mukaan politiikkaan liittyy suurelta osin naisten alhaiseen sisäiseen kansalaispätevyyteen. Toisin sanoen naiset uskovat selvästi miehiä useammin, ettei heillä ole riittäviä tietoja ja taitoja poliittiselle uralle (Lawless & Fox, 2010, s. 113; Wolak, 2020). Kaikissa Euroopan maissa naisten sisäinen kansalaispätevyys on miehiä heikompi (Hoskins et al., 2023). Yhdysvalloissa sukupuolikuilu on säilynyt samansuuruisena viimeiset 20 vuotta (Fox & Lawless, 2024), ja ero on edelleen suuri myös Kanadassa (Gidengil et al., 2008). Vaikka Pohjoismaissa naisten poliittinen edustus on vahvaa, sukupuolikuilu sisäisessä kansalaispätevyudessa on selvästi näkyvissä (Møller et al., 2021). Suomessa lähes 70 prosenttia naisista kertoi, että heidän päätökseensä olla asettumatta ehdolle kuntavaaleissa 2021 vaikutti se, ettei heillä ole riittävästi kuntapoliitiikan vaatimia tietoja ja taitoja. Miehistä näin vastasi vain 40 prosenttia (Sipinen et al., 2022, s. 45).

Vaikka merkittävä osa sukupuolikuilusta selittyy käytettävissä olevien resurssien kaltaisilla rakenteellisilla tekijöillä ja vaikka yhteiskunnalliset rakenteet ovatkin asteittain muuttuneet, naiset kokevat edelleen kykynsä ja vaikutusmahdollisuutensa heikommiksi kuin miehet. Naisia toisin sanoen valitaan yhä useammin poliittisiin vastuutehtäviin, minkä lisäksi heidän tulo- ja etenkin koulutustasonsa on parantunut ja osuutensa työvoimasta kasvanut, mutta tästä huolimatta sukupuolikuilu sisäisessä kansalaispätevyudessa ei ole kaventunut (Gidengil et al., 2008). Sukupuolen mukaisen poliittisen sosialisaaation myötä moni nainen omaksuu edelleen ajatuksen politiikasta ”miesten maailmana”. Naiset siis huomaavat jo varhain, että nais-sukupuoleen liitetyt odotukset ovat ristiriidassa poliittisten roolien kanssa (Bos et al., 2022). Yhteiskunta tarjoaa miehille enemmän roolimalleja erilaisissa poliittisissa johtotehtävissä toimimiseen, ja tutkimukset jopa osoittavat, että samaan aikaan kun naiset aliarvioivat omia kykyjään, miehet vastaavasti yliarvioivat omiaan (ks.

yhteenveto Lawless & Fox, 2010, s. 112–135). Naisten kiinnittymisessä politiikkaan erityisesti äidin roolimallilla on merkitystä, sillä politiikkaan kiinnittynyt äiti kykenee herättämään myös tyttärensä kiinnostuksen yhteiskunnallisia asioita kohtaan (Kestilä-Kekkonen et al., 2023).

Vaikka perhetausta vaikuttaa voimakkaasti sisäisen kansalaispätevyyden kehittymiseen ja luo perustan poliittiselle osallistumiselle ja kiinnostukselle asettua ehdolle, kannustuksen merkitys myös myöhemmissä elämänvaiheissa on tärkeää. Matalamman sisäisen kansalaispätevyyden vuoksi naiset tarvitsevat miehiä enemmän ulkopuolista kannustusta ehdokkuudelleen, kuten tietoa siitä, että ”joku tärkeä ajattelee minun olevan kykenevä hoitamaan tätä tehtävää” (Carroll & Sanbonmatsu, 2013, s. 54). Samaan aikaan naisia kuitenkin kysytään miehiä harvemmin ehdokkaiksi. Kuntavaalien 2021 alla suomalaisille tehdyssä kyselytutkimuksessa havaittiin, että joka neljättä vastaajaa oli kysytty ehdokkaaksi joko vuoden 2021 vaaleissa tai aiemmissa kuntavaaleissa. Ero naisten ja miesten välillä oli kuitenkin selvä: naisista ehdokkaaksi oli kysytty joka viidettä (21 prosenttia) mutta miehistä lähemmäs joka kolmatta (29 prosenttia) (Sipinen et al., 2022, s. 32).

Naisten tarve saada tukea ja kannustusta omalle ehdokkuudelle liittyy myös naisten ja miesten eriytyneisiin yhteiskunnallisiin rooleihin (esim. Carroll & Sanbonmatsu, 2013; Rhode, 2017). Vielä 2020-luvullakin suomalaisnaiset käyttivät suomalaisia miehiä enemmän aikaa kotitöihin (Tilastokeskus, 2022), ja tämä työ on pois ajasta, jonka naiset voisivat käyttää politiikan seuraamiseen ja siihen osallistumiseen. Siten naisten kohdalla poliittisen osallistumisen kustannus-hyöty-laskelma eroaa miesten vastaavasta (Sapiro, 1982). Esimerkiksi Melanee Thomas ja Amanda Bittner (2017) kutsuvat etenkin vanhemmuutta vahvasti sukupuolittuneeksi identiteetiksi, joka vaikuttaa eri tavoin naisten ja miesten poliittiseen osallistumiseen. Paitsi että naiset usein sosiaalistuvat ajattelemaan vanhemmuutta määräävämpänä ja enemmän sitoutumista vaativana roolina, naispoliitikot ovat miespoliitikkoihin verrattuna myös selvästi useammin tilivelvollisia julkisuudessa kyvystään yhdistää työ ja perhe-elämä. Toisaalta myös lapsettomiin naispoliitikkoihin voi kohdistua kielteisiä stereotypioita siitä syystä, että ilman omia lapsia naisilla ei ole omakohtaista kokemusta naisille ominaisiksi katsotuista politiikkalohkoista (Thomas & Bittner, 2017, s. 3–8).

Yhteiskunnan rakenteelliset tekijät, kuten sukupuolittuneet työmarkkinat ja palkkaerot, sukupuolistereotypiat sekä naisten ja miesten perhe-elämään liittyvät sosiaaliset normit muuttuvat hitaasti. Puolueiden ”kysyntään” on kuitenkin mahdollista vaikuttaa nopeammin. Tutkimuskirjallisuudessa puolueiden ajatellaan harjoittavan kysyntää rekrytoidessaan ehdokkaita vaalien ehdokaslistoille, siinä missä ”tarjonta” viittaa ehdokaskelpoisiin henkilöihin ja heidän päätökseensä tarjoutua ehdokkaaksi vaaleissa (Norris & Lovenduski, 1995; Kuitunen, 1998). Suomea koskevat tutkimustulokset osoittavatkin kiistatta puolueiden kysynnän merkityksen: harva tarjoutuu asettumaan ehdokkaaksi pyytämättä (Sipinen, 2021, s. 285–297).

Tämä tekee puolueista merkittäviä portinvartijoita, sillä niiden arviot niin kutsutuista ”ideaaliehtokkaista” ja ”voittavasta listasta” muovaavat merkittävästi ää-

nestäjien valinnanmahdollisuuksia vaaliuurnilla. Puolueiden ehdokashankinnasta vastaavat henkilöt eivät suinkaan ole vapaita sukupuoli- ja muista stereotyyppioista (Sipinen & Seikkula, 2022), mutta samalla niiden rooli on kriittinen juuri siksi, että yhteiskunnan muutos tasa-arvoisemmaksi on mahdollinen vasta, kun päätöksentekijöiden joukko moninaistuu. Tämä ei ole mahdollista ilman monipuolisia ehdokaslistoja, jotka eivät käytännössä ole mahdollisia ilman puolueiden ehdokasehdokkaille tarjoamaa tukea ja kannustusta.

Yksilöt toki saavat kannustusta ehdolle asettumiseen myös puolueiden ulkopuolelta, kuten ammatti- tai muista järjestöistä, vapaa-ajan ryhmistä tai yhteiskunnallisista liikkeistä ja aktivistiryhmistä (esim. Rosenstone & Hansen, 1993). Myös oma puoliso, muu perhe ja lähipiiri ovat tärkeitä tuen ja kannustuksen lähteitä – etenkin naisille (Sapiro, 1982; Sipinen, 2021, s. 285–297). Harva parisuhteessa elävä nainen esimerkiksi tarjoutuu ehdokkaaksi ilman täyttä tukea omalta puolisoaltaan, minkä lisäksi moni äidiksi tullut nainen asettuu ehdolle vasta, kun hänen lapsensa ovat varttuneempia (Carroll & Sanbonmatsu, 2013, s. 46–47).

Carroll ja Sanbonmatsu (2013, s. 42–62) haastavat ajatuksen siitä, että poliittinen ura olisi aina jatkumoa pitkäaikaiselle kiinnostukselle poliittis-yhteiskunnallisista asioista kohtaan. Puolueilta ja muualta saadun kannustuksen seurauksena moni henkilö, joka ei aiemmin ole harkinnut ehdolle lähtemistä, päättää lähteä mukaan. Carroll ja Sanbonmatsu (2013) esittävätkin, että naisille – useammin kuin miehille – päätös ehdolle asettumisesta kytkeytyy vahvemmin heidän ihmissuhteisiinsa. Naisten ehdokkuuteen vaikuttavat todennäköisemmin muiden ihmisten uskomukset ja reaktiot, sekä todelliset että kuvitellut. Nimenomaan naisten ehdokkuuteen liittyy siis enemmän pohdintoja siitä, kuinka ehdokkuus ja luottamustehtävän hoitaminen vaikuttavat heidän läheistensä elämään.

Näin ollen verkostot ovat naisille erityisen tärkeitä, sillä ne tuottavat sosiaalinen pääoman myötä yksilölle ehdolle asettumiseen tarvittavia resursseja. Sosiaalisen pääoman on kuitenkin havaittu olevan erilaista naisilla ja miehillä. Naiset saavat usein enemmän tukea perheeltä ja ystäviltä, kun taas miehillä on usein enemmän ammatillisia yhteyksiä (esim. Erickson, 2004; Lowndes, 2000; Schlozman et al., 1999). Naisilla on myös miehiä enemmän ”epävirallista” sosiaalista pääomaa, kuten päivittäistä kanssakäymistä naapureiden tai esimerkiksi toisten vanhempien kanssa, mitä ei aina tutkimuksissa onnistuta mittaamaan (Lowndes, 2000). Allison Harell (2009) esittää tutkimuksensa pohjalta, että naisten miehiä korkeampi äänestysaktiivisuus useissa länsimaissa liittyy todennäköisesti naisten epäviralliseen sosiaaliseen pääomaan. Naiset siis äänestävät useammin tai vähintään yhtä usein kuin miehet, vaikka heillä on käytettävissään vähemmän perinteisiä poliittiseen osallistumiseen tarvittavia resursseja, kuten aikaa, rahaa ja poliittista tietämystä (Verba et al., 1995). Sen sijaan heillä on miehiä tiiviimmät siteet paikallisyhteisöön. Naisten osallistumispolku on näin ollen erilainen kuin miesten, kulminoituen eritoten ulkopuolelta tulevaan kannustukseen.

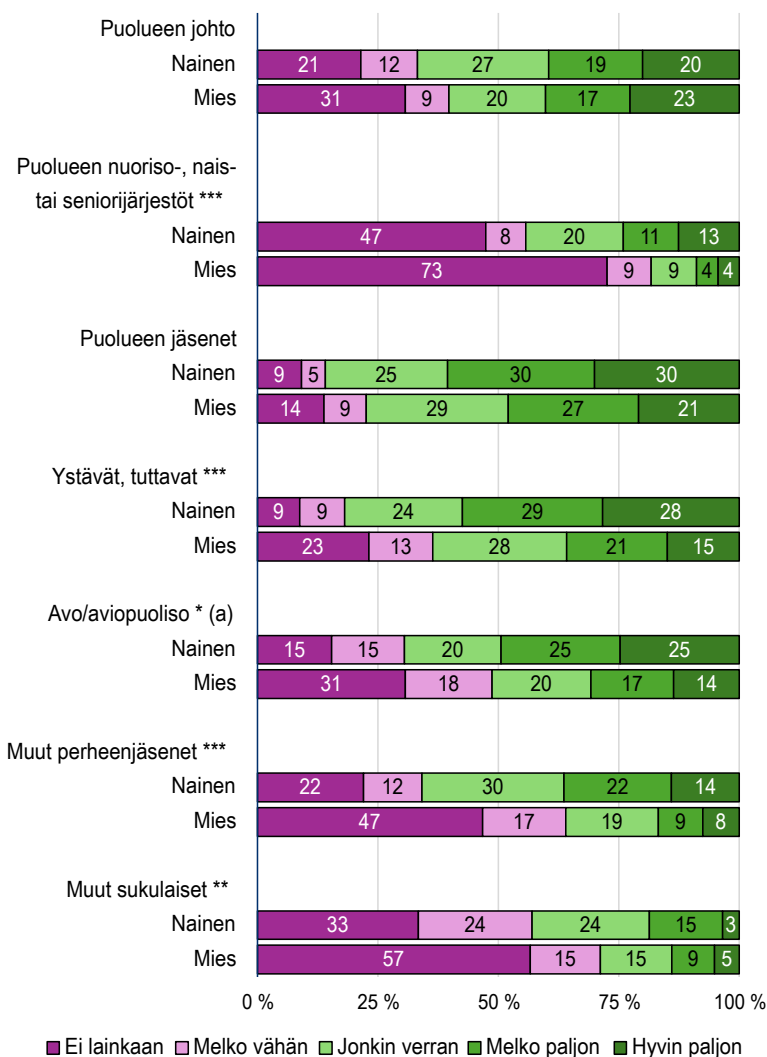
Aiemmassa tutkimuksessa tehtyjen havaintojen pohjalta tarkastelemme tämän luvun empiirisessä osiossa seuraavia tutkimuskysymyksiä:

- Kuinka paljon kannustusta ehdokkaat ovat saaneet ehdokkuudelleen puolueeltaan ja lähipiiriltään?
- Miten sukupuoli heijastuu ehdokkaiden kokemuksiin siitä, kuinka paljon kannustusta ehdokkuudelleen he ovat saaneet? Miten tämä näkyy etenkin ensi kertaa ehdolla olevien kokemuksissa?
- Onko koetun kannustuksen sukupuolikuilu erisuuruinen eri puolueissa?
- Miten eläminen parisuhteessa ja alaikäisten lasten vanhemmuus heijastuvat puolueelta ja lähipiiriltä saatuun tukeen? Havaitaanko tässä eroja sukupuolten välillä?

Ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saama kannustus

Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimuksessa ehdokkailta kysyttiin, missä määrin (a) puolueen johto, (b) puolueen nuoriso-, nais- tai seniorijärjestöt ja (c) puolueen jäsenet kannustivat heitä asettumaan ehdokkaaksi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Samoin ehdokkailta kysyttiin, missä määrin he saivat kannustusta (d) ystäviltä ja tuttavilta, (e) avo- tai aviopuolisolta, (f) muilta perheenjäseniltä ja (g) muilta sukulaisilta. Vastausvaihtoehtoja oli viisi: (1) ei lainkaan, (2) melko vähän, (3) jonkin verran, (4) melko paljon ja (5) hyvin paljon.

Kuviossa 2.1 esitetään näiden muuttujien jakaumat sukupuolen mukaan. Siitä havaitaan, että naiset raportoivat kautta linjan saaneensa enemmän kannustusta kuin miehet kaikilta mainituilta tahoilta, joskaan erot puolueen johdolta ja jäseniltä saadussa kannustuksessa eivät ole tilastollisesti merkitseviä viiden prosentin riskitasolla. Jo tämä kuvaileva analyysi osoittaa, että sukupuolen ja ehdokkuudelle saadun, tai pikemminkin tarvittavan, ulkopuolisen kannustuksen välillä on selvä yhteys.

Kuvio 2.1. Ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saama kannustus.

Miehet n=248–250, naiset n=207–208. Tähdet viittaavat khiin neliötestin p-arvoon: * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001; (a) avo-/aviopuolison kannustus esitetty vain vastaajilta, jotka ovat kertoneet elävänsä avo-/avioliitossa (miehet n=175 ja naiset n=137).

Näistä muuttujista on empiiristen analyysien selitettäviksi muuttujiksi laskettu kaksi summamuuttujaa: puolueelta saatu kannustus ja lähipiiriltä saatu kannustus. Summamuuttujat on muodostettu laskemalla yhteen muuttujat a ja c (puolueen johdolta ja jäseniltä saatu kannustus) sekä d–g (lähipiiriltä saatu kannustus) siten, että jos vastaaja on vastannut yhteenkin summamuuttujan kolmesta osa-alueesta, hän saa summamuuttujalle arvon. Yhteenlaskun jälkeen summamuuttuja on vielä jaettu muuttujassa mukana olevien muuttujien määrällä siten, että summamuuttujien arvot vaihtelevat välillä 1–5. Näin arvo 1 tarkoittaa, ettei vastaaja koe saaneensa lainkaan kannustusta em. tahoilta ja arvo 5 sitä, että hän on saanut hyvin paljon

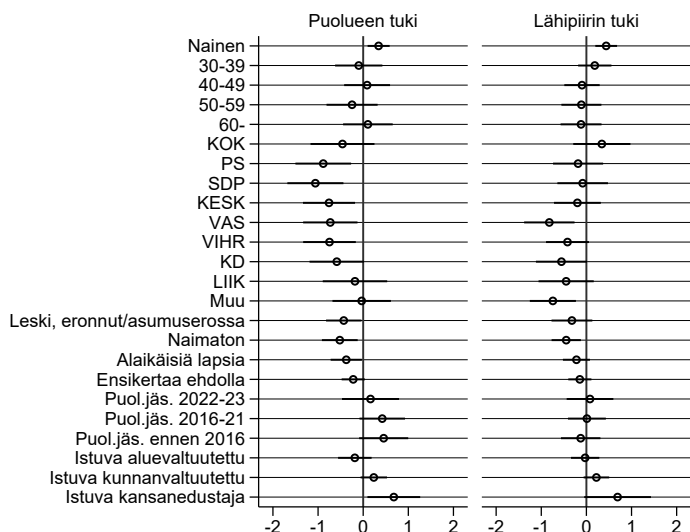
kannustusta niistä kaikilta. Lähipiiriltä saatua kannustusta mittaavassa summa-muuttujassa ei ole huomioitu avo-/aviopuolisolta saatua kannustusta, jos vastaaja on ilmoittanut siviilisäädystä ”naimaton”. Puolueelta saatua kannustusta mittaavassa muuttujassa ei ole huomioitu puolueen nuoriso-, nais- tai seniorijärjestöiltä saatua tukea, sillä analyyseissa on haluttu kiinnittää huomiota nimenomaan emopuolueelta saatuun kannustukseen. Kuvion 2.1 tulokset kuitenkin osoittavat, että puolueen nuoriso-, nais- tai seniorijärjestöiltä saatu tuki voi olla erityisen tärkeää juuri naisten ehdokkuudelle, mikä onkin luonnollista huomioiden, että ko. järjestöt on perustettu nimenomaan aliedustettujen ryhmien edustuksen vahvistamista varten.

Seuraavaksi ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saamaa kannustusta analysoidaan lineaarisen regressioanalyysin keinoin. Keskeisinä selittävinä muuttujina malleissa ovat sukupuoli, ikä, puolue, siviilisäätty, alaikäisten lasten määrä sekä ensikertalaisuus eduskuntavaaliehdokkaana. Lisäksi malleissa on kontrolloitu puoluejäsenyys ja sen kesto sekä toimiminen istuvana kunnanvaltuutettuna, aluevaltuutettuna ja/tai kansanedustajana, sillä näillä on potentiaalisesti vaikutusta kokemukseen ainakin puolueelta saadusta tuesta. Analyyseissa ovat mukana ainoastaan vastaajat, joilla ei ole puuttuvia arvoja yhdenkään em. muuttujan osalta (n=459).

Puolueelta ja lähipiiriltä saatua kannustusta selittävien lineaaristen regressioanalyysien tulokset on esitetty kuviossa 2.2. Siinä raportoidaan standardoimattomat regressiokertoimet ja niille 95 prosentin luottamusvälit. Selittävillä muuttujilla on tilastollisesti merkitsevä yhteys ehdokkaiden raportoimaan kannustukseen, jos luottamusvälit eivät sisällä nollaa. Kutakin kategoriaa verrataan referenssikategoriaan, jotka on avattu kuvion alaviitteessä.

Tulokset osoittavat, että sukupuolten välinen ero saadun kannustuksen osalta säilyy mallissa vakioiduista lukuisista taustamuuttujista huolimatta. Naiset siis kokevat saavansa enemmän tukea puolueeltaan ja lähipiiriltään kuin miehet.

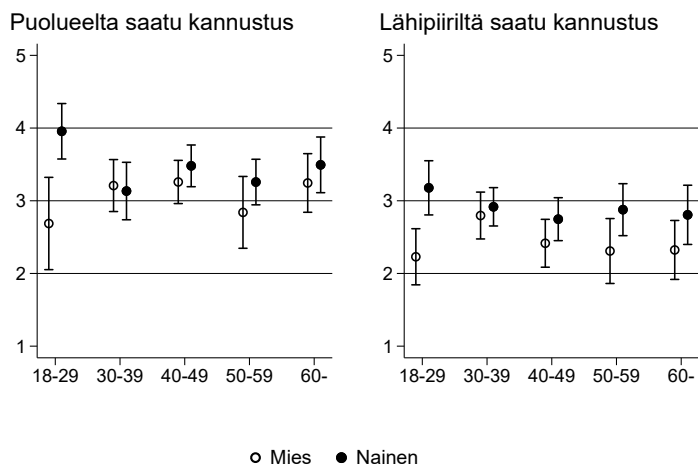
Tulosten tulkinnan helpottamiseksi kuviossa 2.2 esitettyjen regressioanalyysien pohjalta lasketaan niin kutsuttuja mallivakioituja piste-estimaatteja (engl. *predictive margins*). Nämä ilmaisevat mallin ennustaman arvon selitettävälle muuttujalle, kun muiden malliin sisältyvien muuttujien arvot vakioidaan. Esimerkiksi mallivakioitu puolueelta saatu tuki on naisilla 3,4 ja miehillä 3,1. Vastaavasti lähipiiriltä saadun kannustuksen mallivakioitu arvo on naisilla 2,9 ja miehillä 2,4. Sukupuolten välinen ero on siis vielä suurempi naisten hyväksi lähipiiriltä saatua tukea tarkasteltaessa (puolueen osalta 0,3 yksikköä ja lähipiirin osalta 0,5 yksikköä). Tämä havainto tukee aiemman tutkimuksen tuloksia, sillä kuten Carroll ja Sanbonmatsu (2013, s. 46–47) ovat esittäneet, etenkin naisille päätös ehdolle asettumisesta kytkeytyy vahvemmin heidän ihmissuhteisiinsa, mikä tarkoittaa, että lähteäkseen ehdolle naiset tarvitsevat enemmän tukea lähipiiriltään.

Kuvio 2.2. Ehdokkaiden puolueeltaan ja lähipiiriltään saamaa kannustusta selittävät lineaariset regressioanalyysit. Standardoimattomat regressiokertoimet ja 95 % luottamusvälit.

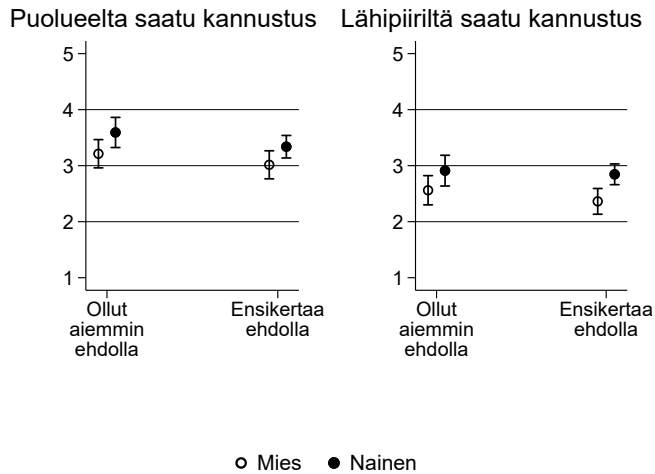
Referenssikategoriat: Mies; 18–29-vuotiaat; Puolue: RKP; Avio-/avoliitossa; Ei alaikäisiä lapsia; Ollut aiemmin ehdolla eduskuntavaaleissa; Ei ole puolueen jäsen, Ei ole istuva kunnan-/aluevaltuutettu tai kansanedustaja.

Toisaalta kun kuviossa 2.2 raportoituuihin lineaarisiin regressiomalleihin lisätään sukupuolen ja iän interaktio, havaitaan, että sukupuolikuilu on seurausta eroista kaikkein nuorimpien nais- ja miesehdokkaiden raportoimassa kannustuksessa (kuvio 2.3). Siinä missä mallivakioitu arvo puolueelta saadulle kannustukselle on 18–29-vuotiailla naisehdokkailla 4,0, samankäisillä miesehdokkailla se on 2,7. Lähipiiriltä saadun kannustuksen osalta vastaavat arvot ovat naisilla 3,1 ja miehillä 2,2.

Kuvio 2.3. Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja iän mukaan, 95 % luottamusvälit.

Seuraava kysymys liittyy siihen, millaisia sukupuolen mukaiset erot ovat ensi kertaa ehdolla olevien ja jo aiemmissa eduskuntavaaleissa ehdolla olleiden välillä. Kuvios-
ta 2.4 havaitaan, että ensi kertaa ehdolla olevat naiset kokevat saavansa tilastollisesti
merkitsevästi enemmän kannustusta lähipiiriltään kuin vastaavassa tilanteessa olevat
miehet. Aiemmin ehdolla olleiden keskuudessa ero naisten hyväksi ei ole tilastollisesti
merkitsevä, eivätkä sukupuolierot puolueelta saadussa kannustuksessa ole tilastolli-
sesti merkitseviä myöskään ensimmäistä kertaa ehdolla olevia tarkasteltaessa.

Kuvio 2.4. Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja ensikertalai-
suuden mukaan, 95 % luottamusvälit.

Kolmas tutkimuskysymyksistä on, miten kokemus saadusta tuesta vaihtelee eri puolueiden ehdokkaiden välillä. Tilastolliset analyysit osoittavat, että RKP:n ehdok-
kaat kokevat saaneensa eniten kannustusta puolueeltaan (mallivakioitu arvo 3,7). Vähiten puolueen tarjoamaa kannustusta kertovat saaneensa SDP:n ehdokkaat (2,7). Vastaavasti lähipiiriltään eniten tukea kokevat saaneensa kokoomuksen ehdokkaat (3,4) ja vähiten vasemmistoliiton ehdokkaat (2,2).

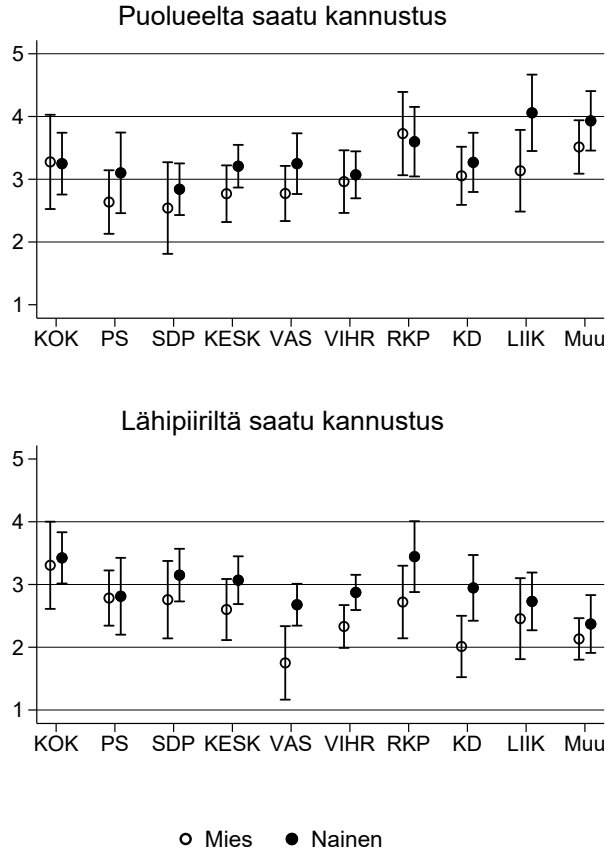
Entä onko koetun kannustuksen sukupuolikuilu erisuuruinen eri puolueissa? Tämä selviää kuvioista 2.5, jossa esitetään mallivakioituneet arvot puolueelta ja lähi-
piiriltä saadusta tuesta sukupuolen mukaan puolueittain. Interaktiomallin jälkeen
suoritetut *Bonferroni*-korjatut parivertailut kuitenkin osoittavat, etteivät sukupuol-
ten väliset erot puolueiden sisällä ole tilastollisesti merkitseviä. Myös kuvion 2.5 sil-
määäräinen tarkastelu vahvistaa, etteivät naiset koe saaneensa miehiä enempää
kannustusta puolueeltaan myöskään niissä puolueissa, joissa naiset ovat perinteis-
esti olleet vahvasti edustettuina (SDP, VAS, VIHR, KD) verrattuna puolueisiin, joissa
naisten osuus eduskuntavaalien ehdokkaista on usein pienempi kuin miesten (KOK,
PS) (Pikkala, 2020).

Erot sukupuolten välillä puolueiden sisällä suhteessa lähipiiriltä saatuun kan-
nustukseen eivät myöskään ole tilastollisesti merkitseviä. Sukupuolten välinen ero

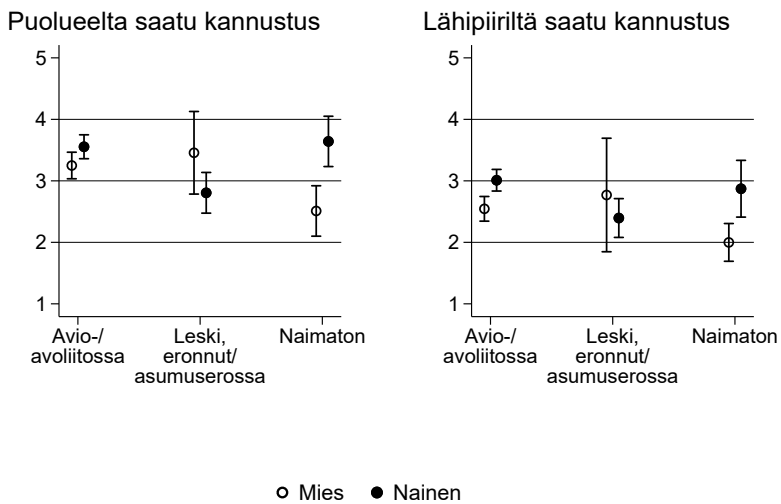
lähipiiriltä saadussa tuessa on vasemmistoliiton osalta tilastollisesti merkitsevä vain, kun tarkastellaan korjaamattomia p-arvoja. Useat parivertailut huomioivan *Bonferroni*-korjauksen jälkeen merkitsevää eroa ei kuitenkaan enää ole, mikä viittaa siihen, että sukupuolten välinen ero vasemmistoliitossa on havaittavissa, mutta sen tulkinnassa tulee olla varovainen. Kuitenkin esimerkiksi vasemmistoliiton ja KD:n miesehdokkaat kokevat saaneensa tilastollisesti merkitsevästi vähemmän tukea lähipiiriltään verrattuna RKP:n naisehdokkaisiin. Vasemmistoliiton miesehdokkaat myös kertovat vähäisemmästä lähipiirin tuesta verrattuna kokoomuksen miesehdokkaisiin.

Vasemmistoliiton ehdokkaiden kokemuksia lähipiiriltä saadusta vähäisestä tuesta voi selittää se, että moni mieltää puolueen voimakkaan ideologiseksi eikä siten halua kannustaa läheistään siinä toimimiseen. Sipisen (2021, s. 224) väitöstutkimukseensa haastattelemat, vasemmistoliiton ehdokashankinnasta kuntavaaleissa vastanneet henkilöt kuvailevat, että osa heidän lähestymistään henkilöistä epäröi asettumista puolueen ehdokkaaksi, koska he arvelevat, että siitä koituu kielteisiä seurauksia työelämässä ja jopa vihapuheen kohteeksi joutumisen riski.

Viimeiset tarkastelut liittyvät siviilisäätyn sekä naisille miehiä useammin kassautuviin hoitotehtäviin. Kuviosta 2.6 havaitaan, että siinä missä naisten kohdalla lesket ja eronneet kokevat saaneensa vähemmän tukea sekä puolueeltaan että lähipiiriltään kuin avio- tai avoliitossa olevat naiset, vastaavaa trendiä ei ilmene miesten osalta. Eronneet tai leskeksi jääneet miehet eivät siis koe saaneensa vähemmän kannustusta kuin avio-/avoliitossa elävät miehet. Sitä vastoin naimattomien osalta naisten ja miesten välinen ero kannustuksessa on selvä: naimattomat naiset kokevat saaneensa yhtä paljon kannustusta puolueeltaan ja lähipiiriltään kuin avio- tai avoliitossa elävät naiset, mutta naimattomat miehet raportoivat saaneensa vertailluista ryhmistä kaikkein vähiten kannustusta. He siis ovat asettuneet ehdolle kannustuksen puutteesta huolimatta.

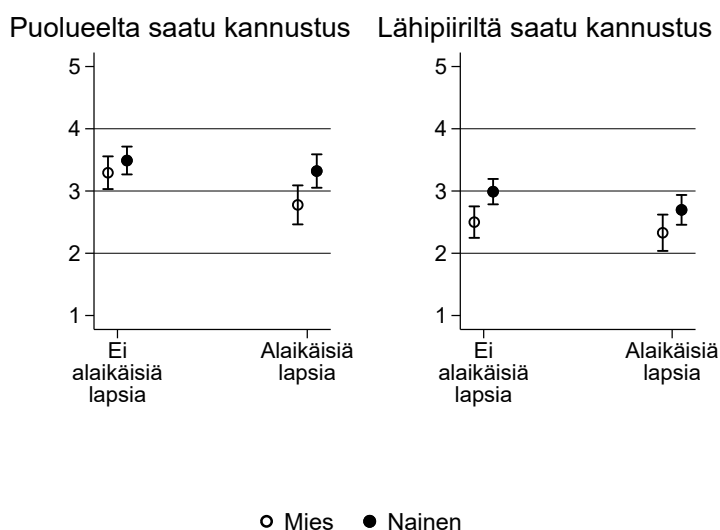

Kuvio 2.5. Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja puolueen mukaan, 95 % luottamusvälit.

Kuvio 2.6. Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja siviilisäädyn mukaan, 95 % luottamusvälit.

Päämalleista kuviossa 2.2 havaittiin, että keskimäärin kotitalouden jakaminen alaikäisten lasten kanssa on yhteydessä matalampaan puolueelta raportoituun tukeen. Lisäämällä näihin malleihin sukupuolen ja alaikäisten lasten interaktio eli yhteisvaikutus saadaan kuviossa 2.7 esitetyt tulokset nais- ja miesehdokkaiden osalta erikseen. Siitä nähdään, että alaikäisten lasten kanssa asuvat miesehdokkaat ovat saaneet vähemmän kannustusta puolueeltaan kuin vastaavassa tilanteessa olevat naisehdokkaat. Lähipiiriltä saadussa tuessa sukupuolten välinen ero sen sijaan havaitaan niillä ehdokkailla, joilla ei ole alaikäisiä lapsia. Interaktiotermi ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä eli alaikäisten lasten kanssa asumisella ei ole voimakkaampaa yhteyttä naisten raportoimaan tukeen verrattuna miesten saamaan tukeen.

Kuvio 2.7. Mallivakioitu puolueelta ja lähipiiriltä saatu kannustus sukupuolen ja alaikäisten lasten mukaan, 95 % luottamusvälit.

Johtopäätökset

Eduskuntavaaliehdokkaat 2023 -kyselytutkimuksen mukaan naiset kokevat kautta linjan saaneensa enemmän kannustusta ehdokkuudelleen sekä puolueeltaan että lähipiiriltään verrattuna miehiin. Sukupuoliero säilyy tilastollisesti merkitseväenä useiden taustamuuttujien vakioinnin jälkeen. Yksi keskeisimmistä havainnoista on, että nuoret naiset (18–29-vuotiaat) kokevat saaneensa huomattavasti enemmän tukea kuin saman ikäiset miehet.

Ensi kertaa eduskuntavaaleissa ehdolla olevat naiset kertovat saaneensa lähipiiriltään enemmän kannustusta kuin ensimmäistä kertaa ehdolla olevat miesehdokkaat, mutta puolueelta saadussa kannustuksessa sukupuolieroja ei havaita.

RKP:n ehdokkaat kokevat saaneensa eniten tukea puolueeltaan ja SDP:n ehdokkaat vähiten. Lähipiirin tarjoama tuki on suurinta kokoomuksen ehdokkailla ja vähäisintä vasemmistoliiton ehdokkailla. Sukupuolikuilu ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä puolueiden sisällä, joskin vasemmistoliiton miesehdokkaat raportoivat saaneensa selvästi vähemmän tukea lähipiiriltään kuin esimerkiksi RKP:n ja kokoomuksen miesehdokkaat.

Siviilisääty heijastuu erityisesti naisten kokemuksiin: lesket ja eronneet naiset raportoivat saaneensa vähemmän kannustusta puolueeltaan ja lähipiiriltään kuin avio- tai avoliitossa elävät. Naimattomat naiset saavat kuitenkin yhtä paljon tukea kuin parisuhteessa elävät, kun taas naimattomat miehet raportoivat saaneensa kaikkein vähiten kannustusta. Silti he ovat asettuneet ehdolle. Myös alaikäisten lasten kanssa asuvat miesehdokkaat saavat vähemmän tukea puolueeltaan kuin vastaavassa tilanteessa olevat naiset, mikä sekin kuvastaa sitä, ettei lähipiiriltä saatu tuki ole yhtä suuri edellytys miesten ehdokkuudelle kuin naisten.

Kokonaisuudessaan tulokset korostavat sukupuolen merkitystä ehdokkaiden saamassa ulkopuolisessa tuessa ja viittaavat siihen, että naisehdokkaat todella tarvitsevat enemmän tukea asettuaakseen ehdolle. Miesten naisia matalampi tuen määrä ei siis näyttäydy esteenä ehdokkuudelle. Sen sijaan se todennäköisesti heijastaa miesten korkeampaa poliittista minäpystyvyyttä eli luottamusta omiin kykyihin toimia ehdokkaana ja mahdollisuuksien mukaan myös vaaleilla valittuna kansanedustajana.

On tärkeää muistaa, että luvun empiirinen analyysi koskee nimenomaan ehdolle asettuneita henkilöitä. Mukana vastaajissa ei siis ole lainkaan heitä, jotka kenties harkitsivat ehdokkuutta mutta joko itse vetäytyivät ehdokkuudesta tai joita puolue ei lopulta nimittänyt ehdokaslistalle. On hyvin mahdollista, että he, jotka eivät saaneet riittävää tukea, eivät koskaan asettuneet ehdolle tai menestyneet puolueen sisäisessä kilpailussa ehdokaspaikoista. Puolueiden onkin tärkeää pohtia, millaista tukea niiden tulisi tarjota ehdokkailleen, jotta poliittinen kenttä olisi mahdollisimman monimuotoinen ja edustava.

Lähteet

- Arter, D. (2013). The 'Hows', not the 'Whys' or the 'Wherefores': The Role of Intra-party Competition in the 2011 Breakthrough of the True Finns. *Scandinavian Political Studies*, 36(2), 99–120. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12001>
- Bos, A. L., Greenlee, J. S., Holman, M. R., Oxley, Z. M. & Lay, J. C. (2022). This One's for the Boys: How Gendered Political Socialization Limits Girls' Political Ambition and Interest. *American Political Science Review*, 116(2), 484–501. <https://doi.org/10.1017/S0003055421001027>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Teoksessa J. Richardson (toim.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241–258). Greenwood.
- Brady, H. E., Schlozman, K. L. & Verba, S. (1999). Prospecting for Participants: Rational Expectations and the Recruitment of Political Activists. *American Political Science Review*, 93(1), 153–168. <https://doi.org/10.2307/2585767>
- Carroll, S. J. & Sanbonmatsu, K. (2013). *More Women Can Run: Gender and Pathways to the State Legislatures*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199322428.001.0001>
- Cassese, E. C. & Holman, M. R. (2018). Party and Gender Stereotypes in Campaign Attacks. *Political Behavior*, 40(3), 785–807. <https://doi.org/10.1007/s11109-017-9423-7>
- Coffé, H. & von Schoultz, Å. (2021). How candidate characteristics matter: Candidate profiles, political sophistication, and vote choice. *Politics*, 41(2), 137–155. <https://doi.org/10.1177/0263395720922077>
- Collignon, S. & Rüdiger, W. (2021). Increasing the cost of female representation? The gendered effects of harassment, abuse and intimidation towards Parliamentary candidates in the UK. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(4), 429–449. <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1968413>
- Condon M. & Holleque M. (2013). Entering politics: General self-efficacy and voting behavior among young people. *Political Psychology*, 34(2), 167–181. <https://doi.org/10.1111/pops.12019>
- Delli Carpini, M. X. & Keeter, S. (1996). *What Americans know about politics and why it matters*. Yale University Press.
- Dittmar, K. (2015). Encouragement is not Enough: Addressing Social and Structural Barriers to Female Recruitment. *Politics & Gender*, 11(4), 759–765. <https://doi.org/10.1017/S1743923X15000495>
- Erickson, B. H. (2004). The distribution of gendered social capital in Canada. Teoksessa H.D. Flap & B. Volker (toim.), *Creation and Returns of Social Capital: A New Research Program* (s. 19–37). Routledge.
- Fox, R. L. & Lawless, J. L. (2024). The Invincible Gender Gap in Political Ambition. *PS: Political Science & Politics*, 57(2), 231–237. <https://doi.org/10.1017/S1049096523000926>
- Gidengil, E., Giles, J. & Thomas, M. (2008). The Gender Gap in Self-Perceived Understanding of Politics in Canada and the United States. *Politics & Gender*, 4(4), 535–561. <https://doi.org/10.1017/S1743923X08000469>

- Harell, A. (2009). Equal Participation but Separate Paths?: Women's Social Capital and Turnout. *Journal of Women, Politics & Policy*, 30(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/15544770802367770>
- Hoskins, B., García-Albacete, G. & Hubert, A. (2023). *Gender Gap in Confidence to get involved in politics: How to reduce it by making citizenship education inclusive* (Policy brief). https://www.tlu.ee/sites/default/files/Young-In/Policy_brief_05_v6.pdf
- Kuitunen S. (1998). Naisten poliittinen rekrytoituminen vuoden 1995 eduskuntavaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa. *Politiikka*, 40(1), 22–37. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151214>
- Lake, R. L. D & Huckfeldt, R. (1998). Social Capital, Social Networks, and Political Participation. *Political Psychology*, 19(3), 567–584. <https://doi.org/10.1111/0162-895X.00118>
- Lawless, J. L. & Fox, R. L. (2010). *It Still Takes A Candidate: Why Women Don't Run for Office*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511778797>
- Lin, N. (2001). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511815447>
- Lowndes V., Pratchett L. & Stoker G. (2006). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR Framework. *Social Policy and Society*, 5(2), 281–291. <https://doi.org/10.1017/S1474746405002988>
- Lowndes, V. (2000). Women and Social Capital: A Comment on Hall's 'Social Capital in Britain.' *British Journal of Political Science*, 30(3), 533–537. <https://doi.org/10.1017/S0007123400210223>
- Møller, L. C., Agerskov, U. & Rosenberg, A. (2021). *Nordic Gender Equality in Figures 2021*. Pohjoismaiden ministerineuvosto. <https://pub.norden.org/nord2021-036/>
- Norris, P. & Lovenduski, J. (1995). *Political Recruitment: Gender, Race and Class in the British Parliament*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598609>
- Oser, J., Grinson, A., Boulianne, S. & Halperin, E. (2022). How Political Efficacy Relates to Online and Offline Political Participation: A Multilevel Meta-analysis. *Political Communication*, 39(5), 607–633. <https://doi.org/10.1080/10584609.2022.2086329>
- Paxton, P., Hughes, M. M. & Painter, M. A. (2010). Growth in women's political representation: A longitudinal exploration of democracy, electoral system and gender quotas. *European Journal of Political Research*, 49(1), 25–52. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.01886.x>
- Pikkala, S. (2020). Naiset eduskuntavaaleissa ja sukupuolen merkitys äänestämisessä. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 80–102). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Touchstone Books/Simon & Schuster. <https://doi.org/10.1145/358916.361990>
- Rhode, D. L. (2017). *Women and Leadership*. Oxford University Press.
- Rosenstone, S. J. & Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. Macmillan.

- Sapiro, V. (1982). Private Costs of Public Commitments or Public Costs of Private Commitments? Family Roles versus Political Ambition. *American Journal of Political Science*, 26(2), 265–279. <https://doi.org/10.2307/2111039>
- Schlozman, K. L., Burns, N. & Verba, S. (1999). What Happened at Work Today? A Multistage Model of Gender, Employment and Participation. *Journal of Politics*, 61(1), 29–53. <https://doi.org/10.2307/2647774>
- Sipinen J., Laine, J., Kestilä-Kekkonen, E., Borg, S. & von Schoultz, Å. (2022) *Kampanja poikkeusolosuhteissa: Kuntavaaliehdokkaat 2021*. Kunnallissalan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2022/11/tutkimusjulkaisu_115_kampanja_poikkeusolosuhteissa_kuntavaaliehdokkaat2021.pdf
- Sipinen, J. & Seikkula, M. (2022). Reproducing white normativity in parties' candidate recruitment: Evidence from the 2017 Finnish municipal elections. *Scandinavian Political Studies*, 45(4), 456–477. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12233>
- Sipinen, J. (2021). *Recruitment of Immigrant-origin Candidates in Finnish Municipal Elections*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1910-6>
- Söderlund, P. & von Schoultz, Å. (2024). Trajectories of the personal vote under open-list proportional representation: Evidence from Finland, 1999–2019. *Party Politics*, 30(1), 12–23. <https://doi.org/10.1177/13540688231177558>
- Thomas, M. L. & Bittner, A. (toim.). (2017). *Mothers and others: The role of parenthood in politics*. UBC Press.
- Tilastokeskus (2022). *Naisten ja miesten kokonaistyöaika ensimmäistä kertaa samalla tasolla 2020–2021*. <https://stat.fi/julkaisu/cku2d1we88fu70b506ua4x5tp>
- Tilastokeskus (2024). Valittujen lukumäärä puolueen, ikäluokan, sukupuolen ja vaalipiirin mukaan eduskuntavaaleissa 2003–2023. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__evaa/statfin_evaa_pxt_13t4.px/
- Verba, S., Schlozman, K. & Brady, H. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1pnc1k7>
- von Schoultz, Å. (2018). Electoral Systems in Context: Finland. Teoksessa E. S. Herron, R. Pekkanen & M. Shugart (toim.), *The Oxford Handbook of Electoral Systems* (s. 601–626). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190258658.013.42>
- von Schoultz, Å., Hendriksson, M. & Kestilä-Kekkonen, E. (2020). Sukupuolistereotyyppit suomalaisessa politiikassa. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 161–171). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Wolak, J. (2018). Feelings of political efficacy in the fifty states. *Political Behavior*, 40(3), 763–784. <https://doi.org/10.1007/s11109-017-9421-9>
- Wolak, J. (2020). Self-Confidence and Gender Gaps in Political Interest, Attention, and Efficacy. *The Journal of Politics*, 82(4), 1490–1501. <https://doi.org/10.1086/708644>

3

Puolueiden vaaliteemojen merkitys ehdokkaiden kampanjoinnissa

Juha Ylisalo

Johdanto

Suomen avoimeen listavaaliin sisältyy pysyvä jännite. Äänestäjän täytyy valita yksi ehdokas, eikä mahdollisuutta pelkän listan tukemiseen ole, joten ehdokkaat joutuvat kampanjoimaan aktiivisesti kerätäkseen itselleen kannatusta. Kuitenkin myös puolueet julkistavat kattavia vaaliohjelmia ja muita asiakirjoja, joissa ne asettavat poliittisia tavoitteita. Lisäksi eduskunnassa noudatetaan useimmissa äänestyksissä tiukkaa ryhmäkuria, ja vaalikaudella noudatettavan politiikan päälinjat määräytyvät suurelta osin puolueiden välisissä hallitusohjelmaneuvoittelussa. Millaisena ehdokkaat itse näkivät puolueen roolin kampanjoissaan vuoden 2023 eduskuntavaaleissa, ja millainen yhteys ehdokkaiden puoluekannoilla oli näkemyksiin siitä, millaisiin asioihin politiikassa tulisi keskittyä?

Ehdokkaan ja puolueen keskinäistä tärkeysjärjestystä äänestäjien valintojen suhteen on dokumentoitu jo melko pitkään. Vaalien yhteydessä äänestäjäkunnalle tehdyissä kyselytutkimuksissa se, miten moni pitää ehdokasta tärkeämpänä kuin puoluetta, on vuosien mittaan vaihdellut (Helimäki & von Schoultz, 2024), mutta pääsääntöisesti puolueen merkitys on kasvanut. Vaikka vielä vuoden 2007 eduskuntavaaleissa 51 prosenttia äänestäjistä painotti ehdokasta enemmän kuin puoluetta,

vuoden 2023 vaaleissa jo 62 prosenttia piti puoluetta tärkeämpänä äänestyspäätökselle kuin ehdokasta.

Samaan aikaan vaalikoneiden tärkeys erityisesti nuorimpien äänestäjien tiedonlähteinä on lisääntynyt (Borg & Koljonen, 2020; Strandberg et al., 2024). Tyypillisesti suomalaiset vaalikoneet vertaavat käyttäjien vastauksia juuri ehdokkaiden näkemyksiin, eivät suoraan puolueiden kantoihin sellaisina kuin ne ilmenevät vaali- ja muista ohjelmista. Avoimien listojen vuoksi Suomen vaalijärjestelmä luo lisäksi kilpailuasetelman samalla listalla esiintyvien ehdokkaiden välille: ehdokkaat keräävät ääniä puolueen listalle, mutta heidän on myös välttämätöntä saada henkilökohtaisia ääniä päästäkseen itse riittävän korkealle sijalle tuolla listalla (von Schoultz & Pappageorgiou, 2021). Avoin listavaali tarjoaa äänestäjille valinnanvaraa eri taustoista tulevien ehdokkaiden välillä ja mahdollisuuden nostaa uusia kykyjä eduskuntaan. Kääntöpuolena on kuitenkin monimutkainen informaatioympäristö ja demokraattisen vastuunalaisuuden mahdollinen heikkeneminen, sillä äänestäjät eivät välttämättä kykene hahmottamaan, mitä tahoja tulisi palkita tai rangaista politiikan onnistumisista ja epäonnistumisista. Vaalien luonteen kannalta onkin keskeistä, kampanjoivatko ehdokkaat ensi sijassa henkilökohtaisesti tärkeinä pitämiään teemoja ja omaa pätevyyttään esillä pitävinä yksilöinä vai puolueensa edustajina.

Tämän luvun tarkoituksena on selvittää puolueiden merkitystä ehdokkaiden kampanjoissa vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Ehdokaskyselyaineiston mukaan ehdokkaiden kampanjoiden välillä oli runsaasti vaihtelua siinä, miten paljon huomion saaminen ehdokkaalle itselleen painottui suhteessa tavoitteeseen hankkia huomiota puolueelleen. Luvun yhtenä keskeisenä tavoitteena on selvittää, millaiset tekijät selittävät tätä vaihtelua. Huomiota kiinnitetään sekä ehdokaskohtaisiin seikoihin, kuten aiempaan ehdokaskokemukseen, että puolueiden välisiin eroihin.

Riippumatta siitä, onko kampanjan yleinen painopiste puolueessa vai ehdokkaassa itsessään, huomion hankkiminen puolueelle voi tarkoittaa niin puolueen tulevaa vaalikautta koskevien tavoitteiden esillä pitämistä kuin aiemman suoriutumisen korostamista. Luvussa tarkastellaankin myös sitä, miten keskeisen sijan menneen ja tulevan vaalikauden asiat saivat ehdokkaiden kampanjoissa. Lisäksi paneudutaan ehdokkaiden politiikan sisältöjä koskeviin näkemyksiin sen kautta, millaisia asioita ehdokkaat pitävät päätöksentekijöiden erityistä huomiota vaativina ongelmina. Ehdokkaiden esiin nostamista ongelmista voi tehdä päätelmiä sen suhteen, miten yksimielisiä tietyn puolueen ehdokkaat olivat uuden vaalikauden painopistealueista ja miten ehdokkaiden asiakysymysprioriteetit poikkesivat toisistaan puolueiden välillä.

Tulokset viittaavat eroihin erityisesti kahden edellisen vaalikauden hallituspuolueen välillä. Valtiovarainministeripuolueena vaaleihin käyneen keskustan ehdokkaat pitivät puoluettaan melko vähän esillä ja korostivat muita harvemmin puolueensa vaaliohjelmaa ja erityisesti aiempaa suoriutumista. Niin ikään hallitusvastuuta kantaneen vasemmistoliiton ehdokkaat sen sijaan kampanjoivat varsin puoluekeskeisesti. Lisäksi ehdokkaiden tärkeinä pitämät yhteiskunnalliset ongelmat viittaavat siihen, että vuoden 2023 vaalien keskeisimmät teemat olivat hyvinvointi-

valtio ja talous: edellisen hallituksen punavihreiden puolueiden ehdokkaat näkivät korjattavaa erityisesti sosiaaliturvassa ja palveluissa, uuden hallituksen pääpuolueiden kokoomuksen ja perussuomalaisen ehdokkaat puolestaan taloudessa.

Puoluevaalit ehdokaskeskeisessä järjestelmässä

Kuten edellä todettiin, avoin listavaali luo jännitteitä ehdokaskeskeisyyden ja puolueiden vahvan roolin välille. Eduskunnassa noudatetaan niin sanottuja omantunnon kysymyksiä lukuun ottamatta tiukkaa ryhmäkuria, ja eduskuntaryhmät äänestävät useimmiten yhtenäisesti (Pajala, 2014). Lisäksi vaalikaudella noudatettavan politiikan suuntaviivat asetetaan pitkälti hallitusohjelmaneuvotteluissa, joissa yksittäisten ehdokkaiden kampanjateemoilla, sikäli kuin ne poikkeavat puolueen linjasta, on rajallinen merkitys. Sen sijaan puolueiden vaali- ja muissa ohjelmissaan asettamat tavoitteet ovat keskeisiä lähtökohtia, kun puolueet alkavat neuvotella hallitusohjelman sisällöstä (Heasman & Backman, 2021).

Vaalikampanjoissa esillä olevat asiat liittyvät noudatetun politiikan oikeutukseen eli siihen, millaisiin päätöksiin vallanpitäjien voi sanoa saaneen kansalaisilta valtuutuksen (Schedler, 1998). Tämänkaltaisten kysymysten relevanssi ei ole pelkästään teoreettista. Vaalikauden alkupuolella käytiin erityisesti pääministeri Petteri Orpon (kok.) hallituksen ajamien työmarkkinamuutosten yhteydessä debattia hallituksen valtuuksista muuttaa työmarkkinoiden sääntöjä ilman järjestöjen myötävaikutusta. Jo kesäkuussa 2023, kun hallitus antoi ohjelmansa tiedoksi eduskunnalle, uusi pääministeri totesi puheessaan, että "[o]lemme saaneet kansalta työhömme vahvan mandaatin" (Valtioneuvosto, 2023).

Politiikan julkisuudessa ei ole mitenkään poikkeuksellista, että vallanpitäjät vetoavat saamaansa mandaattiin ja että oppositio kiistää sen. Edustuksellisen demokratian teoriassa mandaatin käsite on kuitenkin oleellinen ja liittyy läheisesti äänestäjien vaaleissa tekemiin valintoihin ja niiden perusteisiin. Mandaatti ymmärretään tässä teoriaperinteessä hallitusten oikeutena tehdä tietynlaisia päätöksiä, ja sen pohjana on äänestäjien vaaleissa osoittama tuki hallituspuolueiden ohjelmallisille tavoitteille (McDonald & Budge, 2005). Klassisessa puoluemandaattiteoriassa toinen avainkäsite on vaalivoitto: vaalit voittaneella puolueella on sekä oikeus että velvollisuus kantaa hallitusvastuuta ja ryhtyä toimenpiteisiin, joihin se on kampanjassaan sitoutunut, ja vastaavasti häviäjien muodostamalla oppositiolla on oikeus arvostella hallitusta ja tarjota vaihtoehtoja. Oikeudet ja velvollisuudet ovat ensisijaisesti moraalisia, eivätkä ne viittaa hallitusten toimivaltuuksiin valtiosääntöoikeudellisessa mielessä.

Teoria ammentaa erityisesti Ison-Britannian poliittisesta kulttuurista, jolle ominaista on kahden pääpuolueen vastakkainasettelu ja vahvojen yksipuoluehallitusten kyky viedä päätöksiä läpi ilman mainittavia pidäkkeitä (Powell, 2000). Suomen kaltaisessa hajanaisen puoluekentän maassa se, mitä voi pitää vaalien voittamisena, on kuitenkin monitulkintaisempaa. Vaalivoitto yhden puolueen eduskuntaenem-

mistön merkityksessä on Suomessa epätodennäköinen, ja usein voittajina pidetään puolueita, jotka onnistuvat kasvattamaan ääniosuuttaan edellisistä vaaleista. Toisinaan voittamisena voi pitää myös kykyä luovia puolueiden välisissä neuvotteluissa siten, että omat prioriteetit tulevat politiikan sisällöiksi.

Puoluemandaattiteorian kannalta toinen oleellinen haaste Suomen poliittisessa järjestelmässä on juuri vaalien ehdokaskeskeisyys. Teorian oletuksiin lukeutuu se, että äänestäjät tekevät äänestyspäätöksensä puolueiden tarjoamien ohjelmallisten vaihtoehtojen pohjalta (McDonald & Budge, 2005; Naurin et al., 2019). Aiemman tutkimuksen mukaan politiikan sisältöjen ohella kuitenkin monet muutkin seikat, kuten affektiivinen samastuminen puolueisiin (Achen & Bartels, 2016) ja jopa ehdokaiden ulkonäkö (Berggren et al., 2010), ohjaavat äänestäjien valintoja.

Lisäksi ehdokkaiden omat vaaliteemat monimutkaistavat ohjelmallisten seikkojen yhteyttä äänestysvalintoihin, vaikka muut äänestyspäätöksiin vaikuttavat tekijät kuin politiikan sisältöjä koskevat tavoitteet jätetään huomiotta. Vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyys ei sellaisenaan toki (täysin) estä puoluemandaattiteorian oletusten toteutumista: jos puolueen vaaliteemat määrittävät vahvasti myös ehdokkaiden henkilökohtaisia kampanjoita, tietyn puolueen ehdokkaiden saaman kannatuksen voi tulkita tuenosoitukseksi puolueen tavoitteille.

Suomen avoimelle listavaalille ominaista on – jokseenkin paradoksaalisesti – se, ettei äänestäjä voi varmuudella tietää, kenen hyväksi hänen äänensä lopulta menee. Ehdokkaiden läpimenojärjestys riippuu ainoastaan muiden saman listan ehdokkaita äänestäneiden valinnoista, ja jos listalla olevien ehdokkaiden linjat poikkeavat oleellisesti toisistaan, äänestäjä voi tulla edistäneeksi sellaisen ehdokkaan läpimenoa, joka ei jaa äänestäjän näkemyksiä. Tällainen tilanne käy sitä todennäköisemmäksi, mitä enemmän hajontaa saman puolueen ehdokkailla on politiikan sisältöjä koskevien tavoitteiden suhteen. Kansainvälisesti avoin listavaali on harvinaisuus, ja monessa Euroopan maassa ehdokkaat valitaan listoilta lähtökohtaisesti puolueiden määräämässä järjestyksessä. Niin sanottujen puoliavointen listojen järjestelmissä, kuten Ruotsissa, ehdokkaan listasijoitus voi nousta, jos riittävä määrä äänestäjiä ilmaisee kannattavansa häntä. Vuosien 2002–2022 valtiopäivävaaleissa kuitenkin vain noin neljännes ruotsalaisäänestäjistä käytti mahdollisuutta äänestää ehdokasta (Statistiska centralbyrån, 2025). Norjassa äänestäjillä ei vuoden 2025 suurkäräjävaaleista alkaen ole lainkaan mahdollisuutta vaikuttaa yksittäisten ehdokkaiden listasijoitukseen, vaan listat ovat suljettuja (International Foundation for Electoral Systems, 2025).

Muiden muassa Ruotsin ja Norjan järjestelmissä on siis todennäköistä tai varmaa, että ääni menee ensisijaisesti listan kärkiehdokkaan hyväksi, ja äänestäjän kohtaama valintatilanne on yksinkertaisempi kuin avointen listojen tapauksessa. Tämä ei tarkoita, että Suomen vaaleissa ehdokkailla olisi moraalinen velvollisuus pitäytyä puolueen yhteisissä vaaliteemoissa tai jättää omat näkemyksensä ja ominaisuutensa taka-alalle – siis pyrkiä omalla toiminnallaan vahvistamaan puoluevaalia henkilövaalin kustannuksella. Suomen vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyys luo ehdokkaille vahvoja kannustimia erottua muista saman puolueen ehdokkaista (esim.

von Schoultz & Papageorgiou, 2021). Kuten edellä todettiin, puolue on keskeinen valintoja ohjaava tekijä suurelle osalle äänestäjistä, ja äänten siirtymät puolueelta toiselle vaalivuosien välillä ovat olleet maltillisia (Söderlund, 2020). Tämän vuoksi ehdokkaat kilpailevat usein siitä, miten suuren osan he saavat puolueensa odotetusta äänisaaliista. Olisi tuskin kohtuullista odottaa, että ehdokkaat toimisivat kuin tätä kilpailuasetelmaa ei olisi, koska sillä tavoin he antaisivat etua muille.

Samoin kuin äänestäjät voivat asettaa etusijalle joko ehdokkaan tai puolueen, ehdokkaat voivat kampanjoissaan painottaa joko omia kampanjateemojaan ja persoonaansa tai puoluettaan. Kampanjan ehdokas- tai puoluekeskeisyys ei suoraan kerro siitä, ketä tai mitä ehdokas kokee edustavansa. Esimerkiksi vuoden 2011 eduskuntavaaleja koskevan tutkimuksen mukaan (von Schoultz & Wass, 2016) vain harva ehdokas piti oman puolueensa äänestäjäkuntaa tärkeimpänä edustettavana tahona. Sen sijaan useimmat ehdokkaat ilmoittivat pitävänsä koko kansakunnan tai vaalipiirin asukkaiden edustamista tärkeämpänä. Mitä vaalikampanjaan tulee, ehdokas voi esimerkiksi pitää puolueensa tavoitteita esillä siksi, että hän pitää niitä vaalipiirinsä edun mukaisina, tai korostaa henkilökohtaista kykyään edistää kansakunnan kokonaisetua.

Puolueen painottaminen ehdokkaan kampanjassa voi lisäksi tarkoittaa eri asioita, jotka liittyvät äänestäjien ja edustajien välisen suhteen ajalliseen ulottuvuuteen. Tutkimuskirjallisuudessa puhutaan usein prospektiivisesta ja retrospektiivisestä äänestämisestä (Miller & Wattenberg, 1985). Prospektiivisyys tarkoittaa tässä yhteydessä odotuksia tulevasta toiminnasta ja äänestyspäätösten tekemistä noiden odotusten pohjalta — odotukset voivat perustua esimerkiksi siihen, millaisiin asioihin puolueet sitoutuvat vaaliohjelmissaan. Retrospektiivisyys puolestaan viittaa edustajien aiempaan toimintaan ja äänestyspäätöksiin, jotka perustuvat arvioihin edustajien onnistumisesta menneellä vaalikaudella. Äänestäjä voi esimerkiksi todeta, että hänen aiemmin äänestämänsä puolue tai ehdokas ei ole hoitanut tehtäviään hyvin, minkä vuoksi hän äänestää tällä kerralla toisin. Vastaavasti vaalien ehdokkaat voivat pyrkiä kiinnittämään äänestäjien huomion sekä siihen, mitä heidän puolueensa lupaa tulevalla kaudella tehdä, että siihen, miten hyvin se on käyttänyt äänestäjiltä saamaansa valtakirjaa edellisellä kaudella. Nämä painotukset eivät sulje toisiaan pois, sillä ehdokas voi myös korostaa molempia tai ei kumpaakaan.

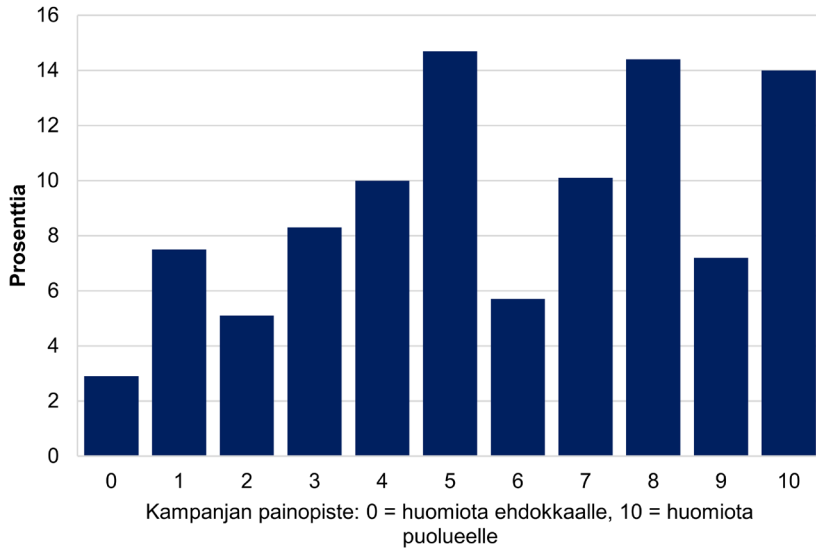
Lisäksi vaikka puolueet ovat parlamentaarisen järjestelmän avaintoimijoita, myös sillä, ketkä yksittäisistä ehdokkaista tulevat valituiksi, voi olla ainakin jossain määrin merkitystä politiikan lopputuloksille. Yksittäisten kansanedustajien vaikutusta noudatettuun politiikkaan on tosin vaikea todentaa muuten kuin yksittäistapauksissa, ja suurin osa ehdokasvalintojen politiikkaseurauksia koskevasta tieteellisestä tutkimuksesta on kohdistunut kunnanvaltuustoihin, joista yleensä puuttuu eduskunnasta tuttu jako hallitus- ja oppositiorintamiin (esim. Hyytinen et al., 2018). Kuitenkin esimerkiksi ministerit, joilla on merkittävä rooli politiikan sisältöjen muotoilussa, on jo pitkään valittu lähes yksinomaan kansanedustajien joukosta. Lisäksi jos hallituksen esittämän lain sisältö muuttuu eduskunnassa, muutokset valmistellaan valiokunnissa, ja valiokuntajäsenyyksiensä kautta yksittäinenkin kansanedus-

taja voi jättää kädenjälkensä säädettäviin lakeihin (Isaksson, 2017; Mattila, 2014). Usein kansanedustajan liikkumavara on kuitenkin monin tavoin rajattu, mikä joutuu hallitusohjelman määräävästä asemasta sekä eduskuntaryhmien pyrkimyksistä pitää jäsenensä puolueiden linjoilla (Wiberg, 2014).

Ehdokkaiden asiakysymyksiä koskevat kannat ovat eduskuntatyön puoluevetoisuudesta huolimatta oleellisia myös edustuksellisen järjestelmän responsiivisuuden kannalta. Tässä yhteydessä responsiivisuus tarkoittaa sitä, että vaaleilla valitut päättöksentekijät huomioivat kansalaisten politiikan sisältöjä koskevat näkemykset ja tarvittaessa korjaavat noudatettua politiikkaa paremmin niitä vastaaviksi (Powell, 2004). Siinä missä mandaattimallin kannalta tärkeää on samoilla puoluelistoilla olevien ehdokkaiden keskinäinen yksituumaisuus, responsiivisuuden kannalta oleellista on myös ehdokkaiden asiakysymysprioriteettien ja näkemysten suhde kansalaisten huolenaiheisiin.

Millaiset ehdokkaat pitävät puoluettaan esillä?

Seuraavassa tarkastellaan vuoden 2023 ehdokaskyselyaineiston valossa puolueen tärkeyttä ehdokkaiden kampanjoissa. Vastaajia pyydettiin kuvaamaan kampanjansa painopistettä käyttäen 11-portaista asteikkoa, jossa nolla tarkoitti tavoitetta ”saavuttaa mahdollisimman paljon huomiota itselleni ehdokkaana” ja kymmenen tavoitetta ”saavuttaa mahdollisimman paljon huomiota puolueelle”. Vastausten jakauman (kuvio 3.1) perusteella suuri osa ehdokkaista antoi oman ilmoituksensa mukaan painoarvoa huomion saavuttamiselle sekä itselleen että puolueelleen. Kuitenkin puolueen saama huomio näyttää yleisesti ottaen olleen hieman tärkeämpi tavoite, ja koko aineistossa muuttujan keskiarvo on 5,8 (keskihajonta 2,9). Verrattain harva ehdokas keskittyi huomion saavuttamiseen ainoastaan itselleen, siinä missä huomion saavuttaminen puolueelle oli selvästi ensisijainen tavoite melko suurelle osalle ehdokkaista. On mahdollista, että osaksi tämä heijastaa pyrkimystä antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, mikä on kyselytutkimuksissa yleisesti tunnistettu ilmiö. Jotkut ehdokkaat ovat saattaneet vähätellä henkilökohtaisen huomion tavoittelua esimerkiksi siksi, että se voidaan kokea itsekkääksi tai puolueen yhteisen edun vastaiseksi. Kuitenkin kuten myöhemmin nähdään, vaihtelu ehdokkaiden itsensä raportoimissa painopisteissä on yhteydessä moniin tekijöihin.

Kuvio 3.1. Ehdokkaiden kampanjoiden painopisteiden jakauma (painotettu prosenttiosuus vastaajista).

Seuraavassa tarkastellaan tekijöitä, jotka selittävät kampanjoiden sijoittumista ehdokas-puolue-jatkumon eri kohtiin. Analyysissa huomioidaan joukko ehdokkaiden piirteitä sekä se, minkä puolueen tai muun ehdokasasettajan listalla he olivat. Ehdokaskohtaisista tekijöistä huomioidaan ensinnäkin se, oliko ehdokas puolueen jäsen. Puolueiden listoilla on usein niin sanottuja sitoutumattomia ehdokkaita, jotka eivät välttämättä ole puolueen jäseniä mutta ovat sopineet esiintymisestä puolueen ehdokkaana. On odotettavaa, että kampanja on tällöin verrattain ehdokaskeskeinen.

Myös aiemman ehdokaskokemuksen voi odottaa olevan yhteydessä kampanjan painopisteeseen, joskaan selvää odotusta ei voi muodostaa siitä, lisääkö se ehdokas- vai puoluekeskeisyyttä. Toisaalta ehdokkuus peräkkäisissä vaaleissa voi kertoa sitoutumisesta puolueen arvoihin ja tavoitteisiin, ja erityisesti edellisissä vaaleissa valituksi tulleille voi olettaa olevan tärkeää korostaa puolueen onnistumista eduskunnassa. Toisaalta aiempi ehdokkuus, ja erityisesti valituksi tuleminen, voi tarkoittaa henkilökohtaisen kannattajakunnan olemassaoloa jo ennestään, jolloin ehdokkaalla on kannustin keskittyä tämän kannattajakunnan säilyttämiseen ja laajentamiseen puolueen saaman huomion kustannuksella. Tässä yhteydessä huomioidaan mahdollinen ehdolla oleminen ja valituksi tulo edellisissä, vuoden 2019 eduskuntavaaleissa.

On odotettavaa, että puolueorganisaation keskeisissä luottamustehtävissä olevat tai aiemmin olleet ehdokkaat pyrkivät hankkimaan muita enemmän huomiota puolueelleen. Kokemusta puolueen luottamustehtävistä mitataan kysymyksillä, jotka koskevat ehdokkaan toimimista puoluehallituksen, puoluevaltuuston sekä puolueen piirihallituksen jäsenenä. Vastausvaihtoehdot olivat "olen" ja "en ole". Kysymyksistä muodostettu kaksiluokkainen muuttuja sai arvon yksi, jos ehdokas oli ilmoittanut toimineensa ainakin yhdessä näistä tehtävistä, ja muussa tapauksessa

muuttujan arvoksi tuli nolla. Jäljempänä raportoitavissa malleissa muuttujan nimi on kuvioiden niukasta tilasta johtuen ”puoluevaikuttaja”.

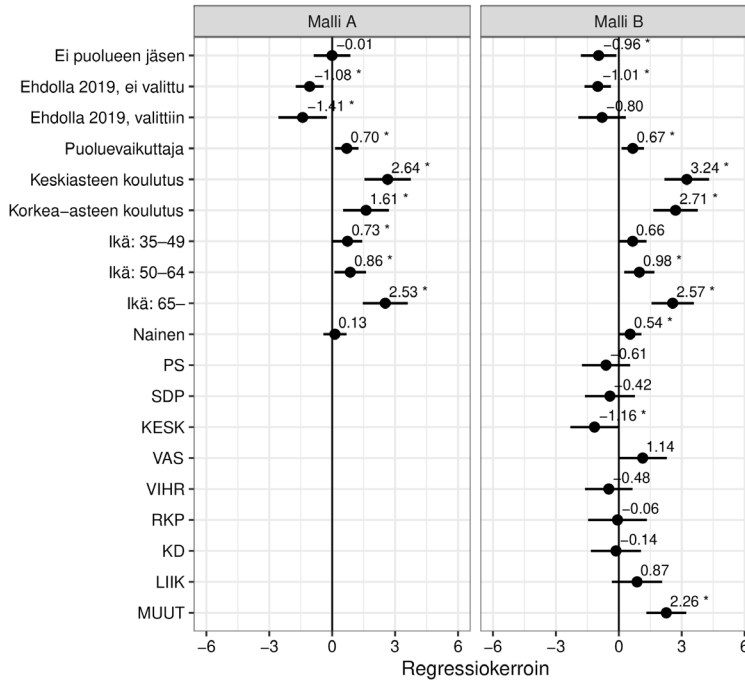
Ehdokaskohtaisista tekijöistä huomioidaan lisäksi koulutustaso, ikä ja sukupuoli. Koulutustasoa mitataan kolmiluokkaisella muuttujalla, jossa vertailukategoriana on enintään perusasteen koulutus ja muina luokkina keskiasteen sekä korkea-asteen koulutus. Ikä saatiin vähentämällä ehdokkaan syntymävuosi vuodesta 2023, minkä jälkeen muodostettiin neljä ikäluokkaa, joista nuorinta (18–34) käytetään analyysisä vertailukategoriana. Sukupuolta mitataan kaksiluokkaisella muuttujalla, jonka arvo yksi tarkoittaa naista ja nolla muita. Suurin osa jälkimmäisistä ilmoitti olevansa miehiä, ja vastaukset ”muu” ja ”en halua sanoa” on havaintojen pienen lukumäärän vuoksi yhdistetty tähän luokkaan.

Lisäksi huomioidaan, minkä puolueen tai valitsijayhdistyksen listalla ehdokas oli. Koska eduskunnan ulkopuolelle jääneiden puolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokkaita on aineistossa vähän ehdokasasettajaa kohti, nämä ehdokasasettajat on tässä yhdistetty luokaksi ”muut”.

Kuvioon 3.2 on koottu kahden lineaarisen regressiomallin tulokset.¹ Malli A sisältää ainoastaan ehdokaskohtaiset selittävät tekijät: puoluejäsenyyden, ehdokkuuden edellisissä eduskuntavaaleissa, toiminnan puolueen keskeisissä luottamustehtävissä sekä ehdokkaan koulutustason, iän ja sukupuolen. Malli B sisältää selittävänä muuttujana lisäksi puolueen.² Molemmissa malleissa selitettävä muuttuja on kampanjan painopiste, jota mitattiin nollasta kymmeneen ulottuvalla asteikolla. Koska muuttujan suuret arvot tarkoittavat puolueelle annettua suurta painoarvoa, kuvioon 3.2 sisältyvät kertoimet ilmaisevat, millainen yhteys vasemmalla listatuilla muuttujilla on puolueen korostamiseen kampanjassa: positiiviset arvot tarkoittavat, että kyseinen muuttuja kasvattaa puolueen painoarvoa, negatiiviset puolestaan henkilökohtaisen huomion painoarvon kasvua puolueen kustannuksella. Kuviossa pisteet merkitsevät regressiokertoimia, jotka kertovat muutoksen suunnan ja voimakkuuden. Pisteitä ympäröivät viivat puolestaan osoittavat 95 prosentin luottamusvälin rajat, siis tilastollisen yhteyden todennäköisimmän suuruusluokan.

¹ Näissä malleissa samoin kuin kaikissa myöhemmin raportoiduissa malleissa ja jakaumissa on käytetty aineistoon sisältyvää painomuuttujaa.

² Yksityiskohtaiset tulokset ovat saatavilla pyynnöstä tämän luvun kirjoittajalta.

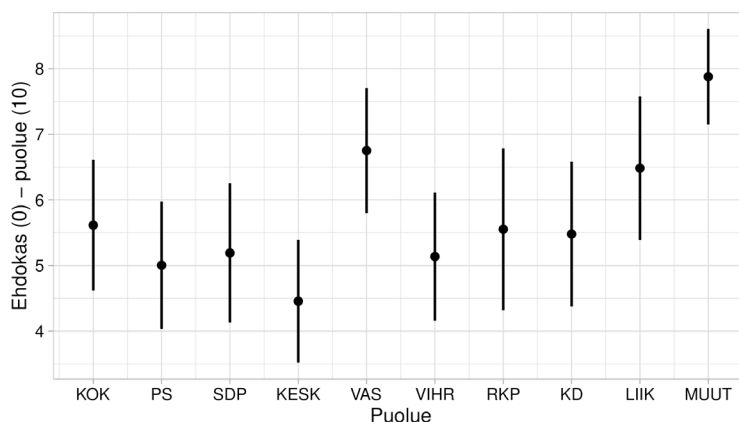
Kuvio 3.2. Eri selittävien tekijöiden vaikutus kampanjan painopisteeseen.

Pyrkimys hankkia huomiota ehdokkaalle (negatiiviset arvot) tai puolueelle (positiiviset arvot)). Lineaarinen regressioanalyysi, 95 % luottamusväli, * $p < 0,05$.

Useimmat selittävästä muuttujista ovat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä siihen, missä määrin puolue painottui kampanjassa. Ensinnäkin ehdokkaat, jotka eivät olleet puolueen jäseniä, antoivat puolueelle vähemmän painoarvoa, joskin tämä yhteys tulee esiin ainoastaan mallissa B. Verrattuna niihin, jotka eivät olleet ehdolla vuoden 2019 eduskuntavaaleissa, sekä tuona vuonna valitsematta jääneet että eduskuntaan tuolloin valitut painottivat jonkin verran enemmän pyrkimystä hankkia näkyvyyttä itselleen. Istuvien kansanedustajien kohdalla yhteys kuitenkin menettää tilastollisen merkitsevyytensä, kun puolue sisällytetään malliin. Puolueen keskeisissä luottamustehtävissä (puoluehallituksessa, puoluevaltuustossa tai piiri-hallituksessa) toimineet puolestaan ilmoittivat painottaneensa huomion saamista puolueelle enemmän kuin ehdokkaat, jotka eivät olleet toimineet näissä tehtävissä. Lisäksi iäkkäämmät ehdokkaat antavat enemmän painoarvoa puolueen saamalle huomiolle kuin nuoret ehdokkaat. Myös naisehdokkaat pyrkivät saamaan muita jonkin verran enemmän huomiota puolueelleen, joskin tämä yhteys tulee näkyviin vain, jos otetaan huomioon myös puolue.

Puolueuuttujan osalta suurin puolue kokoomus on vertailukategoria, joten puolueiden kertoimet kuvaavat sitä, miten muiden puolueiden ehdokkaiden kampanjoiden painopisteet poikkesivat kokoomuksen ehdokkaiden vastaavista. Tämän vuoksi puoluekohtaiset kertoimet, mukaan lukien niiden luottamusväli ja tilastollinen merkitsevyys, olisivat erilaiset, jos vertailukategoriaksi valittaisiin jokin muu puolue. Puolueiden välisten erojen selventämiseksi mallin B pohjalta laskettiin en-

nustetut arvot sille, mihin eri puolueiden ehdokkaiden kampanjoiden painopisteet asettuvat alkuperäisellä 0–10-asteikolla, jos huomioidaan erot puolueiden ehdokasjoukkojen koostumuksessa. Jonkin puolueen ehdokkaat ovat saattaneet olla esimerkiksi keskimäärin vanhempia tai korkeammin koulutettuja kuin toisen puolueen ehdokkaat, ja koska näiden tekijöiden havaittiin olevan yhteydessä kampanjoiden painopisteisiin, pelkkien keskiarvojen vertailu puolueiden välillä voisi johtaa vinoutuneisiin päätelmiin puolueen merkityksestä. Ennustetut arvot tarkoittavat tässä yhteydessä siis tilastoanalyysiin perustuvaa arviota siitä, millaisia kampanjoiden painopisteet eri puolueissa keskimäärin ovat, kun ehdokaskohtaiset tekijät vakioidaan.³

Kuvio 3.3. Kampanjoiden painopisteet puolueittain, kun ehdokaskohtaiset tekijät on vakioitu. Suuret arvot tarkoittavat puoluekeskeisyyttä ja pienet ehdokaskeisyyttä. 95 % luottamusvälit.

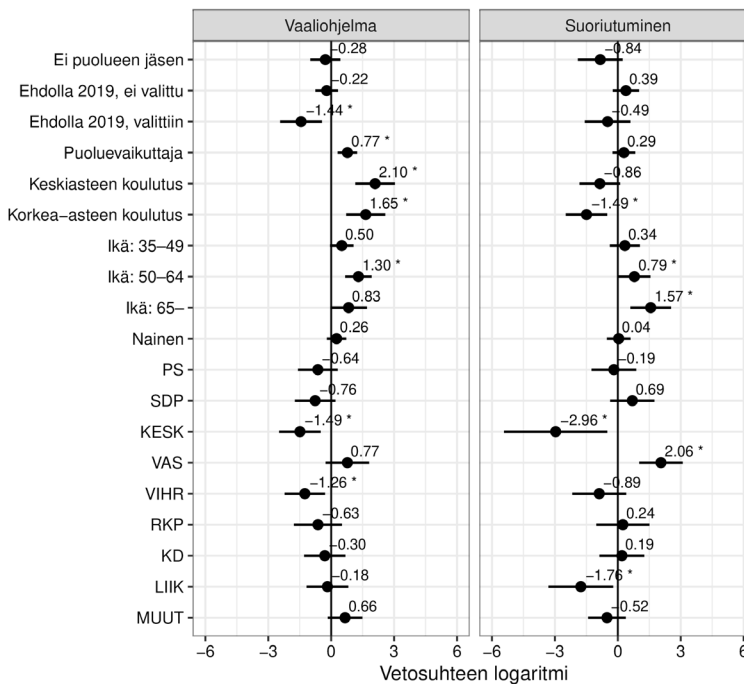
Ennustetut arvot puolueittain on esitetty kuviossa 3.3. Kahden eduskuntapuolueen välinen ero on erityisen selvä: keskustan ehdokkaat painottivat huomion saamista henkilökohtaiselle kampanjalleen, vasemmistoliiton ehdokkaat puolueelleen. Vasemmistoliiton osalta tämä havainto tehtiin myös vuoden 2019 eduskuntavaaleja koskeneessa ehdokastutkimuksessa, mutta tuolloin keskusta ei juuri poikennut useimmista muista puolueista (Mattila et al., 2020, s. 68–69). Puolue painottui verrattain paljon myös Liike Nytin ehdokkailla. Puolue korostui erityisesti eduskunnan ulkopuolelle jääneiden puolueiden sekä valitsijayhdistysten ehdokkaiden kampanjoissa. Ainakin osittain tämä selittyy sillä, että pienpuolueet saavat mediassa lähtökohtaisesti vähän huomiota, minkä vuoksi ehdokkaat kokivat tärkeänä tehdä puoluettaan tai muuta taustaryhmäänsä tunnetuksi.

³ Ennustettuja arvoja laskettaessa on vakioitava muut selittävät muuttujat kuin puoluekanta, jolloin siis verrataan toisiinsa keskenään samanlaisia ehdokkaita, jotka kuitenkin olivat eri puolueiden ehdokkaina. Tarkalleen ottaen kuviossa 3.3 esitetyt arviot kampanjoiden painopisteistä kuvaavat 35–49-vuotiaita korkeasteen tutkinnon suorittaneita miesehdokkaita, jotka ovat puolueen jäseniä ja toimineet puolueen keskeisissä luottamustoimissa mutta eivät olleet ehdolla edellisissä eduskuntavaaleissa. Ehdokasprofiilien vakioiminen toisin esimerkiksi ehdokaskokemuksen suhteen vaikuttaisi jonkin verran ennustettujen arvojen tasoon, mutta kuviosta ilmenevät puolueiden väliset erot pysyisivät ennallaan.

Vaaliohjelman ja suoriutumisen korostaminen

Kuten edellä todettiin, puolueen painottaminen kampanjassa voi tarkoittaa sekä tulevaisuutta koskevien tavoitteiden että aiemman suoriutumisen korostamista. Ehdokaskyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka voimakkaasti he korostivat eri asioita vaalikampanjansa aikana. Viisiportaisen vastausasteikon ääriarvot olivat ”en lainkaan” ja ”erittäin paljon”. Seuraavaksi tarkastellaan eri tekijöiden yhteyttä toisaalta puolueen vaaliohjelman sisältyvien asiakysymysten, toisaalta puolueen vaalikauden aikaisten suoriutumisen korostamiseen. Ajankohtaisen vaaliohjelman asiakysymysten korostaminen viittaa puolueen tavoitteiden ja tulevan toiminnan painottamiseen, kun taas suoriutumisen korostaminen liittyy menneisiin ansioihin, jotka kuvaavat puolueen pätevyyttä ja luotettavuutta.

Analyysia varten molemmat viisiportaiset muuttujat koodattiin uudelleen siten, että saatiin kaksi uutta kaksiluokkaista muuttujaa. Alkuperäisten muuttujien kolme alinta luokkaa yhdistettiin luokaksi ”vähän tai jonkin verran” ja kaksi ylintä luokaksi ”paljon”. Tämän jälkeen tutkittiin logistisen regressioanalyysin avulla, millainen yhteys ehdokaskohtaisilla muuttujilla ja puoluekannalla oli siihen, että ehdokas korosti puolueen vaaliohjelmaa ja suoriutumista paljon.

Kuvio 3.4. Eri selittävien tekijöiden vaikutus siihen, missä määrin ehdokas korostaa puolueen vaaliohjelmaan sisältyviä asiakysymyksiä ja puolueen vaalikauden aikaista suoriutumista.

Logistinen regressioanalyysi, 95 % luottamusvälit, * $p < 0,05$.

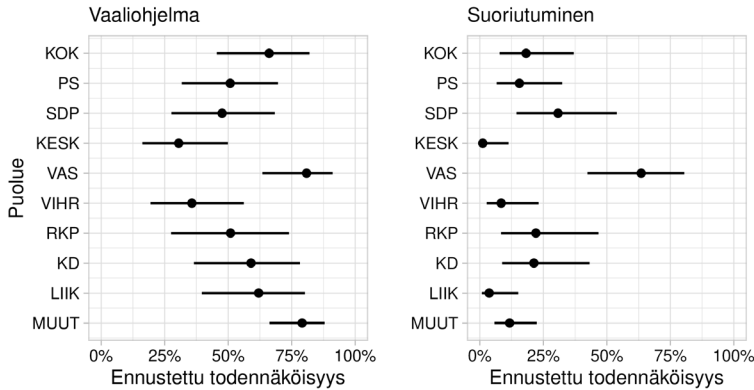
Logistisen regressioanalyysin tulokset on raportoitu kuviossa 3.4.⁴ Kertoimet kuvaavat sitä, millainen yhteys vasemmalla luetelluilla muuttujilla on todennäköisyyteen, jolla ehdokas korostaa kampanjassaan puolueensa vaaliohjelmaa (vasemmanpuoleinen malli) tai suoriutumista (oikeanpuoleinen malli): positiiviset arvot tarkoittavat, että todennäköisyys kasvaa, negatiiviset puolestaan todennäköisyyden pienenemistä. Kertoimet eivät suoraan ilmaise muutoksia prosentteina lasketuissa todennäköisyyksissä, mutta ne kertovat muutoksen suunnasta ja kokoluokasta.

Puolueen jäsenten ja muiden välillä ei ollut kummassakaan suhteessa tilastollisesti merkitsevää eroa. Verrattuna ehdokkaisiin, jotka eivät olleet olleet edellisissä eduskuntavaaleissa ehdolla, istuvat kansanedustajat korostivat puolueensa vaaliohjelmaa jonkin verran harvemmin. Suoriutumisen korostamisen suhteen ehdokaskokemuksella ei ole havaittavaa merkitystä. Puolueen luottamustehtävissä toimineet ehdokkaat korostivat muita enemmän puolueensa vaaliohjelmaa, mutta samaa ei havaita puolueen suoriutumisen korostamista tarkasteltaessa. Koulutustason yhteydet vaaliohjelman ja suoriutumisen korostamiseen ovat osaksi keskenään vastakkaiset: koulutetut ehdokkaat korostivat vaaliohjelmaa verrattain todennäköisesti mutta suoriutumista melko pienellä todennäköisyydellä. Iällä ja vaaliohjelman korostamisella ei ole suoraviivaista yhteyttä, mutta iäkkäämmät ehdokkaat korostivat suoriutumista enemmän kuin nuoret. Toisin kuin kampanjoiden yleisen painopisteen kohdalla sukupuoli ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä sen paremmin vaaliohjelman kuin suoriutumisenkaan korostamiseen.

Puolueen osalta vertailukategoria on logistisissa regressiomalleissa jälleen suurin puolue kokoomus, ja puolueiden väliset erot näyttäytyisivät jossain määrin toisenlaisina, jos vertailukategoriaksi asetettaisiin jokin toinen puolue. Jotta puolueiden väliset erot saataisiin selvemmin esiin, logististen regressiomallien perusteella tehtiin arviot siitä, millä prosentteina ilmaistulla todennäköisyydellä eri puolueiden ehdokkaat korostivat puolueensa vaaliohjelmaa ja suoriutumista. Näitä ennustettuja todennäköisyyksiä laskettaessa ehdokaskohtaiset tekijät vakioitiin, minkä vuoksi tuloksista tehtävät päätelmät eivät ole herkkiä eroille puolueiden ehdokasjoukoissa esimerkiksi iän ja koulutustason suhteen.⁵ Ennustetut todennäköisyydet on esitetty kuviossa 3.5.

⁴ Yksityiskohtaiset tulokset ovat pyynnöstä saatavilla tämän luvun kirjoittajalta.

⁵ Ennustettuja todennäköisyyksiä laskettaessa ehdokkaiden oletettiin olevan taustaominaisuuksiltaan samanlaisia kuin laskettaessa kuviossa 3.3 esitettyjä ennustettuja arvoja.

Kuvio 3.5. Ennustettu todennäköisyys, jolla ehdokas korostaa puolueen vaaliohjelman sisältäviä asiakysymyksiä tai puolueen suoriutumista, kun ehdokaskohtaiset tekijät on vakioitu. 95 % luottamusväli.

Yleisesti ottaen ehdokkaat korostivat puolueiden vaaliohjelmiin sisältyneitä asiakysymyksiä todennäköisemmin kuin puolueensa suoriutumista, joten uuden vaalikauden asiat saivat kampanjoissa menneen vaalikauden asioita suuremman painoarvon. Mitä puolueiden välisiin eroihin tulee, hallitus- ja oppositiorintamien välillä ei ole selviä eroja. Hallituspuolueet pystyvät vaikuttamaan politiikan sisältöihin paljon suuremmin kuin oppositiopuolueet, minkä vuoksi hallituspuolueiden listoilla olevilla ehdokkailla voi ajatella olevan kannustin pitää menneitä onnistumisia esillä, siinä missä oppositiopuolueiden ehdokkaiden kannattaa korostaa tarjoamiaan vaihtoehtoja. Tällaiset seikat eivät kuitenkaan tarjoa tyhjentävää selitystä kuviossa 3.5 nähtäville eroille.

Sen sijaan erot olivat suurimpia Sanna Marinin (sd.) hallituskoalition sisällä. Edellä havaittiin erityisesti vasemmistoliiton ehdokkaiden pitäneen kampanjoitaan puoluekeskeisinä, mikä heijastuu myös siinä, että vasemmistoliiton ehdokkaat korostivat sekä puolueensa vaaliohjelmää että suoriutumista kaikkein todennäköisimmin. Puolueen ehdokkaat erottuvat molemmissa suhteissa selvästi kahdesta muusta Marinin hallituksen puolueesta, keskustasta ja vihreistä.

Marinin hallituksen valtiovarainministeripuolueen keskustan ehdokkaat korostivat puolueensa suoriutumista erittäin pienellä todennäköisyydellä. Keskusta oli hallituskaudella ajautunut toistuvasti erimielisyyksiin vasemmistopuolueiden ja vihreiden kanssa ja joutunut joustamaan monista tavoitteistaan. Myöhemmin keskustan silloinen puheenjohtaja Annika Saarikko kuvasikin hallitukseen osallistumista ”virheeksi” (Paukkeri & Pelli, 2024). Myöskään vihreiden ehdokkaat eivät juuri pitäneet puolueensa suoriutumista esillä, joskaan tilastollinen epävarmuus huomioiden ero muihin puolueisiin ei ole aivan yhtä selvä kuin keskustan kohdalla.

Ehdokkaiden tärkeinä pitämät ongelmat

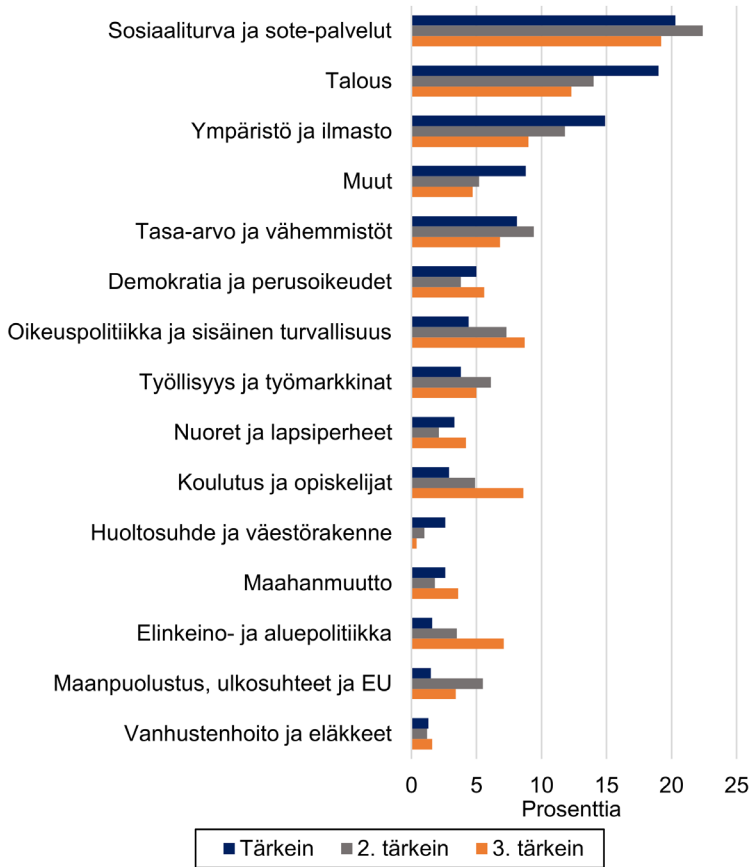
Edeltävä analyysi ei ottanut kantaa siihen, millaisia asiakysymyksiä ehdokkaat painottivat ja miten ne suhteutuivat muiden ehdokkaiden tärkeinä pitämiin teemoihin. Vaikka ehdokkaat esimerkiksi korostaisivat puolueidensa vaaliohjelmiin sisältyviä asiakysymyksiä, useimpien vaaliohjelmien temaattinen kattavuus mahdollistaa sen, että samankin puolueen ehdokkaat saattavat pitää esillä varsin erilaisia asioita. Samoin kampanjan painopisteen ollessa puolueelle hankittavassa huomiossa on mahdollista, että esillä eivät ole niinkään puolueen keskeiset politiikan sisältöjä koskevat tavoitteet vaan esimerkiksi puolueen pätevyys yhteisten asioiden hoitamisessa. Seuraavassa tarkastellaankin sitä, millaisia asiakysymyksiä ehdokkaat nostivat ehdokaskyselyssä esille. Tämän pohjalta voidaan tehdä päätelmiä siitä, millaista vaihtelua asiakysymysprioriteeteissa oli puolueiden välillä ja sisällä.

Ehdokaskyselyssä vastaajia pyydettiin nimeämään kolme tärkeintä ongelmaa, joita poliitikkojen tulisi hoitaa. Ongelmia tiedusteltiin avokysymyksellä, joten vastaajat saattoivat nostaa esiin mitä tahansa asiakysymyksiä sen sijaan että olisivat joutuneet valitsemaan ennalta määritellyistä vaihtoehdoista. Ehdokkaiden omin sanoin muotoilemat ongelmat tarjoavat näin ollen toisenlaisen näkökulman asiakysymysprioriteetteihin kuin vaikkapa vaalikonevastaukset. Tietyn asiakysymyksen mainitseminen kyselyssä ei luonnollisesti takaa, että asiakysymys olisi ollut ehdokkaan kampanjassa keskeinen. On kuitenkin kohtuullista olettaa, että ehdokkaat ovat pitäneet näitä ongelmia esillä myös kampanjoissaan.

Ehdokkaiden avovastaukset luokiteltiin aihealueittain soveltaen samaa kehikkoa, jota käytettiin vuoden 2023 eduskuntavaalien äänestäjätutkimuksessa (Ylisalo, 2024). Koska luokkien silti haluttiin heijastavan aineiston ominaispiirteitä, äänestäjätutkimuksen luokka ”muut” hajotettiin kolmeen osaan. Ehdokkaat nimittäin mainitsivat äänestäjiä useammin eräitä asiakysymyksiä, jotka äänestäjätutkimuksessa yhdistettiin samaan luokkaan mainintojen vähäisyyden vuoksi.

Ehdokaskyselyn avovastaukset luokiteltiin ensin 31 luokkaan, joista moneen tuli vain yksittäisiä vastauksia. Tämän jälkeen sisällöllisesti toisiinsa liittyviä luokkia yhdistettiin siten, että saatiin 14 aihealuetta ja viidentenätoista luokkana ”muut”. Viimeksi mainittuun luokkaan sisällytettiin asiakysymykset, jotka saivat vain yksittäisiä mainintoja, samoin kuin yleisen tason arvoihin ja tavoitteisiin, kuten kansan yhtenäisyyteen tai asioiden kuntoon laittamiseen, viittaavat vastaukset, joiden yhteydet politiikan sisältöihin eivät olleet selviä.⁶ Ehdokkaiden mainitsemien ongelmien aihealueiden jakaumat on esitetty kuviossa 3.6 tärkeysjärjestyksen mukaan jaoteltuna. Aihealueet on järjestetty sen mukaan, miten suuri osa ehdokaskyselyn vastaajista piti kyseiseen aihealueeseen liittyvää ongelmaa kaikkein tärkeimpänä eli mainitsi sen ensimmäisenä.

⁶ Yksityiskohtaiset tiedot luokituksesta ovat saatavissa tämän luvun kirjoittajalta.

Kuvio 3.6. Ehdokaskyselyn vastaajien mainitseminen tärkeimpien yhteiskunnallisten ongelmien aihealueiden jakaumat, % vastaajista.

Havaintojen rajallisen lukumäärän vuoksi jakaumia on pidettävä suuntaa antavina ja tulkittava varoen. Tämä pätee erityisesti myöhemmin käsiteltäviin puoluekohtaisiin jakaumiin, sillä aineiston jakaminen johtaa joillakin aihealueilla pieniin havaintomääriin. Joka tapauksessa ehdokaskyselyn vastaajien esiin nostamat ongelmat tukevat äänestäjätutkimuksen päätelmää, jonka mukaan vuoden 2023 eduskuntavaaleissa keskeisimmät teemat olivat sosiaaliturva ja sote-palvelut sekä talous (Ylisalo, 2024). Lähes neljä kymmenestä ehdokaskyselyn vastaajasta piti jompaa-kumpaa aihealuetta koskevaa ongelmaa kaikkein tärkeimpänä, ja aihealueet muodostavat kärkikaksikon myös toiseksi ja kolmanneksi tärkeimpien ongelmien suhteen. Sosiaaliturvan ja palveluiden suhteen ongelmiksi tunnistettiin muun muassa palveluiden saavutettavuus, talouden suhteen taas esimerkiksi talouskasvun puuttuminen ja julkisen talouden epätasapaino.

Sen sijaan maanpuolustuksen ja ulkosuhteiden kaltaiset teemat, jotka olivat Venäjän hyökkäyssodan ja Suomen tuoreen Nato-jäsenyyden vuoksi erittäin ajankohtaisia, tulivat ehdokkaiden avovastauksissa melko harvoin esiin. Tämäkin on linjassa äänestäjien prioriteeteista tehtyjen havaintojen kanssa: vaikka asiakysymys olisi julkisessa keskustelussa näkyvästi esillä, siitä vallitseva laaja yksimielisyys vähentää sen relevanssia vaalikilpailussa.

Ehdokkaiden vastauksissa ympäristöön ja ilmastonmuutokseen liittyvät ongelmat painottuivat useammin kuin äänestäjien vastauksissa (vrt. Ylisalo, 2024), joskaan aineistokoon erojen vuoksi tarkkoja prosenttiosuuksia ei ole mielekasta vertailla. Lisäksi ehdokkaat mainitsivat demokratiaan ja perusoikeuksiin sekä huoltosuhteeseen ja väestörakenteeseen liittyviä ongelmia sikäli usein, että näitä aihealueita ei yhdistetty luokkaan ”muut”, vaikka näin tehtiin äänestäjä tutkimuksessa. Huoltosuhteen ja väestörakenteen suhteen vastaajat nostivat esiin erityisesti väestön ikääntymisen ja alhaisen syntyvyyden.

Tärkeimmät aihealueet puolueittain

Ehdokkaiden esiin nostamat ongelmat olivat yhteydessä puoluekantaan. Taulukoon 3.1 on koottu eri aihealueita koskevien avovastausten osuudet siten, että luvut tarkoittavat kyseisen aihealueen ainakin yhdessä avovastauksessa mainintien ehdokkaiden prosenttiosuutta kaikista kyseisen puolueen tai ryhmän listoilla ehdolla olleista vastaajista. Monesti ehdokkaat mainitsivat kaksi tai kolme samaa aihealuetta koskevaa ongelmaa, mutta näistä vastauksista on otettu huomioon ainoastaan yksi. Taulukossa ei myöskään erotella ensimmäiseksi, toiseksi ja kolmanneksi tärkeimpiä ongelmia, sillä tämä johtaisi rajallisen vastaajamäärän vuoksi erittäin pieniin havaintomääriin useissa taulukon soluissa. Jakaumat kertovat näin ollen eri puolueissa vallinneista yleisistä näkemyksistä koskien sitä, millaisiin asioihin päätöksenteossa tulisi tarttua. Koska useimmat vastaajat mainitsivat useampaa kuin yhtä aihealuetta koskevan ongelman, sarakeprosenttien summat ovat suurempia kuin sata.

Sosiaaliturva ja palvelut olivat merkittävä huolenaihe kautta koko puoluekentän. Kuitenkin erityisesti vasemmistopuolueiden, mutta myös ruotsalaisen kansanpuolueen, kristillisdemokraattien ja Liike Nytin ehdokkaista varsin suuri osa mainitsi jonkin kyseistä aihealuetta koskeneen ongelman. Eduskuntapuolueista ainoastaan keskustan ehdokkaiden joukossa vain noin kolmasosa nosti aihealueen esiin, joskin tämäkin on moniin muihin aihealueisiin verrattuna suuri osuus.

Taulukko 3.1. Aihealuetta koskevan ongelman maininneiden ehdokkaiden osuudet (%) vastaajista puolueen mukaan.

Aihealue	KOK	PS	SDP	KESK	VAS	VIHR	RKP	KD	LIIK	Muut	Kaikki
Sosiaaliturva ja sote-palvelut	49	42	61	32	67	51	59	70	71	32	49
Talous	65	68	16	54	9	26	41	47	66	30	40
Ympäristö ja ilmasto	24	9	41	17	61	86	14	18	3	17	28
Muut	2	30	0	12	0	0	0	3	3	30	12
Tasa-arvo ja vähemmistöt	2	0	37	17	56	49	9	11	6	16	20
Demokratia ja perusoikeudet	12	2	7	12	9	9	18	13	11	21	13
Oikeuspolitiikka ja sisäinen turvallisuus	12	37	9	15	2	0	27	16	28	20	17
Työllisyys ja työmarkkinat	23	14	21	15	12	7	5	11	23	11	14
Nuoret ja lapsiperheet	12	9	9	7	9	5	9	21	9	5	9
Koulutus ja opiskelijat	24	9	18	22	23	16	18	16	31	4	15
Huoltosuhde ja väestörakenne	2	0	7	15	2	2	4	0	0	3	4
Maahanmuutto	0	14	2	0	0	2	5	8	0	17	7
Elinkeino- ja aluepolitiikka	5	12	5	34	2	2	17	24	6	10	11
Maanpuolustus, ulkosuhteet ja EU	0	5	5	2	0	5	5	3	6	21	8
Vanhustenhoito ja eläkkeet	2	2	7	10	5	2	4	11	6	0	4

Vaalien toisen keskeisen asiakysymyksen, talouden, tärkeys sen sijaan näyttää vaihdelleen puolueittain enemmän. Siinä missä varsinkin kokoomuksen, perussuomalaisten ja Liike Nytin ehdokkaista suuri enemmistö mainitsi jonkin talousongelman, vasemmistoliiton ehdokkaista näin teki vain noin yksi kymmenestä. Myös SDP:n ja vihreiden ehdokkaiden joukossa talouteen liittyviä ongelmia maininneiden osuus oli huomattavasti pienempi kuin sosiaaliturvaan ja palveluihin huomiota kiinnittäneiden.

Painotuserot heijastelevat sitä, millaisia asioita puolueet olivat nostaneet vaali-ohjelmiansa kärkiteemoiksi. Esimerkiksi kokoomus (2023) aloitti ohjelmansa talouskasvun, yrittäjyyden ja viennin teemoilla, SDP (2023) painotti vaali-ohjelmansa johdannossa sosiaalisia oikeuksia ja julkisia palveluja, ja vasemmistoliitto (2023) lähti liikkeelle yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta ja hyvinvointivalttiosta. Vihreän liiton (2023) vaali-ohjelmaan sisältyneistä kymmenestä kärkitavoitteesta kaksi ensimmäistä koskivat ympäristöä ja ilmastoa. Perussuomalaiset eivät julkaisseet

erillistä vaaliohjelmaa, mutta muun muassa puolueen vaihtoehtobudjetti vuodelle 2023 (Perussuomalaiset, 2022) lähestyi lukuisia asiakysymyksiä juuri niiden liiallisina pidettyjen budjettivaikutusten näkökulmasta. Ehdokkaiden tärkeinä pitämässä asiakysymyksissä näkyvät painotuserot heijastelevat myös äänestäjätutkimuksessa esiin tulleita eroja puolueiden äänestäjäkuntien prioriteeteissa. Vasemmistopuolueiden ja vihreiden äänestäjille sosiaaliturva ja palvelut olivat taloutta tärkeämpiä asiakysymyksiä, kun taas kokoomuksen ja perussuomalaisien äänestäjistä useimmat asettivat talouskysymykset etusijalle.

Muutoinkaan ehdokaskyselyssä ei noussut esiin aihealueita, jotka olisivat kerranneet mainintoja tasaisesti eri puolueista. Esimerkiksi ympäristö- ja ilmastoasiat esiintyivät SDP:n ja vasemmistoliiton ehdokkaiden vastauksissa useammin kuin monien muiden puolueiden ehdokkaiden vastauksissa, mutta aivan erityistä painoarvoa aihealueelle antoivat vihreiden ehdokkaat. Toinen aihealue, jonka painottamisessa SDP, vasemmistoliitto ja vihreät erottuvat useimmista muista puolueista, on tasa-arvo ja vähemmistöt, joka kattaa muun muassa seksuaalivähemmistöihin ja translaisäädäntöön liittyvät asiat sekä taloudellisen tasa-arvon.

Jotkin aihealueet olivat esillä ennen kaikkea yksittäisten puolueiden ehdokkaiden vastauksissa, joskin pitkälle meneviä päätelmiä on syytä välttää pienehköjen havaintomäärien vuoksi. Tämä varauma mielessä pitäen voidaan havaita, että keskustan ehdokkaat ottivat elinkeino- ja aluepolitiikan muita useammin esiin, mikä heijastaa puolueen perinnettä painottaa maakuntien asioita. Lisäksi aineisto antaa viitteitä siitä, että oikeuspolitiikka ja sisäinen turvallisuus, kuten rikollisuuden torjunta, korostuivat perussuomalaisien ehdokkailla jonkin verran muita ehdokkaita enemmän. Lisäksi perussuomalaisien ehdokkaat mainitsivat muiden eduskunta-puolueiden ehdokkaihin verrattuna melko usein luokkaan ”muut” sisältyviä ongelmia. Sekalaisia asiakysymyksiä sisältävä luokka korostui myös eduskunnan ulkopuolisten pienpuolueiden ja valitsijayhdistysten ehdokkaiden joukossa. Vaikka luokka ”muut” nousee neljänneksi kaikkein tärkeimpänä pidettyjen ongelmien suhteen (kuvio 3.6), useimpien puolueiden ehdokkaista harva mainitsi siihen sisältyviä asioita.

Edellä havaittiin, että keskustan ehdokkaat pitivät kampanjoitaan verraten ehdokaskeskeisinä ja korostivat melko vähän puolueensa vaaliohjelmaa ja aiempaa suoriutumista. Taulukosta 3.1 voidaan yhdenmukaisesti tämän kanssa huomata, että keskustan ehdokkaiden tärkeimpinä pitämässä ongelmissa oli melko paljon hajontaa. Vaikka enemmistö puolueen ehdokkaista mainitsi talouden, myös monet muut teemat saivat mainintoja useilta ehdokkailta. Sinänsä tämä havainto ei tarkoita, että keskustan ehdokkaiden vaaliteemoissa olisi ollut poikkeuksellisen suurta hajontaa. Puolueen ehdokkaiden vastauksista ei kuitenkaan noussut esiin yhtä selviä kärkiteemoja kuin monien muiden puolueiden tapauksessa.

Päätelmät

Suomen vaalijärjestelmään on sisäänrakennettuna kaksi osittain ristiriitaista kannustinta: toisaalta ehdokkaan läpimenomahdollisuudet riippuvat listan kokonaisuusmäärästä, toisaalta hänen suosioistaan suhteessa muihin saman listan ehdokkaisiin. Ehdokaskyselyn perusteella suurin osa ehdokkaista pyrkikin hankkimaan huomiota sekä itselleen että puolueelleen. Mitä puolueen saamaan huomioon tulee, ehdokkaat näyttävät korostaneen uuden vaalikauden tavoitteita sisältäneitä vaali-ohjelmia enemmän kuin suoriutumista edellisellä vaalikaudella.

Painotuksissa oli kuitenkin eroja, jotka eivät näytä olleen täysin riippumattomia ehdokas- ja puoluekohtaisista tekijöistä. Edellisissä vaaleissa ehdolla olleet kävivät ehdokaskeskeisempiä kampanjoita kuin muut, mikä voi kertoa pyrkimyksestä haastaa muita saman puolueen ehdokkaita ja puolustaa jo saavutettuja asemia olemassa olevaa kannattajakuntaa laajentamalla. Toisaalta puolue oli verrattain tärkeä ehdokkaille, joilla oli kokemusta toimimisesta puolueensa keskeisissä luottamustehdävissä.

Myös puolueiden välillä oli eroja siinä, missä määrin ehdokkaat painottivat kampanjassaan puoluettaan. Puolue oli erityisen tärkeä vasemmistoliiton ehdokkaille. Vasemmistolaisen joukkopuolueen perinne ei kuitenkaan näytä selittävän tätä painotusta ainakaan täysin, sillä SDP:n ehdokkaat eivät puoluepainotuksen suhteen juuri eronneet useimpien muiden puolueiden ehdokkaista. Myöskään suosittu puoluejohtaja ei tarjoa täysin tyydyttävää selitystä, sillä sekä SDP:n Sanna Marin että vasemmistoliiton Li Andersson keräsivät suuria henkilökohtaisia äänimääriä. Vasemmistoliiton äänestäjille puolue oli tärkeä ehdokasvalintaa määrittänyt tekijä vuoden 2023 vaaleissa, mutta tässä suhteessa puolueen äänestäjät eivät oleellisesti poikenneet esimerkiksi perussuomalaisen ja vihreiden kannattajista (Helimäki & von Schoultz, 2024).

Keskustan ehdokkaat sen sijaan pitivät kampanjoitaan verrattain ehdokaskeskeisinä, eivätkä ehdokkaat etenkin korostaneet puolueensa suoriutumista – siitäkään huolimatta, että keskusta osallistui vaaleihin toiseksi suurimman hallituspuolueen asemasta käsin. Vaalikoneaineiston valossa keskustan ehdokkaat olivat kaukana Marinin hallituksen punavihreistä puolueista sekä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella että sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella (*Green, Alternative, Liberal – Traditional, Authoritarian, Nationalist*; Wass et al., 2024, s. 55–56). Osaksi puolueen, ja erityisesti sen aiemman suoriutumisen, melko vähäistä merkitystä keskustan ehdokkaiden kampanjoissa selittäneekin juuri epäonnistuneeksi koettu hallituskausi, jonka päätteeksi puolue koki jo toisen eduskuntavaalitappion peräkkäin.

Ehdokkaiden tärkeimpinä pitämät ongelmat tukevat päätelmää, että vuoden 2023 eduskuntavaaleissa oli kyse erityisesti sosiaaliturvasta ja sote-palveluista sekä taloudesta. Esimerkiksi ympäristö- ja ilmastoteemat jäivät näiden asiakysymysten varjoon. Tärkeinä pidetyissä kysymyksissä oli hajontaa puolueiden sisällä mutta myös puolueiden välillä: punavihreiden puolueiden ehdokkaat olivat useammin

huolissaan sosiaaliturvasta ja palveluista kuin taloudesta, kun taas uuden hallituksen pääpuolueiden ehdokkailla järjestys oli päinvastainen. Nämä painotuserot vastaavat suurelta osin eroja eri puolueiden äänestäjäkuntien päällimmäisissä huolenaiheissa.

Lähteet

- Achen, C. H. & Bartels, L. M. (2016). *Democracy for realists: Why elections do not produce responsive government*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvc7770q>
- Berggren, N., Jordahl, H. & Poutvaara, P. (2010). The looks of a winner: Beauty and electoral success. *Journal of Public Economics*, 94(1–2), 8–15. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2009.11.002>
- Borg, S. & Koljonen, K. (2020). *Käyttöliittymä vaaleihin. Tutkimus vaalikoneista kansalaisten, ehdokkaiden ja journalismin näkökulmasta*. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-026-7>
- Heasman, L. & Backman, J. (2021). *Miten Suomeen muodostetaan hallitus? Selvitys hallituksen muodostamisprosessista*. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. <https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2021/02/sitra-miten-suomeen-muodostetaan-hallitus.pdf>
- Helimäki, T. & von Schoultz, Å. (2024). Ehdokas- ja puolueäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 180–197). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Hyytinen, A., Meriläinen, J., Saarimaa, T., Toivanen, O. & Tukiainen, J. (2018). Public Employees as Politicians: Evidence from Close Elections. *American Political Science Review*, 112(1), 68–81. <https://doi.org/10.1017/S0003055417000284>
- International Foundation for Electoral Systems (2025). *Norwegian Parliament 2025 General*. <https://electionguide.org/elections/id/4571/>
- Isaksson, G. (2017). Eduskunta – kohti normaalia parlamentarismia. Teoksessa M. K. Niemi, T. Raunio & I. Ruostetsaari (toim.), *Poliittinen valta Suomessa* (s. 139–159). Vastapaino.
- Kokoomus (2023). *Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2023*. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/1473>
- Mattila, M. (2014). Valiokuntalaitos. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (s. 119–131). Gaudeamus.
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- McDonald, M. D. & Budge, I. (2005). *Elections, Parties, Democracy: Conferring the Median Mandate*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199286728.001.0001>
- Miller, A. H. & Wattenberg, M. P. (1985). Throwing the Rascals Out: Policy and Performance Evaluations of Presidential Candidates, 1952–1980. *American Political Science Review*, 79(2), 359–372. <https://doi.org/10.2307/1956654>
- Naurin, E., Royed, T. & Thomson, R. (2019). Why comparative research on the fulfillment of election pledges matters. Teoksessa Naurin, E., Royed, T. & Thomson, R. (toim.), *Party Mandates and Democracy: Making, Breaking, and Keeping Election Pledges in Twelve Countries* (s. 1–22). University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.9796088>

- Pajala, A. (2014). Täysistuntoäänestykset ja eduskunta-aloitteet. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (s. 184–202). Gaudeamus.
- Paukkeri, M. & Pelli, M. (23.2.2024). Keskustan johtajuuden jättävä Annika Saarikko: lähtö viime hallitukseen oli virhe. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20076096>
- Perussuomalaiset (2022). *Perussuomalainen vaihtoehto – tehty suomalaiselle. Perussuomalaisten vaihtoehtobudjetti 2023*. https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2022/11/Perussuomalaisetn-vaihtoehtobudjetti_-2023_Netti.pdf
- Powell, G. B. (2000). *Elections as instruments of democracy: Majoritarian and proportional visions*. Yale University Press.
- Powell, G. B. (2004). The Quality of Democracy: The Chain of Responsiveness. *Journal of Democracy*, 15(4), 91–105. <https://doi.org/10.1353/jod.2004.0070>
- Schedler, A. (1998). The Normative Force of Electoral Promises. *Journal of Theoretical Politics*, 10(2), 191–214. <https://doi.org/10.1177/0951692898010002003>
- SDP (2023). *Rohkeutta olla sinun puolellasi. SDP:n tavoitteita 2030-luvulle*. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1474>
- Statistiska centralbyrån (2025). *Allmänna val, valresultat*. <https://www.scb.se/me0104>
- Strandberg, K., Carlson, T. & Snickars, W. (2024). Nuoret ehdokkaat ja kansalaiset sosiaalisessa mediassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 66–87). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Söderlund, P. (2020). Electoral volatility: Finland in a comparative perspective. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 461–476). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Valtioneuvosto (21.6.2023). Pääministeri Petteri Orpon puhe eduskunnalle: Valtioneuvoston tiedonanto hallitusohjelmasta 21.6.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/paaministeri-petteri-orpon-puhe-eduskunnalle-hallituksen-tiedonanto-hallitusohjelmasta-21.6.2023>
- Vasemmistoliitto (2023). *Reilumpi huominen kaikille, ei harvoille! Vasemmistoliiton eduskuntavaaliohjelma 2023*. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/1472>
- Vihreä liitto (2023). *Suojele elämää. Vihreiden eduskuntavaaliohjelma 2023*. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VIHR/1485>
- von Schoultz, Å. & Papageorgiou, A. (2021). Policy or person? The electoral value of policy positions and personal attributes in the Finnish open-list system. *Party Politics*, 27(4), 767–778. <https://doi.org/10.1177/1354068819891048>
- von Schoultz, Å. & Wass, H. (2016). Beating Issue Agreement: Congruence in the Representational Preferences of Candidates and Voters. *Parliamentary Affairs*, 69(1), 136–158. <https://doi.org/10.1093/pa/gsv001>
- Wass, H., Kärriylä, I., Luostari, R. & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 44–65). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>

- Wiberg, M. (2014). Puolueryhmät eduskunnassa. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (s. 163–183). Gaudeamus.
- Ylisalo, J. (2024). Asiakysymysäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 290–312). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>

4

Kampanjointi ja kampanjoiden rahoitus

Mikko Mattila

Johdanto

Tässä luvussa tutkitaan, minkälaisia kampanjoita ehdokkailla oli kevään 2023 eduskuntavaaleissa ja sitä, oliko kampanjoinnissa havaittavissa merkittäviä eroja edellisiin vuoden 2019 vaaleihin verrattuna. Tarkoituksena on siis luoda yleiskuva kampanjoinnin muodoista ja rahoituksesta sekä niissä tapahtuneissa muutoksista. Luvun alkuosassa keskitytään erilaisiin kampanjoinnin muotoihin ja siihen, miten ehdokkaat muodostivat omia kampanjakokonaisuuksiaan näistä kampanjatavoista. Lisäksi tutkitaan sitä, minkälaiset kampanjoinnin muodot olivat tehokkaimpia halutun lopputuloksen eli kansanedustajan tehtävän saavuttamisen kannalta. Luvun loppuosa keskittyy kampanjoiden rahoitukseen. Siinä tarkastellaan keskimääräisten kampanjoiden kustannuksia ja sitä, ovatko kampanjabudjetit kasvaneet kuluiltaan viime eduskuntavaaleissa edeltäviin vaaleihin verrattuna. Tämä erittely perustuu sekä ehdokaskyselyn tietoihin että kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksiin.

Luvun teoreettinen tausta liittyy länsimaisissa demokratioissa yleisesti havaittuihin vaalikampanjoinnin kehityskuluihin. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat kampanjointitapoihin, ja myös Suomessa kampanjointi muuttuu ajassa ja seuraa kansainvälisiä trendejä. Kansainvälinen tutkimus on havainnut, että historiallisesti vaalikampanjointi on kehittynyt kolmen vaiheen kautta nykytilanteeseen ja että nyt olisimme siirtymässä tai siirtyneet (kirjoittajasta riippuen) niin sanottuun

neljänteen, dataohjatun (engl. *data driven*) kampanjoinnin vaiheeseen (esim. Roemmele & Gibson, 2020; Dommett et al., 2025). Ensimmäisessä vaiheessa kampanjointi oli pääosin puoluejohtoista ja perustui suurelta osin painettuun materiaaliin ja mainontaan sekä riippumattomissa että puolueisiin sitoutuneissa sanomalehdissä (Magain et al., 2017).

Toista vaihetta, ajallisesti noin vuosia 1960–1990, kuvasti television merkityksen kasvu ja se, että kampanjat alkoivat tavoittelemaan äänestäjiä laajemmin puolueiden perinteisten, usein luokka-aseman kautta määrittyneiden kannattajaryhmien ulkopuolelta. Puolueista tuli siis yleispuolueita, jotka tavoittelivat äänestäjiä monesta eri suunnasta, mikä tarkoitti, että kampanjatkin piti suunnata aikaisempaa laajemmalle yleisölle (Katz & Mair, 1995). Tätä tavoitetta edesauttoi myös kyselytutkimusten aiempaa laajempi käyttö puolueiden kampanjatyökaluina (Magain et al., 2017). Kolmas kampanjavaihe alkoi 1990-luvulla internetin ja myöhemmin sosiaalisen median käytön lisääntyessä. Samaan aikaan puolueiden kampanjoihin liittyvä markkinointi ammattimaistui, minkä yhtenä osoituksena mainostoimistojen käyttö kampanjoiden osana yleistyi.

Neljännellä vaiheella eli dataohjatulla kampanjoinnilla viitataan sellaiseen vaalikampanjointiin, joka tukeutuu yhä enemmän laajan internetpohjaisen datan avulla yksittäisiin äänestäjiin kohdistettuun mainontaan ja suostutteluun (Dommett et al., 2025; Chester & Montgomery, 2017). Tällöin äänestäjät nähdään aikaisempaa enemmän yksilöinä tai ainakin yhä kapeampien äänestäjäsegmenttien edustajina, ja heihin kohdennetaan mikrotekniikoiden avulla tarkasti personoitua markkinointia. Tässä kohdistamisessa puolueille ja ehdokkaille palveluja tarjoavien professionaalisten viestintätoimistojen ja data-analytiikkayritysten rooli kasvaa. Ammattimaistumisen ja ulkoisten palvelujen käytön yleistyminen merkitsee myös kampanjakustannusten kasvua.

Kampanjoinnin muutoksia historiallisesta näkökulmasta tutkineet Railo ja kollegat (2016) hahmottavat kolme edellä mainittua vaihetta myös suomalaisissa eduskuntavaalikampanjoinnissa. Heidän mukaansa Suomessa siirryttiin 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa niin sanottuun jälkimoderniin vaiheeseen, jossa ammatimainen, entistä ehdokaskeisempi sekä tyypillisesti digitaalisiin välineisiin perustuva kampanjointi nousivat aiempaa suurempaan rooliin. Tämä kehitys kiihtyi 2010-luvulla, minkä seurauksena vastuu kampanjoiden järjestelyistä ja toteuttamisesta siirtyi selkeästi puolueen sijasta ehdokkaille itselleen, ja samalla myös kampanjoiden budjetit kasvoivat.

On kuitenkin perusteltuja syitä olettaa, että suomalainen kehitys seuraa vain osittain kansainvälisiä esimerkkejä. Syynä tähän on Suomen ehdokaskeiseminen avoimien listojen vaalijärjestelmä, joka pakottaa äänestäjän antamaan äänensä aina yksittäiselle ehdokkaalle. Toisin kuin useimmissa muissa eurooppalaisissa maissa suomalaisen äänestäjän ei siis tarvitse tai hän ei tarkemmin sanottuna voi äänestää pelkästään puoluetta tai sellaista listaa, jonka ehdokasjärjestyksen on puolue jo etukäteen määrittänyt. Tämä järjestelmä houkuttelee ehdokkaita kampanjoimaan tavoilla, joissa korostetaan ehdokasta itseään hänen oman tai muiden puolueiden

ehdokaskilpailijoiden kustannuksella (Söderlund, 2024; Poyet, 2021; Mattila et al., 2020; Ruostetsaari & Mattila, 2003). Koska henkilökohtaiset äänet määrittävät, kenet puolueen listalta valitaan, tärkein kilpakumppani voi itse asiassa olla oman puolueen toinen ehdokas (Arter, 2013, s. 111).

Ehdokaskeskeinen kampanjointi johtaa tilanteeseen, jossa kampanjoiden rahoituksen hankkiminen on enenevässä määrin ehdokkaan omalla vastuulla. Tämä hajautunut kampanjarahoitus voi tarkoittaa sitä, että vaikka koko maan yhteenlasketut kampanjakustannukset olisivatkin selkeästi suuremmat verrattuna tilanteeseen, jossa kampanjat olisivat pääosin puolueiden rahoittamia, yksittäisen kampanjan keskimääräiset budjetit jäävät kuitenkin suhteellisen pieniksi. Kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu ammattimaisesti johdettu dataohjattu kampanjointi vaatii kuitenkin taloudellisia panostuksia ja ammattitaitoa (Kefford et al., 2023), mikä tarkoittaa, että nämä kampanjointimuodot nousevat nopeammin merkittäviksi Suomea todennäköisemmin maissa, joissa kampanjat johdetaan ja järjestetään puoluejohdoisesti. Vertailevassa tutkimuksessa onkin huomattu, että kampanjoiden ammattimaistuminen on tapahtunut Suomea nopeammin Ruotsissa, jossa puolueiden rooli kampanjoinnissa on huomattavasti suurempi kuin Suomessa (Mykkänen et al., 2022).

Kampanjoinnin muodot

Aikaisempi tutkimus vuoden 2019 eduskuntavaalien kampanjoinnista osoitti, kuinka yksittäiset, erilaiset kampanjamuodot muodostivat kaksi toisistaan erottuvaa kampanjointityyppiä: perinteisen ja digitaalisen (Mattila et al., 2020). Perinteinen kampanjointi koostui henkilökohtaisten esitteiden ja suoramainonnan käytöstä, ihmisten suorasta tapaamisesta esimerkiksi ostoskeskuksissa tai muissa sopivissa tilaisuuksissa sekä näkyvyydestä perinteisissä mediakanavissa. Digitaalisessa kampanjoinnissa korostuivat puolestaan sosiaalisen median käyttö ja henkilökohtaiset nettisivut tai blogit (Mattila et al., 2020; Strandberg & Borg, 2020). Käytännössä ehdokkaat yhdistelivät eri tavoin ja erilaisilla painotuksilla perinteisen ja digitaalisen kampanjoinnin välineitä. Suurin osa vaaleissa menestyneistä ehdokkaista panosti sekä digitaaliseen että perinteiseen kampanjointiin, vaikka osa kansanedustajiksi valituista keskittyikin lähinnä digitaaliseen kampanjointiin. Sen sijaan ehdokkaat, jotka panostivat lähinnä perinteiseen kampanjointiin, eivät yleensä pärjänneet vaaleissa hyvin.

Samat painotukset kuin vuonna 2019 näkyivät myös vuoden 2023 kampanjoinnissa (taulukko 4.1)¹. Tärkeimpinä kampanjamuotoinaan keväällä 2023 ehdokkaat pitivät Facebookia, vaalikoneita, omia henkilökohtaisia jaettavia esitteitä, medianäkyvyyttä ja Instagramia. Vähiten merkittävänä muotoina mainittiin suorat yhteyden-

¹ Vuoden 2023 aineistolle tehty samanlainen faktorialanalyysi kuin vuoden 2019 aineistolle tuottaa vastaavat tulokset kuin vuonna 2019, joten tässä luvussa ei tulosten samankaltaisuuden vuoksi toisteta tätä analyysia.

otot äänestäjiin puhelimella tai ovelta ovelle kierteleminen ja äänestäjien houkuttelu sitä kautta. Henkilövaalin luonne näkyy siinä, että puoluemateriaalin jakamista tai tapaamisia keskeisten puoluevaikuttajien kanssa eivät monetkaan ehdokkaat pitäneet tärkeinä kampanjan osina. On mielenkiintoista, että peräti 65 prosenttia ehdokkaista listasi vaalikoneiden käytön tärkeimpänä tai ainakin erittäin tärkeänä osana kampanjaansa ja vain kolme prosenttia ehdokkaista ilmoitti, että vaalikoneet eivät olleet osa kampanjaa. Vaalikoneiden suosiota selittää se, että niiden käyttö ei maksa sekä se, että ainakin laajimmin käytetyt vaalikoneet ovat niin suosittuja äänestäjien joukossa, että poisjääminen voisi vaikuttaa siltä, ettei kampanjaa käytäisi tosissaan. Kansainväliset tutkimukset ovat myös osoittaneet, että vaalikoneilla on merkitystä äänestäjien valinnoissa (Germann et al., 2023).

Taulukko 4.1. Kampanjamuotojen tärkeys vuosina 2019 ja 2023.

	Tärkein osa tai erittäin tärkeä osa (prosenttia vastaajista)		Muutos 2019–23 (prosenttiyksikköä)	Ei osa kampanjaa (prosenttia vastaajista)		Muutos 2019–23 (Prosenttiyksikköä)
	2019	2023		2019	2023	
Facebook	67	51	-16	8	11	+3
Henkilökohtaiset esitteet, julisteet tai muu jaettava materiaali	60	49	-11	13	17	+4
Henkilökohtainen kotisivu tai blogi	46	31	-15	20	28	+8
Medianäkyvyys (haastattelut, lehdistötiedotteet)	40	33	-7	18	22	+4
Julkiset puheet ja keskustelutilaisuudet	39	30	-9	16	20	+4
Suoramainonta	38	23	-15	27	36	+6
Henkilökohtaiset mainokset (lehdet, radio, TV, elokuvateatterit)	33	27	-6	36	39	+3
Puolueen kampanjamateriaalin jakaminen	23	21	-2	17	18	+1
Instagram	22	33	+11	46	30	-16
Tapaamiset puoluejohdon, -jäsenten tai -ryhmien kanssa	18	19	+1	23	27	+4
Twitter (nyk. X)	15	11	-4	46	50	+4
Tekstiviesti tai muu lyhytviestipalvelu (esim. Whatsapp, Telegram)	10	7	-3	61	56	-5
Tukijoille ja äänestäjille kohdistetut postituslistat	9	4	-5	64	73	+9
Youtube-kanavat	9	8	-1	66	70	+3

	Tärkein osa tai erittäin tärkeä osa (prosenttia vastaajista)		Muutos 2019–23 (prosenttiyksikköä)	Ei osa kampanjaa (prosenttia vastaajista)		Muutos 2019–23 (Prosenttiyksikköä)
	2019	2023		2019	2023	
Tapaamiset yritysten ja yhteiskunnallisten järjestöjen kanssa	7	6	-1	50	54	+3
Ovelta ovelle kiertely, henkilökohtainen suostuttelu	4	2	-2	82	83	+1
Yhteydenotot äänestäjiin puhelimitse	1	1	0	80	82	+2
Vaalikoneet	-	65			3	
Tiktok	-	7			65	

Verrattaessa eri kampanjamuotojen koettua tärkeyttä vuosien 2019 ja 2023 vaalien välillä perinteisistä kampanjan muodoista henkilökohtaisten esitteiden jakaminen ja suoramainonta ovat menettäneet merkittävyyttään. Myös julkisten puheiden pitäminen ja osallistuminen erilaisiin keskustelutilaisuuksiin on hiukan menettänyt asemaansa tärkeiden kampanjamuotojen joukossa. Kaikkiaan perinteisten kampanjamuotojen käytössä ei kuitenkaan ole havaittavissa suurta muutosta kaksien eduskuntavaalien välillä.

Perinteisestä kampanjoinnista poiketen digitaalisen kampanjoinnin kohdalla on huomattavissa selkeä muutos (taulukko 4.1). Kyse ei ole siitä, että digitaalinen kampanjointi olisi merkittävästi lisännyt tai vähentänyt suosiotaan, vaan että tämän kategorian sisällä on tapahtunut painotuseroja. Vaikuttaa siltä, että uudemmat digikampanjoinnin muodot ovat syrjäyttämässä perinteisemmät digitaaliset kampanjavälineet. Facebook on ollut ehdokkaiden tärkeimmäksi kokema kampanjamuoto, mutta sen merkittävyys on laskussa. Vielä vuonna 2019 yli kaksi kolmasosaa ehdokkaista listasi Facebookin tärkeimmäksi tai erittäin tärkeäksi osaksi kampanjaansa, mutta vuonna 2023 näin teki vain noin puolet ehdokkaista. Toki vuoden 2023 vaaleissakin vain 11 prosentilla ehdokkaista Facebook ei ollut lainkaan osa kampanjaa.

Toinen selkeästi merkittävyyttään menettänyt digikampanjoinnin muoto on ehdokkaiden omat kotisivut tai nettiblogit, jotka olivat aikoinaan digikampanjoinnin ensimmäiset merkittävät muodot Suomessa (esim. Strandberg, 2009). Noin 30 prosentilla ehdokkaista ei keväällä 2023 enää ollut omaa kotisivua tai blogia, kun vielä 2019 vaaleissa vastaava luku oli 20 prosenttia. Samoin vaalien aikana vielä Twitter-nimeä käyttänyt alusta (nykyään X) oli menettänyt hiukan merkitystään ehdokkaiden keskuudessa, vaikkakin puolet ehdokkaista sitä jossain määrin vielä käyttikin osana kampanjointiaan. Tälle kehitykselle voi olla syynä Twitterin/X:n yleisen merkityksen väheneminen poliittisten toimijoiden käytössä (Larsson, 2024).

Uusia tai nousevia digikampanjoinnin muotoja ovat Instagram ja Tiktok. Sosiaalisen median alustoista Instagram oli lisännyt eniten suosiota verrattaessa tilannetta 2019 vaaleihin. Kolmasosa ehdokkaista pitää sitä vähintään erittäin tärkeänä kam-

panjan osana, ja 70 prosenttia ehdokkaista käytti sitä kampanjavälineenä. Erityisesti julkisuudessa vuoden 2023 vaaleja kuitenkin kutsuttiin monesti ensimmäisiksi Tiktok-vaaleiksi (esim. Nuutinen-Kallio et al., 2023). Tämä näkemys on kuitenkin ainakin osittain liioiteltu, vaikka eduskuntaan valittiinkin muutamia Tiktokissa profiloituneita ehdokkaita. Erityisesti perussuomalaisten nuoret ehdokkaat onnistuivat Tiktokin kampanjakäytössä hyvin (Pölkki, 2023). Kyselyyn vastanneista ehdokkaista seitsemän prosenttia ilmoitti, että Tiktok oli tärkein tai erittäin tärkeä osa heidän kampanjaansa, mutta lähes kaksi kolmasosaa ei käyttänyt sitä laisinkaan.

Erilaiset kampanjointimuodot eroavat toisistaan sen mukaan, kuinka paljon ja minkälaisia resursseja ne vaativat. Lisäksi jotkin kampanjavälineet ovat tehokkaampia kuin toiset. Siksi taulukossa 4.2 tarkastellaan, miten kampanjoinnin muodot erosivat edustajiksi valittujen ja valitsematta jääneiden ehdokkaiden välillä. Tällä tavalla voidaan pyrkiä arvioimaan, mitkä kampanjan muodot olivat tuloksellisia ja mistä kampanjavälineistä menestyksekkäät ehdokkaat koostivat omat kampanjansa. Toki nämä arviot ovat vain suuntaa antavia, sillä ne perustuvat ainoastaan ehdokkaiden omiin käsityksiin kampanjamuotojen tehokkuudesta.

Suurimmat erot valittujen ja valitsematta jääneiden ehdokkaiden välillä olivat henkilökohtaisissa mainoksissa sekä julkisissa puheissa ja keskustelutilaisuuksissa eli kampanjamuodoissa, jotka vaativat merkittäviä taloudellisia panostuksia (mainokset lehdistössä, TV:ssä tai radiossa) tai yleistä tunnettuutta, mikä puolestaan auttaa saamaan kutsuja erilaisiin puhe- ja keskustelutilaisuuksiin. Nämä havainnot liittyvät ainakin osittain siihen, että suurin osa eduskuntaan valituista ehdokkaista oli jo edelliseltä kaudelta jatkavia kansanedustajia. Näillä ehdokkailla on huomattava etu kampanjoinnissa, koska kansanedustajuus tuo julkisuutta, mikä puolestaan auttaa varainkeruussa ja osallistumisessa erilaisiin vaalikeskusteluihin. Suomalaisessa henkilöperustaisessa vaalijärjestelmässä haastajaehdokkaiden onkin vaikea voittaa oman puolueensa istuvia kansanedustajia (Koskimaa et al., 2023; Isotalo & von Schoultz, 2024), vaikka toki sitä kaikissa vaaleissa jonkin verran tapahtuukin.

Taulukko 4.2. Tärkeimmät kampanjamuodot kansanedustajaksi valituilla ja valitsematta jääneillä (%).

	Tärkein tai erittäin tärkeä osa kampanjaa kansanedustajiksi valituilla (%)	Tärkein tai erittäin tärkeä osa kampanjaa kansanedustajiksi ei-valituilla (%)	Ero valittujen ja ei-valittujen välillä (prosenttiyksikköä)
Facebook	73	49	+24
Henkilökohtaiset esitteet, julisteet tai muu jaettava materiaali	65	47	+28
Henkilökohtaiset mainokset (lehdet, radio, TV, elokuvioteatterit)	61	24	+37
Julkiset puheet ja keskustelutilaisuudet	60	28	+32
Medianäkyvyys (haastattelut, lehdistötiedotteet)	58	30	+28
Instagram	53	31	+22
Vaalikoneet	38	67	-29
Henkilökohtainen kotisivu tai blogi	33	30	+3
Puolueen kampanjamateriaalin jakaminen	32	22	+10
Suoramainonta	18	23	-5
Tapaamiset puoluejohdon, -jäsenten tai -ryhmien kanssa	13	20	-7
Tapaamiset yritysten ja yhteiskunnallisten järjestöjen kanssa	11	6	+5
Tiktok	5	7	-2
Twitter / X	5	12	-7
Tukijoille ja äänestäjille kohdistetut postituslistat	4	4	0
Youtube-kanavat	0	9	-9
Tekstiviesti tai muu lyhytviestipalvelu (esim. Whatsapp, Telegram)	0	8	-8
Ovelta ovelle kiertely, henkilökohtainen suostuttelu	0	2	-2
Yhteydenotot äänestäjiin puhelimitse	0	2	-2

Lisäksi kannattaa huomioida, että kampanjoiden toteutuksessa vapaaehtoistyö on perinteisesti ollut merkittävässä roolissa, ja eduskuntavaaleissa on tavallista, että ehdokkaat keräävät itselleen tukiryhmän kampanjointinsa tueksi. Nämä ryhmät toimivat useimmiten ilman merkittävää tukea ehdokkaan puolueelta (Borg & Moring, 2007, s. 48). Käytännössä tukiryhmät osallistuvat kampanjan organisointiin, rahoituksen keräykseen sekä käytännön kampanjointiin. Kevään 2023 vaaleissa keskimääräisellä ehdokkaalla oli 8 hengen muodostama tukiryhmä, ja kansanedustajiksi valituksi tulleilla ryhmän keskimääräinen koko oli 30 jäsentä. Vain 17 prosenttia ehdokkaista ilmoitti, että he kampanjoivat yksin ilman omaa tukiryhmää. Nämä keskimääräiset tukiryhmän kokoa kuvaavat luvut ovat hieman pienempiä kuin edellisissä vuoden 2019 vaaleissa, mutta erot ovat sen verran pieniä, että niistä kannata tehdä pitkälle meneviä päätelmiä.

Kampanjakulut

Suomessa kampanjoiden rahoitus on ollut julkisen keskustelun kohteena vuonna 2008 tapahtuneesta vaalirahoituskohusta lähtien (Mattila & Sundberg, 2012). Kohun takia vaalirahoitusta säätelevää lainsäädäntöä kiristettiin ja rahoituksen avoimuutta lisättiin. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, kuinka paljon kevään 2023 kampanjoihin käytettiin rahaa ja sitä, onko siinä tapahtunut merkittävää muutosta edeltäviin eduskuntavaaleihin verrattuna. Kampanjarahoituksen ja sen muutosten analysointi on tärkeää, koska vaalirahoitukseen liittyy aina potentiaalisia ongelmia demokratian toteutumisen kannalta (Mattila & Sundberg, 2012).

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että suurempi vaalirahoitus on yhteydessä saatujen äänien määrään (Mattila, 2024), ja jos menestyksekkääseen kampanjaan tarvitaan suuria rahallisia panostuksia, joutuvat vähävaraisimmat ehdokkaat aloittamaan urakkansa tavallaan takamatkalta verrattuna ehdokkaisiin, joilla on mahdollisuudet kasata suuriakin resursseja omaan kampanjaansa. Tämä on ongelma demokratian kannalta, etenkin jos pienemmät resurssit liittyvät systemaattisesti tietäntyyppiin tai tiettyjä poliittisia arvoja edustaviin ehdokkaisiin (Sorensen & Chen, 2022). Toinen ongelma liittyy korruption vaaraan. Jos kampanjointi on kallista, monet ehdokkaat joutuvat hankkimaan rahoituksen ulkopuolisilta tahoilta, mikä suosii rahoittajille sopivaa politiikkaa edustavia ehdokkaita (Gilens et al., 2021). Kalliisiin vaalikampanjoihin sisältyy myös aina poliittisen korruption vaara.

Seuraava tarkastelu ehdokkaiden kampanjarahoituksesta vuosien 2019 ja 2023 vaaleissa perustuu kahteen aineistoon. Ensimmäinen käytetään vuosien 2019 ja 2023 ehdokaskyselyiden aineistoja, joilla pystytään arvioimaan kaikkien ehdokkaiden kampanjoihinsa käyttämiä taloudellisia resursseja. Vuonna 2019 ehdokaskyselyyn vastasi 770 ehdokasta, ja vuonna 2024 vastaajia oli 483. Koska vastausprosenttien ero näiden kyselyjen välillä on kohtuullisen suuri, täytyy myös vertailusta saatuihin tuloksiin suhtautua pienellä varovaisuudella.

Tarkempaa tietoa menestyneiden kampanjoiden rahoituksesta saadaan Valtiontalouden tarkastusviraston vaalirahoitusilmoituksista keräämästä virallisesta aineistosta, joka kattaa kaikki kansanedustajat sekä varaedustajiksi valitut (2019 vaaleissa 277 ja 2024 vaaleissa 272 kansanedustajaa ja varaehdokasta). Tämä aineisto on luotettavuudeltaan huomattavasti kyselyaineistoa parempi, mutta ongelmana on, että se kertoo vain vaaleissa menestyneiden ehdokkaiden kampanjakuluista, eikä sen avulla voida saada kokonaiskuvaa kaikista kampanjoihin käytetyistä resursseista.

Taulukossa 4.3 on esitetty ehdokaskyselyiden vastausten perusteella kampanjakulujen jakauma vuosien 2023 ja 2019 vaaleissa. Vuoden 2019 vaaleissa ehdokkaat käyttivät ehdokaskyselyn mukaan keskimäärin noin 8 000 euroa kampanjoihinsa (Mattila et al., 2020). Kevään 2023 vaaleissa vastaava kysymys oli muotoiltu toisin, joten keskimäärien vertaaminen näiden vaalien välillä ei ole mahdollista. Jos kuitenkin verrataan kampanjakulujen jakaumia toisiinsa, huomataan, että kampanjakulujen mediaani on pysynyt samana, eli se on 1 000–4 999 eu-

roa. Sellaisten kampanjoiden osuus, joissa rahaa käytettiin 10 000–29 999 euroa oli hiukan suurempi vuonna 2023, mutta koska kyse on kohtuullisen pienestä määrästä ehdokkaita, ei tästä voi tehdä kovinkaan varmoja päätelmiä. Kaikkiaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että ainakaan näiden tulosten perusteella ei voi sanoa, että kampanjakulut olisivat kasvaneet vuoden 2023 vaaleissa verrattuna edellisiin vaaleihin.

Taulukko 4.3. Vaalikampanjoiden kokonaiskulut (ehdokaskysely).

Kulut (euroa)	2019 (n=770)	2023 (n=483)
0	4 %	9 %
alle 1000	28 %	24 %
1 000–4 999	29 %	26 %
5 000–9 999	15 %	12 %
10 000–14 999	6 %	8 %
15 000–19 999	4 %	7 %
20 000–29 999	4 %	7 %
30 000–39 999	5 %	2 %
40 000–49 999	1 %	3 %
50 000 –	3 %	1 %
Yhteensä	100 %	100 %

Taulukossa 4.4 tarkastellaan kampanjarahoituksen lähteitä. Ehdokaskyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka suuri osuus heidän kampanjakustannuksistaan tulee puolueelta, kuinka suuren osuuden he saavat lahjoituksina ja kuinka suuri osuus on ehdokkaan omia varoja. Keskimäärin peräti puolet kampanjoiden rahoituksesta perustuu ehdokkaan omiin rahoihin, mikä on suurin piirtein sama osuus kuin vuoden 2019 vaaleissa (tuolloin 52 prosenttia, Mattila et al., 2020). Tämä kertoo, että henkilöpainotteisessa vaalijärjestelmässä kampanjat ovat pitkälle ehdokkaiden omalla vastuulla myös taloudellisesti. Mielenkiintoisesti nais ehdokkaiden oman rahoituksen osuus on miesten vastaavaa suurempi. Tämä viittaa siihen, että miehillä omalta puolueelta saatu rahoitus ja kampanjan keräämät lahjoitukset kattavat naisia suuremman osuuden kuluista. Jos katsotaan pelkästään eduskunnassa edustettujen puolueiden ehdokkaita, oman rahoituksen osuus on hiukan pienempi (46 prosenttia) kuin kaikilla ehdokkailla, mutta kuitenkin heilläkin lähes puolet kokonaisrahoituksesta.

Taulukko 4.4. Kampanjarahoituksen lähteet jaoteltuina puolerahoitukseen, lahjoituksiin ja omiin varoihin (%).

	Puolue	Lahjoitukset	Omat varat	(n)
Kaikki ehdokkaat	21	28	50	(385)
Eduskuntapuolueiden ehdokkaat	22	31	46	(311)
Sukupuoli				
Mies	24	36	40	(156)
Nainen	19	24	56	(208)
Ikä				
18–34	30	33	37	(84)
35–44	20	34	45	(97)
45–54	16	28	56	(95)
55–	20	20	60	(109)
Puolue				
KOK	20	37	43	(38)
RKP	44	41	15	(26)
SDP	26	49	25	(27)
KESK	29	33	38	(38)
VIHR	13	42	45	(42)
VAS	21	48	31	(44)
PS	10	18	72	(36)
KD	58	15	27	(31)
LIIK	0	21	79	(23)
Vaalipiiri				
Helsinki	22	35	43	(57)
Pirkanmaa	19	33	47	(32)
Vaasa	22	28	50	(23)
Oulu	38	16	46	(29)
Varsinais-Suomi	25	35	41	(29)
Uusimaa	13	35	52	(81)
Häme	19	27	54	(27)
Satakunta	37	23	40	(19)
Kaakkois-Suomi	14	26	60	(21)
Savo-Karjala	30	30	40	(26)
Keski-Suomi	12	11	77	(19)
Lappi	23	23	54	(22)

Ehdokkaan iällä on merkittävä vaikutus rahoituslähteiden jakaumaan. Mitä iäkäämpi ehdokas on, sitä suurempi on hänen omien varojensa osuus kampanjarahoituksesta. Koska taulukossa tarkastellaan osuuksia, on mahdotonta sanoa, johtuuko tämä siitä, että nuoremmilla on vähemmän varaa laittaa omia rahojaan kampanjointiinsa vai siitä, että heillä on enemmän puolerahoitusta tai lahjoituksia. Todennäköistä kuitenkin on, että vanhemmilla ehdokkailla on korkeampi varallisuus- ja tulotaso, mikä mahdollistaa näiden ehdokkaiden suuremman oman panostuksen kampanjoihin.

Puolueiden välinen tarkastelu taulukossa 4.4 osoittaa, että RKP poikkeaa huomattavasti muista puolueista. Heidän ehdokkaidensa kampanjabudjeteista jopa 85 prosenttia tulee puolerahoituksesta ja lahjoituksista, mikä tarkoittaa, että RKP:n ehdokkaat panostavan omiin kampanjoihinsa huomattavasti vähemmän (vain 15 prosenttia) omia rahoja kuin muiden eduskuntapuolueiden ehdokkaat. Myös kristillisdemokraattien ehdokkaiden budjeteista huomattavan suuri osuus tulee puolueelta. Lahjoitusten osuus kampanjakuluista on suurin vasemmistopuolueilla SDP:llä ja vasemmistoliitolla sekä vihreillä.

Vaalipiireistä suurimmat oman rahoituksen osuudet ovat Keski-Suomen ja Kaakois-Suomen piireissä. Vastaavasti puolerahoituksen osuus on suurin Oulussa ja Savo-Karjalan vaalipiireissä. Kaikkiaan vaalipiirikohtaisia eroja tarkastellessa on vaikea löytää systemaattisia eroja rahoituslähteissä esimerkiksi vaalipiirin koon tai maantieteellisen sijainnin suhteen.

Tarkempaa tietoa kampanjakustannuksista saadaan kansanedustajaksi valittujen ja heidän varaedustajiensa vaalirahoitusilmoituksista (taulukko 4.5). Kaikkiaan edustajiksi valitut ja heidän varaedustajansa käyttivät kampanjointiin yhteensä yli 10 miljoonaa euroa. Keskimäärin yhteen kampanjaan käytettiin siis lähes 38 000 euroa. Vastaava luku oli vuonna 2019 noin 35 000 euroa, mikä rahan arvon muutos huomioituna tarkoittaa, ettei merkittävää kasvua keskimääräisissä kampanjakuluissa ole tapahtunut. Kun huomioidaan, että myös vuoden 2015 eduskuntavaaleissa kulut olivat suurin piirtein samalla tasolla (Mattila et al., 2020) ja vuoden 2011 vaaleissa 32 000 euroa (mikä on vuoden 2023 rahassa noin 41 000 euroa; Mattila & Sundberg, 2012, s. 234), vaikuttaa siltä, että eduskuntavaalien kampanjointikulujen kasvu on taittunut ja pitkällä aikavälillä kustannukset ovat jopa pienentyneet. Toki keskimääräiset kampanjakulut ovat vieläkin huomattavan suuret etenkin, kun ottaa huomioon, että noin kolme neljäsosaa ehdokkaiden kampanjoiden kuluista ketaan lahjoituksilla ja omilla varoilla. Silti kampanjoinnin tasa-arvon kannalta on lupaavaa, etteivät kustannukset ainakaan ole kasvaneet entisestään.

Taulukko 4.5. Valittujen ja varaehdokkaiden kampanjakulut (keskiarvo, euroa) eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023.

	2019	2023	Muutos (euroa)
Kaikki ehdokkaat	34 770	37 562	+2 792
Sukupuoli			
Mies	37 632	41 782	+4 150
Nainen	31 439	33 342	+1 903
Puolue			
KOK	55 175	53 598	-1 577
RKP	44 037	53 432	+ 9295
SDP	28 922	34 048	+ 5126
KESK	48 038	53 496	+5 458
VIHR	25 686	29 288	+3 602
VAS	21 913	29 197	+7 284
PS	18 236	18 586	+350
KD	43 233	28 319	-14 914
LIIK	22 597	29 947	+7 350
Vaalipiiri			
Helsinki	31 886	39 095	+7 209
Pirkanmaa	36 988	34 485	-2 503
Vaasa	45 963	43 347	-2 616
Oulu	31 487	29 854	-1 633
Varsinais-Suomi	33 801	39 461	+5 660
Uusimaa	37 602	42 759	+5 157
Häme	35 506	43 441	+7 935
Satakunta	31 442	30 002	-1 440
Kaakkois-Suomi	30 342	34 578	+4 236
Savo-Karjala	36 009	37 616	+1 607
Keski-Suomi	25 402	30 253	+4 851
Lappi	37 893	37 091	-801
Ahvenmaa	15 736	18 954	+3 218

Edustajiksi valituista suurimmat kampanjakulut vuoden 2023 vaaleissa olivat kokoomuksen Elina Valtosella, jonka kampanja maksoi lähes 137 000 euroa. Pienimmät ne olivat perussuomalaisten Jussi Halla-aholla ja Sebastian Tynkkysellä. Halla-aho käytti kampanjaansa noin 2 200 euroa, ja Tynkkysen budjetti oli nolla euroa, eli hän oli ainoa valittu kansanedustaja, joka ei käyttänyt rahaa laisinkaan kampanjaansa. Vaikka eduskuntaan valituista kallein kampanja olikin nais ehdokkaalla ja halvimmat miehillä, käyttivät miesehdokkaat (42 000 euroa) keskimäärin nais ehdokkaita (33 000 euroa) enemmän rahaa kampanjoihinsa. Tämä sukupuoliero on ollut havaittavissa edellisissäkin vaaleissa, mutta nyt ero miesten ja naisten välillä vaikuttaa hiukan kasvaneen.

Samoin kuin edellisvaaleissa suurimmat keskimääräiset kampanjamenot (54 000 euroa) olivat kokoomuksen valituilla edustajilla. Tosin näillä kokoomuksen läpipäässeillä ehdokkailla keskimääräiset kulut olivat hiukan laskeneet edelliskerrasta. Lähes kokoomusedustajien lukuihin nousivat keskustan ja RKP:n valittujen edustajien budjetit, ja etenkin RKP:laisilla kampanjamenot olivat huomattavasti kasvaneet

vuoden 2019 vaaleihin verrattuna. Merkittävää kampanjakulujen kasvua oli myös vasemmistoliiton ja SDP:n valituilla ehdokkailla. Suurin pudotus kampanjamenossa oli kristillisdemokraattien edustajiksi valituilla ehdokkailla, mutta pienempien puolueiden osalta vaalikohtaista vaihtelua voi olla enemmän, koska valittuja edustajiakin on vähemmän.

Puolueista pienimmät kampanjamenot olivat näissäkkin vaaleissa perussuomalaisilla ehdokkailla. Edellä mainittiin jo ainoa nollabudjetilla vaaleissa läpi mennyt ehdokas, Sebastian Tynkkynen. Keskimääräinen edustajaksi valittu perussuomalaisehdokas käytti kampanjaansa noin 18 000 euroa, mikä on suurin piirtein sama määrä kuin vuoden 2019 vaaleissa. Perussuomalaisten kampanjat olivat siis erittäin kustannustehokkaita, mitä kuvastaa se, että toiseksi pienimmät keskimääräiset kampanjakulut (kristillisdemokraatit) olivat jopa 10 000 euroa suuremmat.

Alueelliset erot kampanjakustannuksissa ovat yllättävänkin pieniä. Valittujen edustajien määrällä Ahvenanmaan vaalipiiri on pienin, ja siellä ovat kampanjakustannuksetkin muuta maata pienemmät. Manner-Suomen vaalipiireissä keskimääräiset kustannukset vaihtelevat Hämeen vaalipiirin 44 000 euron ja Oulun vaalipiirin 30 000 euron välillä. Mielenkiintoista on, että kampanjakulut eivät vaikuta suuresti korreloivan vaalipiirin koon kanssa. Muutokset eivät tunnu olevan systemaattisia myöskään vuoden 2019 vaaleihin verrattuna. Eniten kampanjakustannukset nousivat Hämeessä ja Helsingissä samalla kun ne laskivat eniten Vaasassa ja Pirkanmaalla.

Päätelmät

Tässä luvussa analysoitiin sitä, minkälaisista kampanjamuodoista vuoden 2023 eduskuntavaalikampanjat koostuivat sekä sitä, kuinka paljon kampanjat maksoivat ja miten ne rahoitettiin. Tuloksia verrattiin vuoden 2019 eduskuntavaalien ehdokaskyselyssä tehtyihin vastaaviin kysymyksiin. Pääasiallinen havainto näistä tuloksista on, että kampanjoinnissa ei ole tapahtunut suurtakaan laadullista muutosta edeltäviin eduskuntavaaleihin verrattuna. Toki kampanjamuodoissa ja niiden tärkeydessä on nähtävissä pieniä painotusmuutoksia, mutta nekin vaikuttavat vain asteittaiselta kehitykseltä. Esimerkiksi digitaalisessa kampanjoinnissa Instagram ja Tiktok ovat korvanneet osittain Facebookin ja Twitterin/X:n, mikä selittyy enemmän sosiaalisen median alustojen suosion yleisellä vaihtelulla kuin pohjimmiltaan suomalaisen poliittisen kampanjoinnin muutoksilla.

Kampanjoinnin rahoitusta tutkittaessa kehitys on ollut samantyyppistä. Suuria muutoksia ei ollut edellisiin vaaleihin verrattuna nähtävissä, mutta yleinen kehitys on pääpiirteissään positiivinen. Vaikuttaa siltä, että ehdokkaiden kampanjoiden keskimääräiset kustannukset eivät ole kasvaneet, ja verrattaessa tilannetta esimerkiksi vuoden 2011 vaaleihin kansanedustajiksi valittujen ehdokkaiden keskimääräiset kampanjabudjetit ovat reaaliarvoltaan jopa pienentyneet. Tarkkoja syitä tälle kehitykselle on vaikea antaa, mutta tiukentunut sääntely ja kampanjakulujen avoi-

muus ovat varmaankin olleet osaselittäjiä muutokselle. Kehitys ei kuitenkaan poista sitä tosiseikkaa, että onnistunut kampanjointi on vieläkin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kallista ja puolet kampanjoista rahoitetaan ehdokkaiden omista varoista. Tällöin kaikki ehdokkaat eivät välttämättä ole lähtökohdiltaan tasa-arvoisessa asemassa.

Jos suomalaisen eduskuntavaalikampanjoinnin kehitystä verrataan luvun alussa mainittuihin kansanvälisiin kehityskulkuihin, vaikuttaa siltä, että ”hyppy” kampanjoinnin neljänteen vaiheeseen, dataohjattuun kampanjointiin, saa vielä Suomessa odottaa. Vaikka käytössä olleen ehdokaskyselyn kysymykset eivät täysin mahdollista tämän muutoksen analysointia, antaa kampanjoinnin yleiskuva olettaa, että suomalaista muutosta kuvastaa pikemminkin asteittaisuus ja uusien kerrostumien muodostuminen vanhojen päälle. Näin esimerkiksi digitaalinen kampanjointi ei ole korvannut perinteistä kampanjointia, vaan se on pikemminkin tuonut kampanjoihin uuden ulottuvuuden aiempien muotojen rinnalle. Tosin kansainvälisetkin tutkimukset usein liioittelevat muutosten nopeutta ja murroskohtia, kun kyse on tosiasiaassa pikemminkin evoluutiosta. Esimerkiksi laajamittainen siirtyminen neljännen vaiheen kampanjointiin on saanut kansainvälisissä empiirissä kampanjatutkimuksissa vain osittaista tukea (Dommett et al., 2024; Jungherr et al., 2020).

Lähteet

- Arter, D. (2013). The 'Hows', not the 'Whys' or the 'Wherefores': The Role of Intra-party Competition in the 2011 Breakthrough of the True Finns. *Scandinavian Political Studies*, 36(2), 99–120. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12001>
- Borg, S. & Moring, T. (2007). Vaalikampanja. Teoksessa H. Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa* (s. 47–72). WSOY.
- Chester, J. & Montgomery, K. C. (2017). The role of digital marketing in political campaigns. *Internet Policy Review*, 6(4). <https://doi.org/10.14763/2017.4.773>
- Dommett, K., Power, S., Barclay, A. & Macintyre, A. (2025). Understanding the Modern Election Campaign: Analysing Campaign Eras through Financial Transparency Disclosures at the 2019 UK General Election. *Government and Opposition*, 60(1), 141–167. <https://doi.org/10.1017/gov.2024.3>
- Germann, M., Mendez, F. & Gemenis, K. (2023). Do Voting Advice Applications Affect Party Preferences? Evidence from Field Experiments in Five European Countries. *Political Communication*, 40(5), 596–614. <https://doi.org/10.1080/10584609.2023.2181896>
- Gilens, M., Patterson, S. & Haines, P. (2021). Campaign Finance Regulations and Public Policy. *American Political Science Review*, 115(3), 1074–1081. <https://doi.org/10.1017/S0003055421000149>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a successful candidate in the Finnish open-list proportional electoral system? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–206). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Jungherr, A., Rivero Rodríguez, G. & Gayo-Avello, D. (2020). *Retooling Politics: How Digital Media Are Shaping Democracy*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108297820>
- Katz, R. S. & Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, 1(1), 5–28. <https://doi.org/10.1177/1354068895001001001>
- Kefford, G., Dommett, K., Baldwin-Philippi, J., Bannerman, S., Dobber, T., Kruschinski, S., Kruikemeier, S. & Rzepecki, E. (2023). Data-driven campaigning and democratic disruption: Evidence from six advanced democracies. *Party Politics*, 29(3), 448–462. <https://doi.org/10.1177/13540688221084039>
- Koskimaa, V., Mattila, M., Papageorgiou, A. & von Schoultz, Å. (2023). In the right place, at the right time: Opportunity structures and candidates' chances of getting elected for the first time. *Electoral Studies*, 84, 102626. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102626>
- Larsson, A. O. (2024). Death of a Platform?: A longitudinal and comparative study of political party Twitter use in Scandinavia. *Journal of Quantitative Description: Digital Media*, 4. <https://doi.org/10.51685/jqd.2024.006>
- Magin, M., Podschuweit, N., Haßler, J. & Russmann, U. (2017). Campaigning in the fourth age of political communication. A multi-method study on the use of Facebook by

- German and Austrian parties in the 2013 national election campaigns. *Information, Communication & Society*, 20(11), 1698–1719. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1254269>
- Mattila, M. (2024). Individualized Campaigning in the Finnish Open-List System. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 241–253). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-19>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalientillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Mattila, M. & Sundberg, J. (2012). Vaalirahoitus ja vaalirahakohu. Teoksessa S. Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011: Eduskuntavaalitutkimus 2011* (s. 227–252). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>
- Mykkänen, J., Nord, L. & Moring, T. (2022). Ten years after: Is the party-centered theory of campaign professionalization still valid? *Party Politics*, 28(6), 1176–1186. <https://doi.org/10.1177/13540688211045260>
- Nuutinen-Kallio, T., Hankaniemi, A-L., Punkari, P. & Pitkänen, L. (4.4.2023). Näin perussuomalaiset onnistuivat Tiktokissa: 26-vuotias kansanedustaja kertoo, mikä kannattaa ja mikä ei. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20025628>
- Poyet, C. (2021). The conditional effect of personal vote-seeking behaviors on MPs electoral performance: Evidence from an open-list PR system. *Electoral Studies*, 74, 102414. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102414>
- Pölkki, M. (4.4.2023). Nuoret Tiktok-tähdet rynnistivät perussuomalaisten riveistä eduskuntaan – Tällaista sisältöä he tekevät. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009496827.html>
- Roemmele, A. & Gibson, R. (2020). Scientific and subversive: The two faces of the fourth era of political campaigning. *New Media & Society*, 22(4), 595–610. <https://doi.org/10.1177/1461444819893979>
- Ruostetsaari, I. & Mattila, M. (2003). Candidate-centred campaigns and their effects in an open list system: the case of Finland. Teoksessa D. Farrell & R. Schmitt-Beck (toim.), *Do Political Campaigns Matter? Campaign Effects in Elections and Referendums* (s. 93–107). Routledge.
- Sorensen, A. & Chen, P. (2022). Identity in Campaign Finance and Elections: The Impact of Gender and Race on Money Raised in 2010–2018 U.S. House Elections. *Political Research Quarterly*, 75(3), 738–753. <https://doi.org/10.1177/10659129211022846>
- Strandberg, K. (2009). Online campaigning: An opening for the outsiders? An analysis of Finnish parliamentary candidates' websites in the 2003 election campaign. *New Media & Society*, 11(5), 835–854. <https://doi.org/10.1177/1461444809105355>
- Strandberg, K. & Borg, S. (2020). Internet ja sosiaalinen media osana vaalikampanjaa. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 103–122). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>

Söderlund, P. (2024). Candidates and Campaigning. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 225–240). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-18>

5

Ehdokkaiden kampanjaviestintä sosiaalisessa mediassa

Elisa Kannasto

Johdanto

Sosiaalinen media on kiinnittynyt arjen eri toimintoihin, ja poliitikkoja haastetaan viestimään yleisölle ja kampanjoimaan monipuolisesti eri alustoilla (Hokkanen, 2022). Henkilökohtaista ja yksilöllistä viestintää korostavat sosiaalisen median alustat (Enli, 2017) toimivat erityisen hyvin Suomen ehdokaskeskeisessä poliittisessa järjestelmässä (von Schoultz et al., 2020). Facebook on pitkään säilyttänyt asemansa keskeisenä Suomen poliittista kenttää läpileikkaavana kampanjoinnin välineenä (Kannasto et al., 2023), mutta vuoden 2023 eduskuntavaalien kampanjoinnissa sosiaalisen median alustojen pirstaloituminen alkoi näkyä selvemmin. Ehdokkaiden kampanjavalikoimaan nousi uusia alustoja, kun äänestäjiä yritettiin tavoittaa mahdollisimman laajasti.

Tässä luvussa selvitetään, miten tärkeinä eduskuntavaalien 2023 ehdokkaat eri puolueista ja ikäluokista pitivät sosiaalisen median alustoja, kuten Facebookia, Instagramia, Twitteriä, Youtubea ja Tiktokia. Alustoihin suhtautumisen eroja verrataan myös vuoden 2019 eduskuntavaaleihin. Luvun aineistona hyödynnetään eduskuntavaaliehdokkaille tehtyjä kyselytutkimuksia vuosilta 2023 ja 2019.

Tarkastelemalla ehdokkaiden puoluetustausta suhteessa eri alustojen tärkeyteen heidän kampanjoissaan saadaan käsitys eri puolueiden viestintästrategioista sekä siitä, mihin kohderyhmiin ne keskittyvät. Toisaalta aiempi tutkimus on osoittanut, että ehdokkaat rakentavat usein yksilöllisiä kampanjoita omalla tyyllillään (Kannasto et al., 2023; Isotalus, 2017), koska ehdokkaat saattavat panostaa viestintäkanavissa itselleen mielekkäisiin ympäristöihin. Lisäksi heidän asenteensa alustoja ja niiden viestintäkäytänteitä kohtaan sekä erilainen viestinnällinen osaaminen muokkaavat ehdokkaiden viestintää. Osittain yksilöllisen kampanjan rakentamiseen vaikuttaa myös Suomen ehdokaskeskeinen vaalijärjestelmä, jossa ehdokkaat kilpailevat äänistä myös puolueiden sisällä (von Schoultz et al., 2020).

Vaaliviestinnän kehitys sosiaalisessa mediassa

Poliittinen viestintä sosiaalisessa mediassa kehittyy jatkuvasti käyttäjien viestinnällisten preferenssien ja alustojen teknologisen kehityksen seurauksena. Kampanjaviestinnässä Facebook, Twitter (nykyään X), Instagram ja Tiktok ovat muuttaneet tapoja, joilla poliitikot ja kampanjat tavoittavat ja sitouttavat äänestäjiä. Alustoilla viestimällä poliitikot voivat suoraan kommunikoida äänestäjien kanssa ilman perinteisten tiedotusvälineiden portinvartijuutta ja samaan aikaan pyrkiä tavoittamaan journalisteja ansaitakseen mediatilaa (Lane et al., 2024). Suora yhteys seuraajien ja muiden alustojen käyttäjien kanssa mahdollistaa nopean ja tehokkaan viestinnän, joka voi tavoittaa laajan yleisön lyhyessä ajassa. Samalla se antaa poliitikoille mahdollisuuden kontrolloida omia viestejään (Rahat & Kenig, 2018), joskin yleisön kommentointi vie keskustelun usein eri suuntaan kuin poliitikot haluaisivat (Kannasto, 2020, 2021). Lisääntyneen sosiaalisen median kampanjaviestinnän myötä tutkimuksissa on esitetty politiikan viihteellistyneen, kun viestejä pyritään rakentamaan kiinnostaviksi viihdyttävällä sisällöllä, kuten meemeillä tai hauskoilla videoilla (Vijay & Gekker, 2021).

Sosiaalisen median käyttö poliittisessa viestinnässä alkoi 2000-luvun alussa, kun poliitikot alkoivat hyödyntää blogeja ja verkkosivustoja kampanjojensa tukena. Kansainvälisesti Barack Obaman presidentinvaalikampanjaa vuonna 2008 pidetään merkittävänä käännekohtana. Siinä hyödynnettiin laajasti sosiaalista mediaa (Stromer-Galley, 2014), erityisesti Facebookia ja Youtubea, nuorten äänestäjien tavoittamiseen ja tukijoiden mobilisointiin (Kreiss & McGregor, 2018). Suomessa perussuomalaisen puolueen historiassa blogeilla ja niiden kommenttikentillä on ollut merkittävä rooli (Niemi, 2012). Esimerkiksi perussuomalaisten entisten puheenjohtajien Timo Soinin ja Jussi Halla-ahon blogit on nähty keskeisinä puolueen kannatuksen kerääjinä. Jussi Halla-ahon blogin vieraskirjasta sai alkunsa myös huomiota herättänyt *Hommaforum*, jonka voi nähdä kannattajia mobilisoivana areenana, jossa puolueen keskeisistä aiheista keskustellaan aktiivisesti.

Kun sosiaalinen media alkoi muodostua kampanjoinnin areenaksi, näytti alkuun siltä, että eri alustat aktivoivat voimakkaammin eri puolueita ja yksittäiset ehdok-

kaat valitsevat alustojen välillä (Kannasto et al., 2023). Viime vuosina on kuitenkin noussut viitteitä siitä, että ehdokas, joka haluaa tavoittaa laajemman äänestäjäkunnan ja menestyä eduskuntavaaleissa, tarvitsee monikanavaista viestintää. Yhteen alustaan keskittymällä ehdokas saattaa menettää merkittävästi näkyvyyttä, koska käyttäjät jakautuvat eri alustoille.

Ehdokkaat panostavat eri tavalla eri alustoihin jo siitäkin syystä, että alustojen viestintäkonventiot vaihtelevat huomattavasti. Tekstipohjainen X (entinen Twitter) ei välttämättä palvele visuaalisesti taitavia viestijöitä eikä välitä esimerkiksi kampanjatunnelmia yhtä tehokkaasti kuin kuva- ja videopohjaiset alustat. Metan, joka omistaa muun muassa Facebookin, Instagramin ja WhatsAppin, mainosten hallintajärjestelmän sekä muiden toimintojen mahdollisuudet tarjoavat ehdokkaille helppoja työkaluja kampanjointiin Facebookissa ja Instagramissa. Alustojen pirstaloitumisen myötä alustat lähenevät toisiaan. Esimerkiksi vuoden 2023 vaalien aikaan Meta omisti Facebookin ohella Instagramin ja samoilla työkaluilla oli helppo julkaista samaa sisältöä molemmille alustoille. Alustat myös alkavat nopeasti kopioida muilta alustoilta suosittuja toimintoja. Esimerkiksi Instagramissa aiemmin suosittu tarinatoiminto on otettu käyttöön Facebookissa, ja myös Twitter on yrittänyt samaa.

Facebook ja Twitter nousivat 2010-luvulla keskeisiksi alustoiksi poliittisessa viestinnässä. Poliitikot alkoivat käyttää niitä tiedotteiden, uutisten ja ajankohtaisia tapahtumia koskevien reaktioidensa jakamiseen (Enli, 2017). Twitterin lyhyet viestit ja hashtagit mahdollistivat nopean ja laajan yleisön tavoittavan viestinnän, kun taas Facebookin monipuoliset ominaisuudet, kuten live-lähetykset ja tapahtumat, tarjosivat uusia tapoja sitouttaa äänestäjiä (Paatelainen et al., 2024). Viestintä näillä alustoilla pysyi pääosin yksisuuntaisena tiedottavana viestintänä (Nelimarkka et al., 2020; Kannasto, 2021), vaikka alustojen erityisiä hyötyjä olivat niiden mahdollisuudet reaaliaikaiseen vuorovaikutukseen käyttäjien välillä.

Instagramin suosio kasvoi 2010-luvun puolivälissä, ja poliitikot alkoivat hyödyntää sen visuaalisia ominaisuuksia viestinnässään (Highfield & Leaver, 2016). Kuviin ja videoiden jakaminen tarjosi mahdollisuuden esitellä kampanjatapahtumia, kulissien takaista materiaalia ja henkilökohtaisia hetkiä, mikä voi auttaa luomaan läheisemmän yhteyden äänestäjiin (Parmelee et al., 2023). Visuaalisen sisällön rinnalle tuli audiovisuaalinen sisältö, kun Tiktok nousi erityisesti nuorille äänestäjille merkittäväksi alustaksi (Battista, 2023; Kanthawala, 2022). Vuoden 2023 vaaleissa Tiktokin katsottiin olleen keskeinen useammalle uutena eduskuntaan nousseelle ehdokkaalle (Nuutinen-Kallio et al., 2023; Kannasto & Pöyry, 2025). Näistä mediaan nostettiin erityisesti perussuomalaisia ehdokkaita, mutta myös Ville Merinen – Terapeutti-Villenä tunnettu sosiaalisen median vaikuttaja – viesti aktiivisesti Tiktokissa ja kertoi kampanjabudjettinsa olleen vain kaksituhatta euroa. Merinen nousi Pirkanmaan vaalipiirissä 6274 äänellä puolueensa toiseksi suosituimmaksi ehdokkaaksi heti puolueen puheenjohtaja Sanna Marinin jälkeen (35 623 ääntä) (Lakka, 2023).

Tiktokissa lyhyet ja luovat videot tarjoavat uuden tavan tavoittaa ja sitouttaa yleisöä (Kannasto & Pöyry, 2025). Julkaisijan seuraajamäärä vaikuttaa alustalla vähem-

män kuin muilla alustoilla (Kanthawala, 2022), sillä Tiktokin algoritmi suosittelee käyttäjälle videoita niiden suosion, katseluajan ja vastaavanlaisen sisällön suosimisen perusteella. Poliitikot ja kampanjat ovat alkaneet hyödyntää Tiktokia levittääkseen viestejään ja osallistuakseen viraaleihin haasteisiin, mikä auttaa lisäämään näkyvyyttä ja tavoittamaan uusia äänestäjiä. Tiktokia on arvosteltu sen tietoturvakysymysten takia (Valkama, 2024; Vijay & Gekker, 2021), mutta poliittisessa viestinnässä sen merkitystä kuvaa hyvin se, että Suomen presidentinvaaleissa 2024 kaikilla ehdokkailla, paitsi perussuomalaisten Jussi Halla-Aholla, oli alustalla profiili, jota he hyödynsivät osana kampanjaansa. Tiktokin eduksi on katsottu sen tarjoamat mahdollisuudet levittää helposti affektiivista eli tunteisiin vetoavaa sisältöä (Zhao & Wagner, 2023), osallistaa yleisöä sekä tavoittaa erityisesti nuorempia kohderyhmiä (Zamora-Medina et al., 2023; Strandberg et al., 2024).

Sosiaalisen median kohdalla on usein korostettu somekampanjoinnin tasa-arvoistavaa vaikutusta (Bene, 2023). Lähtökohtaisesti alustojen käyttö ja niiden kautta viestiminen on ehdokkaille ja puolueille ilmaista, ja tasa-arvoistumisen teorian mukaan ehdokkailla, joilla on vähemmän kampanjarahoitusta, on paremmat mahdollisuudet kilpailla äänistä ja huomiosta sosiaalista mediaa hyödyntämällä (Strandberg et al., 2024; ks. myös Mattilan kirjoittama luku 4 tässä teoksessa). Lisäksi alustat ajateltiin sosiaalisen median markkinoinnin alkutaipaleella tavoittavuuteensa nähden edullisina markkinointikeinoina, kun markkinointia pystyttiin räätälöimään suoraan erilaisille kohderyhmille toisin kuin esimerkiksi televisio- tai radiomainoksia (Abid et al., 2025). Alustojen kehityksen ja niiden kasvaneen merkityksen myötä on kuitenkin huomattu, että tasa-arvoisuus ei välttämättä toteudu, koska ehdokkailla on erilaiset valmiudet viestiä alustojen konventioiden mukaisesti. Aktiivinen kampanjointi vaatii ehdokkailta resursseja sekä ajan, osaamisen että markkinointieurojen muodossa myös sosiaalisessa mediassa (Kannasto et al., 2023), koska sisällöiltä vaaditaan enemmän henkilökohtaisuutta ja perinteisestä markkinoinnista poikkeavaa viestintää. Tämän normalisaatioteorian mukaan puolueilla, joilla on enemmän resursseja, on etu myös sosiaalisessa mediassa (Strandberg et al., 2024).

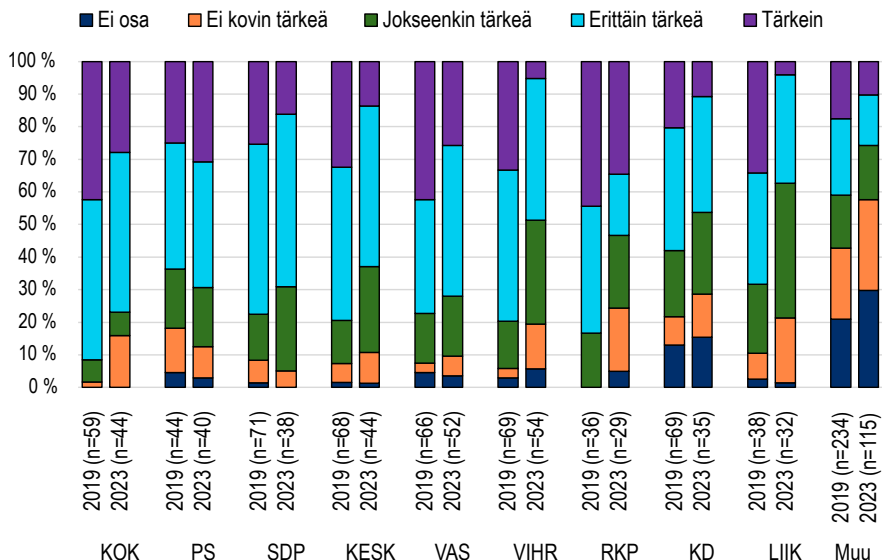
Ehdokkaiden alustavalinnat vaikuttavat siihen, ketä heidän viestintänsä tavoittaa ja millä tavalla, koska eri alustoilla on erilaisia mahdollisuuksia esimerkiksi sisällön muotojen, seurattavuuden, tavoitettavuuden, löydettävyyden ja viestinnän rajoitteiden näkökulmasta. Lisäksi eri alustat ovat suosittuja erilaisten käyttäjäryhmien keskuudessa. Esimerkiksi Facebookilla ja Instagramilla on enemmän naisia käyttäjinä, kun taas Twitterin (nyk. X) käyttäjistä selkeä enemmistö Suomessa on miehiä (Kemp, 2023). Instagramin käyttäjäryhmät taas painottuvat 18–34-vuotiaisiin, joten nuorempia äänestäjiä etsitään usein Tiktokin ohella Instagramista.

Sosiaalisen median alustat eduskuntavaalikampanjoissa 2023 ja 2019

Seuraavaksi tarkastellaan eri sosiaalisen median alustojen tärkeyttä ehdokaskampanjoissa vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ja osin myös 2019 eduskuntavaaleissa. Vertailun mahdollistavat ehdokaskyselyt on kerätty vuosina 2023 (n = 483, ks. aineistokuvaus luvussa 1) ja 2019 (n = 770, ks. Kestilä-Kekkonen & von Schoultz, 2020, s. 204–205). Analyysimenetelmänä käytetään ristiintaulukointia, ja jakaumat esitetään kuvioina. Tarkat prosenttiluvut taustamuuttujittain (puolue, ikäryhmä ja sukupuoli) löytyvät luvun liitteestä.

Kyselytutkimuksista ilmenee ensinnäkin, että Facebook ja Instagram ovat vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaille tärkeimpiä alustoja ja selvästi tärkeämpiä kuin Twitter ja Youtube (kuviot 5.1–5.4). Tiktok nousi eduskuntavaaleissa 2023 uutena alustana, mutta laajasta mediahuomiosta huolimatta sen merkitys ehdokkaille jäi selvästi vakiintuneita alustoja vähäisemmäksi (esim. Nuutinen-Kallio et al., 2023). Muihin ehdokkaisiin verrattuna perussuomalaisten ja kokoomuksen ehdokkaat pitivät Tiktokia tärkeämpänä, vaikka esimerkiksi eurovaaleja käsittelevän raportin mukaan erityisesti vihreät ja vasemmisto ovat onnistuneet Tiktokissa (Faktabaari, 2024). Nämä erot ehdokkaiden välillä voivat heijastaa sekä ehdokkaiden mutta erityisesti puolueiden erilaisia strategioita ja kohderyhmiä sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi sosialidemokraatit ja keskusta saattavat käyttää Facebookia tavoittaakseen vanhempia äänestäjiä, kun taas kokoomus ja perussuomalaiset pyrkivät tavoittamaan Tiktokin avulla nuorempia äänestäjiä.

Facebookin tärkeyttä havainnollistava kuvio 5.1 osoittaa merkittäviä eroja eri puolueita edustavien ehdokkaiden sosiaalisen median käytössä eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023. Facebook on Liike Nytin ehdokkaita lukuun ottamatta tärkein tai erittäin tärkeä yli puolelle eduskuntapuolueiden ehdokkaista. Se oli molemmissa vaaleissa erittäin tärkeä tai tärkein kampanjointikeino vähintään 70 prosentille sosialidemokraateista. Noin kolmannekselle perussuomalaisista ja kokoomuslaisista se oli tärkein kampanjointikeino. Verrattuna vuoden 2019 vaaleihin Facebook on menettänyt jonkin verran merkitystään tärkeimpänä kampanjakeinona kaikissa puolueissa, mutta vihreiden ehdokkailla lasku on ollut huomattavaa. Facebookiin suhtautumista selittää osin muiden alustojen nousu sen rinnalle sekä tärkeimmän alustan roolin jakautuminen useammalle alustalle. Samalla kun Facebookin merkitys vuoden 2023 vaaleissa laski, Instagramin merkitys nousi samoissa vaaleissa kaikkien puolueiden ehdokkaiden keskuudessa (kuvio 5.2).

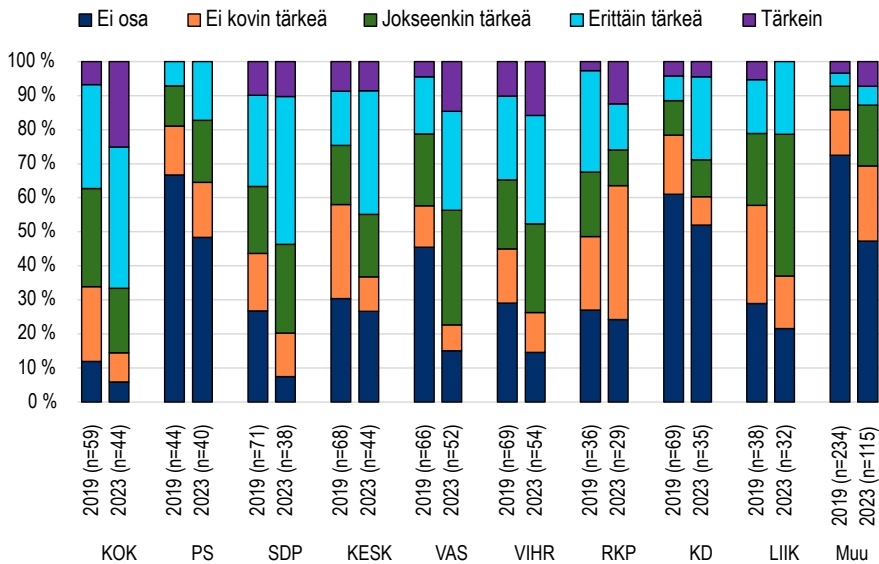
Kuvio 5.1. Facebookin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %.

Instagram nousi Suomessa poliittisen viestinnän keskeiseksi välineeksi vuoden 2019 ja 2023 eduskuntavaalien välillä, mikä näkyy siinä, että sitä pidettiin vuonna 2023 lähes yhtä tärkeänä kuin Facebookia. Instagramiin suhtautumista eri puolueiden ehdokastaustalla tarkastellaan kuviossa 5.2. Ehdokkaiden Instagramin käyttö saattoi kasvaa osittain myös siksi, että Metan omistukseen siirtyneen Instagramin hallinta yhdistyi Facebookin julkaisujärjestelmän kanssa. Tämä johti siihen, että useimmat julkaisut pystyttiin julkaisemaan samanaikaisesti molemmille alustoille, ja myös mainostyökalut toimivat samassa järjestelmässä.

Instagramin kohdalla nähdään isoja eroja puolueiden ehdokkaiden välillä, mutta sen merkitys kaikkien puolueiden ehdokkaille on kasvanut vuosien 2019 ja 2023 vaalien välillä. Erityisesti kasvua näkyy *tärkein*-kategoriassa, jossa Facebook puolestaan oli laskenut. Vuoden 2023 vaaleissa neljännes kokoomusehdokkaista piti Instagramia tärkeimpänä kampanjointikeinonaan, ja sosialidemokraateista noin kymmenes ehdokkaista näki alustan tärkeimpänä. Molempien puolueiden ehdokkaista yli 40 prosentille Instagram oli erittäin tärkeä kampanjoinnin väline. Vihreiden ja vasemmistoliiton ehdokkaista viestintäkanava oli erittäin tärkeä lähes kolmannekselle. Ruotsalaisen kansanpuolueen sekä muiden puolueiden ehdokkaiden kohdalla nähtiin isompia muutoksia siirtymässä *erittäin tärkeä* ja *tärkein* -kategorioiden välillä. Lähes neljännes ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaista arvotti 2019 Instagramin erittäin tärkeäksi tai tärkeimmäksi. 2023 alustaa piti erittäin tärkeänä tai tärkeimpänä heistä jo kolmannes. Perussuomalaisten ehdokkaista kukaan ei pitänyt Instagramia tärkeimpänä alustana.

Instagramin suosio useiden puolueiden ehdokkaiden keskuudessa viittaa siihen, että visuaalinen sisältö ja Instagramin laajentunut käyttäjäkunta ovat tärkeitä useimmille ehdokkaille. Myös tutkimuksissa on huomioitu poliittisen viestinnän

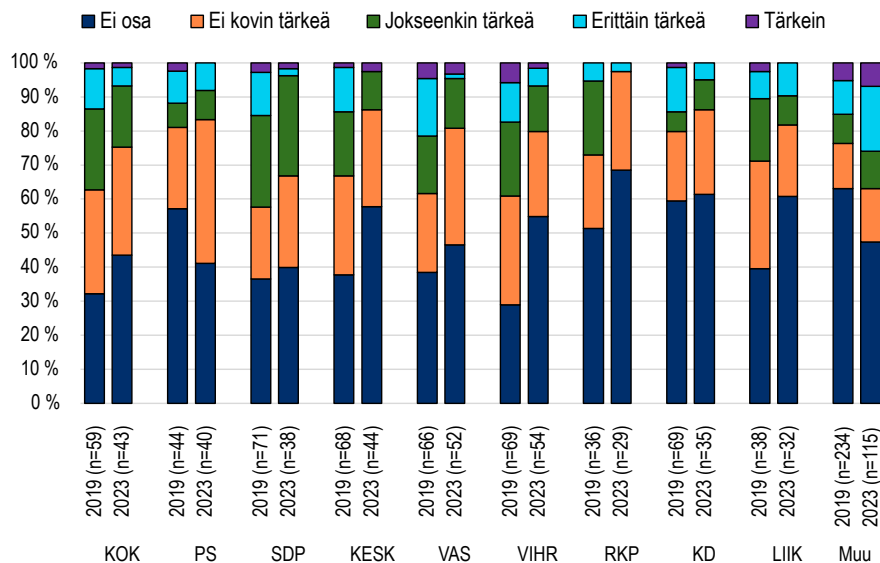
siirtyneen enemmän visuaaliseen suuntaan, ja Instagramin politisoituminen voidaan nähdä luonnollisena osana tätä jatkumoa (Larsson, 2023). Visuaalisuus on nostettu alustan vahvuudeksi poliittisessa viestinnässä, jossa kaivataan affektiivisia sisältöjä sitouttamaan äänestäjiä (Parmelee & Roman, 2019). Alusta saatetaan nähdä myös käyttötavoiltaan erityisen tehokkaana ja mielekkäänä välineenä poliittiseen kampanjointiin. Aiemmat tutkimukset (Lindholm et al., 2021) ovat esimerkiksi Suomen osalta osoittaneet, että Instagramissa äänestäjiin vetoavaa kuvastoa ovat poliitikkojen kuvat arkisissa työkonteksteissa. Kampanjatakahtumat toimivat erityisen hyvin myös tunnelmien välittäjänä, ja Instagramin avulla niistä voi välittää sekä kuvia, tunnelmavideoita että hetkiä puheista.

Kuvio 5.2. Instagramin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %.

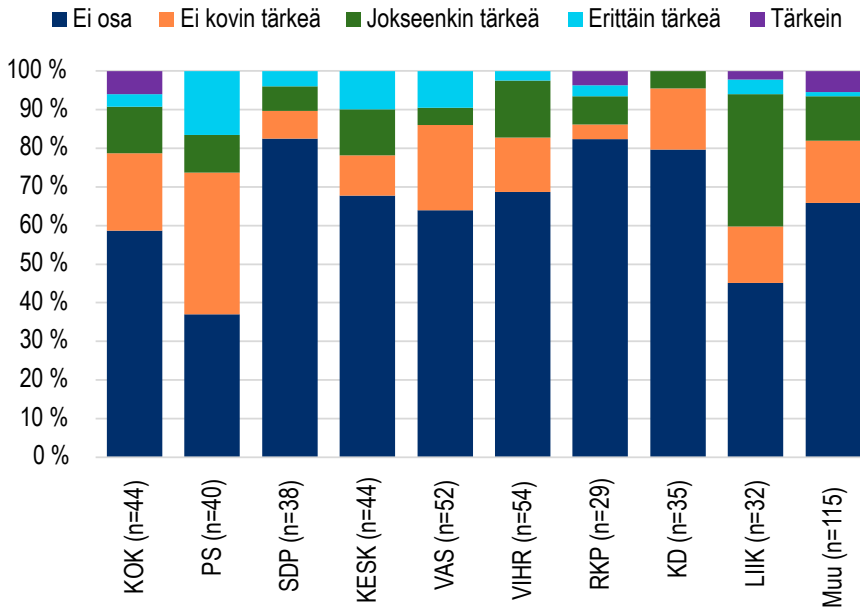
Suhtautuminen **Twitteriin** (nyk. X) on muuttunut merkittävästi vuoden 2019 vaaleista vuoden 2023 vaaleihin tultaessa. Kuten kuvio 5.3 osoittaa, Twitter on laajasti menettänyt suosiotaan poliitikkojen viestintävälineenä. Yksi syy tähän voi olla, että alustan voimakkaan polarisoitumisen, eli erimielisyyksien kärjistymisen (ks. Kawecki & Kekkonen, 2023), myötä moni poliitikko on vähentänyt viestimistään Twitterissä vuoden 2023 aikana, ja monet kansalaiset, organisaatiot ja poliitikot myös ovat jättäneet alustan kokonaan. Erityisesti kokoomuksen, sosialidemokraattien, vasemmistoliiton, keskustan ja vihreiden ehdokkaat pitivät alustaa vähemmän tärkeänä vuonna 2023 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2023 perussuomalaisten ehdokkaista noin kahdeksan prosenttia piti Twitteriä erittäin tärkeänä kampanjointikanavana, mikä oli suurempi osuus kuin muissa puolueissa. Erityisesti vihreiden ehdokkaille kanavan merkitys oli vähentynyt, vaikka viitisen prosenttia heistä pitikin sitä edelleen erittäin tärkeänä omassa kampanjassaan. Keskustan, vasemmistoliiton, sosialidemokraattien ja ruotsalaisen kansanpuolueen ehdokkaista vain muutama piti

alustaa tärkeänä tai erittäin tärkeänä vuoden 2023 vaaleissa. Muiden puolueiden (Muu) ehdokkaista reilu kymmenes näki Twitterin erittäin tärkeänä tai tärkeimpänä vuonna 2019, ja vuonna 2023 vastaavasti alusta oli erittäin tärkeä tai tärkein neljännekselle näiden puolueiden ehdokkaista. Heille se oli siten muuttunut tärkeimmäksi alustaksi vaaleissa 2023 verrattuna 2019 vaaleihin, mikä poikkeaa täysin muiden puolueiden suhtautumisesta.

Kuvio 5.3. Twitterin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, %.

Tiktok nousi Instagramin lisäksi vahvasti esiin vuoden 2023 vaaleissa, mutta sitä ei pitänyt tärkeänä yli viidennekselle ehdokkaista missään puolueessa, kuten kuvio 5.4 osoittaa. Tiktokista ei ole vertailuaineistoa vuoden 2019 vaaleista, koska alustasta ei ollut kysymystä ehdokkaille vuoden 2019 tutkimuksessa. Aineiston perusteella Tiktok on erityisen tärkeä vajaalle viidennekselle perussuomalaisten ehdokkaista, mutta vain alle kymmenykselle kokoomuksen, keskustan ja vasemmistoliiton ehdokkaista. Sosialidemokraattien ehdokkaista alle viisi prosenttia piti Tiktokia tärkeänä osana kampanjaansa. RKP:n ja Liike Nytin sekä muiden kuin eduskuntapuolueiden ehdokkaista Tiktok oli erittäin tärkeä tai tärkein noin kuudelle prosentille.

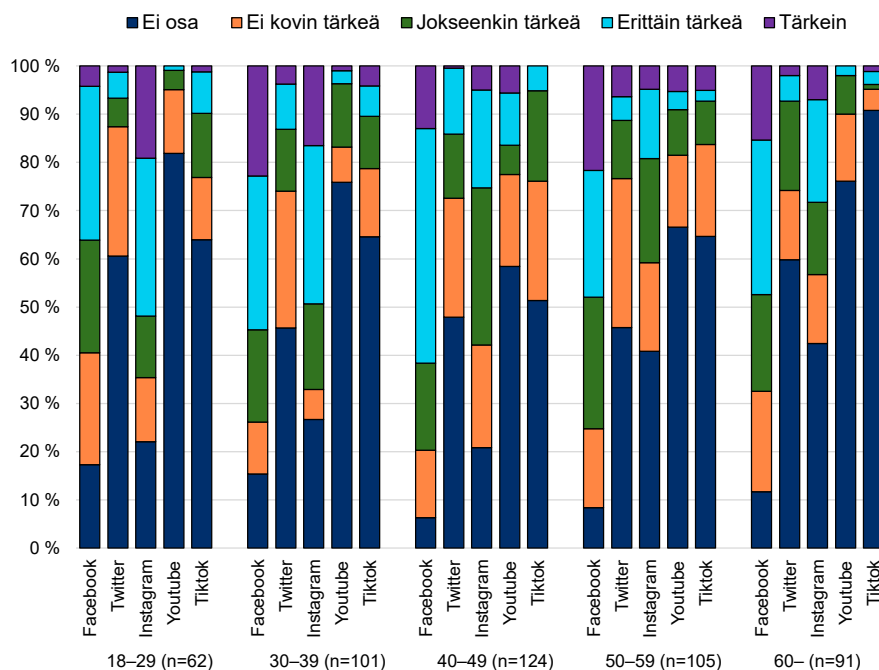

Kuvio 5.4. Tiktokin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2023, %.

Youtube on aineiston perusteella Twitterin jälkeen vähiten tärkeä useimmille puolueille. Perussuomalaisista huolimatta reilusti yli puolet kaikkien puolueiden ehdokkaista ilmoitti sekä vuoden 2019 että 2023 vaaleissa, ettei Youtube ollut osa heidän kampanjaansa, eikä sitä tästä syystä tarkastella tässä tarkemmin puolueittain. Huomionarvoista on, että Youtube oli tärkeä noin joka kymmenennelle ehdokkaista kategoriassa muut puolueet (n=115), kuten oli myös Twitterin kohdalla. Myös kokoomuksen ja kristillisdemokraattien ehdokkaista hieman alle kymmenys piti Youtubea tärkeänä. Youtubeen suhtautuminen muiden kuin eduskuntapuolueisiin kuuluvien ehdokkaiden joukossa voi kertoa kyseisen alustan merkityksestä vaihtoehtoisten poliittisten sisältöjen viestinnässä (Finlayson, 2022). Voi myös olla, että videomuotoinen viestintä pidemmissä Youtube-videoissa ei ole valtaosalle ehdokkaista mielekäs tapa viestien välittämiseen.

Suhtautuminen sosiaalisen median alustoihin iän ja sukupuolen mukaan

Kuviossa 5.5 on esitetty eri sosiaalisen median alustojen merkitys kampanjassa eri ikäryhmiin kuuluville ehdokkaille vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Vastaavat tiedot sukupuolen osalta löytyvät kuviosta 5.6. Niistä havaitaan merkittävää vaihtelua eri-ikäisten ehdokkaiden sekä nais- ja miesehdokkaiden sosiaalisen median alustavalinnoissa. Ehdokkaista nuoremmat ikäluokat ja naiset suosivat visuaalisempia alustoja, kuten Instagramia ja Tiktokia, kun taas vanhemmat ikäluokat ja miehet käyttivät enemmän perinteisempiä alustoja, kuten Facebookia ja Twitteriä.

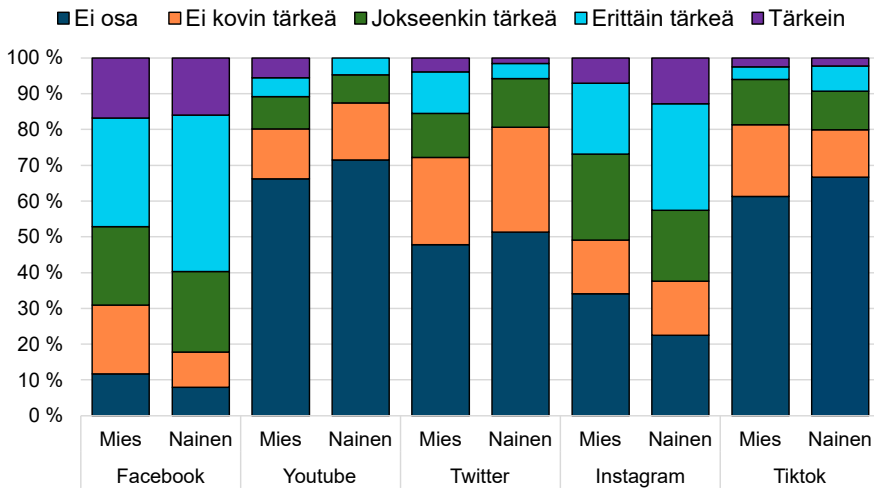
Kuvio 5.5. Eri alustojen tärkeys eri-ikäisille ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2023, %.

Facebook on tärkeä kaikkien ikäluokkien ehdokkaille, mutta se on tärkein vanhemmissa ikäluokissa (kuvio 5.5). Facebook oli suosituin 40–49-vuotiaille, joista noin puolet pitää sitä erittäin tärkeänä ja yli kymmenen prosenttia kaikkein tärkeimpänä kanavana. Myös 60-vuotiaista ja sitä vanhemmista lähes puolelle Facebook on vähintään erittäin tärkeä kanava. Nuorempien ikäryhmien ehdokkaat nostavat Instagramin tärkeimmäksi, kun yli 50-vuotiaat ehdokkaat puolestaan pitävät Instagramia vähemmän tärkeänä. 18–29-vuotiaista ja 30–39-vuotiaista noin kolmannes pitää Instagramia erittäin tärkeänä, ja nuorimman ikäluokan ehdokkaista viidennekselle se on tärkein. Instagramin lisäksi lyhytvideoalusta TikTok taas on odotetusti suosittu nuorempien ikäluokkien ehdokkaiden keskuudessa. Merkittävää kuitenkin on, että huolimatta Tiktokin vuoden 2023 vaaleissa saamasta mediahuomiosta nuoristakin ehdokkaista (18–29-vuotiaista) vain vajaa kymmenes pitää sitä erittäin tärkeänä kampanjalleen.

Twitter on vähemmän suosittu useimmissa ikäluokissa (kuvio 5.5). Tärkeimpänä sitä pitävät 40–49-vuotiaat ehdokkaat: noin 14 prosentille se on vähintään erittäin tärkeä kampanjointikanava. Youtube on aineiston perusteella vähiten tärkeä alustana useimmille ikäluokille, mitä selittää myös se, että Youtube on yleisestikin ehdokkaille vähiten tärkeä kyselyssä mainituista alustoista. Se on kuitenkin tärkeä Twitterin kanssa samalle ikäryhmälle ehdokkaista, sillä 40–49-vuotiaista noin kymmenes pitää Youtubea erittäin tärkeänä.

Alustoihin suhtautumisessa näkyy myös pieniä sukupuolen mukaisia eroja (kuvio 5.6). Facebook on hieman suosittuempi naisten keskuudessa. Naisehdokkaista

yli 40 prosenttia pitää sitä erittäin tärkeänä ja 16 prosenttia tärkeimpänä. Miehistä noin kolmannes pitää Facebookia erittäin tärkeänä ja lähes 17 prosenttia tärkeimpänä. Facebookin lisäksi naiset suosivat miehiin nähden enemmän myös Instagramia – yli 40 prosenttia naisista pitää sitä vähintään erittäin tärkeänä. Twitter taas on suosituimpi miesten keskuudessa. Miehistä useammalle kuin joka kymmenennelle kanava on erittäin tärkeä, mutta naisista vain neljälle prosentille. Tiktokiin suhtautuminen on tasaisempaa eri sukupuolten kohdalla, minkä voi selittää myös se, että alustaa ei vielä pidetty yleisesti tärkeimpänä tai erittäin tärkeänä ja suurimmalle osalle ehdokkaista se ei ollut lainkaan osa kampanjaa. Alustan näkevät hieman tärkeämpänä naisehdokkaat, joista vähän alle kymmenys pitää sitä vähintään erittäin tärkeänä, kun miespuolisilla ehdokkailla vastaava luku jää seitsemään prosenttiin.

Kuvio 5.6. Eri sosiaalisen median alustojen tärkeys nais- ja miesehdokkailla eduskuntavaaleissa 2023, %.

Vastaajissa on miesehdokkaita 253 ja naisehdokkaita 214.

Päätelmät

Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että eri puolueet ja niiden ehdokkaat painottavat alustoja eri tavoin, vaikkakin perinteisten puolueiden alustavalinnat ovat varsin lähellä toisiaan. Keskeinen huomio on, että ehdokkaiden mielestä monikanavainen viestintä on tärkeää ja että sen merkitys on kasvanut aiemmasta, sillä ehdokkaat pitivät yleisesti eri alustoja tärkeinä. Kuten Strandberg ja kumppanit (2024) toteavat, ehdokkaat ottavat helposti haltuun myös uusia digitaalisia kampanjamuotoja riippumatta iästä. Alustojen merkityksessä suhteessa puoluetalustoihin kiinnostavaa on, että vaalien välillä nähtiin vain pieniä eroja, jos alusta jäi alle kymmeneen prosenttiin *erittäin tärkeä* tai *tärkeä* -kategorioissa. Tärkeimpinä nähtyjen alustojen

välillä taas muutokset olivat suurempia vaalien välillä. Tästä voidaan päätellä, että suositut alustat kasvattavat helposti suosiotaan entisestään, tai jos joku alusta menettää suosionsa, se näkyy nopeasti myös neljän vuoden vaalisyklin aikana.

Ehdokkaiden alustoille antamat painoarvot heijastelevat Youtuben vähäistä tärkeyttä lukuun ottamatta yleisesti alustojen suosiota Suomessa (Innowise, 2024), mikä viittaa siihen, että kampanjoita suunnitellessaan ehdokkaat joko tekevät itse tai saavat puolueeltaan tukea viestinnän suunnitteluun, jossa esimerkiksi sosiaalista mediaa lähestytään strategisesti. Alustat ja niiden merkitys mietitään tarkasti omien kohderyhmien mukaan, mutta kuten aiemmissa tutkimuksissa on todettu, myös ehdokkaan luonnollinen viestintäympäristö, jonka konventioihin hän on totunut, saattaa vaikuttaa alustavalintoihin (Kannasto et al., 2023). Merkittävää on, että vaikka tutkimuksissa on todettu ehdokkaiden kokevan väsymystä ja suhtautuvan välillä myös negatiivisesti sosiaalisessa mediassa viestimiseen (Hokkanen et al., 2021; Hokkanen, 2022; Mannevuori, 2023), ehdokkaat näkevät laajasti eri alustat joko erittäin tärkeinä tai tärkeinä, joten sosiaalinen media käsitetään lähtökohtaisesti tärkeänä kampanjavälineenä.

On myös merkittävää huomata, että vaikka sosiaalisen median kampanjoinnin alussa koettu helppous, resurssitehokkuus ja tasa-arvoistava vaikutus ehdokkaiden välillä on muuttunut enemmän siihen, että sosiaalisen median käyttö vaatii strategista lähestymistä, resursseja ja ammattimaisempaa otetta, sen merkitys tunnustetaan ja siihen ollaan valmiita panostamaan vaaliviestinnässä. Suurimpien puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen alustoihin näyttäisi tukevan normalisaatioteoriaa eli sitä, että sosiaalisen median alustat yleisesti tukisivat ehdokkaita, joilla on jo valmiiksi laajaa näkyvyyttä ja parempia resursseja (ks. Strandberg et al., 2024). Perussuomalainen puolue on kuitenkin noussut kolmen suurimman puolueen joukkoon perinteisten puolueiden rinnalle, vaikka sen alustoihin suhtautuminen näyttäytyy aineistossa erillistapauksena suomalaisessa politiikassa. Tämä vaikuttaisi tukevan tasa-arvoistamisen teoriaa ja korostaa perussuomalaisten ehdokkaiden taitoa tavoittaa ja vakuuttaa äänestäjiä erityisesti sosiaalisen median alustoilla. Pienempien puolueiden, kuten Liike Nytin sekä eduskunnan ulkopuolella olevien muiden puolueiden, ehdokkaat vaikuttavat hakevan sosiaalisen median näkyvyyttä niiltä alustoilta, joita taas suurimpien puolueiden ehdokkaat eivät pidä yhtä tärkeinä. Tämä viittaa siihen, että yleisöjä haetaan uusista kohderyhmistä sen sijaan että vain kilpailtaisiin suurten puolueiden kanssa samoilla alustoilla.

Erot vaalivuosien välillä voivat heijastaa muutoksia siinä, millaisia viestintästrategioita puolueissa valitaan ja miten ehdokkaat itse valitsevat omia viestintänsä toteutuksia tai kohderyhmiä, joita eri alustoilla ja tyyleillä tavoitellaan. Jo vuoden 2023 vaalien kohdalla voidaan kuitenkin nähdä, että harva ehdokas keskittyy vain yksittäisen alustan kautta viestimiseen, vaan kampanjointi on levinnyt monialustaiseksi. Tämä johtuu todennäköisesti viestinnän ja kohderyhmien sirpaloitumisesta laajasti alustojen välillä, mutta myös alustojen ja perinteisen median välillä tapahtuvasta hybridistä mediaympäristöstä (Chadwick, 2013), jossa sisällöt ruokkivat ja täydentävät toisiaan. Lisäksi tämä voi olla luontevaa seurausta kaupallisten sosiaalisen medi-

an alustojen omistajuuden keskittymisestä harvoille, jolloin myös alustojen toimintalogiikat lähenevät toisiaan.

Poliittinen viestintä sosiaalisessa mediassa on kehittynyt merkittävästi viime vuosikymmeninä. Sosiaalisen median alustat tarjoavat uusia tapoja tavoittaa ja sitouttaa äänestäjiä, ja kampanjat ovat kehittyneet hyödyntämään näitä mahdollisuuksia tehokkaasti samalla kun kampanjaviestinnän ammattimaistuminen on alkanut vaikuttaa viestintätapoihin myös sosiaalisessa mediassa (ks. Isotalus, 2017). Tulevaisuudessa sosiaalinen media säilyttäneen asemansa houkuttelevana poliittisen viestinnän mahdollisuutena, sillä uudet teknologiat ja alustat tarjoavat jatkuvasti uusia mahdollisuuksia tavoittaa ja sitouttaa äänestäjiä sekä pysyä kansalaisten pulssilla.

Lähteet

- Abid, A., Roy, S. K., Lees-Marshment, J., Dey, B. L., Muhammad, S. S., & Kumar, S. (2025). Political social media marketing: a systematic literature review and agenda for future research. *Electronic Commerce Research*, 25(2), 741–776. <https://doi.org/10.1007/s10660-022-09636-7>
- Battista, D. (2023). For better or for worse: Politics marries pop culture (Tiktok and the 2022 Italian elections). *Society Register*, 7(1), 117–142. <https://reference-global.com/article/10.14746/sr.2023.7.1.06>
- Bene, M. (2023). Who reaps the benefits? A cross-country investigation of the absolute and relative normalization and equalization theses in the 2019 European Parliament elections. *New Media & Society*, 25(7), 1708–1727. <https://doi.org/10.1177/14614448211019688>
- Chadwick, A. (2013). *The Hybrid Media System: Politics and Power*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199759477.001.0001>
- Enli, G. (2017). Twitter as an arena for the authentic outsider: Exploring the social media campaigns of Trump and Clinton in the 2016 US presidential election. *European Journal of Communication*, 32(1), 50–61. <https://doi.org/10.1177/0267323116682802>
- Faktabaari. (2024). Faktabaarin ja CheckFirstin selvitys: Tiktok suositteli naisvihaa ja pönkitti stereotypioita eurovaalien alla Suomessa. <https://faktabaari.fi/fakta/faktabaarin-ja-checkfirstin-selvitys-Tiktok-suositteli-naisvihaa-ja-ponkitti-stereotypioita-eurovaalien-alla-suomessa/>
- Finlayson, A. (2022). Youtube and political ideologies: Technology, populism and rhetorical form. *Political Studies*, 70(1), 62–80. <https://doi.org/10.1177/0032321720934630>
- Highfield, T. & Leaver, T. (2016). Instagrammatics and digital methods: Studying visual social media, from selfies and GIFs to memes and emoji. *Communication Research and Practice*, 2(1), 47–62. <https://doi.org/10.1080/22041451.2016.1155332>
- Hokkanen, J. (2022). ”Ja jos se ei kelpaa algoritmeille niin sitten ei kelpaa. Se siitä.”: Datakäytännöt nuorten poliitikkojen arjessa. *Politiikka*, 64(2), 98–119. <https://doi.org/10.37452/politiikka.109128>
- Hokkanen, J., Koivunen, A. & Turunen, M. (2021). *Datan alaiset: Kansanedustajien digitaalinen arki*. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1986-1>
- Innowise. (7.2.2024). Sosiaalisen median tilastot ja käyttö Suomessa: somekatsaus 02/2024. <https://www.innowise.fi/fi/sosiaalisen-median-kaytto-suomessa-somekatsaus-022024/>
- Isotalus, P. (2017). *Mediapoliitikko*. Gaudeamus.
- Kannasto, E. (2020). Personal brand of a politician in an election campaign-political personas on Facebook. *Persona Studies*, 6(1), 12–14. <https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/INFORMIT.609186380942043>
- Kannasto, E. (2021). *”I am horrified by all kinds of persona worship!”: Constructing Personal Brands of Politicians on Facebook*. Väitöskirja. Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-983-9>

- Kannasto, E., Paatelainen, L. & Isotalus, P. (2023). Henkilöityminen eduskuntavaalikampanjassa: Puheenjohtajat ja puolueet sosiaalisessa mediassa. *Politiikka*, 65(1). <https://doi.org/10.37452/politiikka.119455>
- Kannasto, E. & Pöyry, E. (2025). Political Campaigning and Social Media Affordances – Mood-setting on Tiktok. *Proceedings of the 58th annual Hawaii International Conference on System Sciences*. <https://hdl.handle.net/10125/109126>
- Kanthawala, S., Cotter, K., Foyle, K. & DeCook, J. R. (2022). It's the methodology for me: a systematic review of early approaches to studying Tiktok. *Proceedings of the 55th Hawaii International Conference on System Sciences*. <http://hdl.handle.net/10125/79716>
- Kawecki, D. & Kekkonen, A. (2023). Affektiivinen polarisaatio ja puoluevalinta. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 224–243). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kemp, S. (13.2.2023). Digital 2023: Finland. *Datareportal*. <https://datareportal.com/reports/digital-2023-finland>
- Kestilä-Kekkonen, E. & von Schoultz, Å. (2020). Aineistokuvaus. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 204–205). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Kreiss, D. & McGregor, S. C. (2018). Technology firms shape political communication: The work of Microsoft, Facebook, Twitter, and Google with campaigns during the 2016 US presidential cycle. *Political Communication*, 35(2), 155–177. <https://doi.org/10.1080/10584609.2017.1364814>
- Lakka, P. (3.4.2023). Tässä on eduskuntavaalien tulos, kun kaikki äänet on laskettu: Kokoomus ykkönen, perussuomalaiset kakkonen ja SDP kolmas. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20025500>
- Lane, D. S., Overbye-Thompson, H. & Gagrčin, E. (2024). The story of social media: Evolving news coverage of social media in American politics, 2006–2021. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 29(1), zmado39. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmado39>
- Larsson, O. A. (2023). The rise of Instagram as a tool for political communication: A longitudinal study of European political parties and their followers. *New Media & Society*, 25(10), 2744–2762. <https://doi.org/10.1177/14614448211034158>
- Lindholm, J., Carlson, T. & Högväg, J. (2021). See me, like me! Exploring viewers' visual attention to and trait perceptions of party leaders on Instagram. *The International Journal of Press/Politics*, 26(1), 167–187. <https://doi.org/10.1177/1940161220937239>
- Mannevuori, M. (2023). Uneasy self-promotion and tactics of patience: Finnish MPs' ambivalent feelings about personalised politics on social media. *International Journal of Cultural Studies*, 26(1), 104–119. <https://doi.org/10.1177/13678779221120028>
- Nelimarkka, M., Laaksonen S.-M., Tuokko M. & Valkonen, T. (2020). Platformed Interactions: How Social Media Platforms Relate to Candidate–Constituent Interaction During Finnish 2015 Election Campaigning. *Social Media + Society*, 6(2). <https://doi.org/10.1177/2056305120903856>

- Niemi, M. K. (2012). Messenger and defender – Timo Soini's populist leadership and media strategies in winning the elections of 2011. *Finnish Journal of Social Research*, 5, 7–17. <https://doi.org/10.51815/fjsr.110710>
- Nuutinen-Kallio, T., Hankaniemi, A.-L., Punkari, P. & Pitkänen, L. (4.4.2023). Näin perussuomalaiset onnistuivat Tiktokissa: 26-vuotias kansanedustaja kertoo, mikä kannattaa ja mikä ei. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20025628>
- Paatelainen, L., Kannasto, E. & Isotalus, P. (2024). Personalized Politics in Traditional and Social Media: The Case of the 2019 Finnish Parliamentary Elections. *Mediatization Studies*, 7, 31–48. <https://doi.org/10.17951/ms.2023.7.31-48>
- Parmelee, J. H., Perkins, S. C. & Beasley, B. (2023). Personalization of politicians on Instagram: what Generation Z wants to see in political posts. *Information, Communication & Society*, 26(9), 1773–1788. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2027500>
- Parmelee, J. H. & Roman, N. (2019). Insta-Politicos: Motivations for Following Political Leaders on Instagram. *Social Media + Society*, 5(2), 2056305119837662. <https://doi.org/10.1177/2056305119837662>
- Rahat, G. & Kenig, O. (2018). *From party politics to personalized politics? Party change and political personalization in democracies*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198808008.001.0001>
- Strandberg, K., Carlson, T. & Snickars, W. (2024). Nuoret ehdokkaat ja kansalaiset sosiaalisessa mediassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (66–87). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Stromer-Galley, J. (2014). *Presidential Campaigning in the Internet Age*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199731930.001.0001>
- Valkama, H. (7.1.2024). Analyysi: Pitäisikö Tiktok kieltää? *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20068168>
- Vijay, D. & Gekker, A. (2021). Playing politics: How Sabarimala played out on Tiktok. *American behavioral scientist*, 65(5), 712–734. <https://doi.org/10.1177/0002764221989769>
- von Schoultz, Å., Järvi, T. & Mattila, M. (2020). Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puoluejohtajat ja ehdokkaat. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 169–195). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Zamora-Medina, R., Suminas, A. & Fahmy, S. S. (2023). Securing the youth vote: A comparative analysis of digital persuasion on Tiktok among political actors. *Media and Communication*, 11(2), 218–231. <https://doi.org/10.17645/mac.v11i2.6348>
- Zhao, H. & Wagner, C. (2023). How Tiktok leads users to flow experience: Investigating the effects of technology affordances with user experience level and video length as moderators. *Internet Research*, 33(2), 820–849. <https://doi.org/10.1108/INTR-08-2021-0595>

Liitteet

Liitetaulukko 5A1. Facebookin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit.

Facebook		Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
KOK	2019 (n=59)	–	2	7	49	42
	2023 (n=44)	–	16	7	49	28
PS	2019 (n=44)	5	14	18	39	25
	2023 (n=40)	3	10	18	39	31
SDP	2019 (n=71)	1	7	14	52	25
	2023 (n=38)	–	5	26	53	16
KESK	2019 (n=68)	2	6	13	47	32
	2023 (n=44)	1	9	26	49	14
VAS	2019 (n=66)	5	3	15	35	42
	2023 (n=52)	4	6	18	46	26
VIHR	2019 (n=69)	3	3	15	46	33
	2023 (n=54)	6	14	32	43	5
RKP	2019 (n=36)	–	0	17	39	44
	2023 (n=29)	5	19	22	19	35
KD	2019 (n=69)	13	9	20	38	20
	2023 (n=35)	15	13	25	36	11
LIIK	2019 (n=38)	3	8	21	34	34
	2023 (n=32)	1	20	41	33	4
Muu	2019 (n=234)	21	22	16	24	18
	2023 (n=115)	30	28	17	16	10

Liitetaulukko 5A2. Instagramin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit.

Instagram		Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
KOK	2019 (n=59)	12	22	29	31	7
	2023 (n=44)	6	9	19	41	25
PS	2019 (n=44)	67	14	12	7	–
	2023 (n=40)	48	16	18	17	–
SDP	2019 (n=71)	27	17	20	27	10
	2023 (n=38)	7	13	26	43	10
KESK	2019 (n=68)	30	28	17	16	9
	2023 (n=44)	27	10	18	36	9
VAS	2019 (n=66)	46	12	21	17	5
	2023 (n=52)	15	8	34	29	15
VIHR	2019 (n=69)	29	16	20	25	10
	2023 (n=54)	15	12	26	32	16
RKP	2019 (n=36)	27	22	19	30	3
	2023 (n=29)	24	39	11	14	12
KD	2019 (n=69)	61	17	10	7	4
	2023 (n=35)	52	8	11	24	4
LIIK	2019 (n=38)	29	29	21	16	5
	2023 (n=32)	22	16	42	21	–
Muu	2019 (n=234)	73	13	7	4	3
	2023 (n=115)	47	22	18	6	7

Liitetaulukko 5A3. Twitterin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, rivi prosentit.

Twitter		Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
KOK	2019 (n=59)	32	31	24	12	2
	2023 (n=43)	42	31	17	5	1
PS	2019 (n=44)	57	24	7	10	2
	2023 (n=40)	41	42	9	8	–
SDP	2019 (n=71)	37	21	27	13	3
	2023 (n=38)	40	27	29	2	2
KESK	2019 (n=68)	38	29	19	13	1
	2023 (n=44)	58	28	11	–	3
VAS	2019 (n=66)	39	23	17	17	5
	2023 (n=52)	47	34	15	1	3
VIHR	2019 (n=69)	29	32	22	12	6
	2023 (n=54)	55	25	13	5	2
RKP	2019 (n=36)	51	22	22	5	–
	2023 (n=29)	68	29	–	3	–
KD	2019 (n=69)	59	20	6	13	1
	2023 (n=35)	61	25	9	5	–
LIIK	2019 (n=38)	40	32	18	8	3
	2023 (n=32)	61	21	9	10	–
Muu	2019 (n=234)	63	13	9	10	5
	2023 (n=115)	47	16	11	19	7

Liitetaulukko 5A4. Tiktokin tärkeys eri puolueiden ehdokkaille eduskuntavaaleissa 2019 ja 2023, riviprosentit.

Tiktok	Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
KOK (n=44)	59	20	12	3	6
PS (n=40)	37	37	10	17	–
SDP (n=38)	83	7	6	4	–
KESK (n=44)	68	10	12	10	–
VAS (n=52)	64	22	4	10	–
VIHR (n=54)	69	14	15	2	–
RKP (n=29)	82	4	7	3	4
KD (n=35)	80	16	4	–	–
LIIK (n=32)	45	15	34	4	2
Muu (n=115)	66	16	11	1	5

Liitetaulukko 5A5. Eri alustojen tärkeys eri-ikäisille ehdokkaille vuonna 2023.

	Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
18–29-vuotiaat					
Facebook	17	23	23	32	4
Twitter	61	27	6	5	1
Instagram	22	13	13	33	19
Youtube	82	13	4	1	–
Tiktok	64	13	13	9	1
30–39-vuotiaat					
Facebook	15	11	19	32	23
Twitter	46	28	13	9	4
Instagram	27	6	18	33	17
Youtube	76	7	13	3	1
Tiktok	65	14	11	6	4
40–49-vuotiaat					
Facebook	6	14	18	49	13
Twitter	48	25	13	14	–
Instagram	21	21	33	20	5
Youtube	58	19	6	11	6
Tiktok	51	25	19	5	–
50–59-vuotiaat					
Facebook	8	16	27	26	22
Twitter	46	31	12	5	6
Instagram	41	18	22	14	5
Youtube	67	15	10	4	5
Tiktok	65	19	9	2	5
60–					
Facebook	12	21	20	32	15
Twitter	60	14	19	5	2
Instagram	42	14	15	21	7
Youtube	76	14	8	2	–
Tiktok	91	4	1	3	1

Liitetaulukko 5A6. Eri alustojen tärkeys nais- ja miesehdokkaille vuonna 2023.

		Ei osa	Ei kovin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Erittäin tärkeä	Tärkein
Facebook	Mies	12	19	22	30	17
	Nainen	8	10	23	44	16
Youtube	Mies	66	14	9	5	5
	Nainen	72	16	8	5	–
Twitter	Mies	48	24	12	12	4
	Nainen	51	29	14	4	2
Instagram	Mies	34	15	24	20	7
	Nainen	22	15	20	30	13
Tiktok	Mies	61	20	13	3	3
	Nainen	67	13	11	7	2

6

Negatiivinen ja positiivinen kampanjointi nais- ja miesehdokkaiden keskuudessa

Theodora Helimäki & Åsa von Schoultz

Johdanto

Poliittisten kampanjoiden aikana puolueet ja ehdokkaat pyrkivät kasvattamaan omia mahdollisuuksiaan tulla valituksi. Näin voidaan tehdä käyttämällä erilaisia kampanjointitapoja (ks. Mattilan kirjoittama luku 4 tässä teoksessa) mutta myös erityyppisiä viestejä potentiaalisille äänestäjille. Yksi tapa tarkastella viestien sisältöä on jakaa ne positiiviseen ja negatiiviseen kampanjointiin. Negatiivisessa kampanjoinnissa kritiikin kohteena voivat olla esimerkiksi muiden ehdokkaiden ja puolueiden poliittiset ehdotukset, aiemmat toimet tai henkilökohtaiset ominaisuudet ja teot (Ennser-Jedenastik et al., 2017). Positiivinen kampanjointi sen sijaan keskittyy oman poliittiseen näkemyksen ja itselle keskeisten asiakysymysten korostamiseen sekä aiempien saavutusten, tekojen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien esille tuomiseen. Näiden oletetaan resonoivan myönteisesti äänestäjäkunnassa (Bernhardt & Ghosh, 2020; Ennser-Jedenastik et al., 2017). Vaikka negatiivinen ja positiivinen kampanjointi eroavat merkittävästi sisällöiltään ja lähestymistavoiltaan, monet ehdokkaat ja puolueet yhdistävät molempia strategioita (Lau & Rovner, 2009).

Tässä luvussa analysoimme ehdokkaiden kampanjointistrategioita eduskuntavaaleissa 2023. Keskitymme erityisesti heidän negatiiviseen ja positiiviseen viestintäänsä. Tavoitteena on saada käsitys vaalikampanjoiden sävystä sekä siitä, miten

ehdokkaat yhdistävät ja tasapainottavat näitä kahta strategiaa. Perinteisesti konsensusuuntautuneen suomalaisen politiikan (von Schoultz & Strandberg, 2024) myötä voidaan olettaa, että ehdokkaat nojautuvat pitkälti positiivisiin kampanjointistrategioihin, joissa kritiikki tai hyökkäykset muita ehdokkaita kohtaan jäävät vähäisiksi. Suomen vaalijärjestelmän ominaisuudet saattavat todennäköisesti vahvistaa tätä suuntausta. Avoimeen listavaaliin liittyy usein voimakasta kilpailua saman puolueen ehdokkaiden välillä, ja tämä puolueen sisäinen kilpailu voi olla jopa intensiivisempää kuin eri puolueiden ehdokkaiden välinen kilpailu (von Schoultz, 2018). Vaikka muiden puolueiden ehdokkaiden kritisointi voi olla hyödyllistä, oman puolueen ehdokkaisiin kohdistuva kritiikki saattaa vähentää yhteistä äänimäärää puolueelle (Karvonen, 2010) ja näin ollen vahingoittaa negatiivisesti kampanjoivaa ehdokasta.

Luvussa vertaillaan, missä määrin ehdokkaat käyttävät positiivista ja negatiivista kampanjointia. Yksityiskohtaisemmassa analyysissä olemme erityisen kiinnostuneita siitä, miten mies- ja naisehdokkaat hyödyntävät eri strategioita. Vaikka havainnot ovat jossain määrin ristiriitaisia, suurin osa aikaisemmasta tutkimuksesta osoittaa, että miesehdokkaat käyttävät negatiivista kampanjointia aktiivisemmin kuin naisehdokkaat (Fox, 1997; Kahn & Kenney, 2004). On myös havaittu, että naisia rangaistaan todennäköisemmin vaaleissa (heidän uskottavuutensa kärsii ja heitä ei äänestetä niin mieluusti) negatiivisten kampanjointiviestien käytöstä varsinkin, jos he ovat negatiivisen kiistan aloittaneita (Herrnson & Lucas, 2006; Krupnikov & Bauer, 2014). Suurin osa sukupuolten tasa-arvoa ja kampanjointia koskevasta tutkimuksesta on tehty Yhdysvalloissa, joka eroaa Suomesta sekä vaalijärjestelmältään että politiikassa mukana olevien naisten osuudeltaan. Tämän eroavaisuuden vuoksi on mielenkiintoista selvittää, löytyykö vastaavia sukupuolimalleja Suomen eduskuntavaalikampanjoista.

Teoreettiset lähtökohdat

Positiivinen ja negatiivinen kampanjointi

Maailman johtajat nauravat Donald Trumpille. Olen puhunut sotilasjohtajien kanssa, joista jotkut ovat työskennelleet kanssanne, ja he sanovat, että olette häpeäksi.

Kamala Harris, BBC:n presidentinvaalidebatti 10.9.2024.

Vaikka jo Antiikin Roomasta lähtien on todisteita negatiivisesta kampanjoinnista (Cicero, 2012), moderni negatiivinen kampanjointi liitetään usein Yhdysvaltain presidentinvaaleihin (Haselmayer, 2019), aina John Adamsin ja Thomas Jeffersonin kilpailusta 1800-luvulla nykypäivään. Kamala Harrisin lainaus syyskuussa 2024 käydystä väittelystä Harrisin ja Trumpin välillä on kuvaava esimerkki negatiivisesta kampanjaviestistä, jonka tavoitteena on nöyryyttää vastustajaa. Muita tunnettuja esimerkkejä Yhdysvaltain politiikasta ovat Donald Trumpin käyttämät loukkaavat

lempinimet vuosien 2016 ja 2020 vaalitaistossa, kun hän kutsui vastustajiaan "hulluksi Hillaryksi", "uneliaaksi Joeeksi" ja "nauravaksi Kamalaksi".

Mitä negatiivinen kampanjointi oikeastaan on? Geerin (2006, s. 23) mukaan negatiivisella kampanjoinnilla tarkoitetaan kampanjaviestejä, joissa keskitytään toisen poliittisen toimijan (ehdokkaiden tai puolueiden) maineen vahingoittamiseen. Tämä voidaan toteuttaa eri tavoin aina aggressiivisista hyökkäyksistä asialliseen kritiikkiin, joka kohdistuu joko vastustajien suoriutumiseen luottamustehtävien hoidossa tai heidän poliittisiin kannanottoihinsa (Haselmayer, 2019).

Positiivisessa kampanjoinnissa puolestaan on kyse oman maineen tai oman puolueen maineen rakentamisesta (Bernhardt & Ghosh, 2020; Lau & Rovner, 2009). Tätä voidaan pitää "normaalina" tai "neutraalina" tapana kampanjoida, ja siksi se on saanut vähemmän huomiota verrattuna negatiiviseen kampanjointiin. Positiivisessa kampanjoinnissa ehdokas (tai puolue) keskittyy viestimään omista saavutuksistaan korostamalla visiotaan ja tulevaisuuden politiikanäkemyksiään sekä sitä, miten nämä vastaavat äänestäjien tarpeita ja toiveita. Positiiviseen kampanjointiin voi liittää myös ehdokkaiden tarpeen korostaa omia kokemuksiaan, tekojaan ja positiivisia piirteitään vakuuttaakseen äänestäjät siitä, että he ovat sopivimpia toimeen.

Positiivista kampanjointia korostetaan usein Suomen kaltaisissa poliittisissa järjestelmissä, joissa on käytössä suhteellinen vaalitapa ja avoimet listat, ja joissa ehdokaskohtaiset kampanjat muodostavat merkittävän osan kampanjointitoiminnasta. Ehdokkaat kilpailevat korostamalla myönteisiä ominaisuuksiaan ja henkilökohtaisia verkostojaan (Karp et al., 2007). Esimerkiksi Carlsonin (2001, 2007) 2000-luvun alussa toteuttamissa tutkimuksissa suomalaisesta kampanjointiviestinnästä havaittiin, että sekä televisio- että verkkomainoksissa korostettiin lähes yksinomaan ehdokkaiden positiivisia puolia. "Pehmeät" ja "yleiset" viestityypit, jotka "kutsuivat muutokseen" olivat yleisiä, kun taas avoimesti negatiiviset kampanjaviestit, jotka kohdistuivat muihin ehdokkaisiin, olivat harvinaisia. Coffén ynnä muiden (2023) tuoreempi tutkimus ehdokkaista päätyi vastaavanlaisiin tuloksiin: Suomessa negatiivinen kampanjointi on etenkin naisehdokkaiden keskuudessa harvinaista.

Positiivisen maineen rakentamisen katsotaan kuitenkin yleensä vievän enemmän aikaa, vaikka sen romahtaminen voi olla nopeampaa. Sen vuoksi negatiivista kampanjointia on pidetty positiivista kampanjointia tehokkaampana kampanjointistrategiana (Bernhardt & Ghosh, 2020). Molemmat kampanjointityylit voidaan katsoa tärkeiksi demokraattisessa keskustelussa, jossa tuodaan esiin edellisen kauden puutteet ja tehdään konkreettisia vaalilupauksia (Geer, 2006; Lau & Pomper, 2004). Ne eivät ole toistensa vastakohtia ja usein niitä käytetään rinnakkain, koska negatiivinen kampanjointi korostaa eroja kilpaileviin puolueisiin ja ehdokkaisiin, kun taas positiivinen kampanjointi keskittyy omaan puolueeseen tai itseän ehdokkaana (Lau & Rovner, 2009). Kuten Pattie ja muut (2011, s. 342) toteavat: "Ilman positiivisia kampanjaviestejä äänestäjät eivät ehkä tiedä, mitä he äänestävät. Ilman negatiivisia viestejä he eivät välttämättä aina koe, että kilpailijoiden väitteet tulevat kunnolla kyseenalaistetuiksi."

Sukupuolittuneet kampanjointitavat

Tässä luvussa olemme kiinnostuneita sukupuolen mukaisista eroista positiivisessa ja negatiivisessa kampanjoinnissa. Vaikka aiempi tutkimus on tuottanut aiheesta jossain määrin ristiriitaisia tuloksia, suurin osa tutkimuksista osoittaa, että miehet käyttävät negatiivista kampanjointia aktiivisemmin kuin naiset (Fox, 1997; Kahn & Kenney, 2004; Coffé et al., 2023). Negatiiviseen kampanjointistrategiaan liittyykin naisille enemmän riskejä kuin miehille, sillä naiset todennäköisemmin menettävät ääniä sen vuoksi (Herrnson & Lucas, 2006; Krupnikov & Bauer, 2014).

Yhteiskunnallisten roolien teoria (engl. *social role theory*) tarjoaa selityksiä sille, mistä syystä äänestäjillä on erilaisia odotuksia nais- ja miesehdokkaista kohtaan, ja miten miesten ja naisten itseluottamus vaikuttaa heidän poliittiseen käyttäytymiseensä (Schneider & Bos, 2019). Teoria viittaa siihen, että naisten ja miesten yleiset roolit yhteiskunnassa luovat sukupuolistereotypioita sekä sukupuolittuneita arvoja, mielipiteitä ja käyttäytymistä (Eagly et al., 2000; Wood & Eagly, 2012). Historiallisesti nämä sukupuolittuneet roolit ovat perustuneet biologisiin ja fyysisiin eroihin, joita on vahvistettu sosialisatioprosessien kautta. Miesten ja naisten odotetaan käyttäytyvän perinteisten sukupuoleensa liittyvien odotusten mukaisesti (Eagly & Wood, 2012), minkä vuoksi monet naiset korostavat yhteisöllisiä piirteitään, kuten empatiaa, välittämistä ja ystävällisyyttä, kun taas monet miehet korostavat toiminnallisia piirteitään, kuten aggressiivisuutta ja kunnianhimoa (Eagly & Wood, 2012).

Vaikka negatiivinen kampanjointi mielletään usein tehokkaammaksi strategiseksi lähestymistavaksi kuin positiivinen kampanjointi, tutkimus on tuonut esiin myös niin sanotun takaiskuvaikutuksen. Hyökkäykset voivat vahingoittaa kohteita, mutta kohteet voivat myös kääntyä hyökkääjää itseään vastaan (Bauer & Santia, 2022; Lau et al., 2007). Tämä on erityisen olennaista Länsi-Euroopassa, jossa sekä puolue että yksittäiset ehdokkaat kampanjoivat vaaleissa ja jossa yksittäiset ehdokkaat kilpailevat samalla mahdollisuuksistaan myös puolueen sisällä. Tällöin takaiskuvaikutus voi olla entistä haitallisempi, sillä negatiivinen kampanjointi voi heikentää puolueen yhtenäisyyttä ja tulevaa koalitiomuodostusta (Ennsner-Jedenastik et al., 2017; Moring & Mykkänen, 2009).

Useat tutkimukset negatiivisen kampanjoinnin vaikutuksista osoittavat, että naisehdokkaista rangaistaan enemmän kuin miehiä negatiivisten kampanjaviestien käytöstä, erityisesti silloin, kun he aloittavat negatiivisen kiistan (Herrnson & Lucas, 2006; Krupnikov & Bauer, 2014). Tämä korostunut takaiskuvaikutus naisten negatiivisessa kampanjoinnissa johtuu käyttäytymisen ja sukupuolistereotyyppien välisestä ristiriidasta. Naisten käytös koetaan miehiin verrattuna kielteisempänä, jos naiset käyttäytyvät maskuliinisesti sukupuolistereotyyppien vastaisesti eli esimerkiksi ilmaisevat voimakkaita negatiivisia tunteita tai hyökkäävät vastustajiaan kohtaan (Basow, 2016; Brescoll, 2016; Eagly & Diekmann, 2005). Tämän seurauksena naisille on oletettavasti enemmän hyötyä siitä, että he rakentavat itsestään kuvan osaavina, miellyttävinä ja luottamusta herättävinä ehdokkaina sen sijaan että he keskittyisivät muiden ehdokkaiden tai puolueiden kritisoimiseen.

Vaikka monet tutkimukset viittaavat samankaltaisiin tuloksiin – negatiivisen kampanjoinnin yleisyyteen enemmän miesten kuin naisten keskuudessa – yhteiskunnallisten roolien teoria olettaa, että tällaiset erot kehittyvät todennäköisesti yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Kun yhä useammat naiset osallistuvat politiikkaan ja saavuttavat korkeita poliittisia luottamustoimia, he toimivat roolimalleina ja auttavat vähentämään sukupuolittuneita rooliodotuksia sekä niihin liittyviä yleisiä käsityksiä (Bonneau & Kanthak, 2020; Wolak, 2018). Tämän vuoksi voidaan olettaa, että Suomen kaltaisissa yhteiskunnissa, joissa sukupuolten välinen tasa-arvo on suurempaa, miesten ja naisten käyttäytymiserot ovat pienempiä verrattuna vähemmän tasa-arvoisiin yhteiskunnallisiin konteksteihin.

Kampanjointi eduskuntavaaleissa 2023

Seuraavaksi tarkastelemme, miten ehdokkaat näkivät oman kampanjastrategiansa vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Aineistona käytämme *Eduskuntavaaliehdokkaat 2023* -kyselytutkimusaineistoa (ks. aineistokuvaus luvussa 1). Sekä positiivista että negatiivista kampanjointia kuvastaa aineistossa kaksi puolueeseen ja kaksi ehdokkaaseen keskittyvää kysymystä. Kussakin kysymyksessä on viisi vastauskategoriaa: ”ei lainkaan”, ”melko vähän”, ”jonkin verran”, ”melko paljon” ja ”erittäin paljon”.

Positiivisen kampanjoinnin mittarina hyödynnämme seuraavaa kysymystä: ”Kuinka voimakkaasti korostit seuraavia asioita vaalikampanjasi aikana?”

- Kampanjallesi tärkeitä asiakysymyksiä.
- Henkilökohtaisia ominaisuuksiasi ja taustaasi.
- Tiettyjä asiakysymyksiä puolueesi vaaliohjelmassa.
- Puolueesi suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana.

Negatiivisen kampanjoinnin mittarina puolestaan käytämme seuraavaa kysymystä: ”Kuinka voimakkaasti kritisoit seuraavia seikkoja muissa puolueissa ja ehdokkaissa vaalikampanjassasi?”

- Tiettyjä asiakysymyksiä muiden puolueiden vaaliohjelmissa.
- Muiden ehdokkaiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ja taustoja.
- Muiden ehdokkaiden henkilökohtaisten vaalikampanjoiden asiakysymyksiä.
- Muiden puolueiden suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana.

Ensin esittelemme kuvailevia vastausjakaumia kaikkien ehdokkaiden vastauksista kuhunkin kahdeksaan väittämään. Tämän jälkeen tutkimme kampanjastrategioiden eroja sukupuolten välillä. Aluksi teemme riippumattomien otosten t-testin näistä kahdeksasta väittämästä miehille ja naisille käyttäen vastausasteikkoa, jossa alin arvo on ”ei lainkaan” (arvo yksi) ja korkein arvo ”erittäin paljon” (arvo viisi).

Havainnollistaaksemme paremmin, kuinka yleinen kukin kampanjointikeino on, olemme laskeneet keskiarvot kullekin väittämälle.

Kuvailevien analyysien lisäksi hyödynnämme lineaarista regressioanalyysia ymmärtääksemme paremmin negatiivisen ja positiivisen kampanjoinnin selittäviä tekijöitä. Analyysin tarkoituksena on selittää positiivisen ja negatiivisen kampanjoinnin riippuvuutta ehdokkaiden taustaominaisuuksista. Erityisenä mielenkiinnon kohteena on sukupuolen vaikutus kampanjointistrategiaan. Lisäämällä kontrollimuuttujia, joilla on muissa tutkimuksissa todettu olevan vaikutusta positiivisen tai negatiivisen kampanjointistrategian valintaan, voidaan tarkastella, onko selittävällä muuttujalla (tässä tapauksessa sukupuoli) itsenäistä selitysvoimaa.

Negatiivinen ja positiivinen kampanjointi eduskuntavaaleissa 2023

Suomalaiset ehdokkaat ovat äänestäjien tavoin politiikkakeskeisiä (Mattila et al., 2020). Noin puolet (47 prosenttia) kaikista ehdokkaista kertoo korostaneensa kampanjassaan erittäin paljon keskeisiä asiakysymyksiä, mikä ilmenee selkeästi taulukosta 6.1. Sen sijaan vain noin viidennes ehdokkaista korosti puolueensa vaaliohjelmia erittäin paljon ja 36 prosenttia melko paljon. Myös puolueen suoriutuminen edellisellä vaalikaudella näytti olleen vähemmän keskeinen asia ehdokkaiden kampanjoissa. Toisaalta omien vahvuuksien korostaminen, joka nähdään positiivisena kampanjointistrategiana, ei ollut ehdokkaiden keskuudessa yhtä tärkeää: vain 15 prosenttia korosti näitä vahvuuksia erittäin paljon ja 35 prosenttia melko paljon. Tämä osoittaa kampanjoiden henkilökohtaisen ulottuvuuden, jossa useammin tuodaan esille omia kantoja keskeisiin asiakysymyksiin sen sijaan, että painotettaisiin puolueen linjaa. Tulokset ovat yhdenmukaisia aikaisempien Suomessa tehtyjen tutkimusten kanssa. Esimerkiksi Carlson (2007) havaitsi, että suomalaiset eduskuntavaaliehdokkaat korostavat voimakkaasti omia positiivisia piirteitään verkkomai-noksissaan.

Taulukko 6.1. Kuinka voimakkaasti korosti seuraavia asioita vaalikampanjassaan (% , keskiarvo, n=483).

Positiivinen kampanjointi				
	Omalle kampanjalle tärkeitä asiakysymyksiä	Henkilökohtaisia ominaisuuksia ja taustaa	Tiettyjä asiakysymyksiä oman puolueen vaaliohjelmassa	Oman puolueen suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana
Ei lainkaan	1 %	5 %	3 %	20 %
Melko vähän	2 %	13 %	10 %	31 %
Jonkin verran	12 %	31 %	32 %	25 %
Melko paljon	38 %	35 %	36 %	16 %
Erittäin paljon	47 %	14 %	19 %	8 %
Keskiarvo (1–5)	4,28	3,42	3,59	2,62

Negatiivinen kampanjointi				
	Tiettyjä asiakysymyksiä muiden puolueiden vaaliohjelmissa	Muiden ehdokkaiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ja taustoja	Muiden ehdokkaiden henkilökohtaisten vaalikampanjoiden asiakysymyksiä	Muiden puolueiden suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana
Ei lainkaan	21 %	73 %	47 %	25 %
Melko vähän	28 %	15 %	29 %	26 %
Jonkin verran	29 %	9 %	14 %	28 %
Melko paljon	14 %	1 %	8 %	13 %
Erittäin paljon	8 %	2 %	2 %	8 %
Keskiarvo (1–5)	2,61	1,33	1,87	2,52

Kuten taulukosta 6.1 käy ilmi, negatiivinen kampanjointi on Suomessa erittäin harvinaista, ainakin ehdokkaiden oman raportoinnin perusteella. On myös huomattava, että puolueet joutuvat useammin kritiikin kohteeksi kuin yksittäiset ehdokkaat. Muiden puolueiden vaaliohjelmien keskeiset asiakysymykset saivat melko paljon kritiikkiä esiintyen 14 prosentissa kampanjoista, kun taas vain kahdeksan prosenttia ehdokkaista kritisoi niitä erittäin paljon. Puolueiden suoriutumista edellisellä vaalikaudella kritisoidaan lähes samassa mittakaavassa. Muiden ehdokkaiden vaalikampanjoiden sisältöä kritisoitiin varsin vähän, sillä lähes puolet ei tehnyt niin lainkaan. Myös henkilökohtaisia hyökkäyksiä vältetään Suomessa, sillä 73 prosenttia ei käyttänyt niitä lainkaan, ja vain 15 vastaajaa 483 vastaajasta raportoi tehneensä henkilökohtaisia hyökkäyksiä melko tai erittäin paljon.

Nais- ja miesehdokkaiden kampanjoinnin erot eduskuntavaaleissa 2023

Aiempi tutkimus viittaa siihen, että Suomessa nais- ja miesehdokkaiden välillä on eroja positiivisen ja negatiivisen kampanjoinnin suhteen (Coffé et al., 2023). Seuraavaksi tarkastelemme, jatkuvatko nämä sukupuolittuneet erot myös vuoden 2023 eduskuntavaalien kampanjoinnissa. Taulukko 6.2 jatkaa taulukon 6.1 ajatusta ja-

kamalla ehdokkaat sukupuolen mukaan¹. Taulukossa esitetään kaikki kysymykset, jotka liittyvät kampanjan aikana korostuneisiin aiheisiin – neljä kysymystä positiivisesta ja neljä kysymystä negatiivisesta kampanjoinnista. Lisäksi taulukossa näkyvät nais- ja miesehdokkaiden keskiarvoiset erot sekä tieto siitä, ovatko nämä erot tilastollisesti merkitseviä.

Taulukosta 6.2 käy ilmi, että sukupuolten välillä esiintyy selkeitä eroja erityisesti negatiivisessa kampanjoinnissa. Miehet kampanjoivat negatiivisemmin kuin naiset ehdokkaat kaikilla mittareilla. Suurin ero löytyy muiden puolueiden asiakysymysten kritisoimisesta, jota miesehdokkaat tekevät merkittävästi enemmän kuin naiset. Naisehdokkaat puolestaan kritisoivat keskimäärin eniten muiden puolueiden suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana, mutta tämäntyyppinen kampanjointi on silti tilastollisesti yleisempää miesehdokkaiden keskuudessa. Sekä miehet että naiset keskittyvät negatiivisessa kampanjoinnissa ensisijaisesti puoluekohtaisiin kysymyksiin. Muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taustojen korostaminen on lähes olematonta, vaikkakin miehet nostavat näitä esiin enemmän kuin naiset. Nämä havainnot tukevat aiempia tutkimuksia (Carlson, 2007; Mattila et al., 2020; Kahn & Kenney, 2004), jotka osoittavat, että negatiivinen kampanjointi on miehille tyypillisempää kuin naisille.

Taulukko 6.2. Nais- ja miesehdokkaiden korostamat aiheet kampanjoinnissaan.

	Naisehdokas	Miesehdokas	Ero
Positiivinen kampanjointi			
Omalle kampanjalle tärkeitä asiakysymyksiä	4,35 (0,05)	4,24 (0,06)	-0,09
Omia henkilökohtaisia ominaisuuksia ja taustaa	3,60 (0,06)	3,29 (0,07)	-0,34 ***
Tiettyjä asiakysymyksiä oman puolueen vaaliohjelmassa	3,66 (0,06)	3,55 (0,07)	-0,11
Oman puolueen suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana	2,66 (0,08)	2,61 (0,08)	-0,05
Negatiivinen kampanjointi			
Kritisoi asiakysymyksiä muiden puolueiden vaaliohjelmassa	2,13 (0,07)	2,97 (0,08)	0,84 ***
Kritisoi muiden ehdokkaiden henkilökohtaisia ominaisuuksia ja taustoja	1,18 (0,03)	1,66 (0,06)	0,48 ***
Muiden ehdokkaiden henkilökohtaisten vaalikampanjoiden asiakysymyksiä	1,47 (0,04)	2,19 (0,07)	0,72 ***
Muiden puolueiden suoriutumista kuluvan vaalikauden aikana	2,15 (0,08)	2,85 (0,08)	0,70 ***

*** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$.

Keskiarvo, suluissa keskiarvo, erotus sukupuolten välillä ja eron tilastollinen merkitsevyys t-testin mukaan.

Kun kyse on positiivisesta kampanjoinnista, sukupuolten väliset erot ovat pieniä. Positiivinen kampanjointi yleisesti mielletään normaaliksi, joten sitä käytetään huomattavasti enemmän kuin negatiivista kampanjointia. Tämä käytäntö on tyypillistä ei-polarisoituneille monipuoluejärjestelmille, sillä tulevaisuudessa ei aina tiedetä,

¹ Ei-binääriseen sukupuoleen itsensä identifioivia ehdokkaita oli vain muutama, joten heitä ei ole sisällytetty analyysiin.

kenen kanssa tulee tekemään yhteistyötä hallituksessa tai oppositiossa. Taulukosta 5.2 käy ilmi, että naisehdokkaille positiivisen kampanjoinnin keinojen käyttö on keskimäärin yleisempää kuin miehille. Tilastollisesti merkitsevä ero on havaittavissa erityisesti omien henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taustojen korostamisessa. Tämä havainto on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa (Bauer, 2020), joka osoittaa, että naiset korostavat aktiivisemmin omia ominaisuuksiaan ja pätevyyttään tietyissä tehtävissä.

Seuraavaksi siirrymme positiivisen ja negatiivisen kampanjoinnin selittävään analyysiin. Lineaaristen regressioanalyysien riippuvina eli selitettävinä muuttujina on kaksi eri summamuuttujaa, jotka on luotu erikseen negatiivista ja positiivista kampanjointia mittaavista väittämistä. Kummankin osalta neljä väittämää on laskettu yhteen ja summa on jaettu neljällä. Selittävinä muuttujina malleissa ovat sukupuoli, ikä, koulutus, istuvana kansanedustajana toimiminen, ehdokkaan arvio valituksi tulemisen mahdollisuuksista sekä se, oliko ehdokkaan puolue hallituksessa edellisellä kaudella. Näiden kaikkien tekijöiden on aiemmissa tutkimuksissa todettu vaikuttavan kampanjointitapaan (ks. esim. Coffé et al., 2023).

Tulokset osoittavat, että sukupuolella on tilastollisesti merkitsevä vaikutus sekä positiiviseen että negatiiviseen kampanjointiin silloinkin, kun otetaan huomioon myös muut kampanjointiin vaikuttavat tekijät. Naiset kampanjoivat todennäköisemmin positiivisesti, kun taas miehet kampanjoivat selvästi todennäköisemmin negatiivisesti. Tämä vahvistaa sukupuolten välisten erojen olemassaoloa ja tukee näkemystä siitä, että vuoden 2023 eduskuntavaaleissa naisilla oli taipumus korostaa positiivisia viestejä kampanjoinnissaan ja tuoda omia henkilökohtaisia ominaisuuksiaan esiin miehiä vahvemmin. Miehet taas kampanjoivat yleisemmin negatiivisesti, erityisesti kritisoidessa muita puolueita ja heidän asiakysymyksiään.

Taulukko 6.3. Positiivista ja negatiivista kampanjointia selittävät lineaariset regressioanalyysit.

	Positiivinen kampanjointi β (€)	Negatiivinen kampanjointi β (€)
Naisehdokas	0,15 (0,06) *	-0,50 (0,08) ***
Ikä	0,01 (0,00) ***	-0,00 (0,00)
Koulutus	-0,00 (0,02)	-0,16 (0,03) ***
Kansanedustaja (2019–2023)	-0,21 (0,15)	0,14 (0,18)
Arvio valituksi tulemisesta	0,06 (0,03)	0,00 (0,04)
Hallituspuolueen jäsen (2019–2023)	0,12 (0,06)	-0,24 (0,08) **
Korjattu R^2	0,04	0,22

*** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Positiivisessa kampanjoinnissa myös iällä on merkittävä rooli: mitä vanhempi ehdokas on, sitä todennäköisemmin hän kampanjoi positiivisesti. Tälle ilmiölle löytyy useita selityksiä, joista osa liittyy suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin, jossa pyritään yhteisymmärrykseen. Iän myötä tuleva hillitympi lähestymistapa, myön-

teisen kampanjoinnin historiallinen perinne sekä yleinen suomalainen keskustelukulttuuri voivat myös vaikuttaa tähän dynamiikkaan.

Negatiivisessa kampanjoinnissa koulutuksen merkitys korostuu. Mitä korkeampi koulutustaso ehdokkaalla on, sitä epätodennäköisemmin hän kampanjoi negatiivisesti. Tämä ei ole yllättävää, sillä tulokset tukevat aikaisempien tutkimusten havain- toja, joissa yliopistokoulutuksen on todettu vähentävän negatiivisen kampanjoinnin todennäköisyyttä (esim. Coffé et al., 2023).

Myös hallituspuolueen edustaminen vähentää negatiivisen kampanjoinnin to- dennäköisyyttä. Tämäkään havainto ei ole yllättävä huomioden, että yksi negatiivi- sen kampanjoinnin mittareista koskee muiden puolueiden suoriutumisen kritiikkiä edellisellä vaalikaudella. Hallituspuolueet ovat niitä, jotka kantavat vastuun kunkin vaalikauden aikana tehdyistä päätöksistä. Siksi oman puolueen tai yhteistyöpuolu- een toiminnan kritisointi olisi hieman kummallista. On kuitenkin tärkeä havainto, ettei tämä vähennä sukupuolierojen merkitystä. Marinin hallitus oli naispainottei- nen, etenkin ministeripesteien puolesta. Tämä olisi voinut johtaa esimerkiksi mie- sehdokkaiden haluun kampanjoida negatiivisesti niin sanottua ”naishallitusta” vas- taan. Tätä ei tapahtunut – kenties suomalaisen egalitaarisen poliittisen kulttuurin takia. Syy sukupuolittuneisiin kampanjointistrategioihin ei siis johdu hallituksen kokoonpanosta, vaan viestii syvään juurtuneista sukupuolirooleista.

Päätelmät

Tässä luvussa olemme tarkastelleet ehdokkaiden kampanjoita keskittyen niiden sis- ältöön. Olemme tutkineet, kuinka paljon ehdokkaiden kampanjat keskittyvät yh- täältä muiden ehdokkaiden tai puolueiden kritisoimiseen eli niin sanottuun nega- tiiviseen kampanjointiin ja toisaalta niin sanottuun positiiviseen kampanjointiin eli siihen, kuinka hyvin ehdokkaat tuovat esiin omia tai oman puolueensa kampanja- viestejä ja vahvuuksia. Positiivinen ja negatiivinen kampanjointi erottuivat selvästi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Omien tärkeiden asiakysymysten ja erityispiirtei- den korostaminen oli selkeästi yleisin tapa kampanjoida ja erottua muista ehdok- kaista. Tämä ilmiö heijastaa suomalaisen vaalijärjestelmän erityispiirteitä – puo- lueilla, niin omilla kuin muillakin, on merkitystä, mutta yksittäisen ehdokkaan on erottuakseen kampanjoitava omien vahvuuksiensa pohjalta. Ainakin ehdokkaiden omien arvioiden mukaan tämä näyttää olevan yleinen käytäntö. Suomalainen vaali- järjestelmä suosii myös vahvasti konsensusta: tulevia koalitiokumppaneita ei haluta suututtaa, ja oman puolueen rivit on pidettävä yhtenäisinä. Tämän vuoksi ehdok- kaat raportoivat välttävänsä negatiivista kampanjointia.

Olemme olleet luvussa erityisen kiinnostuneita mies- ja naisehdokkaiden väli- sistä eroista ja havainneet – odotusten mukaisesti – että naiset ja miehet kampanjoi- vat osittain eri tavoin. Naiset kampanjoivat keskimäärin positiivisemmin ja miehet negatiivisemmin. Vaikka kampanjointistrategioissa ei havaita merkittäviä eroja, su- kupuolistereotypiat ja aiemmat tutkimustulokset viittaavat siihen, että eduskunta-

vaalien 2023 kampanjointi on edelleen sukupuolittunutta. Näin on siitä huolimatta, että molemmat sukupuolet ovat eduskunnassa edustettuina suhteellisen tasavertaisesti (Isotalo et al., 2023) – 46 prosenttia kansanedustajista on naisia. Miesten negatiivinen kampanjointi korostuu erityisesti muiden puolueiden kritisoinnissa. Vaikka myös naiset käyttävät negatiivista kampanjointia, se on kuitenkin huomattavasti harvinaisempaa kuin miesten kohdalla. Tässä näkyy myös takaiskuefekti: sosiaalisen rooliteorian mukaan naisia todennäköisesti rangaistaisiin enemmän, mikäli he kampanjoisivat voimakkaan negatiivisesti (Basow, 2016; Brescoll, 2016).

On tärkeää huomata, etteivät negatiivinen ja positiivinen kampanjointi ole toistensa vastakohtia. Regressioanalyysin tulokset osoittavat, että vaikka naiset kampanjoivat keskimäärin positiivisemmin ja miehet negatiivisemmin, näihin kahteen kampanjointimuotoon liittyy erilaisia taustatekijöitä. Esimerkiksi ikä on yhteydessä positiiviseen kampanjointiin, kun taas koulutus ja hallituspuolueen jäsenyys korreloivat negatiivisen kampanjoinnin kanssa. Lisäksi tuloksissa ei ole havaittavissa suuria eroja muuttujien välillä, mikä viittaa siihen, että negatiivinen ja positiivinen kampanjointi ovat erilaisia strategioita, jotka eivät sulje toisiaan pois vaan voivat esiintyä samanaikaisesti, kuten myös aiempien tutkimusten perusteella voidaan olettaa (Coffé et al., 2023; Lau & Rovner, 2009; Pattie et al., 2011). On luonnollista, että kampanjan aikana ehdokkaat korostavat itselleen tärkeitä asiakysymyksiä vertaamalla niitä muiden ehdokkaiden tai puolueiden esille nostamiin teemoihin, vahvistaen näin omaa asemaansa ajankohtaisessa poliittisessa keskustelussa.

Lähteet

- Basow, S. A. (2016). Evaluation of Female Leaders: Stereotypes, Prejudice, and Discrimination. Teoksessa M. A. Paludi (toim.), *Why Congress Needs Women: Bringing Sanity to the House and Senate* (s. 85–98). Praeger.
- Bauer, N. M. (2020). A Feminine Advantage? Delineating the Effects of Feminine Trait and Feminine Issue Messages on Evaluations of Female Candidates. *Politics & Gender*, 16(3), 660–680. <https://doi.org/10.1017/S1743923X19000084>
- Bauer, N. M. & Santia, M. (2022). Going Feminine: Identifying How and When Female Candidates Emphasize Feminine and Masculine Traits on the Campaign Trail. *Political Research Quarterly*, 75(3), 691–705. <https://doi.org/10.1177/10659129211020257>
- Bernhardt, D. & Ghosh, M. (2020). Positive and negative campaigning in primary and general elections. *Games and Economic Behavior*, 119, 98–104. <https://doi.org/10.1016/j.geb.2019.10.011>
- Bonneau, C. W. & Kanthak, K. (2020). Stronger together: political ambition and the presentation of women running for office. *Politics, Groups, and Identities*, 8(3), 576–594. <https://doi.org/10.1080/21565503.2018.1528159>
- Brescoll, V. L. (2016). Leading with Their Hearts? How Gender Stereotypes of Emotion Lead to Biased Evaluations of Female Leaders. *The Leadership Quarterly*, 27(3), 415–428. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2016.02.005>
- Carlson, T. (2001). Gender and Political Advertising Across Cultures: A Comparison of Male and Female Political Advertising in Finland and the US. *European Journal of Communication*, 16(2), 131–154. <https://doi.org/10.1177/0267323101016002001>
- Carlson, T. (2007). Kandidatbloggar i det finländska presidentvalet 2006: Strategier och effekter. *Politiikka*, 49(2), 61–75. <https://journal.fi/politiikka/article/view/151559>
- Cicero, Q. T. (2012). *How to Win an Election: An Ancient Guide for Modern Politicians*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt7s9n9>
- Coffé, H., Helimäki, T. & von Schoultz, Å. (2023). How gender affects negative and positive campaigning. *Journal of Women, Politics & Policy*, 44(3), 319–335. <https://doi.org/10.1080/1554477X.2023.2180610>
- Eagly, A. H. & Diekmann, A. B. (2005). What is the Problem? Prejudice as an Attitude-In-Context. Teoksessa J. F. Dovidio, P. Glick & L. A. Rudman (toim.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport* (s. 19–35). Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470773963>
- Eagly, A. H., Wood, W. & Diekmann, A. B. (2000). Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal. Teoksessa T. Eckes & H. M. Trautner (toim.), *The developmental social psychology of gender* (s. 123–174). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Eagly, A. H. & Wood, W. (2012). Social role theory. Teoksessa P. A. M. Lange, A. W. van Kruglanski & E. T. Higgins (toim.), *Handbook of theories of social psychology* (s. 458–476). Sage.

- Ennsner-Jedenastik, L., Dolezal, M. & Müller, W. C. (2017). Gender Differences in Negative Campaigning: The Impact of Party Environments. *Politics & Gender*, 13(1), 81–106. <https://doi.org/10.1017/S1743923X16000532>
- Fox, R. L. (1997). *Gender Dynamics in Congressional Elections*. Sage.
- Geer, J. G. (2006). *In Defense of Negativity: Attack Ads in Presidential Campaigns*. Chicago University Press.
- Haselmayer, M. (2019). Negative campaigning and its consequences: a review and a look ahead. *French Politics*, 17(3), 355–372. <https://doi.org/10.1057/s41253-019-00084-8>
- Herrnson, P. S. & Lucas, J. C. (2006). The Fairer Sex? Gender and Negative Campaigning in US Elections. *American Politics Research*, 34(1), 69–94. <https://doi.org/10.1177/1532673X05278038>
- Isotalo, V., Helimäki, T., von Schoultz, Å. & Söderlund, P. (2023). *Suomalainen äänestäjä 2003–2023*. Vaalitutkimuskonsortio. <https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2024/03/2023-13-Suomalainen-aanestaja-2003%E2%80%932023.pdf>
- Kahn, K. F. & Kenney, P. J. (2004). When Do Candidates Go Negative? Teoksessa K. F. Kahn & P. J. Kenney (toim.), *No Holds Barred: Negative Campaigning in US Senate Campaigns* (s. 19–25). Pearson.
- Karp, J. A., Banducci, S. A. & Bowler, S. (2007). Getting Out the Vote: Party Mobilization in a Comparative Perspective. *British Journal of Political Science*, 38(1), 91–112. <https://doi.org/10.1017/S0007123408000057>
- Karvonen, L. (2010). *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. ECPR Press.
- Krupnikov, Y. & Bauer, N. M. (2014). The Relationship Between Campaign Negativity, Gender and Campaign Context. *Political Behavior*, 36(1), 167–188. <https://doi.org/10.1007/s11109-013-9221-9>
- Lau, R., Sigelman, L. & Rovner, I. B. (2007). The Effects of Negative Political Campaigns: A Meta-Analytic Reassessment. *The Journal of Politics*, 69(4), 1176–1209. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2007.00618.x>
- Lau, R. R. & Pomper, G. M. (2004). *Negative Campaigning: An Analysis of US Senate Elections*. Rowman & Littlefield. <https://doi.org/10.1017/S1537592705490258>
- Lau, R. R. & Rovner, I. B. (2009). Negative Campaigning. *Annual Review of Political Science*, 12, 285–306. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.071905.101448>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalientillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Moring, T. & Mykkänen, J. (2009). Vaalikampanja. Teoksessa S. Borg & H. Paloheimo (toim.), *Vaalit yleisdemokratiassa: Eduskuntavaalitutkimus 2007* (s. 28–59). Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-056-4>
- Pattie, C., Denver, D., Johns, R. & Mitchell, J. (2011). Raising the Tone? The Impact of Positive and Negative Campaigning on Voting in the 2007 Scottish Parliament Election. *Electoral Studies*, 30(2), 333–343. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2010.10.003>
- Schneider, M. C. & Bos, A. L. (2019). The Application of Social Role Theory to the Study of Gender in Politics. *Political Psychology*, 40(1), 173–213. <https://doi.org/10.1111/pops.12573>

- von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (2024). An introduction to the Finnish electoral context. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 1–16). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-1>
- Wood, W. & Eagly, A. H. (2012). Biosocial Construction of Sex Differences and Similarities in Behavior. Teoksessa P. Devine & A. Plant (toim.), *Advances in Experimental Social Psychology* (numero 46, s. 55–123). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-394281-4.00002-7>
- Wolak, J. (2018). Feelings of political efficacy in the fifty states. *Political Behavior*, 40(3), 763–784. <https://doi.org/10.1007/s11109-017-9421-9>

7

Ehdokaskampanjoiden kohdentaminen

Janette Huttunen

Johdanto

Tässä luvussa tarkastellaan, millaisille äänestäjäryhmille eri taustoista tulevat ehdokkaat kohdensivat vaalikampanjansa eduskuntavaaleissa 2023. Suomessa käytössä oleva avointen listojen järjestelmä tekee vaalijärjestelmästä hyvin ehdokaskeskeisen. Puolueet vastaavat ehdokaslistojen laatimisesta, mutta ehdokkaiden lopullinen maaliintulojärjestys määräytyy sen perusteella, kuinka paljon henkilökohtaisia ääniä kukin heistä saa. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa ehdokkaat kilpailevat äänistä toisten puolueiden ehdokkaiden kanssa mutta etenkin oman puolueensa sisällä (Söderlund, 2024; von Schoultz, 2018).

Suomessa ehdokkaat kokoavat pitkälti omat kampanjaorganisaationsa ja vastaavat itsensä mainostamisesta (Söderlund, 2024). Käyttäkseen rajalliset resurssinsa mahdollisimman tehokkaasti ehdokkaat kohdentavat usein vaalikampanjansa tietyille äänestäjäryhmille – siis heille, jotka ehdokkaat mieltävät potentiaalisiksi äänestäjäkunnakseen. Suomalaisilla ehdokkailla onkin paljon vapautta rakentaa kampanjoistaan sellaisia kuin he itse tahtovat. Esimerkiksi sosiaalisen median avulla ehdokkaat voivat kohdentaa kampanjansa yhä tarkemmin rajatuille väestöryhmille (Fowler et al., 2021). Kampanjoiden kohdentaminen liittyy politiikan yleiseen henkilöitymiskehitykseen, jossa korostuvat puolueen sanomaa enemmän ehdokkaan oma persoona ja ominaisuudet (Mattila et al., 2020). Kohdentaminen kuitenkin viestii myös siitä, kenen tukea ehdokkaat kokevat vaaleissa tarvitsevansa tullakseen

valituiksi ja toisaalta siitä, keiden edunvalvojiksi he itsensä mieltävät.

Suomessa ehdokkaiden on havaittu kohdentavan kampanjoitaan erityisesti arvojen pohjalta (Mattila et al., 2020). Vaalitaktisesti kampanjaa voi kuitenkin kohdentaa monin tavoin erilaisille ryhmille. Tässä luvussa tarkastellaan, miten sukupuoli, ikä ja puolue tai poliittinen aatesuunta vaikuttaa kampanjoiden kohdennuksiin. Eri-tyiskysymyksenä on kampanjoiden kohdentaminen vallankahvassa aliedustettuina oleville ryhmille: millaiset ehdokkaat ottavat kampanjoissaan erityisesti huomioon naiset, nuoret sekä maahanmuuttaja- ja sukupuolivähemmistöt. Tutkimuksen empiirinen analyysi pohjautuu *Eduskuntavaaliehdokkaat 2023* -kyselytutkimusaineistoon.

Politiikan henkilöityminen ja kampanjoinnin ammattimaistuminen

Viimeisimpien vuosikymmenten aikana politiikka on henkilöitynyt, mikä tarkoittaa, että yksittäiset poliitikot ovat ottaneet laajemman roolin puolueen kustannuksella (Karvonen, 2010; Mattila et al., 2020; Söderlund, 2024). Vaaleissakin suomalainen ehdokaskeksinen järjestelmä paitsi mahdollistaa yksilölliset kampanjat myös kannustaa niihin. Erona puoluekeskeisiin vaalijärjestelmiin, joissa äänestäjät keskittyvät ehdokasvalinnan sijaan puoluevalintaan (ks. esim. Strömbäck et al., 2013), suomalaisessa avoimessa listavaalissa äänestäjät eivät tee valintaansa (vain) puolueiden vaan myös ehdokkaiden välillä. Suomalaiselle poliittiselle järjestelmälle ominaista onkin saman puolueen ehdokkaiden keskinäinen kilpailu. Voittaakseen kilpailun henkilökohtaisista äänistä ehdokkaan tulee tehdä yksilöllinen kampanja, jolla hän erottuu kilpailijoistaan (Söderlund, 2024). Suomalaiset vaalikampanjat ovat myös muuttuneet entistä enemmän ehdokaslähtöisiksi 1980-luvun lopusta alkaen, ja tämä kehityssuunta on kiihtynyt 2010-luvulla, mikä tarkoittaa, että vaalikampanjat ovat yhä enemmän yksittäisten ehdokkaiden harteilla (Mattila, 2024).

Kampanjan kohdentamisessa tietyille väestöryhmille on pohjimmiltaan kyse vaalitaktiikasta (vaalitaktiikasta kampanjoinnin tyylin näkökulmasta ks. Helimäen ja von Schoultzin kirjoittama luku 6 tässä teoksessa). Puolueen näkökulmasta hyvää vaalitaktiikkaa on ottaa ehdolle laaja joukko eri taustoista tulevia, kuten eri-ikäisiä ja eri sukupuolta olevia, ehdokkaita. Tämä tekee mahdolliseksi äänen houkuttelun eri väestöryhmiltä, kun monipuoliselta ehdokaslistalta löytyy henkilökohtaista samastumispintaa mahdollisimman monelle (Arter, 2013; Sipinen & Koskimaa, 2020). Ehdokkaiden näkökulmasta kampanjan kohdentaminen liittyy siihen, keiden ääniä he kokevat tarvitsevansa tullakseen valituiksi, keihin he ajattelevat poliittisen sanomansa vetoavan ja kenen asiaa he kokevat politiikassa ajavansa. Vaalitulokset osoittavat yksiselitteisesti keski-ikäisten äänestävän nuoria tai vanhoja ihmisiä aktiivisemmin (Helimäki & Wass, 2024), ja näin ollen ehdokkaat voivat ajatella kampanjan kohdentamisen keski-ikäisille kannattavan, koska kyseinen väestöryhmä saapuu varmimmin vaaliurnalle. Toisaalta ehdokkaat voivat kokea vahvasti edustavansa tiettyjä väestöryhmiä – nuoret nuoria, naiset naisia, vähemmistöt toisia vähemmis-

töjä – jolloin kampanjan kohdentaminen tietyntyökaluilla äänestäjille on henkilökohtaisesti tärkeää.

Kampanjoiden kohdentaminen liittyy kuitenkin myös kampanjoiden ammattimaistumiseen sekä erilaisten viestintäkanavien ja medioiden kehitykseen. Ammattimaistuminen puolueiden kampanjatoiminnassa viittaa siihen, että kampanjoissa hyödynnetään yhä enemmän erilaisia mielipidemittauksia, äänestäjäsegmentointia ja fokusryhmiä, konsulttipalveluita sekä digitaalisia työkaluja, kuten uusia sosiaalisen median alustoja (Gibson & Römmele, 2009; Mattila, 2024; Sampugnaro & Montemagno, 2021; Strömbäck et al., 2013). Digitaalinen kehitys on toisin sanoen tarjonnut uusia mahdollisuuksia ehdokkaille, jotka osaavat niitä hyödyntää. Sosiaalisessa mediassa omaa sanomaa on mahdollista välittää hyvinkin tarkasti haluamalleen kohderyhmälle. Niin kutsutussa mikrotargetoinnissa mainoksia kohdistetaan yksilöille esimerkiksi sosiodemografisten tekijöiden tai kiinnostuksen kohteiden perusteella (Zuiderveen Borgesius et al., 2018). Suomen on kuitenkin havaittu olevan, ainakin puolueetasolla, vähintäänkin Ruotsin perässä kampanjoiden ammattimaistumisessa. Suomalaisten poliittisten kampanjoiden ammattimaistumiseen vaikuttaa oletettavasti suomalainen yksilöllinen ja ehdokaskeskeinen kampanjointi, jossa kampanja-ammattilaisten sijaan kampanjoista vastaavat ehdokkaat itse (Mattila, 2024). Ammattimaistuminen toisin sanoen vaatii resursseja ja osaamista, jota läheskään kaikilla ehdokkailla ei ole.

Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että valitsematta jääneet ehdokkaat viestivät todennäköisimmin puolueen linjasta poiketen (Tromborg, 2021). Myös Suomessa on havaittu, että ei-valitut ehdokkaat ovat todennäköisesti kohdentaneet kampanjansa tarkkarajaisemmin (Mattila et al., 2020). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kampanjan kohdentaminen olisi lainkaan toimiva taktiikka. Pikemminkin kyse on siitä, että kampanjoita kohdentavat ahkerammin sellaiset ehdokkaat, jotka ovat vaalien kilpailuasetelmassa altavastaajina, eli muita kuin istuvia kansanedustajia. Istuvat kansanedustajat valitaan todennäköisemmin uudestaan (Isotalo & von Schoultz, 2024) ja tunnetaan muita ehdokkaita paremmin, jolloin kampanjan kohdentaminen tietyille ryhmille ei ole heille yhtä tärkeää. Ilman aiempaa tunnettuutta ehdokkaan on yritettävä kaikin keinoin erottua kanssaehdokkaista, joilla on takanaan pidempi kokemus politiikasta. Toisaalta kansainvälisessä tutkimuksessa on myös havaittu, etteivät äänestäjät aina suhtaudu myönteisesti kampanjoiden mainoskohdennuksiin (Gahn, 2024) ja että väärin kohdennetut kampanjaviestit voivat saada äänestäjät torjumaan ehdokkaita (Hersh & Schaffner, 2013). Niinpä voi olla ehdokkaalle myös riski kohdentaa kampanjamainontansa liian ilmeisesti. Poliitiikan henkilöityminen, vaalitaktiikka ja kampanjoiden ammattimaistuminen kuitenkin taustoittavat sitä, miksi ehdokkaat saattavat kokea tarpeelliseksi kohdentaa kampanjansa joillekin väestöryhmille.

Kampanjan kohdentaminen aliedustetuille ryhmille

Politiikassa aliedustettujen ryhmien edustajien valitsemista päättäviin elimiin hidastaa se, että istuvat poliitikot tulevat usein valituksi uudelleen. Eduskunnassa aliedustettuihin ryhmiin lukeutuvat muun muassa naiset – joskin naisten edustus on viimeisimmissä vaaleissa jo lähennellyt puolta edustajanpaikoista – sukupuoli-vähemmistöt, ulkomaalaistaustaiset, nuoret (alle 30-vuotiaat) sekä vanhimmat ikäryhmät (yli 60-vuotiaat) (Huttunen & Sipinen, 2024). Siten keskeinen kysymys on, missä määrin puolueet ja ehdokkaat ylipäättään huomioivat nämä ryhmät vaalikampanjoissaan.

Naisten asema Suomen politiikassa on vahvistunut merkittävästi viimeisimpien vuosikymmenten aikana niin äänestäjinä kuin ehdokkaina, ja toisinaan esitetäänkin, että Suomessa sukupuolten tasa-arvo on tältä osin jo toteutunut (Niemi, 2017). Toisaalta sukupuoli on myös aivan viime vuosina noussut merkittäväksi poliittiseksi jakolinjaksi (Wass & Kauppinen, 2024; ks. myös Isotalon, Westisen ja Sipisen kirjoittama luku 9 tässä teoksessa). Siten on kiinnostavaa tutkia, missä määrin ja ketkä ehdokkaista kohdentavat kampanjansa sukupuolen mukaan. Suomessa omaa sukupuolta olevan ehdokkaan äänestäminen on yleistä sekä naisten että miesten keskuudessa, mutta naiset ovat äänestäneet useammin miehiä kuin miehet naisia, mikä ainakin aiemmin saattoi johtua myös naisehdokkaiden vähäisestä tarjonnasta (Helimäki et al., 2023; Isotalo et al., 2023).

Aiempi kansainvälinen tutkimus kuitenkin viittaa siihen, että erityisesti naisehdokkaat tulevat todennäköisemmin valituiksi, mikäli he kohdentavat kampanjansa erityisesti naisille (Dolan, 1998; Herrnson et al., 2003), ja että naisäänestäjiin vetoavat mainokset ja teemat, jotka vetoavat heidän sukupuoli-identiteettiinsä (Erfort, 2023). Mirya Holman ja kollegat (2015) tosin havaitsivat kokeellisessa tutkimuksessaan Yhdysvalloissa, että naisiin vetoaminen oli toimiva strategia sekä nais- että miesehdokkaille. Toisin sanoen myös miesehdokkaat onnistuvat vetoamaan naisäänestäjiin käyttäessään naisille kohdennettuja kampanjaviestejä. Osin tätä tulosta voi tutkijoiden mukaan selittää se, että lukumäärällisesti sellaisia miesehdokkaita, jotka kohdentavat kampanjansa naisille, on vain vähän. Siten miesehdokkaiden kohdalla naisille suunnatut kampanjaviestit voivat olla tehokas keino erottua. Vaikka sukupuoli ei ole suomalaisäänestäjillä tärkeimpien ehdokasvalintakriteerien joukossa (Bengtsson & Grönlund, 2005; Helimäki & von Schoultz, 2024; Pikkala, 2016) – on siis paljon naisäänestäjiä, joille ehdokkaan sukupuolella ei ole merkitystä (ainakaan tietoisesti) – sukupuoli-identiteettiä aktivoiva kampanjaviest voi silti purra.

Aiempi tutkimus Suomesta osoittaa, että etenkin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella itsensä vasemmalle sijoittavat naiset äänestävät todennäköisemmin naista kuin itsensä oikealle sijoittavat naiset (Helimäki & von Schoultz, 2024; Helimäki et al., 2023). Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa suuri osa SDP:n, vihreiden ja vasemmistoliiton sekä kristillisdemokraattien kannattajista äänesti naisehdokasta (Helimäki & von Schoultz, 2024). Näiden puolueiden naisehdokkaille voi siis olla erityisen kannattavaa kohdentaa kampanjansa naisille, jotka ovat yliehdustettuna puolueen kan-

nattajissa. Toisaalta vihreitä ja vasemmistoliittoa äänestävien miesten on havaittu äänestävän usein naisehdokkaita (Isotalo et al., 2023; Pikkala, 2016), eli kuva ei ole yksiselitteinen.

Sitä, missä määrin eduskuntavaaliehdokkaat huomioivat kampanjoissaan sukupuolivähemmistöt, ei ole toistaiseksi vielä tutkittu. Näin ollen tässä luvussa tarkastellaan muunsukupuolisille kohdentamista olettaen, että tämä on yleisintä itsensä arvoliberaaleiksi asemoivien ehdokkaiden ja/tai arvoliberaalia ohjelmaa ajavien puolueiden ehdokkaiden keskuudessa heidän sukupuolivähemmistöjä koskevien näkemystensä vuoksi. Esimerkiksi Iltalehden vaalikoneessa 2023 kysyttiin ehdokkaiden kantaa väittämään ”sukupuolia on enemmän kuin kaksi”. Enemmistö vihreiden, vasemmistoliiton, SDP:n ja RKP:n ehdokkaista oli väitteen kanssa samaa mieltä, kun vastaava osuus perussuomalaisen ehdokkaista oli vain 2,4 prosenttia ja kristillisdemokraattien ehdokkaista 1,8 prosenttia (Iltalehti, 2023).

Sukupuolen lisäksi ikä on kiinnostava tekijä ehdokkaiden arvioissa omasta potentiaalisesta äänestäjäkunnastaan, ja siten luvun empiirisessä osiossa tarkastellaan erityisesti sitä, ketkä ehdokkaista kohdensivat kampanjansa nuorille äänestäjille. Vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 60–79-vuotiaiden äänestysaktiivisuus lähenteli 80 prosenttia, kun alle 30-vuotiaiden keskuudessa se oli noin 60 prosenttia (Huttunen & Sipinen, 2024). Nuoret saattavatkin näyttäytyä alhaisen äänestysaktiivisuutensa vuoksi merkitykseltään vähäisenä äänestäjäryhmänä. Kuitenkin erityisesti nuorille ehdokkaille samanikäiset äänestäjät todennäköisesti muodostavat merkittävän kohderyhmän, sillä samaan ikäryhmään kuuluvina heillä on mahdollisuus puhutella nuoria äänestäjiä (Sipinen et al., 2024).

Suomen ehdokaskeskeisessä järjestelmässä ehdokkaiden – erityisesti niiden, joilla ei ole ennestään laajaa tunnettua – pitää löytää oma lokeronsa. Ehdokkaan nuoren iän onkin havaittu vaikuttavan ehdokastyyliin: nuoret ehdokkaat tekevät todennäköisemmin yksilöllistä, ehdokaskeskeistä kampanjaa ja yrittävät saada enemmän huomiota itselleen kuin puolueelleen (Söderlund, 2024). Nuorilla ehdokkailla on vähemmän tunnettua sekä yleensä pienemmät kampanjaresurssit, joten positiivinen erottautuminen voi olla helpompaa kohdentamalla kampanja selkeälle kohderyhmälle, johon voivat kuulua toiset samanikäiset tai vaihtoehtoisesti jokin muu selkeä ihmisjoukko. Eduskuntavaaleissa 2019 nuoret ehdokkaat kohdensivat vanhempia ehdokkaita useammin kampanjansa eri arvoryhmille (Mattila et al., 2024).

Muihin nuoriin vetoaminen voi olla tärkeää myös siksi, että aliedustuksen vuoksi nuorille tärkeät kysymykset saattavat jäädä huomiotta eduskunnassa. Suomessa nuorten poliittisten arvojen ja asenteiden on havaittu poikkeavan selvästi vanhempien ikäryhmien vastaavista esimerkiksi ilmastokriisiin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvissä kysymyksissä (Isotalo et al., 2024). Kiinnostava kysymys onkin, missä määrin keski-ikäiset ja tätä vanhemmat ehdokkaat kohdentavat kampanjaansa nuorille äänestäjille, vai jääkö nuorten äänestäjien kannustaminen äänestyskopille pelkästään nuorten ehdokkaiden harteille. Nuorten lisäksi myös yli 60-vuotiaat ovat eduskunnassa aliedustettuja, ja aiemmat tutkimukset ehdokkaista osoittavat tämän ikäkohortin ehdokkaiden menestyvän vaaleissa kaikista ikäryh-

mistä heikoiten (von Schoultz et al., 2020). Tästä syystä luvun empiirisessä analyysissä tarkastellaan myös kampanjoiden kohdentamista yli 60-vuotiaille.

Ulkomaalaistaustaisten valitsijoiden osuus eduskuntavaalien äänioikeutetuista on toistaiseksi vielä hyvin pieni (3,2 prosenttia), joskin tulevaisuudessa heidän osuutensa tulee nousemaan, elleivät kansalaisuuslakiin hyväksytyt muutokset, jotka kiristävät kansalaisuuden saamisen ehtojen (Laki kansalaisuuslain muuttamisesta 474/2024), merkittävästi vähennä kansalaisuushakemuksia. Alhaisen syntyvyyden vuoksi Suomen väestö joka tapauksessa kasvaa enää maahanmuuttajien ansiosta (Tilastokeskus, 2024; Tutkimuskeskus MDI, 2024). Ulkomaalaistaustaisista kuitenkin vain neljä kymmenestä äänesti eduskuntavaaleissa 2023 (Tilastokeskus, 2023). Kun otetaan huomioon matala äänestysaktiivisuus, äänestäjäryhmän pieni koko sekä mahdollinen tarve kääntää kampanjamateriaaleja muulle kuin suomen tai ruotsin kielelle, on mahdollista, että vain harva ehdokas kohdensi kampanjansa ulkomaalaistaustaiselle äänestäjäkunnalle. Mikäli näin on käynyt, tulos puhuu sen puolesta, että nimenomaan maahanmuuttotauksia ja/tai etniseen vähemmistöön kuuluvia ehdokkaita tarvitaan eri ulkomaalaistaustaisten äänestäjäryhmien mobilisoimiseksi eduskuntavaaleissa.

Kampanjoiden kohdentaminen eduskuntavaaleissa 2023

Luvun empiirisessä osiossa tarkastellaan aluksi kampanjoiden kohdentamista yleisellä tasolla. *Eduskuntavaaliehtokkaat 2023* -kyselytutkimuksessa ehdokkailta kysyttiin, "[k]ohdensitko vaalikampanjasi jollekin/joillekin tietyille ryhmille". Jos ehdokas vastasi kysymykseen myönteisesti, häneltä tiedusteltiin, "[m]ille alla mainitusta ryhmistä kohdensit vaalikampanjasi". Tällöin ehdokkaalle esitettiin yhteensä 18 kohderyhmää sisältävä lista, josta ehdokkaat saivat merkitä kaikki omaan kampanjaansa soveltuvat kohdat. Nämä ryhmät on eritelty taulukossa 7.1.

Taulukko 7.1. Ehdokaskampanjoiden kohderyhmät.

Ikä	18–29-vuotiaat
	30–44-vuotiaat
	45–59-vuotiaat
	Vähintään 60-vuotiaat
Sukupuoli	Naiset
	Miehet
	Muunsukupuoliset
Kieliryhmät	Suomenkieliset
	Ruotsinkieliset
	Muut kuin suomen- ja ruotsinkieliset
Ammattiryhmät	Opiskelijat
	Työntekijät
	Yrittäjät
	Eläkeläiset
	Työttömät
	Pätkätyöläiset
	Oman ammattikuntasi edustajat
Muut	Jokin muu ryhmä, mikä?

Taulukossa 7.2 kampanjan kohdentamista tarkastellaan koko ehdokasjoukossa ja erikseen ehdokkaiden oman sukupuolen, iän, ehdokastyypin (eduskuntapuolueen ehdokas vai ei-eduskuntapuolueen ehdokas) sekä puolueen mukaan.¹ Ensinnäkin taulukosta havaitaan, että reilu puolet vastaajista (54 prosenttia) kertoo kohdistaneensa kampanjansa jollekin tai joillekin väestöryhmille.

Taulukko 7.2. Kampanjoiden kohdentaminen eri ryhmille (% kaikista ehdokkaista).

	Ylipäättään jollekin ryhmälle	Sukupuolen mukaan	Iän mukaan	Kielen mukaan	Ammatin mukaan	(n)
Kaikki	54	47	50	50	49	(483)
Sukupuoli	***	***			*	
Nainen	64	60	61	59	59	(214)
Mies	47	37	42	42	42	(253)
Ikä	***	*	***		*	
18–29-vuotiaat	69	63	69	61	69	(62)
30–44-vuotiaat	52	46	49	47	45	(166)
45–59-vuotiaat	52	44	46	49	46	(164)
Yli 60-vuotiaat	51	45	46	47	46	(91)
Ehdokkaan tyyppi	***	*			*	
Eduskuntapuolueen ehdokas	61	53	57	55	55	(368)
Eduskunnan ulkopuolisen puolueen ehdokas	34	28	29	30	28	(115)
Puolue	***			***		
KOK	71	64	71	61	71	(44)
PS	55	43	48	50	45	(40)
SDP	58	58	58	58	55	(38)
KESK	66	59	64	64	59	(44)
VAS	60	54	56	52	58	(52)
VIHR	76	70	72	70	67	(54)
RKP	79	66	76	79	72	(29)
KD	31	20	26	23	23	(35)
LIIKE NYT	41	34	31	34	41	(32)

Prosentit on pyöristetty lähimpään tasalukuun. Varianssianalyysillä testattu tilastollinen merkitsevyys ryhmien välillä on merkitty asteriskeilla, *** $p < 0,001$, ** $p < 0,005$, * $p < 0,05$.

Naisehdokkaat (64 prosenttia) kohdensivat kampanjoitaan selkeästi miesehdokkaita (47 prosenttia) useammin. Vastaava ilmiö on huomattu jo aiemmassa tutkimuksessa, joskin ero oli pienempi eduskuntavaaleissa 2019 (Mattila et al., 2020). Sukupuolten välinen ero kohdennuksissa on suurin sukupuolen mukaan kohdistamisessa (23,1 prosenttiyksikköä): naiset kohdistivat vaalikampanjoitaan selvästi useammin sukupuolen mukaan kuin miehet. Tämä noudattaa vaalitaktisesti sitä, mitä tiedetään aiemmasta tutkimuksesta ja kuinka toimivaa on erityisesti naiseh-

¹ Pienten vastaajamäärien vuoksi ehdokkaiden sukupuolta tarkastellaan ainoastaan mies- ja naissukupuolen osalta. Samasta syystä puoluetarkasteluun on sisällytetty ainoastaan eduskuntapuolueet eduskunnan ulkopuolisten puolueiden vastaajamäärän pienuuden vuoksi.

dokkaiden vetoaminen naisiin (Dolan, 1998; Herrnson et al., 2003).

Nuoret, alle 30-vuotiaat ehdokkaat kohdentavat kampanjansa selkeästi vanhempia ehdokkaita useammin. Heistä miltei seitsemän kymmenestä kertoo kohdentaneensa kampanjansa tietyille väestöryhmille, kun taas muiden ikäkohorttien ehdokkaista vastaava osuus on noin puolet. Nuoret kohdensivat kampanjoitaan erityisesti iän ja ammatin mukaan. Tämä selittyy sillä, että nuoret kohdensivat kampanjansa erityisesti muille nuorille, ja että ”opiskelijat” oli yksi kyselylomakkeella mainituista ammattiryhmistä.

Sukupuoleen ja ikään liittyvät havainnot viittaavat siihen, että aliedustettuja ryhmiä edustavat ehdokkaat kohdentavat kampanjansa muita ehdokkaita useammin. Nuorten ehdokkaiden aktiivisuus kohdentajina voi viestiä siitä, että koska nuorilla ehdokkailla on vähemmän tunnettua, he pyrkivät kohdentamaan kampanjaansa aktiivisemmin ja tekemään yksilöllistä kampanjaa, jolla he saavat huomiota itselleen ehdokkaana (Söderlund, 2024). Toisaalta nuoret ehdokkaat ovat kasvaneet erilaisessa maailmassa, jolloin kampanjoiden kohdentaminen voi tulla heiltä luontevammin kuin vanhemmilta ehdokkailta: sosiaalisen median aikakaudella kasvaneet ovat tottuneet algoritmeihin ja tarpeeseen osoittaa viestinsä erityisesti tietyille ryhmille saadakseen sille näkyvyyttä.

Eduskuntapuolueiden ehdokkaat kohdentavat kampanjoitaan selvästi useammin (61 prosenttia) kuin eduskunnan ulkopuolisten puolueiden ehdokkaat (34 prosenttia). Eduskunnan ulkopuolisten puolueiden ehdokkaiden todennäköisyys tulla valituksi on hyvin pieni, minkä seurauksena kampanjatyöhön tuskin panostetaan ainakaan rahallisesti erityisen paljoa. Toisaalta eduskuntapuolueilla on myös laajemmat ehdokaslistat, jolloin yksittäisten ehdokkaiden tarve erottautua on suurempi ja kohdentaminen voi olla yksi tapa tavoittaa oma potentiaalinen äänestäjäkunta. Eduskunnan ulkopuoliset puolueet ovat tyypillisesti myös enemmän yhden asian puolueita – esimerkiksi eläinoikeuksia, liberaalimpaa valtion sääntelyä tai nationalistista politiikkaa ajavia puolueita, jolloin ehdokkaat kenties haluavat viestiä puolueen ohjelmasta mahdollisimman tehokkaasti kaikille äänestäjille.

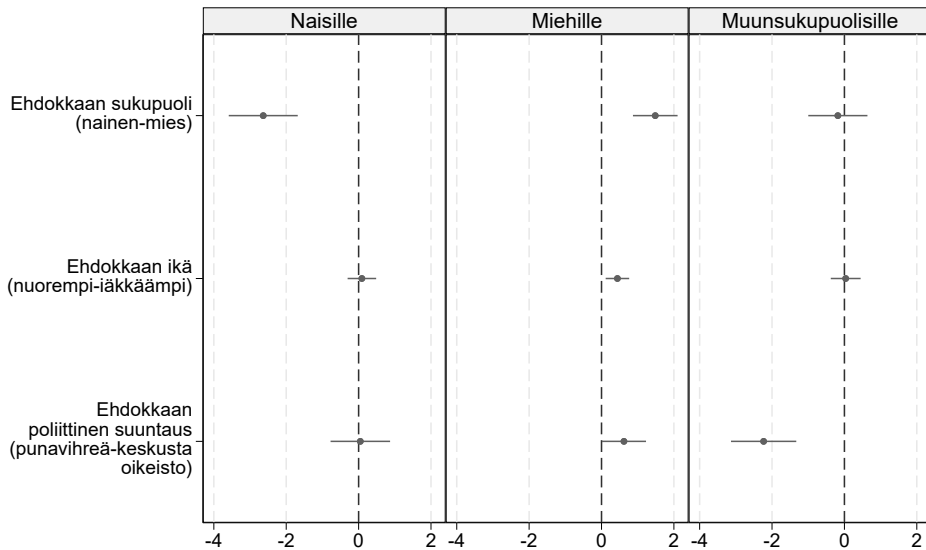
Puolueita tarkasteltaessa on keskeistä huomata, että vastaajamäärät ovat pieniä. Kuitenkin analyysin perusteella RKP:n, vihreiden ja kokoomuksen ehdokkaat ovat kohdentaneet kampanjoitaan useimmin, kun taas kristillisdemokraattien, Liike Nytin ja perussuomalaisten ehdokkaat ovat tehneet niin harvimmin. Vihreiden ehdokkaat kohdentavat kampanjaansa useimmin iän, sukupuolen ja kielen mukaan ja kokoomuksen ehdokkaat iän ja ammatin mukaan.

Kampanjan kohdentaminen aliedustetuille ryhmille

Sukupuoli

Taulukosta 7.2 havaittiin, että eduskuntapuolueiden ehdokkaista reilu puolet (53 prosenttia) kohdensi kampanjaansa äänestäjien sukupuolen mukaan. Toisin sanoen he ajattelivat sukupuolella olevan kampanjamielessä ainakin jotain merkitystä.

Tässä osiossa syvennytään näihin ehdokkaisiin. Sukupuolen, iän ja poliittisen aatesuunnan vaikutusta sukupuolikohdennuksiin tarkastellaan kuviossa 7.1 logistisen regressioanalyysin avulla.

Kuvio 7.1. Ehdokaskampanjan kohdentaminen eri sukupuolille.

$n = 219$; tulokset ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä, kun luottamusväli ei leikkaa 0-pistettä. Piste kuvaa kunkin muuttujan arvioitua vaikutusta. Kun piste sijaitsee pystysuoran 0-pisteen (katkoviiva) vasemmalla puolella, naiset, nuoremmat tai punavihreät ehdokkaat kohdentavat kampanjoitaan enemmän kulloinkin tarkastelun kohteena olevalle sukupuolelle, ja kun piste sijaitsee 0-pisteen oikealla puolella, miehet, iäkkäämmät tai keskustaoikeistolaiset ehdokkaat tekevät niin. Pisteen läpäisevä vaakasuora viiva kuvaa 95 prosentin luottamusväliä.

Ehdokkaan naissukupuoli on yhteydessä kampanjan kohdentamiseen naisille, siinä missä miessukupuoli, korkea ikä ja keskustaoikeistolainen aatemaailma ovat yhteydessä kampanjan kohdentamiseen miehille. Suomessa havaittu naisten ryhmittyminen vasemmistolaisen ja miesten ryhmittyminen oikeistolaisen puolueiden taakse (Isotalo et al., 2024) näkyy siis myös keskustaoikeistolaisen ehdokkaiden kampanjakohdennusstrategioissa. Kun poliittiset jakolinjat ovat viimeisimmissä eduskuntavaaleissa sukupuolittuneet (Isotalo et al., 2024), oikeistopuolueiden ehdokkaille miesten tavoittelu voi palkita vaaleissa. Muunsukupuolisille kohdentamiseen vaikuttaa ehdokkaan poliittinen aatesuunta: punavihreät ehdokkaat kohdentavat kampanjoitaan sukupuolivähemmistöille.

Regressioanalyysi kuvaa, miten ehdokkaan tarkasteltavat taustatekijät vaikuttavat eri sukupuolille kohdentamiseen ja mitkä näistä tekijöistä ovat tilastollisesti merkitseviä sukupuolikohdennuksissa. Tuloksista keskusteltaessa tarkastellaan kuitenkin myös prosenttiosuuksia: näin nähdään, kuinka iso osuus erilaisista ehdokkaista kohdensi kampanjaansa eri sukupuolille (taulukko 7.3). Taulukosta 7.3 havaitaan, että sukupuolen mukaan kohdentaneista eduskuntapuolueiden ehdokkaista yhdeksän kymmenestä kohdensi kampanjansa naisäänestäjille, siinä missä selvästi harvempi – kuusi kymmenestä – kertoo tavoitelleensa erityisesti miesää-

nestäjien huomiota. Viidennes ehdokkaista kertoo kohdentaneensa kampanjansa muunsukupuolisille.

Taulukko 7.3. Ehdokaskampanjan kohdentaminen sukupuolikategorioittain (% sukupuolen mukaan kohdentaneista vastaajista).

	Kohdensi kampanjansa...			(n)
	naisille	miehille	muunsukupuolisille	
Kaikki	92	59	22	(196)
Sukupuoli				
Nainen	100	36	23	(120)
Mies	78	96	17	(72)
Ikä				
18–29-vuotiaat	90	47	30	(30)
30–44-vuotiaat	97	44	27	(62)
45–59-vuotiaat	94	61	12	(67)
Yli 60-vuotiaat	81	89	24	(37)
Poliittinen aatesuunta				
Keskusta-oikeisto	93	74	7	(108)
Vasemmisto	91	40	40	(88)

Taulukosta 7.3 nähdään, kuten oletettua, että sukupuolen mukaan kampanjaansa kohdentaneet naisehdokkaat huomioivat naiset selvästi miesehdokkaita useammin ja päinvastoin. Toisaalta sukupuolen mukaan kampanjaansa kohdentaneet miesehdokkaat huomioivat naisäänestäjät useammin kuin naisehdokkaat huomioivat miesäänestäjät, mikä kuvaa asetelmaa naisista politiikassa aliedustettuna ryhmänä, jonka erityisintressien tunnustaminen voi tuoda tullessaan toivottuja ääniä. Miesehdokkailla on myös perinteisesti ollut enemmän voitettavaa naisäänestäjiltä kuin naisehdokkailla miesäänestäjiltä, sillä miehet ovat äänestäneet sukupuolen mukaisesti yleisemmin kuin naiset. Vasta vuoden 2023 eduskuntavaaleissa samaa sukupuolta äänestäneiden nais- ja miesäänestäjien osuus oli lähes sama (n. 60 prosenttia) (Helimäki & von Schoultz, 2024).

Yleisintä ehdokaskampanjan kohdentaminen naisille oli 30–44-vuotiaiden ja harvinaisinta yli 60-vuotiaiden ehdokkaiden keskuudessa. Sen sijaan yli 60-vuotiaat kohdensivat kampanjansa useammin miesäänestäjille kuin muut ikäryhmät. Poliittinen aatesuunta ei vaikuta siihen, kuinka yleistä kampanjan kohdentaminen oli naisäänestäjille. Sitä vastoin miesäänestäjien huomioimiseen poliittinen aatesuunta heijastuu. Punavihreät ehdokkaat – siis SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden ehdokkaat – kohdensivat keskustaoikeistolaisia ehdokkaita (kokoomus, perussuomalaiset, keskusta, RKP, kristillisdemokraatit ja Liike Nyt) harvemmin kampanjansa myös miehille. Punavihreät puolueet ovat erityisesti naisäänestäjien suosiossa (Helimäki et al., 2023; Helimäki & von Schoultz, 2024), joten niiden ehdokkaat saattavat kokea naisille kohdentamisen tuotteliaana vaalitaktiikkana.

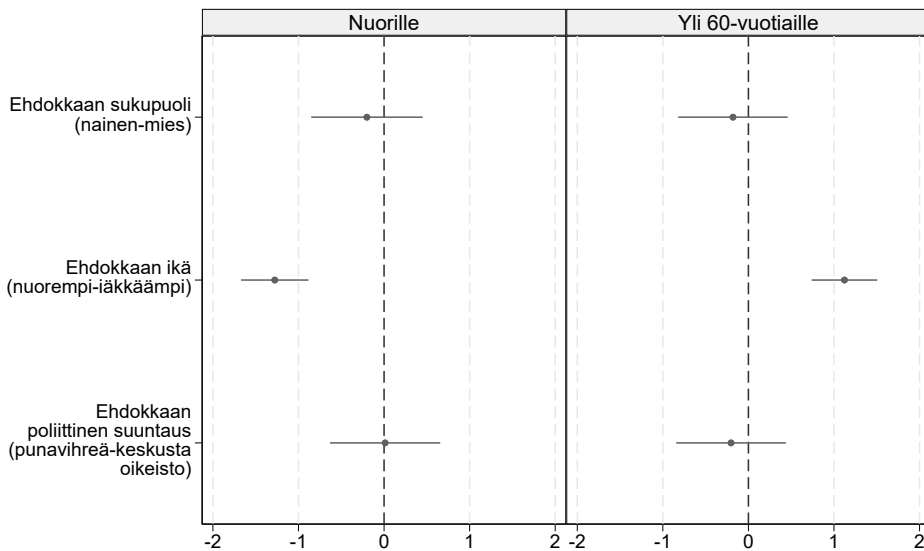
Mitä tulee kampanjan kohdentamiseen muunsukupuolisille äänestäjille, ehdokkaiden poliittisella aatesuunnalla on väliä. Sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat

keskeinen osa punavihreiden puolueiden poliittista agenda, kun tarkastellaan esimerkiksi uuden translain puolesta vuonna 2023 äänestäneitä puolueita (Eduskunta, 2023) tai puolueiden ehdokkaiden näkemyksiä sukupuolen moninaisuudesta (Ilta-lehti, 2023). Siten on luontevaa, että ehdokkaiden poliittinen aatesuunta heijastuu siihen, huomioivatko he kampanjassaan muunsukupuoliset äänestäjät. Taulukosta 7.3 havaitaan, että vasemmistolaiset ehdokkaat kohdensivat kampanjansa muunsukupuolisille merkittävästi useammin kuin keskustaoikeistolaiset ehdokkaat (40 prosenttia vs. 7 prosenttia).

Ikä

Niistä *Eduskuntavaaliehdokkaat 2023* -kyselytutkimukseen osallistuneista ehdokkaista, jotka kertoivat kohdentaneensa ehdokaskampanjansa jollekin ikäryhmälle ($n=209$), vajaa puolet (47 prosenttia) kertoi huomioineensa erityisesti nuoret eli 18–29-vuotiaat äänestäjät. Vastaavasti 44 prosenttia kertoi kohdentaneensa vaalikampanjaansa yli 60-vuotiaille.

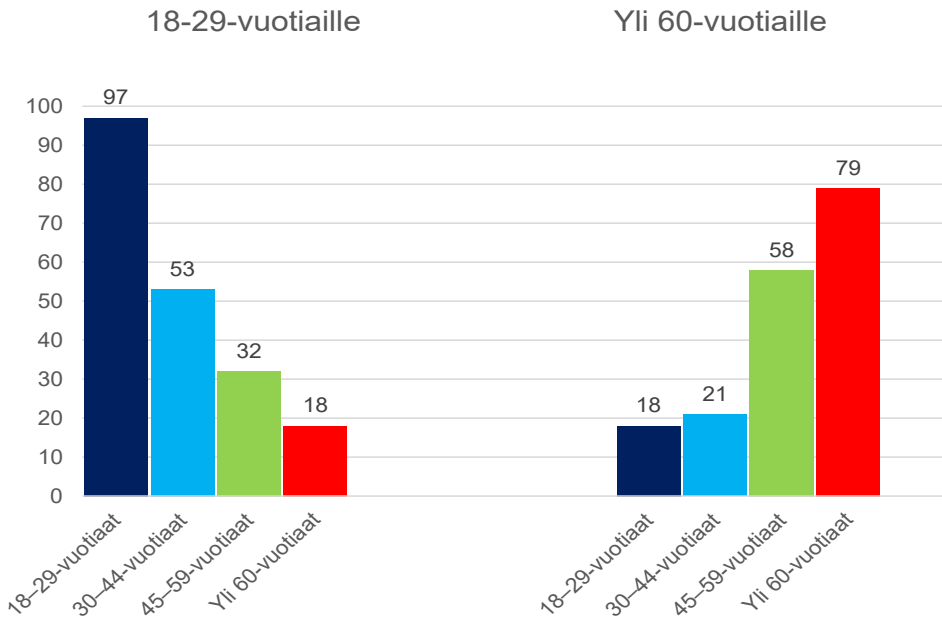
Logistinen regressioanalyysi kuviossa 7.2 osoittaa, että ikä on ainoa tilastollisesti merkitsevä tekijä nuorille ja yli 60-vuotiaille kohdentamisessa. Nuoret ehdokkaat kohdentavat vaalikampanjaansa nuorille, vanhemmat ehdokkaat yli 60-vuotiaille.

Kuvio 7.2. Nuorille ja yli 60-vuotiaille kohdentaminen.

$n=209$. Kun piste sijaitsee kuviossa 0-pisteen vasemmalla puolella, naiset, nuoret tai punavihreät ehdokkaat kohdentavat kampanjoitaan enemmän kyseiselle ikäryhmälle, ja kun piste sijaitsee kuviossa 0-pisteen oikealla puolella, miehet, iäkkäämmät tai keskustaoikeistolaiset ehdokkaat tekevät niin. Tulokset ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä, kun luottamusväli ei leikkaa 0-pistettä.

Tarkempia prosenttiosuuksia tarkastelemalla (kuvio 7.3) havaitaan, että alle 30-vuotiaista iän mukaan kohdentaneista ehdokkaista lähes kaikki huomioivat etenkin oman ikäryhmänsä äänestäjät. Varsin tyypillistä iän mukaan kampanjaa suunnanneiden ehdokkaiden keskuudessa on kuitenkin kohdentaa kampanjaa useammille ikäryhmille niin, että myös nuoret äänestäjät tulisivat huomioiduiksi. Selvää kuitenkin on, että ilman nuoria ehdokkaita nuoria mobilisoidisiin äänestämään vain harvoin. Yli 60-vuotiaille kohdentamisesta havaitaan käytännössä päinvastainen trendi. Siinä missä nuoret ehdokkaat kohdentavat kampanjansa etenkin nuorille äänestäjille, vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat huomioivat vastaavalla tavalla omaan ikäryhmäänsä kuuluvat äänestäjät.

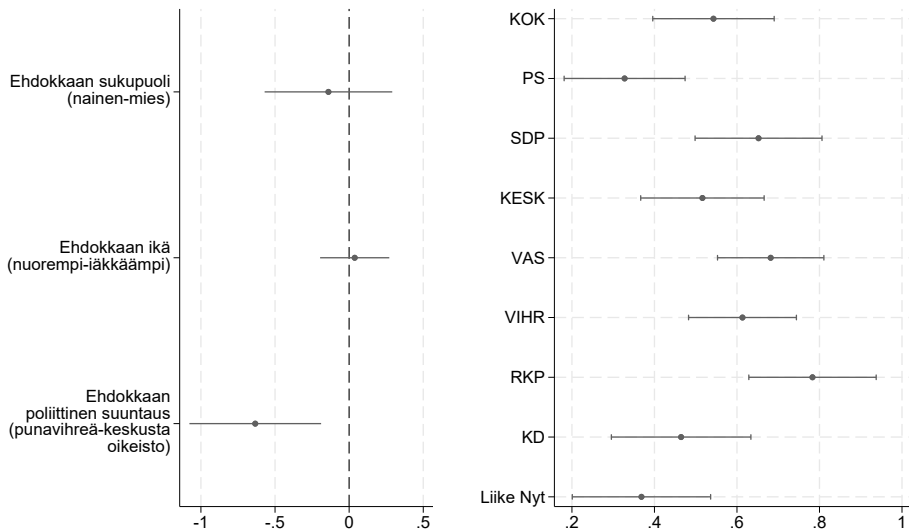
Kuvio 7.3. Nuorille ja yli 60-vuotiaille kohdentaminen, ikäryhmät (% iän mukaan kohdentaneista vastaajista, n=209).

Ulkomaalaistaustaiset

Kyselytutkimuksessa ehdokkaille esitettiin lisäksi kysymys: ”Äänioikeutetuista alati kasvava osuus on syntynyt muualla kuin Suomessa. Huomioitko omassa kampanjassasi ulkomaalaistaustaiset (uussuomalaiset) äänioikeutetut?” Vastausvaihtoehtoina olivat: 1) ”Ei, en tullut ajatelleeksi koko asiaa”, 2) ”En, kohdensin kampanjani tarkoituksella ainoastaan suomalaista syntyperää oleville äänioikeutetuille”, 3) ”Kyllä, otin ulkomaalaistaustaiset äänioikeutetut kampanjassani huomioon jonkin verran” sekä 4) ”Kyllä, kampanjoin aktiivisesti ulkomaalaistaustaisille äänioikeutetuille”. Vastausvaihtoehdot 1 ja 2 sekä vastaavasti vastausvaihtoehdot 3 ja 4 yhdistettiin tätä analyysia varten, jotta saatiin kaksiluokkainen muuttuja mittaamaan sitä, onko ehdokas huomionnut kampanjassaan ulkomaalaistaustaiset äänioikeutetut vai ei.

Eduskuntapuolueiden ehdokkaista reilu puolet (55 prosenttia) kertoi huomioineensa ulkomaalaistaustaiset äänestäjät kampanjassaan. Kuusi prosenttia ehdokkaista kampanjoi ulkomaalaistaustaisille aktiivisesti ja 49 prosenttia otti heidät jonkin verran huomioon kampanjassaan. Ulkomaalaistaustaiset huomioineiden kokonaisosuus on lähes yhtä suuri osuus kuin niiden eduskuntapuolueiden ehdokkaiden osuus, jotka ylipäätään kertoivat kohdentaneensa kampanjansa jollekin väestöryhmälle (61 prosenttia). Yli puolet ehdokkaista huomioi siis tämän melko vaikeasti mobilisoitavan äänestäjäryhmän. Lukua voi pitää jossain määrin hämmästyttävänkin korkeana. Tulkintoja tehdessä on kuitenkin hyvä huomioida, että aineisto ei mahdollista sen tarkastelua, mitä ulkomaalaistaustaisten ”jonkin verran” huomioiminen kampanjassa konkreettisesti piti sisällään; oliko kyse esimerkiksi kampanjamateriaalien kääntämisestä ei-kotimaisille kielille, kampanjamainonnan kohdentamisesta kyseiselle väestönosalle tai lievemmillään uussuomalaisen avoimesta kohtaamisesta vaalitoreilla.

Ehdokkaiden iän, sukupuolen ja poliittisen aatesuunnan vaikutusta ulkomaalaistaustaisten huomioimisessa tarkastellaan logistisen regressioanalyysin avulla. Kuviosta 7.4 nähdään, että ainoastaan ehdokkaan poliittinen suuntaus on tilastollisesti merkitsevä tekijä ulkomaalaistaustaisten huomioimiseen vaalikampanjassa. Punavihreät ehdokkaat huomioivat keskustaoikeistolaisia useammin ulkomaalaistaustaiset. Kuitenkin keskustaoikeistolaisten puolueiden tiedetään suhtautuvan keskenään eri tavoin maahanmuuttoon ja maahanmuuttotaustaisiin vähemmistöihin, joten kuviossa 7.4 tarkastellaan myös ulkomaalaistaustaisten huomioimista puolueittain. Puoluekohtaisessa tarkastelussa sukupuoli ja ikä on vakioitu. Puoluekuviossa esitetään regressioanalyysin pohjalta mallivakioidut keskiarvot puolueittain.

Kuvio 7.4. Ulkomaalaistaustaisten huomioiminen.

$n = 362$; Kun piste sijaitsee vasemmassa kuviossa pystysuoran 0-pisteen (katkoviiva) vasemmalla puolella, naiset, nuoret tai punavihreät ehdokkaat huomioivat kampanjoissaan ulkomaalaistaustaisia enemmän kuin miehet, iäkkäämmät tai keskustaoikeistolaiset ehdokkaat, ja päinvastoin, kun piste sijaitsee 0-pisteen oikealla puolella. Tulokset ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä, kun luottamusväli ei leikkaa 0-pistettä. Oikeanpuoleisessa kuviossa ovat regressioanalyysin pohjalta lasketut ehdokkaiden mallivakioidut keskiarvot puolueittain.

Vaikka puoluekohtaiset vastaajamäärät ovatkin paikoin pieniä, puoluekohtaiset tarkastelut ovat johdonmukaisia huomioiden puolueiden suhtautumisen maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Punavihreiden puolueiden ehdokkaat kohdensivat kampanjansa ulkomaalaistaustaisille äänioikeutetuille selvästi useammin kuin keskustaoikeistolaisten puolueiden ehdokkaat – ruotsalaista kansanpuoluetta lukuun ottamatta. RKP:n ehdokkaista jopa neljä viidestä kertoi huomioineensa ulkomaalaistaustaiset äänioikeutetut kampanjassaan: vähemmistöehdokkaat siis huomioivat toiset vähemmistöt. Vastaavasti perussuomalaiset ehdokkaat huomioivat ulkomaalaistaustaiset kampanjassaan kaikkein harvimmoin: heistä joka kolmas kertoi huomioineensa ulkomaalaistaustaiset ehdokaskampanjassaan. Keskustaoikeistolaisten puolueiden – kokoomuksen, perussuomalaisten, keskustan, RKP:n, kristillisdemokraattien ja Liike Nytin – keskuudessa olikin enemmän hajontaa kampanjan kohdentamisessa ulkomaalaistaustaisille äänioikeutetuille. Kokoomuksen ehdokkaista noin 55 prosenttia huomioi ulkomaalaistaustaiset kampanjassaan.

Päätelmät

Eduskuntavaaleissa 2023 kuusi kymmenestä eduskuntapuolueen ehdokkaasta kohdensi vaalikampanjansa jollekin tai joillekin väestöryhmille. Tämä kertoo siitä, että moni ehdokas pohtii tarkoin, keille hän haluaa kohdistaa oman poliittisen viestinsä. Kampanjakohdennukset kertovat ennen kaikkea ehdokkaiden tekemistä priorisoinneista ja siitä, kenelle ehdokkaat ensisijaisesti politiikkaansa tekevät. Erityisesti aliedustetuille ryhmille kohdentaminen on tärkeä kysymys, sillä heidän äänensä ei kuulu edustuksellisessa päätöksenteossa heidän väestöosuutensa mukaisesti. Siten on tärkeää selvittää, minkälaiset ehdokkaat mobilisoivat vaaliuurnille myös aliedustettuja ryhmiä.

Sukupuolen ja iän mukaisen kohdentamisen tarkastelu viittaa siihen, että ehdokkaat kohdentavat vaalikampanjoitaan itsensä kaltaisille ihmisille: naiset naisille, miehet miehille, nuoret nuorille ja iäkkäät iäkkäille. Tämä ei ole yllättävää, sillä peilikuvaedustuksen periaatteiden mukaisesti ehdokkaat saattavat ajatella edustavansa parhaiten heitä, joita he itse muistuttavat ja ajatella vaalitaktisesti vetoavansa parhaiten äänestäjiin, jotka voivat tunnistaa itsensä heissä.

Eduskuntavaaleissa 2023 miesehdokkaita oli enemmän kuin naisehdokkaita, ja alle 30-vuotiaat sekä yli 60-vuotiaat ehdokkaat olivat aliedustettuina (Huttunen & Sipinen, 2024). Ikä- ja sukupuolikohdennustrendien mukaan naiset, nuoret ja vanhemmat äänestäjät saattavat näin ollen saada vähemmän heille kohdennettuja vaaliviestejä ja kannustusta poliittiseen aktiivisuuteen. Naisten kohdalla tämä ei ole välttämättä iso ongelma, sillä naisten osuus eduskunnassa on ollut yli 40 prosenttia aina eduskuntavaaleista 1991 asti (Niemi, 2017). Naisten ja miesten välistä edustusta pidetään tasapainoisena, kun sukupuolten keskinäinen voimasuhde asettuu 40–60 prosentin haarukkaan (Niemi, 2017; Dahlerup & Leyenaar, 2013). Lisäksi miesehdokkaat kohdentavat kampanjoitaan myös naisille ja naiset äänestävät Suomessa miehiä aktiivisemmin (Pikkala, 2020).

Myös vanhemmat ikäryhmät äänestävät nuorempia ahkerammin (Huttunen & Sipinen, 2024) ja ovat täten vahva ja aktiivinen poliittinen voima, kuten erityisesti eläkkeitä koskevassa poliittisessa keskustelussa usein muistutetaan. Nuorten matalasta äänestysinnostasta sen sijaan kannetaan huolta vuodesta toiseen, mutta tässä luvussa esitettyjen havaintojen valossa heidän aktivoimisensa näyttää jäävän pitkälti nuorten ehdokkaiden harteille. Kun nuorten ehdokkaiden osuuskin on alhainen, nuorten aktivoiminen jää harvojen vastuulle. Nuorten poliittisen osallistumisen tutkimuksesta tiedetään, että vaikka nuoria kiinnostaa vanhempia ihmisiä vähemmän vaaliosallistuminen ja puoluepolitiikka, he ovat poliittisesti aktiivisia muissa poliittiseen osallistumisen muodoissa (Chou, 2017; Hustinx & Roose, 2016). Potentiaalia poliittiselle osallistumiselle siis on, ja jos nuorten vaaliosallistumista halutaan kasvattaa – mikä on tärkeää paitsi edustuksellisen demokratian legitimitetin myös nuorille itselleen tärkeiden poliittisten kysymysten ajamisen kannalta – heidän mobilisoimisensa vaaliuurnille ei saisi jäädä pääosin nuorten ehdokkaiden tehtäväksi.

Kampanjan kohdentaminen sukupuolivähemmistölle kertoo siitä, kuinka hyvin tämä vähemmistöryhmä tunnistetaan, tunnustetaan ja otetaan huomioon suomalaisessa politiikassa. Muunsukupuolisille kohdentamista ei ole aiemmin tutkittu, ja tässä esitetyt havainnot osoittavat sen olevan selvästi yleisempää punavihreiden kuin keskustaoikeistolaisten ehdokkaiden keskuudessa. Tulokset heijastelevat toisin sanoen eri poliittisten aatesuuntien edustajien asenteita sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Siinä missä SDP, vihreät ja vasemmistoliitto aktiivisesti pyrkivät edistämään sukupuolivähemmistöjen asemaa Suomessa, kristillisdemokraatit ja perussuomalaiset ovat aktiivisesti vastustaneet esimerkiksi vuonna 2023 hyväksyttyä uutta translakia.

Ulkomaalaistaustaiset muodostavat toistaiseksi vain murto-osan eduskuntavaalien äänioikeutetuista. Ilman Suomen kansalaisuutta monella Suomessa pysyvästikään asuvalla ulkomaalaisella ei ole oikeutta äänestää valtakunnallisissa vaaleissa. Kuitenkin myös heidän tunnistamisensa on tärkeää, sillä eduskunnan säätämillä laeilla on pitkäjänteisiä vaikutuksia myös näiden ihmisten tulevaisuuteen ja poliittisen osallistumisen edellytyksiin. Siten voidaan pitää positiivisena, että yli puolet ehdokkaista kertoi huomioineensa ulkomaalaistaustaiset kampanjassaan, joskin vain kuusi prosenttia kertoi tehneensä niin aktiivisesti.

Politiikan yleinen henkilöitymiskehitys ja suomalaisen vaalijärjestelmän ehdokaskeskeisyys mahdollistavat kampanjoiden kohdentamisen, jota sosiaalisen median antamat mahdollisuudet tukevat. Vaikka kampanjakohdennukset ovat yleisiä, neljä kymmenestä eduskuntapuolueiden ehdokkaista ei kohdentanut vaalikampanjaansa millekään tietylle väestöryhmälle eduskuntavaaleissa 2023. Ammattimainen kampanjointi ja maaliin osuvat kohdennukset vaativatkin osaamista ja resursseja. Kun suomalaisista vaalikampanjoista vastaavat pääosin ehdokkaat itse kampanja-ammattilaisten sijaan, kampanjakohdennukset vaalitaktisena ja väestöryhmien mobilisoinnin välineenä saattavat jäädä hyödyntämättä.

Lähteet

- Arter, D. (2013). The 'Hows', not the 'Whys' or the 'Wherefores': The Role of Intra-party Competition in the 2011 Breakthrough of the True Finns. *Scandinavian Political Studies*, 36(2), 99–120. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12001>
- Bengtsson, Å. & Grönlund, K. (2005). Ehdokasvalinta. Teoksessa H. Paloheimo (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa* (s. 229–251). WSOY.
- Chou, M. (2017). Disengaged, Young People and Political Disengagement in Anglo-American Democracies. Teoksessa M. Chou, J.-P. Gagnon, C. Hartung & L. Pruitt (toim.), *Young People, Citizenship and Political Participation: Combating Civic Deficit?* (s. 1–30). Rowman & Littlefield Publishers.
- Dahlerup, D. & Leyenaar, M. (2013). Introduction. Teoksessa D. Dahlerup & M. Leyenaar (toim.), *Breaking male dominance in old democracies* (s. 1–20). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199653898.001.0001>
- Dolan, K. (1998). Voting for Women in the “Year of the Woman.” *American Journal of Political Science*, 42(1), 272–293. <https://doi.org/10.2307/2991756>
- Eduskunta (2023). Äänestystulos. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/aanestys.aspx?aanestysnro=1&istuntonro=159&vuosi=2022>
- Erfort, C. (2025). Gendered targeting: Do parties tailor their campaign ads to women? *The Journal of Politics*, 736027. <https://doi.org/10.1086/736027>
- Fowler, E. F., Franz, M. M., Martin, G. J., Peskowitz, Z. & Ridout, T. N. (2021). Political Advertising Online and Offline. *American Political Science Review*, 115(1), 130–149. <https://doi.org/10.1017/S0003055420000696>
- Gahn, C. (2024). How Much Tailoring Is too Much? Voter Backlash on Highly Tailored Campaign Messages. *The International Journal of Press/Politics*, 30(4), 1071–1095. <https://doi.org/10.1177/19401612241263192>
- Gibson, R. K. & Römmele, A. (2009). Measuring the Professionalization of Political Campaigning. *Party Politics*, 15(3), 265–293. <https://doi.org/10.1177/1354068809102245>
- Helimäki, T., Sipilinen, J., Söderlund, P. & von Schoultz, Å. (2023). Voting for a woman: Ideology and gendered candidate choice in Finland. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 34(3), 448–465. <https://doi.org/10.1080/17457289.2023.2189726>
- Helimäki, T. & von Schoultz, Å. (2024). Ehdokas- ja puolueäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 180–197). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Herrnson, P. S., Lay, J. C. & Stokes, A. K. (2003). Women Running “as Women”: Candidate Gender, Campaign Issues, and Voter-Targeting Strategies. *The Journal of Politics*, 65(1), 244–255. <https://doi.org/10.1111/1468-2508.t01-1-00013>
- Hersh, E. D. & Schaffner, B. F. (2013). Targeted Campaign Appeals and the Value of Ambiguity. *The Journal of Politics*, 75(2), 520–534. <https://doi.org/10.1017/S0022381613000182>

- Holman, M. R., Schneider, M. C. & Pondel, K. (2015). Gender Targeting in Political Advertisements. *Political Research Quarterly*, 68(4), 816–829. <https://doi.org/10.1177/1065912915605182>
- Hustinx, L. & Roose, H. (2016). Participatory versatility in Flanders: A multiple correspondence analysis. Teoksessa P. Thijssen, J. Siongers, J. Van Laer, J. Haers & S. Mels (toim.), *Political Engagement of the Young in Europe: Youth in Crucible* (s. 94–113). Routledge.
- Huttunen, J. & Sipilinen, J. (2024). Peilikuvaedustuksen toteutuminen eduskunnassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 342–366). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Iltalehti (2023). Sukupuolia on enemmän kuin kaksi. https://e.infogr.am/2023-eduskuntavaalit-sukupuolet-1hd12yxqgzrgw6k?parent_url=https%3A%2F%2Fwww.iltalehti.fi%2Fpolitiikka%2Fa%2F6b5c4e27-61fa-450d-9405-c27ce1f398d4&src=embed
- Isotalo, V., Helimäki, T., Mattila, M. & von Schoultz, Å. (2023). When does ideology matter? Party lists, personal attributes and the effect of ideology on intra-party success. *European Journal of Political Research*, 62(4), 1257–1279. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12567>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a Successful Candidate in the Finnish Open-list Proportional Electoral System? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–205). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Isotalo, V., Sipilinen, J. & Westinen, J. (2024). Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 245–274). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Karvonen, L. (2010). *The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. ECPR Press.
- Mattila, M. (2024). Individualized Campaigning in the Finnish Open-List System. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 241–253). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-19>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T., & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Niemi, M. K. (2017). Vallan ja johtajuuden sukupuoli: Onko tasa-arvo saavutettu? Teoksessa M. K. Niemi, T. Raunio & I. Ruostetsaari (toim.), *Poliittinen valta Suomessa* (s. 221–244). Vastapaino.
- Pikkala, S. (2016). Naiset ja miehet äänestäjinä. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 398–414). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

- Pikkala, S. (2020). Naiset eduskuntavaaleissa ja sukupuolen merkitys äänestämässä. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 80–102). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Sampugnaro, R. & Montemagno, F. (2021). In Search of the Americanization: Candidates and Political Campaigns in European General Election. *Journal of Political Marketing*, 20(1), 34–49. <https://doi.org/10.1080/15377857.2020.1869832>
- Sipinen, J. & Koskimaa, V. (2020). Ehdokkaiden taustaominaisuuksien merkitys ehdokasasettelussa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 24–56). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Söderlund, P. (2024). Candidates and Campaigning. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 225–240). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-18>
- Strömbäck, J., Grandien, C. & Falasca, K. (2013). Do campaign strategies and tactics matter? Exploring party elite perceptions of what matters when explaining election outcomes. *Journal of Public Affairs*, 13(1), 41–52. <https://doi.org/10.1002/pa.1441>
- Tilastokeskus (2023). *Eduskuntavaalit 2023, äänestäneiden tausta-analyysi*. <https://stat.fi/julkaisu/cl8mvt1xt14300cvzel1m7esx>
- Tilastokeskus (2024). *Nykyisen tasoinen nettomaahanmuutto ylläpitäisi väkiluvun kasvua*. <https://stat.fi/julkaisu/cln1i9lg94af8obw1rxnonjfg>
- Tromborg, M. W. (2021). Appealing broadly while appearing unified: Resolving an electoral dilemma. *European Journal of Political Research*, 60(1), 131–152. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12393>
- Tutkimuskeskus MDI (2024). *Väestöennuste*. <https://www.mdi.fi/vaestoennuste/>
- von Schoultz, Å. (2018). Electoral Systems in Context: Finland. Teoksessa E. S. Herron, R. Pekkanen & M. Shugart (toim.), *The Oxford Handbook of Electoral Systems* (s. 601–626). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190258658.013.42>
- von Schoultz, Å., Söderlund, P. & Kestilä-Kekkonen, E. (2020). Ehdokkaiden menestys vaaleissa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019*. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Wass, H., & Kauppinen, T. M. (2024). Sukupuolisakset äänestyslipulla: sukupuolen ja iän yhteys äänestäjien poliittisiin valintoihin. Teoksessa A. Rajavuori (toim.), *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024* (s. 73–103). Kalevi Sorsa -säätiö.
- Zuiderveen Borgesius, F. J. Z., Möller, J., Kruikemeier, S., Fathaigh, R. Ó., Irion, K., Dobber, T., Bodo, B. & de Vreese, C. (2018). Online Political Microtargeting: Promises and Threats for Democracy. *Utrecht Law Review*, 14(1). <https://doi.org/10.18352/ulr.420>

8

Ehdokkaiden kokemukset vaalihäirinnästä

Veikko Isotalo & Hanna Wass

Johdanto

Vaalien aikainen poliittisiin ehdokkaisiin ja puolueisiin kohdistunut häirintä on yleistynyt viimeisen vuosikymmenen aikana ympäri maailmaa. Vaalihäirintä voi saada ajasta, paikasta ja vaalikontekstista riippuen hyvin erilaisia ilmenemismuotoja vaihdellen äänestäjärekisterien hakkeroinnista, äänten manipuloinnista ja kyberhyökkäyksistä trollaamiseen ja valeutusten levittämiseen sekä ehdokkaisiin suoraan kohdistuvaan fyysiseen tai psyykkiseen pelotteluun (esim. Garnett & Zavadskaya, 2017). Perinteisesti vaalihäirinnän on nähty rajoittuvan rauhanomaisiin keinoihin erotuksena poliittisesta väkivallasta (Birch et al., 2020). Rajanveto vaalihäirinnän ja poliittisen väkivallan välillä ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen. Lisäksi vaalihäirintää on usein vaikea tunnistaa sen hybridimäisen olemuksen vuoksi (Giannopoulos et al., 2021). Häirinnän muodoista riippumatta sen päämäärä on yleensä sama: tuottaa järjestelmällistä haittaa vaaliprosessin eri vaiheisiin ja asettaa siten vaalien koskemattomuus ja luotettavuus vaakalaudalle.

Vaalihäirinnällä voi olla vakavia seurauksia niin äänestäjille kuin ehdokkaille. Erilainen pelottelu, uhkailu ja häiriökäyttäytyminen, joita ehdokkaat joutuvat kampanjoissaan nykyisin kohtaamaan erityisesti sosiaalisen median alustoilla (Akhtar & Morrison, 2019; Gorrell et al., 2018, 2020; Southern & Harmer, 2021), voivat nostaa kynnystä asettua ehdolle, kun politiikan ammatti alkaa vaikuttavaa vastenmieliseltä tai suoranaisten vaaralliselta uravalinnalta. Mahdollisen häirinnän vuok-

si vetäytymisen riski on usein erityisen suuri maahanmuuttotaukautaisilla tai muita vähemmistöjä edustavilla ehdokkailla, mikä kaventaa yhdenvertaisen poliittisen edustuksen edellytyksiä. Häirintä saattaa saada myös äänestäjät takajaloilleen poliittikan näyttäytyessä sekasortoiselta toimintakentältä, johon liittyy monenlaisia väärinkäytösepäilyjä ja syytöksiä. Vakavimmillaan vaalihäirintä ei ainoastaan nakerra äänestäjien luottamusta vaalien rehellisyyteen, vaan se voi myös kylvää laajempaa tyytymättömyyttä demokratian toimivuuteen (Norris, 2019). Yhdysvaltojen vuoden 2020 presidentinvaalit hävinneen Donald Trumpin kannustama ja hänen kannattajiensa toteuttama USA:n kongressin valtaus loppiaisenä 2021 merkitsi tältä osin tiettyä kulminaatiopistettä. Pyrkimys estää presidentinvaalien valitsijamieskokouksen tulosten vahvistaminen ”varastettujen vaalien” jäljiltä rikkoi vaalien yhtä keskeistä periaatetta, eli vaalituloksen hyväksymistä omista poliittisista tavoitteista riippumatta (Foa & Mounk, 2016, s. 15).

Suomalaiselle puoluekentälle ominainen jatkuvuus, konsensuaalinen päätöksenteko ja käsitys jaetuista eduista (Wass et al., 2024) ovat edistäneet maltillista ja tasa-arvoista poliittista kulttuuria (Karvonen, 2014), johon liittyy vahva sitoutuminen vaalikampanjoinnin rehellisyyteen ja hyviin tapoihin. Tätä heijastaa Suomen sijoittuminen ensimmäiseksi vaalien koskemattomuutta vuonna 2022 tarkastelleessa 169 valtion vertailussa (Garnett et al., 2023). Vastaavasti 90 prosenttia vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimuksen (von Schoultz & Strandberg, 2024) vastaajista katsoi, että vaalit käytiin rehellisesti. Toisaalta Suomessakin on jo ilmennyt useita esimerkkejä ehdokkaihin kohdistetuista hyökkäyksistä mukaan lukien väärinnettyjen videoiden levittäminen (Wass et al., 2020a). Tästä voi seurata, että niin ehdokkaat kuin äänestäjät tunnistavat nykyisin herkemmin erilaisia vaalihäirinnän muotoja verrattuna vuoden 2019 vaaleihin, jolloin aihetta tutkittiin Suomessa ensimmäistä kertaa eduskuntavaalien yhteydessä (Isotalo & Wass, 2024; Wass et al., 2020a, 2020b).

Tutkimme tässä luvussa ehdokkaiden kokemuksia *Eduskuntavaaliehtokkaat 2023* -kyselytutkimuksen pohjalta. Tarkastelemme ensin suhtautumista häirintään ja eri häirintämuotoja koskevien havaintojen ja kokemusten yleisyyttä. Toiseksi tutkimme, kohtaavatko tietyt ryhmät, kuten naiset, nuoret, syrjityt vähemmistötaustaiset tai entuudestaan tunnetut ehdokkaat (vrt. Collignon & Rüdiger, 2020, 2021; Wagner, 2022) muita enemmän vaalihäirintää. Kolmanneksi olemme kiinnostuneita vaalihäirinnän yhteydestä ehdokkaiden näkemyksiin vaalikampanjoinnin turvallisuudesta ja valmiuksiin rakentaa aktiivista vaalikampanjaa. Suomi muodostaa tasa-arvoisen poliittisen kulttuurinsa, demokratian laajan kannatuksen (Rapeli & Strandberg, 2024), korkean poliittisen ja sosiaalisen luottamuksensa (Bäck et al., 2024) ja varsin yhtenäisen äänestäjäkuntansa perusteella eräänlaisen happotestin vaalihäirinnälle: Suomessa tehdyt havainnot indikoivat ongelman olevan vielä vakavampi monessa muussa liberaalissa demokratiassa.

Vaalihäirintä vaalikampanjoinnin osana

Vaalihäirintä on yksi ulottuvuus hybridiuhkien laajassa kirjossa (Giannopoulos et al., 2021). Se voidaan määritellä käyttämiensä keinojen pohjalta (väkivallattomaksi) turvallisuusriskiksi, jolle on ominaista toimijoiden, muotojen ja alustojen moninaisuus. Vaalihäirinnän keskeinen päämäärä on aiheuttaa laajamittaista hämmennystä ja epäluottamusta vaali-instituution toimivuutta kohtaan ja vähentää siten kansalaisten halukkuutta asettua ehdolle vaaleissa, osallistua vaalikampanjointiin ja ylipäänsä äänestää. Toinen ydintavoite on heikentää yhtenäisyyttä ja solidaarisuuden tunnetta eri yhteiskuntaryhmien välillä sekä kansallisella että ylikansallisella tasolla korostamalla olemassa olevia jakolinjoja ja pyrkii kiistoja kylvämällä muodostamaan uusia repeytymiä (esim. Fernquist et al., 2020). Kolmas ydintavoite on vaikuttaa vaalien lopputulokseen. Häirinnällä voidaan tehdä merkittävää haittaa joko yksittäisille tai jotakin väestöryhmää edustaville ehdokkaille tai koko puolueelle. Näin vaalihäirintä saattaa edistää tai suojella tiettyjä intressejä poliittisessa päätöksenteossa.

Häirintää voivat tehdä niin valtiot kuin valtiosta riippumattomat toimijat. Kansallisvaltiot ovat usein tehokkaimpia häirintäyrityksissään (Mohan & Wall, 2019), mutta myös ääri liikkeit ja yksittäiset kansalaiset voivat olla toiminnan takana. Häirinnän muodot ovat usein moninaisia ulottuen (kyber)teknisistä (kyber)psykologisiin keinoihin. Näistä ensin mainittu viittaa konkreettiseen vahingoittamisyrittäykseen, kuten tietojärjestelmiin murtautumiseen ja sisällön vuotamiseen yleisölle, kun taas jälkimmäinen sisältää hienovaraisempia tapoja vaikuttaa äänestäjien asenteisiin ja käyttäytymiseen (esim. Rugge, 2018). Usein nämä kaksi muotoa myös yhdistyvät toisiinsa. Häirintää voi ilmetä fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössä, ja se voi tapahtua ihmisten välisessä sanallisessa tai muussa vuorovaikutuksessa, mutta myös tekoälyn avustuksella.

Ehdokkasiin kohdistuva vaalihäirintä toimii usean eri mekanismin kautta. Yksi tavoite on lamaannuttaa ehdokkaiden kyky ja motivaatio käydä aktiivista vaalikampanjaa. Arvioidessaan vaaleihin mukaan lähtemisen etuja ja haittoja ehdokkaat puntaroivat monenlaisia seikkoja. Näistä yksi keskeinen liittyy häirinnän riskiin ja sen seurauksiin etenkin maineenhallinnan kannalta nykyisessä hybridissä mediaympäristössä (vrt. Laaksonen, 2017). Esimerkiksi perusteettomien huhujen, syytösten tai väärennetyjen videoiden kohteeksi joutuminen voi vahingoittaa pysyvästi ehdokkaaseen liitettyjä mielikuvia ja käsityksiä tämän luotettavuudesta myös politiikan ulkopuolisilla areenoilla. Toinen harkintaa vaativa asia on kampanjoiden turvallisuus. Digitaalinen kampanjointiympäristö avaa erilaisia väyliä tietoturvarikoksille. Sekä puolueet että ehdokkaat voivat joutua hakkeroinnin kohteeksi, minkä vaikutuksia voidaan tehostaa edelleen jakamalla tietoa sosiaalisen median tilien kautta, kuten Ranskan vuoden 2019 presidentinvaaleissa tapahtui (Vilmer, 2019). Kolmas kysymys liittyy itse äänestysprosessiin ja ääntenlaskentaa kohtaan tunnettuun luottamukseen. Mikäli vaalien manipulointi vaikuttaa mahdolliselta tai jopa todennäköiseltä, kampanjointi saattaa tuntua ajan ja vaivan haaskaamiselta.

Vaikka vaalihäirinnän uhka on haitallista kaikille ehdokkaille, tietyt ryhmät ovat sen osalta erityisen haavoittuvaisia. Isossa-Britanniassa tehdyt tutkimukset osoittavat, että ehdokkaan näkyvyys riippuu paljon hänen taustastaan, mikä lisää naisten, nuorten ja entuudestaan tunnettujen ehdokkaiden todennäköisyyttä joutua häirinnän ja pelottelun kohteiksi (Collignon & Rüdiger, 2020, 2021). Myös ehdokkaan edustamalla puolueella huomattiin olevan merkitystä konservatiivien ehdokkaiden kohdatessa muita enemmän häirintää. Nämä havainnot viittaavat siihen, että häirintä ei kohdistu ainoastaan marginaaliin kuuluviin ehdokkaisiin, vaan tähtäimessä ovat pikemminkin henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, valta-asemansa tai vaalikilpailussa menestymisen osalta muista erottuvat ehdokkaat. Tämä voi vain korostua suomalaisessa avoimen listavaalin mallissa, jossa ehdokkaat ovat näkyvässä roolissa ja monen äänestäjän valinta kohdistuu ensisijaisesti ehdokkaaseen eikä niinkään tämän edustamaan puolueeseen (Isotalo & von Schoultz, 2024). Ehdokkaat, jotka itse ovat taipuvaisempia kokemaan häirintää, ovat todennäköisesti myös herkempiä havaitsemaan sitä muidenkin kohdalla ja nostamaan ongelmaa esiin.

Tutkimusasetelma

Analyysimme pohjautuvat vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaille lähetettyyn kyselyyn (n=483, vastausprosentti 19,9 %), jossa ehdokkailta tiedusteltiin kattavasti vaalihäirintään liittyviä asenteita, häirinnän yleisyyttä ja häirinnän mahdollisia seurauksia. Lähes kaikki kyselyyn osallistuneet ehdokkaat vastasivat kaikkiin vaalihäirintää koskeviin kysymyksiin. Käytämme analyyseissa painomuuttujia, jotka soveltuvat kyselyaineiston vastaamaan kaikkia vaaleissa ehdolla olleita ehdokkaita sukupuolen, iän, koulutuksen, vaalipiirin, äidinkielen, puolueen ja valintatiedon perusteella.

Vaalihäirintään liittyviä asenteita mitataan kolmella *Likert*-asteikollisella väittämällä (täysin eri mieltä, joihinkin eri mieltä, en samaa enkä eri mieltä, joihinkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä). Ehdokkaiden kokemuksia vaalihäirinnästä mitataan 11 vaalihäirinnän muodon kautta. Lisäksi ehdokkaat saattoivat nimetä jonkin muun kohtaamansa häirinnän muodon, mitä ei kuitenkaan otettu mukaan tämän luvun analyyseihin. Kysytyt häirintämuodot ovat osittain samoja kuin edellisten eduskuntavaalien vastaavassa tarkastelussa (ks. Wass et al., 2020b), mutta osa on uusia. Uusien häirintämuotojen lisäksi ehdokkaat pystyivät vastaamaan kysymyksiin aiempaa hienojakoisemmin, sillä heille tarjottiin mahdollisuus erottaa yleisesti havaitsemansa vaalihäirintä suoraan itseensä kohdistuneesta häirinnästä. Ehdokkaita pyydettiin myös arvioimaan häirinnän vaikuttavuutta.

Analysoimme vaalihäirinnän monikanavaisuutta muodostamalla summuuttujan, jossa laskettiin yhteen ehdokkaaseen itseensä kohdistuneet häirinnän eri muodot. Lisäksi muodostimme kategorisen muuttujan, joka huomioi voimakaimman ehdokkaaseen kohdistuneen vaalihäirinnän intensiteetin. Pyrimme näin muodostamaan mahdollisimman tasapainoisen mittarin: pelkkä häirinnän moni-

kanavaisuus ei välttämättä anna todellista kuvaa häirinnän merkittävydestä, sillä yksikin vakava häirintämuoto voi olla seurauksiltaan laajamittainen ja kauaskantoinen. Lisäksi muodostimme dikotomisen muuttujan, jolla mitataan, onko ehdokas joutunut ainakin yhden vaalihäirinnän muodon kohteeksi.

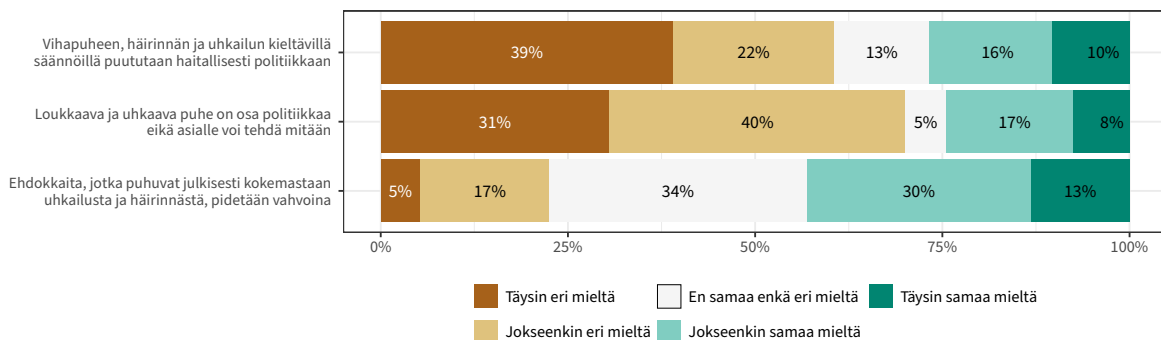
Tarkastelemme vaalihäirinnän kohdentumista neljän eri muuttujan kautta: 1) ikä, 2) sukupuoli, 3) poliittinen kokemus ja 4) kuuluminen syrjittyyn vähemmistöryhmään. Määrittelimme poliittisen kokemuksen ehdokkaan vaalienaikaisten luottamustehtävien pohjalta (kansanedustaja, aluevaltuutettu, kunnanvaltuutettu tai ei mitään näistä). Tähän luokitteluun vaaditut tiedot ovat peräisin oikeusministeriön vaalien tulosaineistoista. Kun ehdokkaalla oli useampi luottamustehtävä samanaikaisesti, luokittelimme ne hierarkkisessa järjestyksessä vain yhteen ryhmään (kansanedustaja > aluevaltuutettu > kunnanvaltuutettu). Ehdokkaiden sukupuoli- ja ikätiedot pohjautuvat oikeusministeriön ehdokasaineistoon. Kyselyaineiston yhdistäminen oikeusministeriön rekisteripohjaisiin aineistoihin tehtiin vain niille ehdokkaille, jotka olivat myöntäneet luvan aineistojen yhdistämiseen.

Ehdokkailta tiedusteltiin lisäksi kuulumista syrjityssä asemassa olevaan ryhmään Suomessa. Mikäli ehdokas vastasi myönteisesti, kysyttiin seuraavaksi syrjintäperusteita. Näin muodostetuista ryhmistä valittiin seuraavat: uskonto (1,8 prosenttia ehdokkaista), seksuaalinen suuntautuminen (4,7 prosenttia), etninen tausta (3,2 prosenttia), vammaisuus (2,4 prosenttia). Lisäksi lisättiin kategoriat ”ei syrjitty” (84,2 prosenttia) ja jos ehdokas kuului useampaan syrjittyyn ryhmään ”usea tekijä” (3,7 prosenttia).

Vaalihäirinnän seuraukset yhdistettiin kampanjoinnin aikana koettuun turvallisuuden ja turvattomuuden tunteeseen. Tämä muuttuja oli mitattu asteikolla 0–10 (ks. liitekuvio 8A1). Lisäksi ehdokkailta tiedusteltiin, olivatko he 1) vähentäneet osallistumisia julkisiin vaalitilaisuuksiin, 2) vähentäneet katukampanjointia tai välttäneet tietyillä alueilla kampanjointia sekä 3) vähentäneet sosiaalisen median käyttöä kampanjoinnissa. Nämä kysymykset muodostettiin Collignonin ja Rüdigin (2021) aiemman tutkimuksen pohjalta. Lopuksi yhdistämme analyysissa häirinnän seuraukset kohdatun häirinnän vakavuuteen.

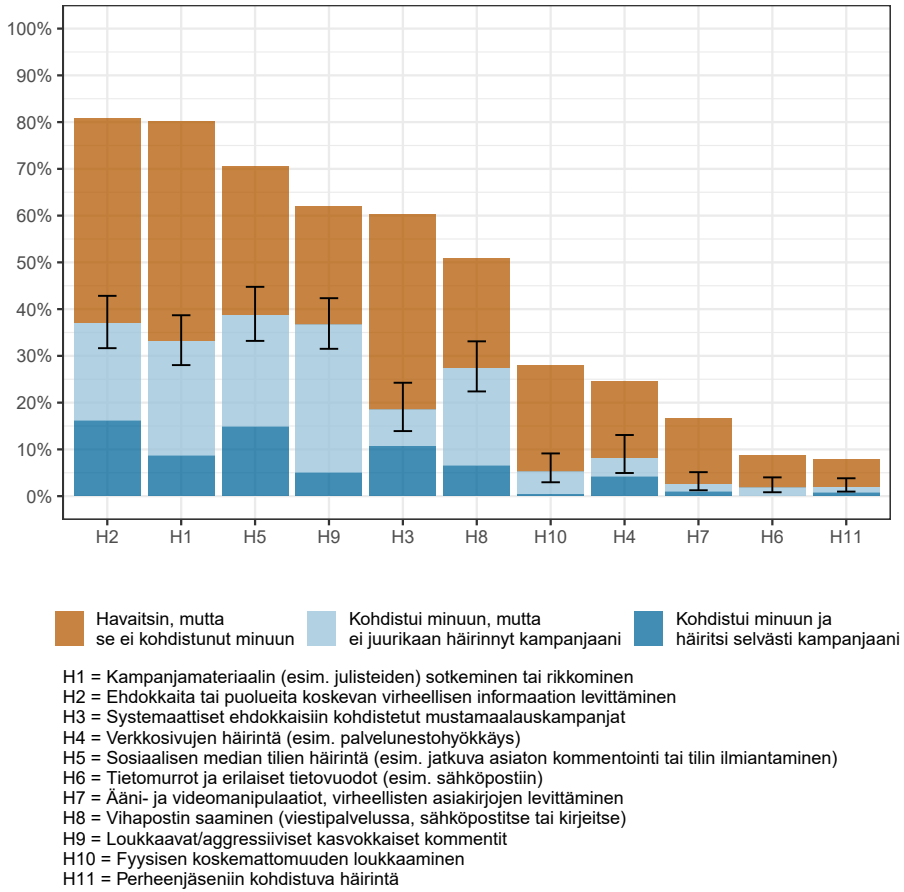
Tulokset

Tarkastelemme ensin ehdokkaiden yleistä asenneilmapiiriä häirintää kohtaan. Päällimmäinen havainto on, että ehdokkaat eivät koe voimattomuutta vaalihäirinnän edessä vaan katsovat laajasti, että vihapuheen, häirinnän ja uhkailun kieltäminen sääntelyllä ei olisi ainakaan haitaksi (kuvio 8.1). Tätä mieltä ovat erityisesti vasemmistoliiton ja vihreiden ehdokkaat, kun taas perussuomalaiset suhtautuvat sääntelyyn kriittisemmin (liitekuvio 8A2). Yli kaksi kolmasosaa ehdokkaista (71 prosenttia) ei koe loukkaavan puheen kuuluvan osaksi politiikkaa, eikä väittämä saa selvää kannatusta minkään puolueen keskuudessa (liitekuvio 8A3). Huomattava osa vastaajista (43 prosenttia) katsoo häirintäkokemusten esiin tuomisen julkisuudessa olevan ainakin mielikuvatasolla rohkeuden osoitus. Tästä eri puolueiden ehdokkaat ovat myös varsin yksimielisiä keskenään (liitekuvio 8A4).

Kuvio 8.1. Ehdokkaiden vaalihäirintää koskevat asenteet (%).

Kuviossa 8.2 on tarkasteltu eri häirintätyyppien esiintymistä sekä yleisesti että ehdokkaaseen itseensä kohdistuvana. Yleisiä havaintoja tehtiin eniten ehdokkaita tai puolueita koskevan virheellisen tiedon levittämisestä, kampanjamateriaaliin kohdistetusta ilkeistä ja sosiaalisen median tilien häirinnästä. Kasvokkain esitetyt loukkaavat tai aggressiiviset kommentit olivat yleisin itse koettu häirintämuoto, jota ulkopuolisten voi olla vaikea huomata. Niiden ja vihapostin ei kuitenkaan koettu juurikaan haittaavan kampanjointia, jota uhkasi eniten virheellisen tiedon levittäminen ja sosiaalisen median tilien häirintä. Huomionarvoista on myös, että joka viidennellä ehdokkaalla oli havaintoja fyysisen koskemattomuuden loukkauksesta, vaikka se harvoin kohdistuikin ehdokkaaseen itseensä. Perheenjäseniin kohdistuva häirintä oli sen sijaan varsin harvinaista.

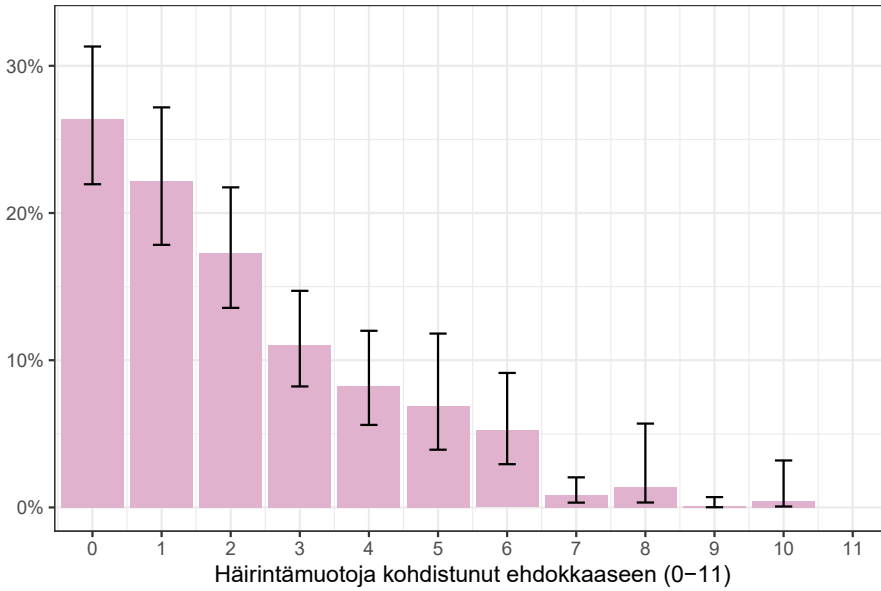

Kuvio 8.2. Ehdokkaisiin kohdistunut ja havainnoima vaalihäirintä eri häirintätyyppien mukaan. 95 prosentin luottamusväli on laskettu itseen kohdistuneen häirinnän osuudelle.

Taulukko 8.1. Osuus ehdokkaista (%), jotka kohtasivat vaalikampanjan aikana vähintään yhden itseensä kohdistuvan vaalihäirinnän muodon. Alaraja ja yläraja osoittavat 95 prosentin luottamusvälin lasketulle osuudelle.

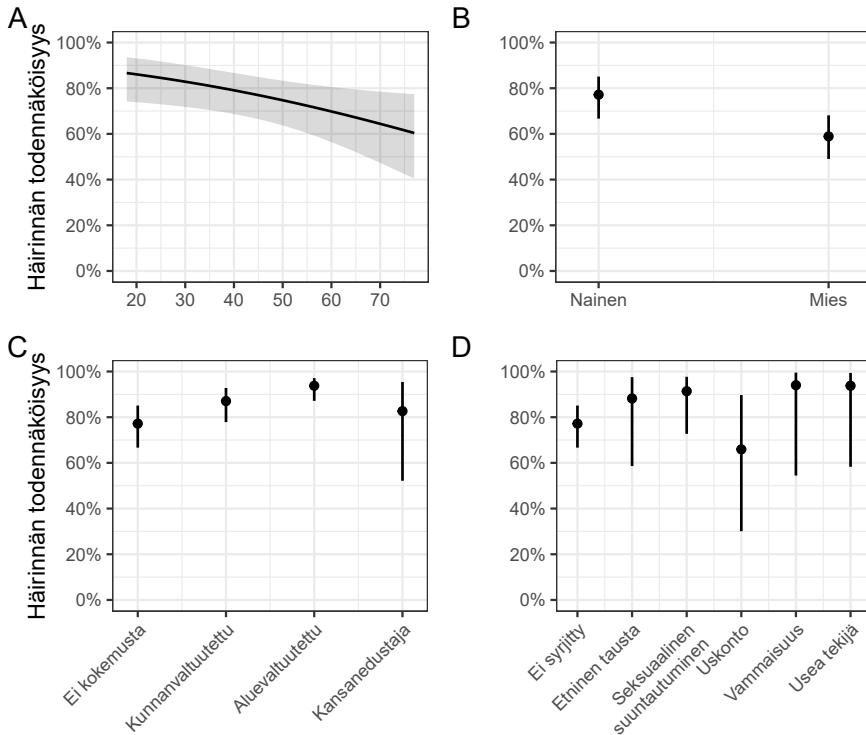
	Osuus	Alaraja	Yläraja
Kyllä, mutta ei juurikaan häirinnyt kampanjaani	45,6	40,1	51,2
Kyllä ja häiritsi selvästi kampanjaani	25,9	20,7	31,9

Vaalihäirinnän mittaluokkaa kuvastaa selvästi, että yhteensä noin 70 prosenttia ehdokkaista on kohdannut vaalihäirintää. Lähes puolet ehdokkaista on omakohdaisesti kokenut lievää häirintää, ja neljäsosalla se on selvästi vaikeuttanut omaa kampanjointia (taulukko 8.1). Keskimäärin ehdokkaat kokevat vaalihäirintää 2,11 (1,85–2,37) eri muodon kautta (kuvio 8.3). Häirintä näyttääkin pitkälti arkipäiväistyneen ilmiöksi, jota ehdokkaiden on pakko sietää. Vain harva ehdokas on kuitenkaan joutunut hyvin monikanavaisen häirinnän kohteeksi.

Kuvio 8.3. Ehdokkasiin kohdistuvien häirintämuotojen ehdokaskohtainen määrä.

Isosta-Britanniasta tehtyjen havaintojen (Collignon & Rüdiger, 2020, 2021) mukaisesti Suomessakin häirinnän voidaan olettaa kohdistuvan eniten nuoriin, naisiin ja entuudestaan tunnettuihin ehdokkasiin (ks. kuvio 8.4). Häirinnän kohteeksi joutumista tutkittiin logistisella regressioanalyysillä, jossa ei erikseen eroteltu häirinnän voimakkuutta tai muotoa. Kuten kuviosta 8.4 nähdään, korkeampi ikä laskee häirinnän kokemisen todennäköisyyttä (esim. 18-vuotiaan naisehdokkaan todennäköisyys kohdata häirintää on 87 prosenttia, kun taas 40-vuotiaan 76 prosenttia). Iän vaikutus on tilastollisesti merkitsevä. Sukupuolikin vaikuttaa kohdatun häirinnän todennäköisyyteen merkitsevästi. Tilastollisessa mallissa keskimääräisellä naisehdokkaalla oli 77 prosentin todennäköisyys kohdata häirintää, kun taas keskimääräisellä miehellä todennäköisyys oli 59 prosenttia.

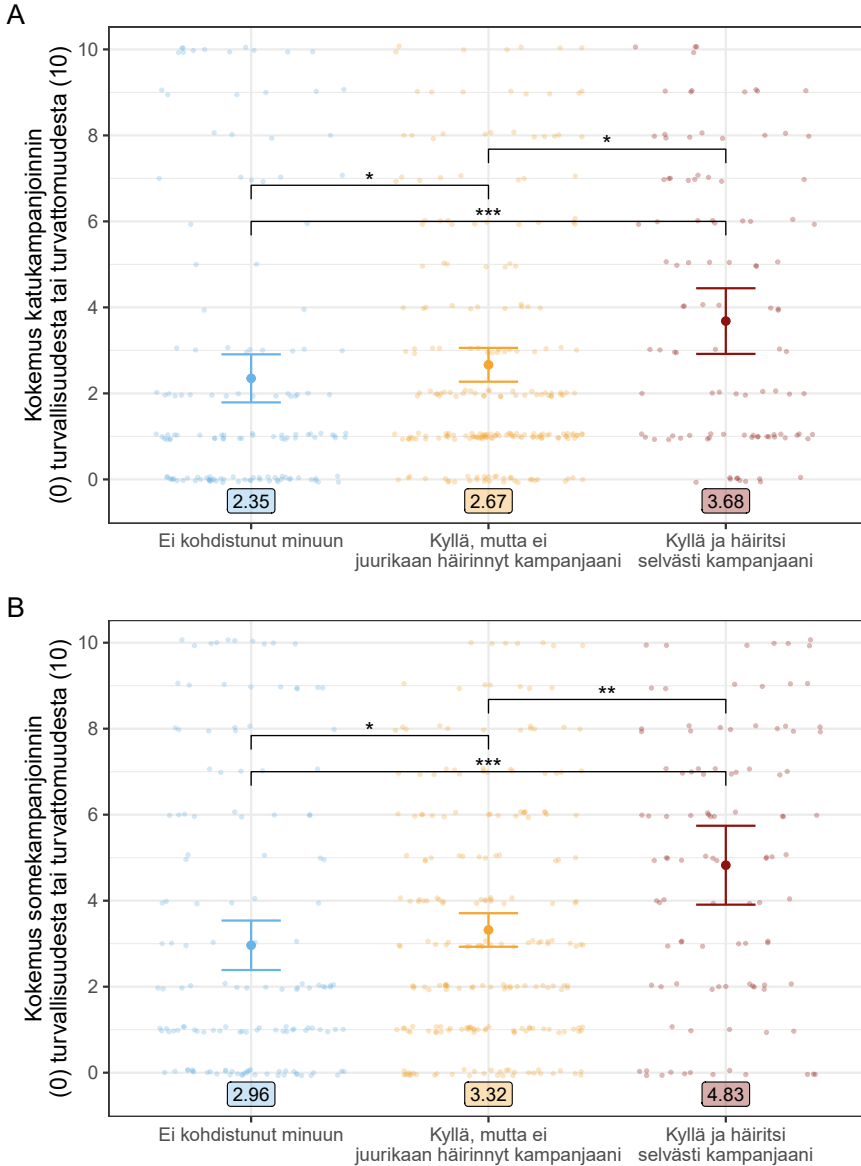
Kuvio 8.4. Häirinnän kohteeksi joutumisen todennäköisyys iän (A), sukupuolen (B), poliittisen kokemuksen (C) ja vähemmistöryhmään kuulumisen (D) perusteella.

Ennusteet laskettiin logistisen mallin perusteella, jossa ehdokas on 44-vuotias nainen ilman poliittista kokemusta eikä hän kuulu syrjittyyn vähemmistöryhmään (95 prosentin luottamusvälit).

Poliittisella kokemuksella, joka myös kertoo ehdokkaan tunnettuudesta, on yhteys häirinnän kohtaamiseen. Ehdokkaat, joilla ei ole aiempaa poliittista kokemusta, kohtaavat harvemmin häirintää. Kunnan- ja aluevaltuutetut kokivat häirintää todennäköisemmin kuin muut ehdokkaat. Kansanedustajiin kohdistuvan häirinnän laajuudesta on aineiston perusteella vaikea muodostaa selvää kuvaa, sillä heidän pieni osuutensa lisää tulosten epävarmuutta, mikä näkyy kuviossa 8.4 muita suurempana luottamusvälinä. Laajat luottamusvälit vaikeuttavat myös tulkintaa vähemmistökokemusten ja vaalihäirinnän välisestä suhteesta. Tulosten mukaan syrjittyyn vähemmistöryhmään kuulumisen uskonnon, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen taustan tai vammaisuuden perusteella eivät tilastollisesti merkitsevästi lisää todennäköisyyttä joutua häirinnän kohteeksi.

Häirintäkokemusten yleisyydestä huolimatta enemmistö ehdokkaista katsoo katukampanjoinnin edelleen varsin turvalliseksi, kun taas sosiaalisessa mediassa turvallisuudentunne on huomattavasti vähäisempää (ks. liitekuvio 8A1). Keskimäärin koettu katukampanjoinnin turvattomuuden tunne on 2,84 (2,53–3,15) asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”täysin turvallista” ja 10 ”täysin turvatonta”. Vastaavasti sosiaalisen median kampanjoinnissa koetun turvattomuuden tunteen keskiarvo on

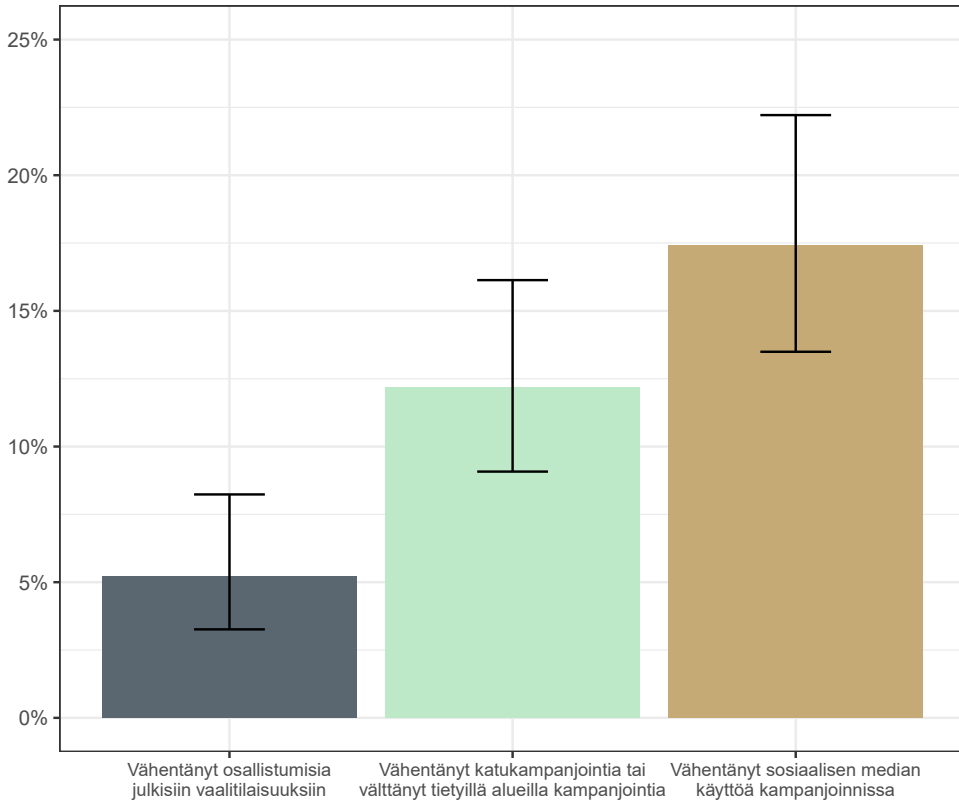
3,60 (3,25–3,96). Tuloksemme osoittavat, että vaalihäirintä vaikuttaa turvattomuuden tunteeseen. Ehdokkaat, jotka kohtasivat merkittävää häirintää, kokivat olonsa keskimäärin 1,33 yksikköä turvattommaksi katukampanjoinnissa ja 1,87 yksikköä sosiaalisen median kampanjoinnissa (ks. kuvio 8.5). Erot turvallisuudentunteesta lievää häirintää kohdanneiden ja siltä välttyneiden välillä ovat pienempiä, mutta nekin ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 8.5. Ehdokkaiden keskiarvot A) katukampanjoinnin ja B) sosiaalisen median kampanjoinnin turvallisuudesta kohdatun vaalihäirinnän vakavuuden mukaan jaoteltuna (95 prosentin luottamusvälit).

Kuviossa tähdet kuvaavat merkitsevyystasoa: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Häirintäkokemukset eivät vaikuta ainoastaan ehdokkaiden turvallisuudentunteeseen, vaan myös kampanjointiin. Kuvion 8.6 tuloksista nähdään, että vaalihäirintä on vahvasti yhteydessä halukkuuteen kampanjoida eri areenoilla. Ehdokkaiden oman ilmoituksen mukaan häirintä on laskenut ehdokkaiden motivaatiota kampanjointiin erityisesti sosiaalisessa mediassa (17,4 prosenttia ehdokkaista), mutta myös hieman yli joka kymmenes (12,2 prosenttia) on vähentänyt perinteistä katukampanjointia häirinnän seurauksena. Viisi prosenttia ehdokkaista on osallistunut häirinnän pelon takia aiempaa harvemmin julkisiin tilaisuuksiin.

Kuvio 8.6. Osuus ehdokkaista (%), jotka ovat häirinnän seurauksena 1) vähentäneet osallistumisia julkisiin vaalitilaisuuksiin, 2) vähentäneet katukampanjointia tai välttäneet tietyillä alueilla kampanjointia ja 3) vähentäneet sosiaalisen median käyttöä (95 prosentin luottamusvälit).

Päätelmät

Poliittisia kampanjoita ovat ympäri maailmaa varjostaneet kokemukset vaalihäirinnästä. Häirintä on saanut laajan kirjon erilaisia ilmenemismuotoja, joiden takana ovat olleet moninaiset tahot yksittäisistä kansalaisista valtiollisiin toimijoihin. Häirinnän tavoitteena on yleensä yleisen epäluottamuksen kylväminen ja kansallisen yhtenäisyyden nakertaminen. Tästä näkökulmasta vaalihäirintä sisältyy hybridiuhkien kirjoon, joka muodostaa jatkuvasti kasvavan turvallisuusriskin. Lisäksi vaalihäirinnällä on pyritty heikentämään tiettyjen ehdokkaiden tai puolueiden mahdollisuuksia aktiiviseen kampanjointiin ja vaikuttamaan siten kielteisesti heidän menestykseensä vaaleissa.

Tässä luvussa tutkittiin 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden kokemuksia vaalihäirinnästä ehdokaskyselytutkimuksen perusteella. Tarkastelimme ensin ehdokkaiden suhtautumista vaalihäirintään. Valtaosa ehdokkaista ei katsonut loukkaavan puheen kuuluvan politiikkaan eivätkä he pitäneet vihapuheen rajoittamiseen tähtääviä toimia huonona asiana. Tämän jälkeen ehdokkailta kysyttiin vaalihäirintään liittyvistä havainnoista. Tältä osin keskeinen havainto oli, että noin 70 prosenttia ehdokkaista oli kohdannut häirintää. Yksittäiseen ehdokkaaseen kohdistui keskimäärin noin kaksi eri vaalihäirinnän muotoa, joista yleisimpiä olivat sosiaalisen median tilien häirintä, virheellisen informaation levittäminen ehdokkaista tai puolueista ja loukkaavat kasvokkaiset kommentit.

Tutkimme myös vaalihäirinnän kohdentumista. Collignonin ja Rüdigin (2020, 2021) mukaan naiset, nuoret ja tunnetut ehdokkaat kohtaavat todennäköisemmin häirintää. Tuloksemme 2023 eduskuntavaaleista noudattavat siltä osin aiemmin tehtyjä havaintoja. Emme kuitenkaan havainneet kansanedustajien tai syrjittyyn vähemmistöryhmään kuuluvien ehdokkaiden kohtaavan enemmän häirintää muihin ehdokkaisiin verrattuna. Näiltä osin tuloksia saattaa tosin selittää kyseisten ehdokkaiden pieni määrä aineistossa. Lopuksi selvitimme, miten kokemukset häirinnästä vaikuttavat ehdokkaiden turvattomuudentunteeseen vaalikampanjoinnin yhteydessä ja ehdokkaiden kampanjointivalmiuksiin. Vaalihäirintää kohdanneet ehdokkaat kokivat olonsa vähemmän turvalliseksi sosiaalisen median kampanjoinnissa ja katukampanjoinnissa. Tämän lisäksi yli kymmenes ehdokkaista kertoi vähentäneensä kampanjointia tietyillä alueilla tai sosiaalisessa mediassa häirinnän seurauksena.

Avoimen listavaalin järjestelmästä johtuen vaalikampanjat ovat Suomessa ehdokasvetoisia. Vaalit on yleensä käyty monia muita läntisiä liberaaleja demokratioita rauhallisemmissa tunnelmissa, sillä poliittisten vastustajien kritisointiin keskittävää negatiivista kampanjointia ei ole juurikaan esiintynyt (ks. Mattila et al., 2020; Helimäen ja von Schoultzin kirjoittama luku 6 tässä teoksessa). Vaalihäirinnän yleistymisen on osaltaan muuttanut ehdokkaiden kampanjointi-ilmapiiiriä. Nykyinen oletusarvo on, että ehdokas tulee kohtaamaan ainakin jossain määrin häirintää osana vaalikampanjointiaan. Häirintä ei kuitenkaan kohdistu tasa-arvoisesti, vaan todennäköisyys kohdata häirintää kasvaa etenkin, jos ehdokas on nuori ja nainen.

Häirinnällä on lyhyellä aikavälillä todettu olevan suoria negatiivisia vaikutuksia häirittyjen ehdokkaiden vaalimenestykseen (ks. Collignon & Rüdig, 2021). Tulostemme perusteella tämä juontuu ainakin osin häirinnän haitallisesta vaikutuksesta ehdokkaiden kampanjointihalukkuuteen. Pidemmällä tähtäimellä häirinnän seuraukset voivat olla erittäin haitallisia yhdenvertaisen edustuksellisen demokratian toimivuudelle, mikäli häirintäkokemukset tai pelkkä uhka häirinnän kohtaamisesta karkottavat etenkin nuoria tai erilaisten vähemmistöjen edustajia pois politiikasta. Poliittinen edustus voi tällöin vinoutua nykyistäkin enemmän olemassa olevia valtasuhteita suosivaksi. Vaalihäirinnän ehkäiseminen on siten ratkaisevan tärkeää ja vaatii niin lainsäädännöllisiä toimia, laajempaa poliittisen kulttuurin kokonaisarviota kuin puolueille ja ehdokkaille tarjottavaa tukea.

Lähteet

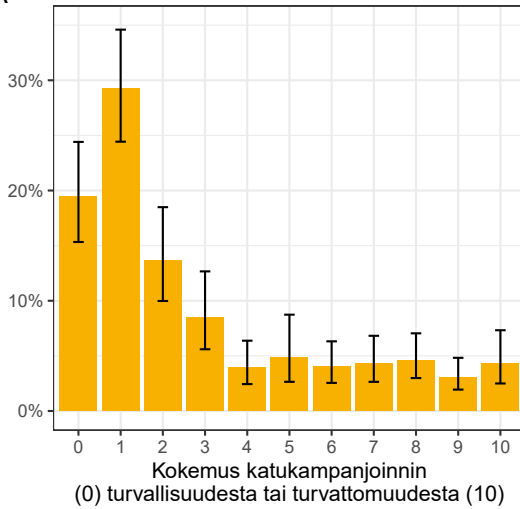
- Akhtar, S. & Morrison, C. M. (2019). The prevalence and impact of online trolling of UK members of parliament. *Computers in Human Behavior*, 99, 322–327. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.015>
- Birch, S., Daxecker, U. & Höglund, K. (2020). Electoral violence: An introduction. *Journal of Peace Research*, 57(1), 3–14. <https://doi.org/10.1177/0022343319889657>
- Bäck, M., Karv, T. & Kestilä-Kekkonen, E. (2024). Finland: A country of high political trust and weak political self-efficacy. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 30–42). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-4>
- Collignon, S. & Rüdig, W. (2020). Harassment and Intimidation of Parliamentary Candidates in the United Kingdom. *The Political Quarterly*, 91(2), 422–429. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12855>
- Collignon, S. & Rüdig, W. (2021). Increasing the cost of female representation? The gendered effects of harassment, abuse and intimidation towards Parliamentary candidates in the UK. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31(4), 429–449. <https://doi.org/10.1080/017457289.2021.1968413>
- Fernquist, J., Kaati, L., Schroeder, R., Akrami, N. & Cohen, K. (2020). Twitter bots and the Swedish election. Teoksessa M. A. Tayebi, U. Glässer & D. B. Skillicorn (toim.), *Open source intelligence and cyber crime. Social Media Analytics* (s. 141–163). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41251-7>
- Foa, R. S. & Mounk, Y. (2016). The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*, 27(3), 5–17. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0049>
- Freedman Ellis, G. & Schneider, B. (2023). *srvyr: 'dplyr'-like syntax for summary statistics of survey data*. R package version 1.2.0. <https://CRAN.R-project.org/package=srvyr>
- Garnett, H. A., James, T. S., MacGregor, M. & Caal-Lam, S. (2023). *Electoral Integrity Global Report*. The Electoral Integrity Project. <https://www.electoralintegrityproject.com/global-report-2023>
- Giannopoulos, G., Smith, H. & Theocharidou, M. (2021). *The landscape of hybrid threats: A conceptual model: public version*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/44985>
- Gorrell, G., Greenwood, M. A., Roberts, I., Maynard, D. & Bontcheva, K. (2018). Twits, twats and twaddle: Trends in online abuse towards UK politicians. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 12(1). <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/15070/14920>
- Gorrell, G., Bakir, M. E., Roberts, I., Greenwood, M. A. & Bontcheva, K. (2020). Which politicians receive abuse? Four factors illuminated in the UK general election 2019. *EPJ Data Science*, 9(1), 18. <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-020-00236-9>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a Successful Candidate in the Finnish Open-list Proportional Electoral System? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg

- (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–205). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Isotalo, V. & Wass, H. (2024). In safe elections, democracy wins: Perceptions of electoral harassment among candidates and voters. Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 43–57). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-5>
- Karvonen, L. (2014). *Parties, governments and voters in Finland: Politics under fundamental societal transformation*. ECPR Press.
- Laaksonen, S.-M. (2017). *Hybrid narratives: Organizational reputation in the hybrid media system*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2612-2>
- Lüdtke, D. (2018). ggeffects: Tidy data frames of marginal effects from regression models. *Journal of Open Source Software*, 3(26), 772. <https://doi.org/10.21105/joss.00772>
- Lumley, T. (2004). Analysis of complex survey samples. *Journal of Statistical Software*, 9(8), 1–19, <https://doi.org/10.18637/jss.v009.i08>
- Mattila, M., Isotalo, V., Järvi, T. & von Schoultz, Å. (2020). Kampanjointi. Teoksessa Å. von Schoultz & E. Kestilä-Kekkonen (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 60–86). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Mohan, V. & Wall, A. (2019). Foreign electoral interference: past, present, and future. *Georgetown Journal of International Affairs*, 20, 110–119. <https://doi.org/10.1353/gia.2019.0019>
- Norris, P. (2019). Do perceptions of electoral malpractice undermine democratic satisfaction? The US in comparative perspective. *International Political Science Review*, 40(1), 5–22. <https://doi.org/10.1177/0192512118806783>
- Rapeli, L. & Strandberg, K. (2024). What kind of democracy do the people want? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 19–29). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-3>
- Rugge, F. (2018). “Mind hacking”: Information warfare in the cyber age. ISPI analysis 319. https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/analisi319_rugge_11.01.2018_1.pdf
- Southern, R. & Harmer, E. (2021). Twitter, Incivility and “Everyday” Gendered Othering: An Analysis of Tweets Sent to UK Members of Parliament. *Social Science Computer Review*, 39(2), 259–275. <https://doi.org/10.1177/0894439319865519>
- STT-Yle. (2019). Halla-ahon ja Ohisalon eduskuntakeskustelusta levisi väärännetty video. Yle. <https://yle.fi/a/3-11083702>
- Vilmer, J.-B. (2019). The “Macron Leaks” operation: a post-mortem. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-macron-leaks-operation-a-post-mortem/>
- von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (2024). Eduskuntavaalitutkimus 2023. Dataversio 1.0 (2024-06-12). Yhteiskuntatieteellinen tietokirjo. <https://doi.org/10.60686/t-fsd3875>

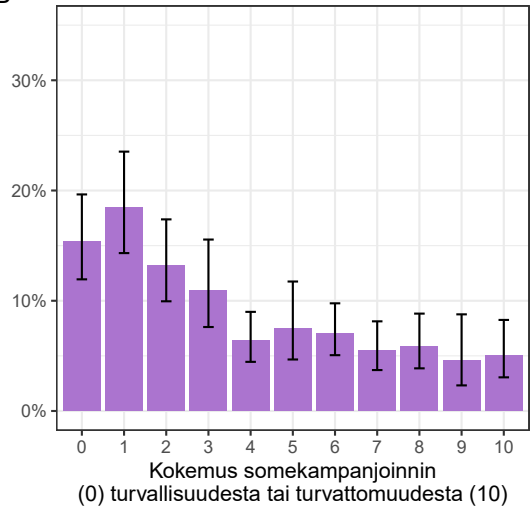
- Wagner, A. (2022). Tolerating the trolls? Gendered perceptions of online harassment of politicians in Canada. *Feminist Media Studies*, 22(1), 32–47. <https://doi.org/10.1080/14680777.2020.1749691>
- Wass, H., Limnell, J. & Nemčok, M. (2020a). Vakoilija vaalitelalla: äänestäjien kokemukset vaalihäirinnästä. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 364–380). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Wass, H., Isotalo, V. & Limnell, J. (2020b). Kapuloita vaalivankkureiden rattaissa: ehdokkaiden ja äänestäjien havainnot vaalihäirinnästä. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä. Eduskuntavaalit 2019* (s. 87–102). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Wass, H., Kärriylä, I., Luostari, R. & Isotalo, V. (2024). Äänestäjät ja ehdokkaat blokkiutuvassa politiikassa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 44–65). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Wickham, H. (2016). *ggplot2: Elegant graphics for data analysis*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-24277-4>

Liitteet

A

B

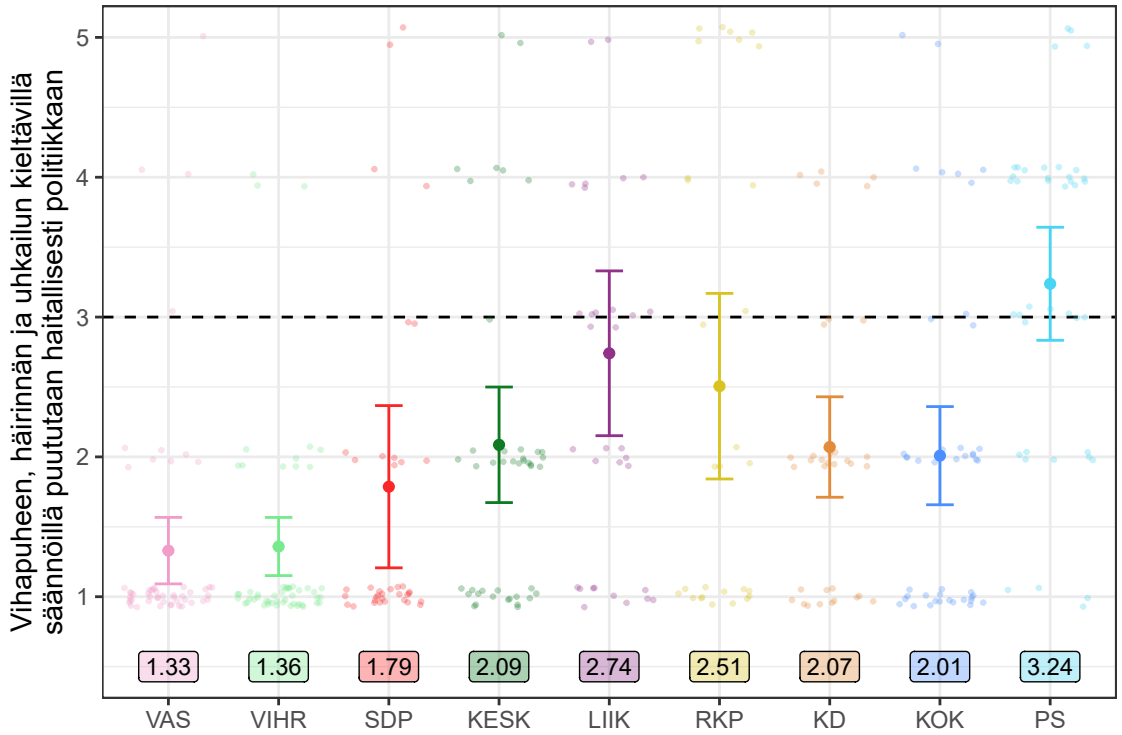

Liitekuvio 8A1. Ehdokkaiden kokema turvattomuuden tunne (A) katukampanjoinnissa ja (B) sosiaalisen median kampanjoinnissa.

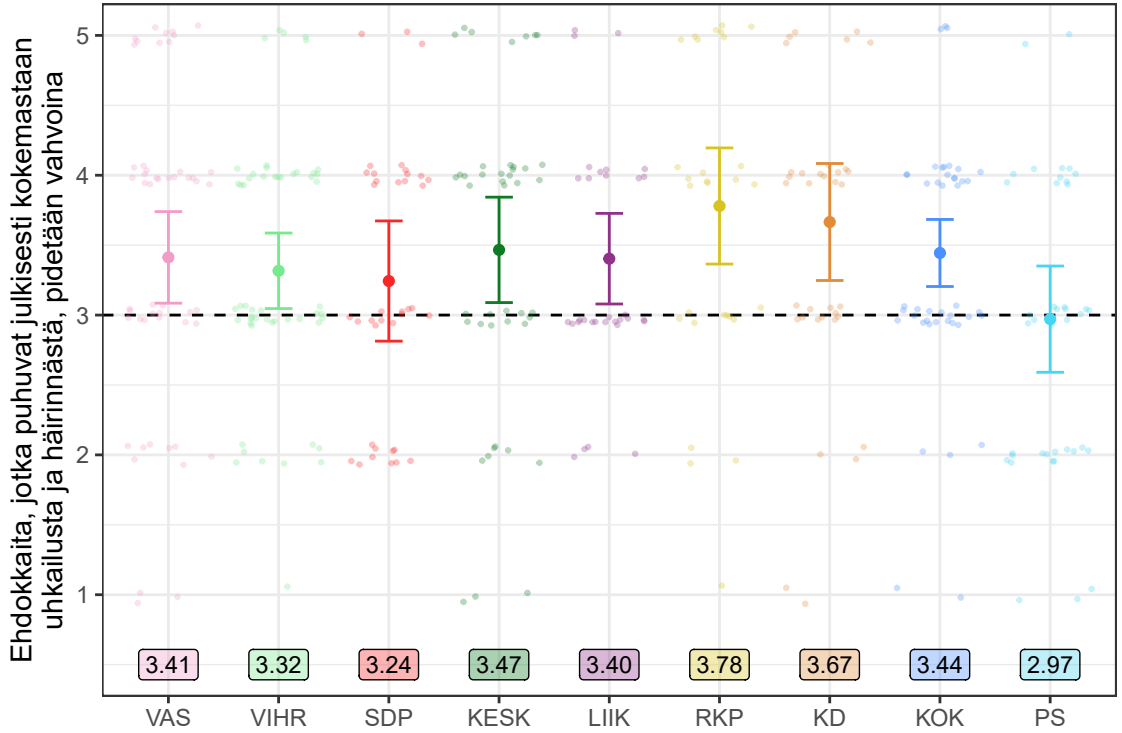
Liitekuvio 8A2. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Loukkaava jahkaava puhe on osa politiikkaa eikä asialle voi tehdä mitään”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.

Liitekuvio 8A3. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Vihapuheen, häirinnän ja uhkailun kieltävillä säännöillä puututaan haitallisesti politiikkaan”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.

Liitekuvio 8A4. Eri puolueiden ehdokkaiden suhtautuminen väittämään ”Ehdokkaita, jotka puhuvat julkisesti kokemastaan uhkailusta ja häirinnästä, pidetään vahvoina”.

Vastausasteikon päädyt vastaavat arvoja: 1 = ”täysin eri mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. 95 prosentin luottamusvälit on laskettu puoluekohtaisille keskiarvoille.

9

Ehdokkaiden poliittiset arvot ja asenteet

Veikko Isotalo, Jussi Westinen & Josefina Sipinen

Sukupuolvien ja sukupuolten väliset arvoerot ovat alituisen yhteiskunnallisen keskustelun kohteena, sillä niin sukupuoli kuin sukupuoli ovat merkittäviä henkilökohtaisen identiteetin rakennuspalikoita. Viimeisen vuoden aikana on keskusteltu etenkin kasvavasta polarisaatiosta naisten ja miesten välillä (Puttonen, 2024; Nuuttila, 2024), mikä Suomessa on näkynyt myös äänestyskopissa: niin kutsuttu punavihreä blokki – SDP, vasemmistoliitto ja vihreät – keräsi vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 42 prosenttia naisten äänistä, kun miesten keskuudessa osuus oli 27 prosenttia (Paloheimo, 2024). Vuoden 2024 presidentinvaalien toisella kierroksella alle 65-vuotiaat naiset puolestaan kannattivat voittopuoleisesti vihreiden Pekka Haavistoa siinä missä kokoomuksen Alexander Stubb sai yli puolet miesten äänistä kaikissa ikäryhmissä (Tiihonen et al., 2025).

Sukupuolten eriytyminen näkyy ennen kaikkea siten, että nuoret miehet ovat naisia konservatiivisempia ja että naiset kannattavat miehiä useammin liberaaleja ja talouspoliittisesti progressiivisiä arvoja (Mannerström et al., 2020; Isotalo et al., 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Tätä kutsutaan tutkimuskirjallisuudessa moderniksi sukupuolikuiluksi erotuksena perinteisestä, joka ilmeni vielä ennen 1980-lukua naisten miehiä voimakkaampana arvokonservatiivisuutena länsimaissa (Inglehart & Norris, 2000). Sukupuolen mukaisia eroavaisuuksia on sekä vasemmisto-oikeistottä sosiokulttuurisella arvoulottuvuudella ennen kaikkea nuorimmissa ikäryhmissä ja nimenomaan silloin, kun äänestäjiä pyydetään itse sijoittamaan itsensä poliittiselle arvokartalle (Isotalo et al., 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Se, että erot eivät ole yhtä voimakkaita yksittäisissä asiakysymyksissä, viittaa nimenomaan symboliseen identifioitumiseen. Naiset esimerkiksi vierastavat etenkin radikaalioikeistopuoluei-

ta paitsi niiden ajaman politiikan myös niihin liittyvän sosiaalisen stigman vuoksi (Harteveld et al., 2019; Spierings & Zaslove, 2017).

Sukupuoli toisin sanoen jakaa 2020-luvun Suomessa yhä voimakkaammin varsinkin nuoria ikäryhmiä. Vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimus osoittaa, että 1980-luvulla ja myöhemmin syntyneet naiset ovat huomattavasti aiempia sukupuolia vasemmistolaisempia ja liberaalimpia. Sukupuolten väliset arvoerot eivät siis niinkään johdu siitä, että nuorempiin sukupolviin kuuluvat miehet olisivat erityisen oikeistolaisia tai konservatiivisia (Isotalo et al., 2024). Samalla kun tietoisuus ja kansalaisaktivismi naisten ja vähemmistöjen oikeuksista ovat kasvaneet, niitä kohtaan on kuitenkin maailmalla herännyt myös konservatiivinen vastareaktio, jossa naisten ja vähemmistöjen oikeudet ja emansipaatio nähdään uhkana (Alexander et al., 2024). Sukupuoli ja sukupolvi kietoutuvat siten tässä maailmanajassa vahvasti toisiinsa. Kyse on ennen kaikkea sosiaalisista identiteeteistä ja identiteettipoliittisista kamppailuista: mitä arvoja yhteiskunnassa vaalitaan, kenellä on mahdollisuus näkyä ja kuulua yhteiskunnassa ja kenen ehdoilla asioita tehdään (Bernstein, 2005; Wass & Kauppinen, 2024).

Tässä luvussa haluamme täydentää keskustelua sukupuolen ja iän merkityksestä politiikassa tarkastelemalla vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden sukupuoli- ja sukupolvikuilua poliittisissa arvoissa ja asenteissa. Hyödynnämme empiirisessä analyysissä Helsingin Sanomien vaalikoneaineistoa ja selvitämme, olivatko naisehdokkaat miehiä vasemmistolaisempia ja liberaalimpia, ja jos olivat, missä määrin tämä ilmiö näkyi eri sukupolvissa ja puolueissa. Tutkimus lisää siten ymmärrystä siitä, missä määrin suomalaisessa äänestäjäkunnassa havaittu sukupuolen mukainen eriytyminen poliittisissa arvoissa ja asenteissa näkyy puolueiden ehdokaslistoilleen seulomien päättäjäkandidaattien keskuudessa. Mahdolliset tunnistettavat erot sukupolvien välillä puolestaan auttavat arvioimaan politiikan kehitystä tulevaisuudessa, kun nuoremmat sukupolvet nousevat vanhempien tilalle valtakunnan politiikassa.

Seuraavissa alaluvuissa käymme läpi keskustelua poliittisten arvojen olemuksesta ja niiden eroista sukupuolten sekä eri vuosikymmenillä syntyneiden välillä. Lisäksi keskustelemme puolueista ehdokasasettelun portinvartijoina, sillä oletamme puolueiden ideologisten taustojen ja niiden aseman eri väestöryhmien edunvartijoina heijastuvan siihen, kuinka voimakkaasti eri puolueiden ehdokkaat ilmentävät sukupolvien ja sukupuolten välisiä arvokuiluja. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen esittelemme tutkimusaineiston ja -menetelmät ja raporttoimme tutkimuksen tulokset. Lopussa kokoamme yhteen keskeiset päätelmämme analyysin pohjalta.

Poliittiset arvot ja jakolinjat

Arvot voidaan määritellä yleisesti toivottaviksi, tilanteesta riippumattomiksi tavoitteiksi, jotka vaihtelevat tärkeydeltään ja toimivat ihmisten elämää ohjaavina periaatteina (esim. Halman, 2009; Rokeach, 1968, 1973; Schwartz, 1992), ja ne ovat myös

moraalisia käsityksiä ja pohdintoja siitä, mikä on tavoiteltavan arvoista (van Deth & Scarbrough, 1995, s. 28).

Arvo nähdään ihmisen taipumuksena, kuten asennekin, mutta perusluonteeltaan asennetta syvällisempänä, vakiintuneempana ja usein sen taustalla vaikuttavana (Rokeach, 1968, s. 124; van Deth & Scarbrough, 1995, s. 31–32). Arvojen ajatellaan usein edeltävän asenteita, jotka siis ilmenevät suhtautumisesta erilaisiin poliittisiin asiakysymyksiin (Aardal & van Wijnen, 2005, s. 195). Toisaalta asenteet voivat vaikuttaa piileviin arvoihin, kun ihmiset muodostavat mielipiteitään vaaleja koskevista aiheista (Miller & Shanks, 1996). Poliittiset arvot liittyvät käsityksiin toivottavasta tavasta järjestää asiat poliittisessa järjestelmässä ja heijastuvat siten siihen, koetaanko poliittinen tilanne, tapahtuma tai uudistus hyväksi vai huonoksi (Inglehart & Klingemann, 1979, s. 207; Knutsen & Kumlin, 2005, s. 125; Halman, 2009).

Poliittiset arvo-orientaatiot ovat heijastuneet varhaisissa ideologisissa suuntauksissa, kuten konservatismissa, liberalismissa, agrarismissa ja sosialismissa (Heywood, 2003; Paastela & Paloheimo, 2006). Ideologioihin linkittyneet jakolinjat ovat juurtuneet syvälle ja pohjautuvat muun muassa yhteiskuntaluokkaan, uskontoon, ydinalueiden ja periferian vastakkaisuuteen sekä etniseen/kielilliseen vähemmistöön kuulumiseen (Lipset & Rokkan, 1967). Länsi-Euroopassa politiikan keskeisimmäksi arvo- ja asenneulottuvuudeksi vakiintui vuosikymmeniksi vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus (Franklin et al., 1992), mutta erityisesti 2000-luvulta lähtien arvo-orientaatioissa ovat näkyneet niin sanotut ”uuden politiikan” teemat. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden rinnalle on tullut uudenlainen arvoulottuvuus, jonka vastakkaiset päät ovat saaneet eri nimityksiä. Inglehart ja Flanagan (1987), Kitschelt (1995) sekä Knutsen ja Kumlin (2005) ovat puhuneet autoritäärisuuden ja libertarianismin vastakkaisuudesta. Bornschier (2010) taas on asettanut vastakkain libertarianistis-universalistiset arvot ja traditionalistis-yhteisölliset arvot ja Strijbis kollegoineen (2020) kosmopoliittiset ja yhteisölliset arvot.

Yleisin nimitys tälle uudelle arvoulottuvuudelle on tutkimuskirjallisuudessa ollut vihreiden, vaihtoehtoisten ja libertaaristen arvojen vastakkaisuus perinteisiin, autoritäärisiin ja nationalistisiin arvoihin, mikä on lyhennetty englanninkielisten nimikkeiden mukaan *GAL-TAN*-ulottuvuudeksi (Marks et al., 2006; Hooghe et al., 2010; Rovny & Edwards, 2012). Ulottuvuuteen kytkeytyvät liberaaliuden ja konservatiivisuuden käsitteet ja sisällöt ovat muuttuneet ajan myötä, ja ne heijastelevat entistä enemmän suhtautumista moraaliarvoihin, kestävään kehitykseen, kansainvälistymiseen, perinteisiin käsityksiin, auktoriteettiin ja erilaisiin vähemmistöihin.

Suomessa SDP, RKP, keskusta ja kokoomus ovat muodostuneet vanhojen jakolinjojen pohjalle. Nykyisellään SDP:n ja kokoomuksen keskeisimmät ideologiset piirteet linkittyvät sosioekonomiseen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuteen, keskustan alueellisen tasa-arvon ulottuvuuteen ja RKP:n kielipolitiikkaan. Sen sijaan sosio-kulttuuriseen ulottuvuuteen kuuluvissa niin sanotuissa uusissa asiakysymyksissä (seksuaalivähemmistöt, etniset vähemmistöt, maahanmuutto jne.) varsinkin SDP:lä, kokoomuksella ja keskustalla on ollut vaikeuksia asemoitua uskottavasti tietyn koherentin ideologisen suuntauksen edustajina (ks. Westinen, 2015.) Sen sijaan esi-

merkiksi vihreät ja perussuomalaiset ja 2010-luvulta alkaen yhä vahvemmin myös vasemmistoliitto ovat politisoineet uudenlaisia arvopohjaisia ja identiteettipoliittisia kysymyksiä, ja niiden äänestäjät ovat ajautuneet voimakkaasti vastakkain näissä kysymyksissä. Vihreät ja vasemmistoliitto ovat profiloituneet liberaaleina, monimuotoisuutta ja vähemmistöjen oikeuksia ajavina puolueina, siinä missä perussuomalaisista on sukeutunut vastalause muun muassa feminismille, etniselle monimuotoisuudelle ja monikulttuurisuudelle (Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024; Ylisalo, 2024). Viime vaalikausien aikainen kehitys on johtanut siihen, että vihreiden kannattajat ovat aikaisempaa selkeämmin vasemmistolaisia ja varsinkin perussuomalaisien kannattajat aikaisempaa selkeämmin oikeistolaisia (Isotalo et al., 2023).

Poliittiset arvot ja sukupolvet

Poliittiset arvot eroavat väistämättä sukupolvien välillä, sillä niiden omaksumiseen vaikuttavat keskeisesti nuoruuden yhteiskunnallinen ilmapiiri, politiikan voima-suhteet ja historiallinen konteksti (Erikson & Stoker, 2011; Grasso et al., 2019). Merkittävät poliittiset tapahtumat jättävät jälkensä etenkin nuoriin aikuisiin ja tuottavat siten sukupolvikohtaisia arvoja ja poliittista käyttäytymistä (Bartels & Jackman, 2014; Grasso, 2011, 2014, 2016; Neundorf & Niemi, 2014; Tilley, 2002; Tilley & Evans, 2014).

Arvomaailman muutoksen modernien sukupolvien välillä voi länsimaissa tiivistää kahteen päätrendiin: sukupolvet ovat toinen toisensa jälkeen yhä arvoliberaalimpia ja individualistisempia. Ronald Inglehart (1971, 1977) esitti teoriassaan jälki- eli postmateriaaleista arvoista ja ”hiljaisesta vallankumouksesta”, että toisen maailmansodan jälkeisen rauhan ja vaurauden aikaan länsimaissa kasvanut uusi sukupolvi oppi nuorina aikuisina arvostamaan enemmän elämänlaatuun liittyviä asioita materiaalistien arvojen ja perustarpeiden sijaan. Jälkimateriaalisiin arvoihin kuuluivat muun muassa yksilön autonomia, itseilmaisuus, elämänlaatu ja ympäristönsuojelu. Arvoliberaalius on näkynyt ennen kaikkea aiempaa myönteisempänä suhtautumisena sukupuolten väliseen tasa-arvoon, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksiin ja kansainvälisyyteen. Samalla se on näkynyt perinteisten uskonnollisten arvojen heikkenemisenä.

Vaikka yksilönvapauden ja postmaterialismin arvostus on myöhemmissäkin tutkimuksissa (ks. esim. Tormos, 2012, 2020) kasvanut sukupolvi sukupolvelta, taloudellisten näkökohtien ja sosioekonomisen luokka-aseman relevanssi ei ole jäänyt menneeseen (van der Eijk et al., 2009, s. 397–411). Esimerkiksi Ignazi (1992) osoitti jo vuosikymmeniä sitten, että hiljainen vallankumous oli aiheuttanut myös vastareaktion – ”hiljaisen vastavallankumouksen” – jossa korostettiin jälleen auktoriteetteja, perinteisiä perhearvoja, kuria ja järjestystä sekä vahvaa valtiota, joka takaa taloudellisen turvan.

Suomessa sukupolvien väliset arvoerot näkyvät muun muassa niin, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneistä harva painottaa kristillisiä arvoja ja moni suhtautuu myönteisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksien kasvattamiseen (Isotalo et al.,

2024). Toisaalta suomalaiset nuoret ovat myös osoittaneet laajaa tukea hyvinvointipalveluille (Laihiala et al., 2017), mikä voi liittyä tälle aikakaudelle ominaisiin haasteisiin. Vaatimusten, odotusten ja vertailun kasvaminen, jatkuva talouskuripuhe ja leikkauspaine sekä kilpailun koventuminen yhteiskunnassa, joka arvostaa yksilön suorituskykyä, on johtanut osaltaan monilla jaksamisongelmiin ja mielenterveysongelmiin (Twenge, 2014, Sourander & Gilbert, 2024). Tässä kontekstissa on luontevaa hakea turvaa hyvinvointivalttiosta ja sen palveluista. Ennen 2010-luvun vaihdetta iskenyt globaali finanssikriisi ja sen jälkeen jatkunut taloudellinen epävarmuus sekä osassa Eurooppaa varsin korkealle noussut nuorten aikuisten työttömyys ovat myös määrittäneet varsinkin 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden varhaisaikuisuuden kokemusmaailmaa ja tulevaisuusperspektiivejä toimeentulon, työelämän ja ylipäättään vakaan elämän rakentamisen suhteen.

Poliittisten arvojen sukupuolikuilu

Poliittiset arvot eivät eroa vain sukupolvien välillä vaan myös niiden sisällä. Yksi viime aikoina erityisen paljon keskustelua herättänyt havainto on poliittisissa arvoissa havaitun sukupuolikuilun repeäminen nuorimmissa ikäryhmissä. Nuoret naiset ovat arvoiltaan nuoria miehiä vasemmistolaisempia ja liberaalimpia, ja tämä moderni sukupuolikuilua koskeva havainto on tehty eri puolilla maailmaa (Burn-Murdoch, 2024) ja myös Suomessa (Mannerström et al., 2020; Isotalo et al., 2024). Länsimaissa viimeistään 1980-luvulla naiset irtaantuivat konservatiivisesta arvo-orientaatiostaan ja kiinnittyivät uudelleen, mutta tällä kertaa vasemmistolaisiin ja arvoliberaaleihin puolueisiin (Giger, 2009; Inglehart & Norris, 2000). Modernin sukupuolikuilun taustalla ovat monille länsimaille yhteiset rakenteelliset ja kulttuuriset kehityskulut, kuten naisten kasvanut osuus palkkatyövoimasta sekä perinteisten perhe- ja sukupuoliroolien murtuminen (Inglehart & Norris, 2000).

Evans (2020, 2024) on tarkastellut sukupuolikuilua myös länsimaiden ulkopuolella. Hänen mukaansa miehet ja naiset tapaavat ajatella yleensä samaan tapaan yhteiskunnissa, jotka ovat vahvan uskonnollisia tai autoritäärisiä ja joissa vallitsee yhtenäiskulttuuri. Tällaisissa ympäristöissä selviytyminen riippuu pitkälti perheiden ja sukujen tiiviistä siteistä. Ne ohjaavat yksilöitä mukautumaan patriarkaalisiin normeihin, joissa miehet toimivat kotitalouden ansaitsijoina ja naiset alistuvina hoivaajina. Sukupuolittunut ideologinen polarisaatio sitä vastoin näyttää voimistuvan yhteiskunnissa, joissa naisilla, naisten itsenäisyydellä ja omilla valinnoilla sekä naisten tasa-arvoa korostavalla diskurssilla on vahva asema julkisessa keskustelussa. Naisten vahva ja näkyvä asema on herättänyt osassa miehiä voimakkaan vastareaktion – tunteen oman yhteiskunnallisen aseman olemisesta uhattuna – jota esimerkiksi sukupuolittunut ja sosiaalsiin kupliin ajava sosiaalisen median käyttö sekä taloudellinen epävarmuus ovat voimistaneet. Sosiaaliseen mediaan on muodostunut erityisesti miesten suosimia sivustoja ja vaikuttajia, joiden sisältö on naisvihamielistä tai patriarkaalista. Tämä on myös saattanut järkyttää conserva-

tiiviseen ajatteluun taipuvaisia miehiä, joiden mielestä miehen kuuluu olla naista korkeammassa asemassa työmarkkinoilla, toimia perheen päänä ja päättää asioista. Tästä näkökulmasta naisten vapaus, itsenäisyys ja itsellisyys voidaan kokea uhkana, koska sen vuoksi he eivät enää ole taloudellisesti riippuvaisia miehistä eivätkä siten tarvitse esimerkiksi parisuhdetta osaksi elämäänsä samalla tavalla kuin aiempina vuosikymmeninä.

Moderni sukupuolikuilu ilmentyy Suomessa hyvin tyypilliseen länsimaiseen tapaan. Kansalliset eduskuntavaalitutkimukset osoittavat, että 1940-luvulla tai aiemmin syntyneet naiset ovat aavistuksen verran jopa vastaavana aikana syntyneitä miehiä oikeistolaisempia, siinä missä 1950- ja 1960-luvuilla syntyneillä ei havaita sukupuolieroja vasemmisto-oikeisto-sijoittumisessa (Isotalo et al., 2024). Sen sijaan 1980-, 1990- ja 2000-luvulla syntyneet naiset ovat orientaatioltaan vasemmistolaisempia kuin vastaavan ikäiset miehet, ja erot olivat suurimmillaan näissä ikäkohorteissa varsinkin vuoden 2023 vaalien aikaan. Lisäksi erityisesti 1970-luvulta eteenpäin syntyneet miehet kannattavat julkisen sektorin pienentämistä selvästi useammin kuin samanikäiset naiset. Kysymys on ennen kaikkea siitä, että 1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneet naiset vastustavat julkisen sektorin pienentämistä voimakkaammin kuin vanhemmat naisikäluokat. Nuoriin ikäkohortteihin kuuluvien naisten vahvat näkemykset myös ympäristö- ja seksuaalivähemmistökysymyksissä aiheuttavat sen, että heidän arvoeronsa saman kohortin miehiin ovat isommat kuin arvoerot vanhemmissa kohorteissa (Isotalo et al., 2024).

Eduskuntavaaliehdokkaiden poliittiset arvo-orientaatiot

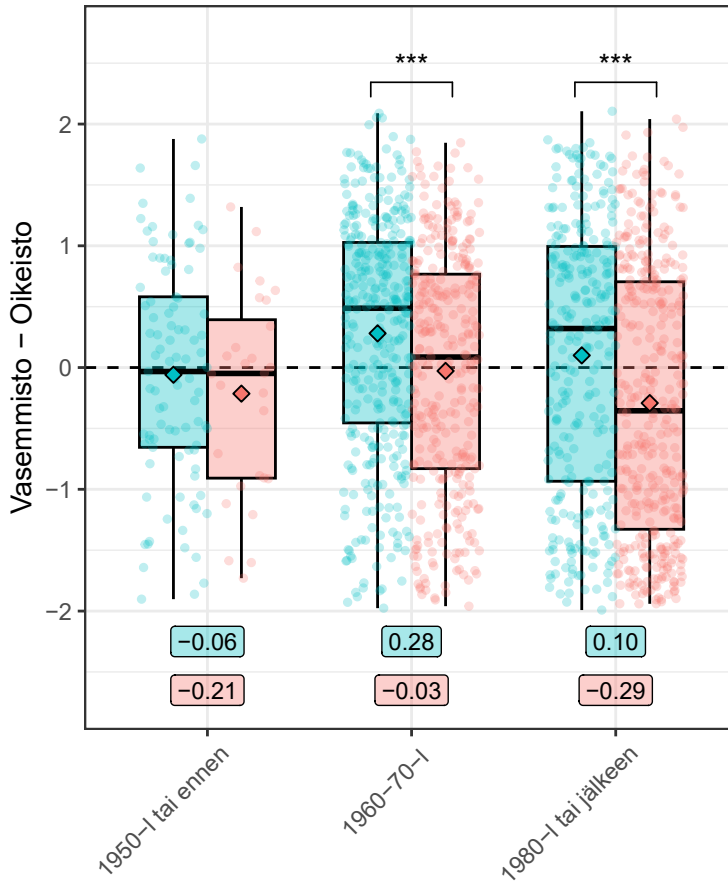
Seuraavaksi tarkastelemme modernin sukupuolikuilun ilmenemistä vasemmisto-oikeisto- ja *GAL-TAN*-ulottuvuuksilla vertaamalla mies- ja naisehdokkaita toisiinsa yleisellä tasolla sekä puolueittain. Puolueista tarkastelussa ovat kaikki eduskuntapuolueet pois lukien yhden kansanedustajan Liike Nyt. Tämän lisäksi tarkastelemme sukupuolikuilua ehdokkaiden syntymäkohortit huomioiden. Vertaamme 1950-luvulla tai aiemmin syntyneitä 1960- ja 1970-luvulla syntyneisiin sekä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneisiin ehdokkaisiin.

Ehdokkaiden vasemmisto-oikeisto- ja *GAL-TAN*-sijainnit arvoasteikoilla on laskettu ehdokkaiden Helsingin Sanomille antamien vaalikonevastausten perusteella (ks. HS, 2023). Tässä analyysissä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden muodostavat sosioekonomiset valtion talouteen, sosiaaliturvaan tai verotukseen liittyvät vaalikonevääntämät. *GAL-TAN*-ulottuvuus puolestaan muodostuu vaalikonevääntämistä, jotka koskevat muun muassa ympäristöarvoja, maahanmuuttoa, kansallismielisyyttä ja autoritäärisiä arvoja sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä (ks. liitetaulukko 9A1.) Ulottuvuuden *GAL*-pääty viittaa arvoliberaaliin ja ympäristömyönteiseen ajatteluun siinä missä *TAN*-päätyyn sijoittuvan ehdokkaan asenteissa korostuvat konservatiiviset, autoritääriset ja kansallismieliset arvot.

Vaalikoneaineiston ehdokaskattavuus on korkea: usean puolueen ehdokkaista jopa yli 90 prosenttia täytti Helsingin Sanomien vaalikoneen. Tiedot aineiston kattavuudesta on taulukoitu liitetaulukkoon 9A2.¹ Ehdokkaiden virallinen sukupuoli- ja syntymävuositiedot ovat peräisin oikeusministeriön vaalitilastoista. Ehdokkaiden syntymävuoden suhteen voi esiintyä yhden vuoden epätarkkuutta, sillä se on laskettu vähentämällä luvusta 2023 ehdokkaan ikä. Ehdokasmäärät sukupuolen, syntymäkohortin ja puoluetustaan mukaan on taulukoitu liitetaulukkoon 9A3. Huomioitavaa on, että 1940- tai 1950-luvulla syntyneitä ehdokkaita ja vaalikoneeseen vastanneita (n=121) on huomattavasti vähemmän kuin 1960- tai 1970-luvulla syntyneitä (n=688) tai 1980-luvulta eteenpäin syntyneitä (n=665). Pienien ryhmäkokojen vuoksi puoluetasoiset analyysit 1940- ja 1950-luvulla syntyneiden osalta perustuvat siis lukumääräisesti pieneen joukkoon, vaikka aineiston kattavuus on yleisesti erinomainen.

Kuviossa 9.1 tarkastellaan kaikkien vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden vasemmisto-oikeisto-sijaintia sukupuolen ja syntymävuosikohortin kautta. Tulokset osoittavat, että 1940- ja 1950-luvuilla syntyneissä ehdokkaissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja naisten ja miesten välillä. Sekä 1960- tai 1970-luvulla syntyneissä että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneissä on sukupuolittaisia eroja, mutta niiden profiilit ovat toisistaan poikkeavia. 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat sijoittuvat hyvin lähelle ulottuvuuden keskikohtaa, ja miehet ovat tässä kohortissa oikeistolaisempia kuin muissa kohorteissa. 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miehet eivät ole niin oikeistolaisia, mutta naiset ovat muita kohortteja vasemmistolaisempia. Tulos täsmää muidenkin länsimaiden kuin Suomen äänestäjäkunnista tehtyihin havaintoihin (Evans, 2024; Wass & Kauppinen, 2024). Täten 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naisehdokkaat ovat kauimpana toisistaan vasemmisto-oikeisto-kysymyksissä.

¹ Ehdokkaiden arvopositiot on laskettu hyödyntämällä konfirmatorista faktorianalyysiä, jossa olivat mukana kahdeksan eduskuntapuolueen ehdokkaat. Faktorianalyysin pohjalta ehdokkaille on laskettu faktoripisteet hyödyntämällä regressiomenetelmää. Nämä poikkeavat hiukan Helsingin Sanomien arvokartan pisteistä. Eron selittää se, että Helsingin Sanomien arvokartta muodostuu kaikkien ehdokkaiden vastauksista ja Helsingin Sanomien arvokartassa arvoakselit on pakotettu samanpituiseksi. Lisäksi lasten kasvatusta koskeva väittämä on tämän luvun analyysissä otettu osaksi GAL-TAN-ulottuvuuden muodostavaa liberaali-konservatiivi-akselia.

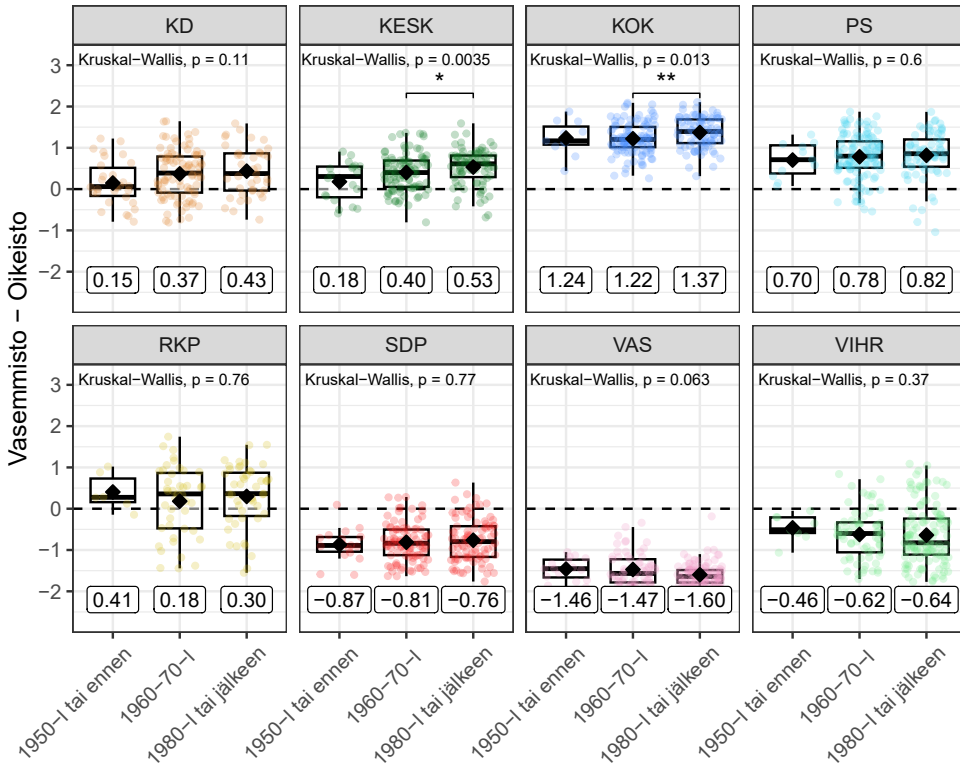
Kuvio 9.1. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella syntymävuosikohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.2 on esitetty ehdokkaiden sijainnit vaalikonevastauksista muodostetulla vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueittain kolmessa syntymävuosikymmenkohortissa. Kokoomuksen ehdokkaat ovat kaikkein oikeistolaisimpia kussakin kohortissa ja vastaavasti perussuomalaisten toiseksi oikeistolaisimpia. Lisäksi keskustalaiset ehdokkaat sijoittuvat poliittisesta keskustasta oikealle.

Vasemmistoliiton ehdokkaat ovat selkeästi kaikkein vasemmistolaisimpia kaikissa syntymävuosikymmenkohorteissa. SDP:n 1950-luvulla tai aikaisemmin sekä 1960- tai 1970-luvuilla syntyneet ehdokkaat sijaitsevat vihreitä enemmän vasemmalla, mutta 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden ehdokkaiden sijainti on SDP:ssä ja vihreissä lähes identtisen vasemmistolainen. Tulosten pääpiirteet vastaavat puolueiden äänestäjäkuntien profiilia (Isotalo et al., 2023).

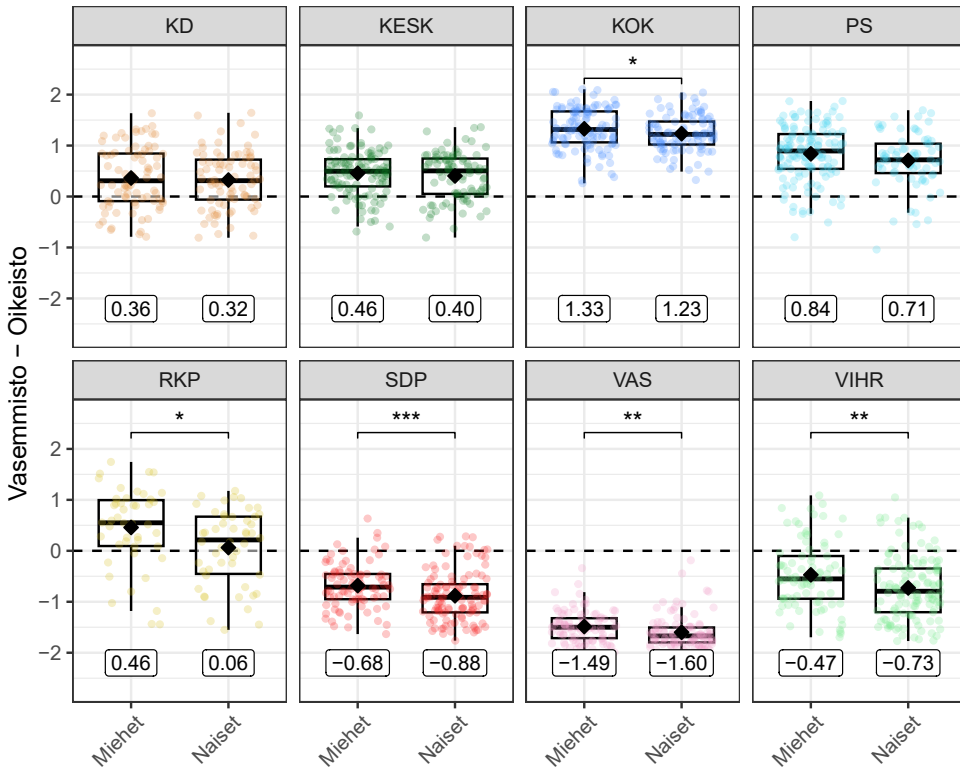
Kuvio osoittaa lisäksi, että kuudesta suurimmasta puolueesta vain keskustan ja kokoomuksen sisällä muodostuu tilastollisesti merkitseviä eroja eri kohorttien välille. Sekä keskustassa että kokoomuksessa 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ovat hieman enemmän oikeistolaisia kuin vanhempiin kohortteihin kuuluvat eh-

dokkaat. Vasemmisto-oikeisto-orientaation sukupolvierot ovat puolueiden ehdokasjoukkojen sisällä siis varsin pieniä.

Kuvio 9.2. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan.

Kuviossa 9.3 on esitetty mies- ja naisehdokkaiden sijainnit vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueittain. Tilastollisesti merkitsevimmät erot muodostuvat SDP:n, vasemmistoliiton ja vihreiden sisälle, joissa kaikissa naiset ovat miehiä vasemmistolaisempia, vaikkakin myös miesten vasemmistolainen positio on selkeä. Tulos vahvistaa, että naisten vahva vasemmistolaisuus näkyy paitsi äänestäjä- myös ehdokastasolla (vrt. Isotalo et al., 2024). RKP:n naisehdokkaat ovat kaikkein lähimpänä ulottuvuuden keskikohtaa, minkä vuoksi heidän eronsa RKP:n oikeistolaisiin miesehdokkaisiin on tilastollisesti merkitsevä. Lisäksi kokoomuksen miesehdokkaat ovat hieman oikeistolaisempia kuin puolueen naisehdokkaat.

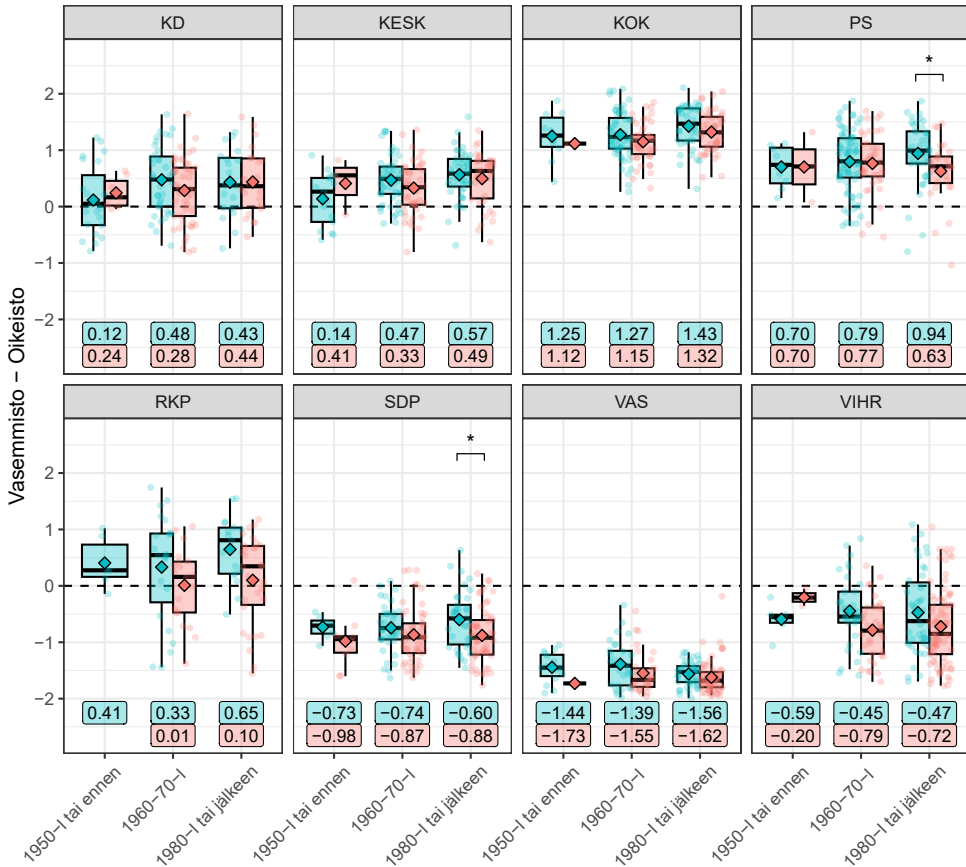
Kuvio 9.3. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan.

Kuviossa 9.4 yhdistetään kuvioiden 2 ja 3 tarkastelut: sijaintia tarkastellaan sukupuolen mukaan eri syntymäkohorteissa. Keskustan ja kokoomuksen sisällä ei ole sukupuolten välistä tilastollisesti merkitsevää vasemmisto-oikeisto-kuilua yhdesäkään syntymäkohortissa. Näiden kahden puolueen sisäiset eroavaisuudet ovat siis vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella identtiset: vain 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet eroavat muista hieman oikeistolaisemmalla orientaatiollaan sukupuolen ollessa merkityksetön tekijä.

Perussuomalaisista voidaan havaita, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat ovat oikeistolaisempia kuin vastaavan ikäiset naiset. Tämä tulos ei kuitenkaan johdu siitä, etteivätkö perussuomalaiset nuoret naisehdokkaat olisi selkeästi oikeistolaisia – päinvastoin, sillä heidän sijaintinsa oikeistossa on vankkumaton. Kyse on siitä, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet perussuomalaiset miesehdokkaat ovat erityisen oikeistolaisia. Perussuomalaisten kohdalla näkyy siis nuorten miesten oikeistolaistuminen (ks. Mannerström et al., 2020).

SDP:n ehdokasjoukossa 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet naiset sekä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naiset ovat vastaavan ikäisiä miesehdokkaita hieman vasemmistolaisempia. Vastaavaa eroa ei nähdä 1960- tai 1970-luvulla syntyneitä ehdokkaita tarkasteltaessa. Vihreissä 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat ovat puolestaan hieman vasemmistolaisempia kuin vastaavan ikäiset miesehdok-

kaat. Vasemmistoliitossa samanlainen ero on 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden nais- ja miesehdokkaiden välillä. Kuva ei siis ole yhdenmukainen eivätkä erot ole kovinkaan suuria, mutta suunta on kuitenkin sama: yhdessäkään vasemmalle sijoittuvassa puolueessa minkään ikäiset miesehdokkaat eivät ole vasemmistolaisempia kuin naiset. Sama pätee myös toisinpäin: yhdessäkään oikealle sijoittuvassa puolueessa minkään ikäiset naisehdokkaat eivät ole oikeistolaisempia kuin miehet.

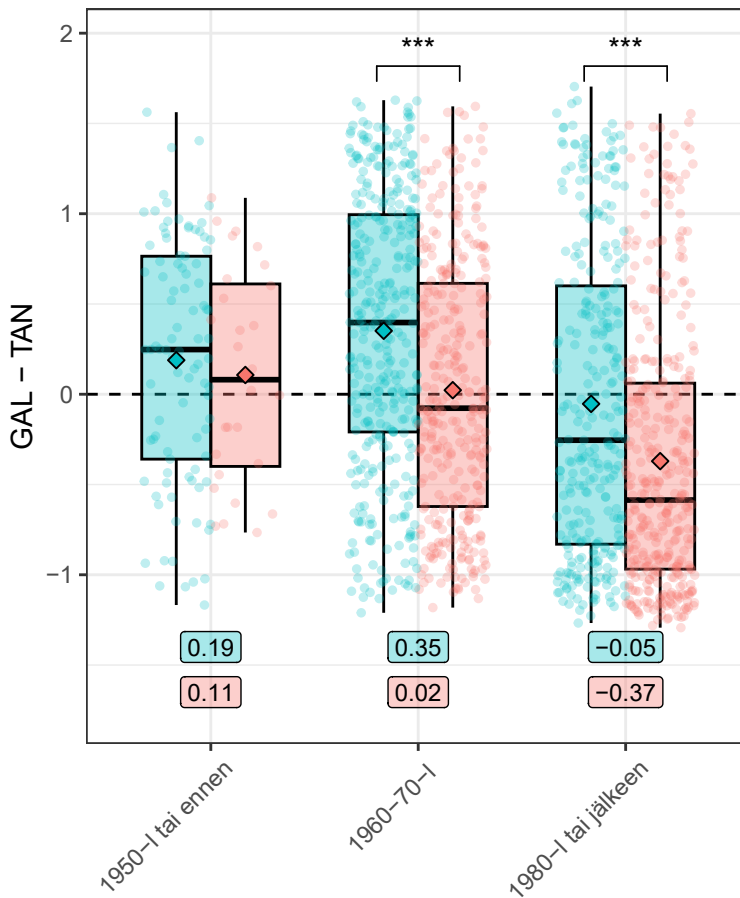

Kuvio 9.4. Ehdokkaiden sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.5 tarkastellaan vuoden 2023 eduskuntavaaliehdokkaiden sijaintia sosiokulttuurisella ulottuvuudella sukupuolen ja syntymävuosikohortin kautta. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden tapaan 1940- ja 1950-luvuilla syntyneissä ehdokkaissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja naisten ja miesten välillä. Myös 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden osalta tulokset noudattelevat samaa logiikkaa kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella. 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat sijoittuvat hyvin lähelle ulottuvuuden keskikohtaa, ja miehet ovat tässä kohortissa kaikkein eniten perinteiden, auktoriteettien ja kansallisten arvojen kannattamisen puolella. 1980-luvulla tai myöhemmin synty-

neet naiset ovat puolestaan hyvin vahvasti liberaalien arvojen puolella verrattuna samanikäisiin miehiin. Täten 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet naisehdokkaat ovat kauimpana toisistaan vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden tapaan myös sosiokulttuurisissa kysymyksissä.

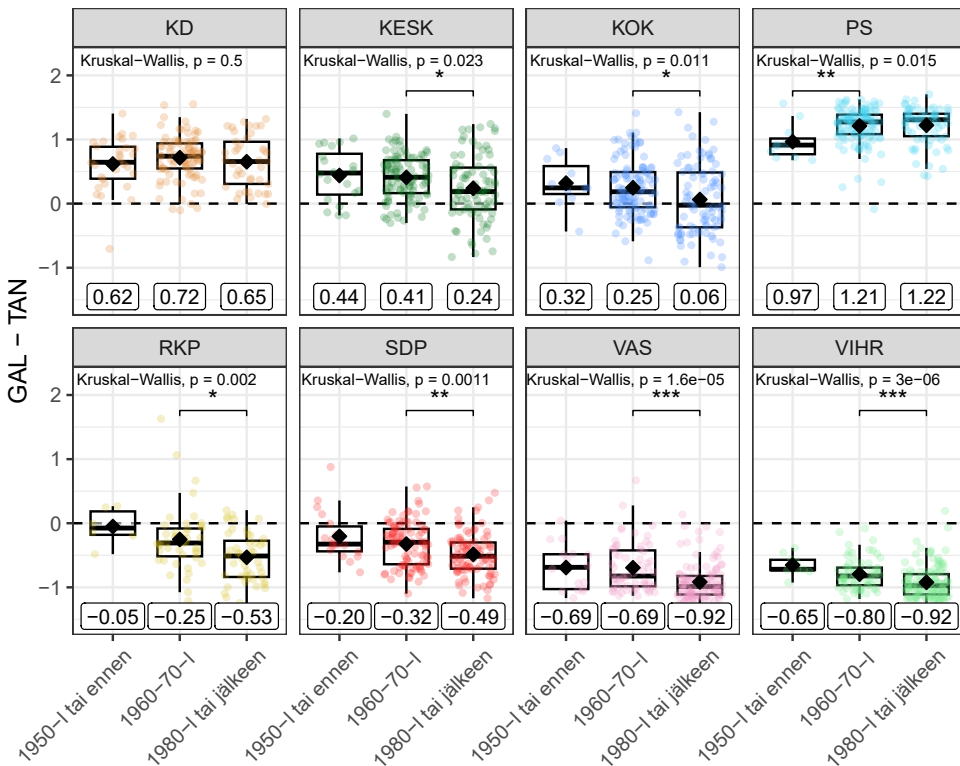
Kun kohortteja vertaillaan kokonaisuuksina keskenään, ilmenee, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ehdokkaat poikkeavat heitä vanhemmista ehdokkaista tilastollisesti merkitsevästi liberaalimmalla orientaatiollaan. 1950-luvulla tai aiemmin sekä 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden ehdokkaiden orientaatiot ovat sen sijaan keskenään hyvin samanlaisia. Tulos on mielenkiintoinen, sillä tutkimuskirjallisuuden mukaan sukupolvet ovat tulleet liberaalimmiksi sukupolvi sukupolvelta (esim. Tormos, 2012, 2020).

Kuvio 9.5. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kuviossa 9.6 on esitetty ehdokkaiden sijainnit puolueittain edellä käsitellyissä ikäkohorteissa. GAL-TAN-ulottuvuus tuo sukupolvikuilun selvemmin esiin kuin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus. Vasemmistoliiton, vihreiden, SDP:n, keskustan

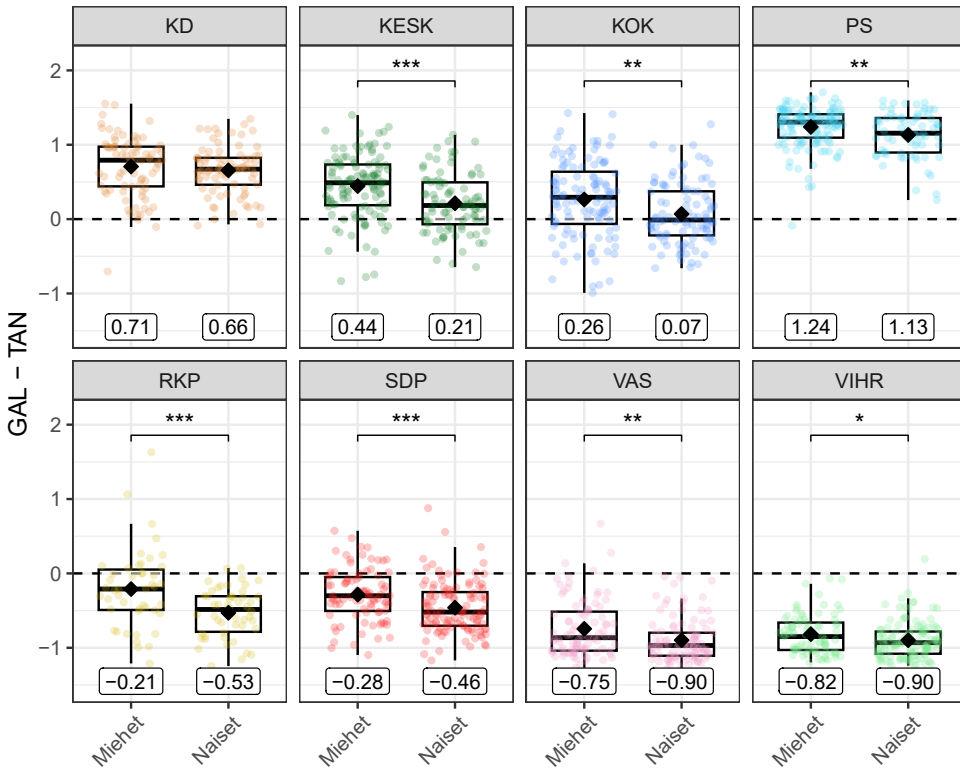
ja kokoomuksen 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ehdokkaat kannattavat enemmän vihreitä ja liberaaleja arvoja ja vaihtoehtoisia elämäntyyliä kuin vanhemmat ikäluokat. Vain perussuomalaisten ehdokkaat tekevät poikkeuksen. Heidän joukossaan 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet ovat päinvastoin konservatiivisempia sekä autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia kuin 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet. 1960- tai 1970-luvulla syntyneisiin tilastollisesti merkitsevää eroa ei muodostu. Tulos voi osin selittyä sillä, että 1950-luvulla tai aiemmin syntyneet ovat kasvaneet aikuisiksi aikana, jolloin perussuomalaisten edeltäjä SMP nousi Suomen poliittiselle kartalle. SMP poikkesi puolueprofiililtaan nykyisistä perussuomalaisista esimerkiksi siinä, että se piti esillä vähäosaisen kansanosan asiaa ja korosti valtion vastuuta kansalaisten hyvän elämän edellytyksistä. Sosiokulttuuriset teemat eivät tuolloin olleet vielä vahvasti pinnalla (ks. Arter, 2016; Virtanen, 2018). Nykyisin agendalla ovat muun muassa maahanmuuton vastustaminen ja kansallismielinen maailmankuva (Hatakka, 2019), mikä voi osaltaan selittää 1960-luvulta eteenpäin syntyneiden vahvempaa profiloitumista autoritääristen, nationalististen ja konservatiivisten arvojen puolustajina.²

Kuvio 9.6. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella GAL-TAN-ulottuvuudella puolueen ja syntymäkohortin mukaan.

² Perussuomalaisten nykyisestä eduskuntaryhmästä vain Ritva Elomaa, Jari Koskela ja Veijo Niemi ovat syntyneet ennen 1960-lukua.

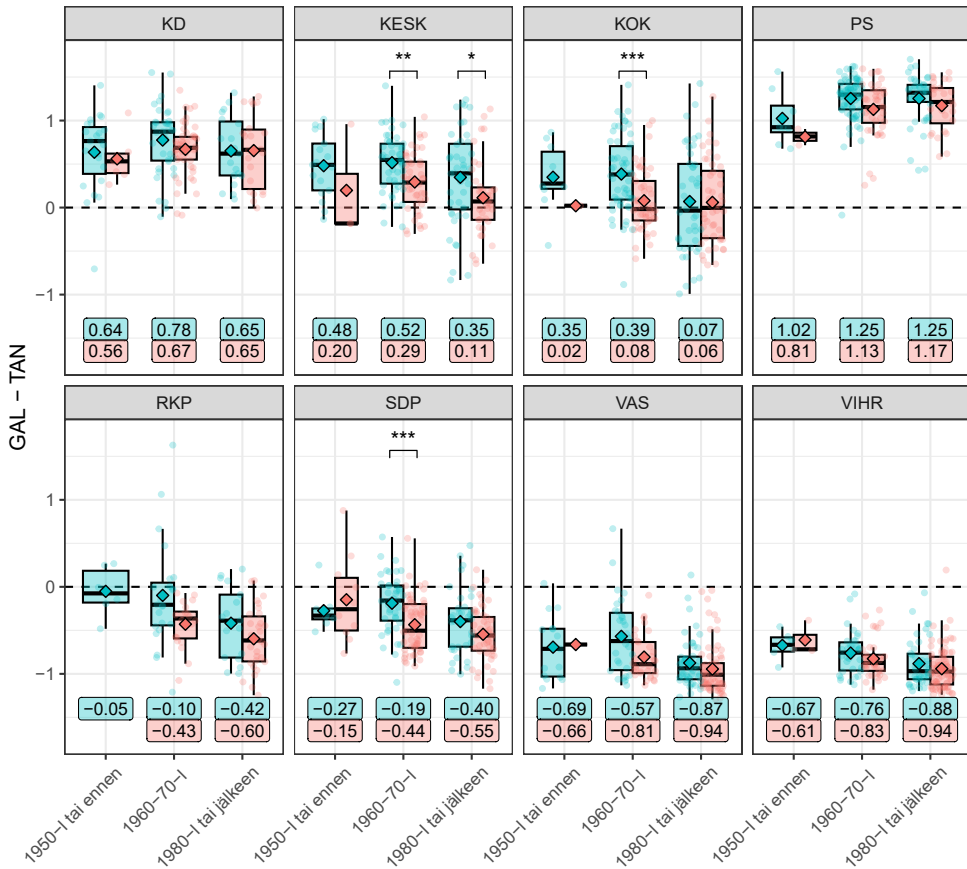
Kuviossa 9.7 on esitetty mies- ja naisehdokkaiden sijainnit puolueittain *GAL-TAN*-ulottuvuudella. Tilastollisesti merkitseviä eroja tulee kaikkien puolueiden sisällä KD:tä lukuun ottamatta. Kaikissa muissa puolueissa miehet ovat naisia konservatiivisempia ja enemmän autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia. Isoimmat erot muodostuvat RKP:n ja keskustan sisälle. Lähimpänä ulottuvuuden keskohtaa ovat kokoomuksen naisehdokkaat. Vasemmistoliiton ja vihreiden jakaumat ovat keskenään hyvin samankaltaiset sekä miehissä että naisissa, mikä jatkaa puolueiden samankaltaistumisesta tehtyjen havaintojen listaa (ks. Westinen, 2015, 2016; Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024).

Kuvio 9.7. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella puolueen ja sukupuolen mukaan.

Kuviosta 9.8 nähdään, että suomalaisen ja kansainvälisen kirjallisuuden havainnot vanhempien ikäpolvien, 1940- ja 1950-luvulla syntyneiden naisten, konservatiivisuudesta (ks. esim. Randall, 1987) eivät päde kuuden suurimman suomalaispuolueen ehdokkasiin. Naisehdokkaat sijoittuvat *GAL-TAN*-ulottuvuudelle samaan kohtaan kuin vastaavaan kohorttiin kuuluvat miehetkin. Toisaalta 1960- tai 1970-luvulla syntyneet miesehdokkaat ovat naisehdokkaita enemmän konservatiivisia, autoritäärisiä ja kansallismielisiä arvoja kannattavia kaikissa puolueissa kristillisdemokraatteja ja vihreitä lukuun ottamatta. Isoimmat erot muodostuvat kokoomuksen, SDP:n ja keskustan sisällä eli niissä puolueissa, joiden ydinkysymykset eivät ole

kuuluneet liberaali-konservatiivi-ulottuvuuteen. 1980-luvulla syntyneissä sukupuolen mukaisia eroja ei sen sijaan ole lukuun ottamatta keskustaa, jossa miesehdokkaat ovat hiukan lähempänä ulottuvuuden *TAN*-päätyä kuin naisehdokkaat.

Kuvio 9.8. Ehdokkaiden sijoittuminen sosiokulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella puolueen, syntymäkohortin ja sukupuolen mukaan (miesehdokkaat sinisellä ja naisehdokkaat punaisella).

Kaikkiaan puolueiden ehdokkaiden sijainnit *GAL-TAN*-ulottuvuudella ovat varsin johdonmukaisia. Keskustan ehdokkaat ovat lähempänä *TAN*-päätyä, kuten myös kokoomuslaiset, jotka tosin sijaitsevat hieman keskustalaisia lähempänä ulottuvuuden keskikohtaa. Perussuomalaisien ehdokkaat ovat hyvin konservatiivisia, autoritäärisiä ja kansallismielisiä. Vasemmistoliiton ja vihreiden ehdokkaiden väliset erot vihreiden ja liberaalien arvojen kannattajina ovat marginaalisia, mikä on hyvä lisäindikaattori puolueiden samankaltaistumisesta (ks. Westinen, 2015, 2016; Suuronen et al., 2020; Paloheimo, 2024). Sosialidemokraattien ehdokkaat sijaitsevat samalla suunnalla, mutta lähempänä ulottuvuuden keskikohtaa.

Kokonaisuudessaan tulokset osoittavat, että vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei ole systemaattista sukupolvi- tai sukupuolikuilua eduskuntapuolueiden eh-

dokkaiden välillä. GAL-TAN-ulottuvuudella sen sijaan on selkeä ja systemaattinen sukupolvien välinen kuilu; nuorimmat kohortit ovat vanhempia liberaalimpia ja vihreämpiä, perussuomalaisen ehdokkaita lukuun ottamatta (ks. myös Liitekuvio 9A1).

Päätelmät

Suomalainen politiikka on muuttunut 2010- ja 2020-luvun aikana perustavanlaatuisesti 2000-luvun alkuun verrattuna. Vielä 2000-luvun alussa maamme poliittista järjestelmää hallitsivat vanhat jakolinjat ja sementoituneelta tuntunut kolmen suuren puolueen (SDP, keskusta ja kokoomus) hallitsema puoluejärjestelmä. Enemmistöhallituskoalitioden muodostamisen logiikka oli toistuva: niihin tarvittiin kaksi kolmesta suuresta ja joitakin apupuolueita. Vuoden 2011 eduskuntavaalit muuttivat tämän järjestyksen, kun perussuomalaiset nousi suureksi puolueeksi. He nostivat poliittiselle agendalle voimakkaasti sosiokulttuurisia ja identiteettipoliittikkaan liittyviä kysymyksiä, minkä seurauksena aikaisemman pragmaattisen eliittitason konsensuksen tilalle ovat tulleet perustavanlaatuiset näkemyserot kulttuurisista ja symbolisista asioista, loputtomat somekiistat ja suoranainen vastenmielisyys poliittista vastapuolta kohtaan (Hatakka, 2019; Westinen et al., 2020). Sukupuoli- ja sukupolvierot ovat kiristäneet näkemyseroja äänestäjäkunnissa (Isotalo et al., 2024), ja tämä luku osoittaa, että sama pätee myös ehdokastasolla.

On kuvaavaa, että suurimmat erimielisyydet eduskuntavaalien ehdokaskunnassa muodostuvat 1960- tai 1970-luvulla syntyneiden oikeistolaisten, perinteisiin arvoihin ja auktoriteetteihin uskovien miesten ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneiden vasemmistolaisten, liberaalien ja ympäristönsuojelumielisten naisten välille. 1960- ja 1970-luvulla syntyneet miehet ovat sosiaalistuneet oman aikansa arvomaailmaan, ja osa heistä on omaksunut maailmankuvan, joka poikkeaa selkeästi monien nuorimpien sukupolvien naisten omaksumasta maailmankuvasta. Asetelma kietoutuu myös pidempiaikaiseen kysymykseen siitä, että nuoret naiset ovat kokeneet edustavansa eri todellisuutta myös sikäli, että heitä vanhemmat miehet ovat käyttäneet valta-asemaansa korostaen miesten ja naisten perinteisiä rooleja, joissa mies on toiminnallisesti yhteiskunnan eri hierarkioissa ylempänä ja joissa nainen kohtaa esimerkiksi vähättelyä ja tytöttelyä (Talvitie, 2013). Millenniaalien ja Z-sukupolven (jotka ovat 1980-luvulla ja myöhemmin syntyneitä) yksi sukupolvikokemus on ollut #Metoo-liike, jossa naiset ovat nostaneet esille itsemääräämisoikeutensa sekä mahdollisuutensa muodostaa itselleen sopivia elämänpolkuja (Evans, 2024).

Puoluepoliittisesti on huomattavaa, että perussuomalaisen eduskuntaryhmässä 1960- tai 1970-luvulla syntyneillä miehillä on vahva edustus, kuten myös vihreiden ja vasemmistoliiton eduskuntaryhmissä 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneillä naisilla. Vihreiden eduskuntaryhmästä kuusi kolmestatoista ja vasemmistoliitossa viisi yhdestätoista edustajasta on tähän syntymävuosikohorttiin (1980-) kuuluvia naisia. Perussuomalaisissa puolestaan puolueen 45 kansanedustajasta 17 on 1960-

tai 1970-luvulla syntyneitä miehiä. Myös puheenjohtajatasolla skisma muodostui jonkin aikaa näiden kahden leirin vastakkaiseksi, kun Jussi Halla-aho (s. 1971), Maria Ohisalo (s. 1985) ja Li Andersson (s. 1987) olivat vallassa samanaikaisesti 2010- ja 2020-lukujen taitteessa.

Erotukseksi edellä mainitusta vastakkainasettelusta 1960- tai 1970-luvulla syntyneet naisehdokkaat ja 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat eivät ole kaukana toisistaan arvomaailmansa suhteen, vaan melko lähellä toisiaan.

Sukupuolikuilut vallitsevat sekä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella että sosio-kulttuurisella *GAL-TAN*-ulottuvuudella myös edellä mainittujen kohorttien sisällä. On kuitenkin huomionarvoista, että 1980-luvulla tai myöhemmin syntyneet miesehdokkaat eivät ole kokonaisuudessaan erityisen konservatiivisia. Kun tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu uuskonservatismiin noususta yhteiskunnissa, on hyvä muistaa, että se on näkynyt lähinnä populististen laitoikeistolaisten puolueiden nousussa eikä laajalti koko väestön tai kohorttien arvomaailmassa. Tutkimuksemme osoittaa, että perussuomalaisissa nuorten ikäpolvien miesehdokkaissa näkyy autoritääristen, perinteisten ja nationalististen arvojen kannatus, mutta se ei koske pelkästään heitä, vaan myös puolueen nuoret naisehdokkaat ovat samalla aaltopituudella.

Eduskuntapuolueiden ehdokaslistat ovat myös sisäisesti melko yhtenäisiä arvomaailmaltaan. Yhdessäkään puolueessa ei ole erityisen syvää sisäistä sukupuoli- ja sukupolvikuilua vasemmisto-oikeisto- tai liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella. Tässä mielessä puolueet ovat onnistuneet turvaamaan sisäisen yhtenäisyytensä (ks. Hazan & Rahat, 2010). Ne eivät ole ideologisesti hajanaisia ja liiallisesti kaikkia äänestäjiä tavoittelevia yleispuolueita (ks. Krouwel, 2003), ja siten ne tarjoavat äänestäjälle kohtalaisen varman lupauksen siitä, millaisiin arvoihin niiden tavoitteleva politiikka perustuu.

Lähteet

- Aardal, B. & van Wijnen, P. (2005). Issue Voting. Teoksessa J. Thomassen (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies* (s. 192–212). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199273219.001.0001>
- Alexander, A., Charron, N. & Off, G. (2024). For every action a reaction? The polarizing effects of women's rights and refugee immigration: A survey experiment in 27 EU member states. *European Journal of Political Research*, 63(4), 1557–1577. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12664>
- Arter, D. (2016). *Scandinavian politics today*. 3. painos. Manchester University Press.
- Bartels, L. M. & Jackman, S. (2014). A generational model of political learning. *Electoral Studies*, 33, 7–18. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.004>
- Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology*, 31, 47–74. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.29.010202.100054>
- Bornschier, S. (2010). *Cleavage politics and the populist right: The new cultural conflict in Western Europe*. Temple University Press.
- Burn-Murdoch, J. (26.1.2024). A new global gender divide is emerging. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/29fd9b5c-2f35-41bf-9d4c-994db4e12998>
- Erikson, R. S. & Stoker, L. (2011). Caught in the Draft: The Effects of Vietnam Draft Lottery Status on Political Attitudes. *American Political Science Review*, 105(2), 221–237. <https://doi.org/10.1017/S0003055411000141>
- Evans, A. (2020). *The Great Gender Divergence*. Princeton University Press. <https://press.princeton.edu/news/the-great-gender-divergence>
- Evans, A. (27.1.2024). *What Prevents & What Drives Gendered Ideological Polarisation?* <https://www.ggd.world/p/what-prevents-and-what-drives-gendered>
- Franklin M. N., Mackie T. & Valen, H. (toim.). (1992). *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries*. Cambridge University Press.
- Giger, N. (2009). Towards a modern gender gap in Europe? A comparative analysis of voting behavior in 12 countries. *The Social Science Journal*, 46(3), 474–492. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2009.03.002>
- Grasso, M. T. (2011). *Political Participation in Western Europe*. Akateeminen väitöskirja. Oxfordin yliopisto.
- Grasso, M. T. (2014). Age, period and cohort analysis in a comparative context: Political generations and political participation repertoires in Western Europe. *Electoral Studies*, 33, 63–76. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.003>
- Grasso, M. T. (2016). *Generations, Political Participation and Social Change in Western Europe*. Routledge.
- Grasso, M. T., Farrall, S., Gray, E., Hay, C. & Jennings, W. (2019). Thatcher's Children, Blair's Babies, Political Socialization and Trickle-down Value Change: An Age, Period and Cohort Analysis. *British Journal of Political Science*, 49(1), 17–36. <https://doi.org/10.1017/S0007123416000375>

- Halman, L. (2009). Political Values. Teoksessa R. J. Dalton & H.-D. Klingemann (toim.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 305–322). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhob/9780199270125.003.0016>
- Harteveld, E., Dahlberg, S., Kokkonen, A. & van der Brug, W. (2019). Gender Differences in Vote Choice: Social Cues and Social Harmony as Heuristics. *British Journal of Political Science*, 49(3), 1141–1161. <https://doi.org/10.1017/S0007123417000138>
- Hatakka, N. (2019). *Populism in the hybrid media system: populist radical right online counter publics interacting with journalism, party politics, and citizen activism*. Väitöskirja. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7793-2>
- Hazan, R. Y. & Rahat, G. (2010). *Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199572540.001.0001>
- Helsingin Sanomat (2023). *Eduskuntavaalit 2023: Tervetuloa vaalikoneeseen!* <https://www.vaalikone.fi/eduskunta2023/hs>
- Heywood, A. (2003). *Political ideologies*. 3. painos. Palgrave Macmillan.
- Hooghe, L., Bakker, R., Brigeveich, A., De Vries, C., Edwards, E., Marks, G., Rovny, J., Steenbergen, M. & Vachudova, M. (2010). Reliability and validity of the 2002 and 2006 Chapel Hill expert surveys on party positioning. *European Journal of Political Research*, 49(5), 687–703. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.01912.x>
- Inglehart, R. (1971). The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies. *American Political Science Review*, 65(4), 991–1017. <https://doi.org/10.2307/1953494>
- Inglehart, R. (1977). *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*. Princeton University Press.
- Inglehart, R. & Klingemann, H.-D. (1979). Ideological conceptualization and value priorities. Teoksessa S. M. Barnes & M. Kaase (toim.), *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies* (s. 203–213). Sage.
- Inglehart, R. & Flanagan, S. C. (1987). Value Change in Industrial Societies. *American Political Science Review*, 81(4), 1289–1319. <https://doi.org/10.2307/1962590>
- Inglehart, R. & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*, 21(4), 441–463. <https://doi.org/10.1177/0192512100214007>
- Isotalo, V., Helimäki, T., von Schoultz, Å. & Söderlund, P. (2023). *Suomalainen äänestäjä 2003–2023*. Vaalitutkimuskonsortio. <https://www.vaalitutkimus.fi/wp-content/uploads/2024/03/2023-13-Suomalainen-aanestaja-2003%E2%80%932023.pdf>
- Isotalo, V., Sipinen, J. & Westinen, J. (2024). Sukupuolikuilu arvoissa ja puoluevalinnassa 2000-luvulla. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 245–274). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Kitschelt, H. (1995). *The Radical Right in Western Europe – A comparative analysis*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.14501>

- Knutsen, O. & Kumlin, S. (2005). Value orientations and party choice. Teoksessa J. Thomassen (toim.), *The European Voter. A Comparative Study of Modern Democracies* (s. 125–166). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199273219.001.0001>
- Krouwel, A. (2003). Otto Kirchheimer and the catch-all party. *West European Politics*, 26(2), 23–40. <https://doi.org/10.1080/01402380512331341091>
- Laihiala, T., Kahma, N., Eskelinen, N., Ohisalo, M. & Saari, J. (2017). Onko hyvinvointivalttiolla tulevaisuutta? Nuorten mielipiteet ja hyvinvointivaltion muutos. Teoksessa S. Myllyniemi (toim.), *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016* (s. 105–121). Nuorisotutkimusseura.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction. Teoksessa S. M. Lipset & S. Rokkan (toim.), *Party Systems and Voter Alignments* (s. 1–64). The Free Press.
- Mannerström, R., Muotka, J., Leikas, S. & Lönnqvist, J.-E. (2020). Hyvin toimeentuleva, terve ja suvaitseminen – Suomalaisten nuorten poliittiset ideologiat asenneprofiileina tarkasteltuna. *Politiikka*, 62(1), 9–32. <https://doi.org/10.37452/politiikka.83247>
- Marks, G., Hooghe, L., Nelson, M. & Edwards, E. (2006). Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality. *Comparative Political Studies*, 39(2), 155–175. <https://doi.org/10.1177/0010414005281932>
- Miller, W. E. & Shanks, M. (1996). *The New American Voter*. Harvard University Press.
- Neundorff, A. & Niemi, R. G. (2014). Beyond political socialization: New approaches to age, period, cohort analysis. *Electoral Studies*, 33, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.012>
- Nuuttila, S. (7.2.2024). Railo repesi nuorten naisten ja miesten arvomaailmojen välille – tutkija näkee taustalla huolestuttavan kehityksen. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20073201>
- Paastela, J. & Paloheimo, H. (toim.). (2006). *Suomen puolueiden periaateohjelmat*. WSOY.
- Paloheimo, H. (2024). Puoluevalinta eri äänestäjäryhmissä. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 124–162). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Puttonen, M. (7.4.2024). Miksi nuoret naiset kallistuvat vasemmalle, miehet oikealle? Yksi jakaja on huoli huomisesta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/tiede/art-200010294523.html>
- Randall, V. (1987). *Women and Politics: An International Perspective*. University of Chicago Press.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes and values: a theory of organization and change*. Jossey-Bass.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Rovny, J. & Edwards, E. E. (2012). Struggle over Dimensionality: Party Competition in Western and Eastern Europe. *East European Politics and Societies*, 26(1), 56–74. <https://doi.org/10.1177/0888325410387635>
- Sourander, A. & Gilbert, S. (2024). Suomalaisnuorten ahdistuneisuus on lisääntynyt. Mediatiedote. *Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus*. <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/suomalaisnuorten-ahdistuneisuus-on-lisaantynyt>

- Spierings, N. & Zaslove, A. (2017). Gender, populist attitudes, and voting: Explaining the gender gap in voting for populist radical right and populist radical left parties. *West European Politics*, 40(4), 821–847. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1287448>
- Strijbis, O., Helmer, J. & de Wilde, P. (2020). A cosmopolitan–communitarian cleavage around the world? Evidence from ideological polarization and party–voter linkages. *Acta Politica*, 55(3), 408–431. <https://doi.org/10.1057/s41269-018-0122-0>
- Suuronen, A., Grönlund, K. & Sirén, R. (2020). Puolueiden äänestäjät. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 260–287). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Talvitie, E. (2013). *Keitäs tyttö kahvia: naisia politiikan portailla*. WSOY.
- Tiihonen, A., Borg, S. & Isotalo, V. (2025). Äänestäjien sosiodemografinen profiili sekä arvot ehdokasvalintojen taustalla. Teoksessa M. Kujanen & T. Raunio (toim.), *Presidentinvaalitutkimus 2024. Ehdokasvalinta, media ja kansansuosio* (s. 48–79) Tampere University Press. <https://doi.org/10.61201/tup.1045.c2448>
- Tilley, J. (2002). Political Generations and Partisanship in the UK, 1964–1997. *Journal of the Royal Statistical Society Series A: Statistics in Society*, 165(1), 121–135. <https://doi.org/10.1111/1467-985X.00628>
- Tilley, J. & Evans, G. (2014). Ageing and generational effects on vote choice: Combining cross-sectional and panel data to estimate APC effects. *Electoral Studies*, 33, 19–27. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.007>
- Tormos, R. (2012). Postmaterialist Values and Adult Political Learning. Intracohort Value Change in Western Europe. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 140, 89–120. <https://doi.org/10.5477/cis/reis.140.201>
- Tormos, R. (2020). *The Rhythm of Modernization: How Values Change over Time*. Brill.
- Twenge, J. M. (2014). *Generation Me: Why Today's Young Americans Are More Confident, Assertive, Entitled - and More Miserable than Ever Before*. Atria.
- van der Eijk, C., Franklin, M., Mackie, T. & Valen, H. (2009). Cleavages, conflict resolution, and democracy. Teoksessa M. Franklin, T. Mackie & H. Valen (toim.), *Electoral change. Responses to evolving social and attitudinal structures in western countries* (s. 403–426). 2. painos. ECPR Press. <https://hdl.handle.net/1814/13004>
- van Deth, J. W. & Scarbrough, E. (1995). The Concept of Values. Teoksessa J. W. van Deth & E. Scarbrough (toim.), *The Impact of Values* (s. 21–47). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198294751.001.0001>
- Virtanen, A. (2018). *Vennamo: mies ja hänen puolueensa*. Art House.
- Wass, H. & Kauppinen, T. M. (2024). Sukupuolisakset äänestyslipulla: sukupuolen ja iän yhteys äänestäjien poliittisiin valintoihin. Teoksessa A. Rajavuori (toim.), *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2024* (s. 73–103). Kalevi Sorsa -säätio.
- Westinen, J. (2015). *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo Akademi University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-801-0>
- Westinen, J. (2016). Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 249–272). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

- Westinen, J., Pitkänen, V. & Kestilä-Kekkonen, E. (2020). Perussuomalaisten äänestäjäkunnan muutos 2011–2019. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 307–331). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Ylisalo, J. (2024). Asiakysymysäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 290–312). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>

Liitteet

Liitetaulukko 9A1. Helsingin Sanomien 2023 eduskuntavaalien vaalikoneen väittämät ja niiden luokittelu ideologisiin ulottuvuuksiin.

Nro	Ylempi ulottuvuus	Alempi ulottuvuus	Väittämä
1	-	-	Ukrainaa on tuettava sodassa ja jälleenrakennuksessa kustannuksista huolimatta.
2	-	-	Suomen on käytettävä puolustukseen rahaa vähintään Naton tavoitteen verran.
3	-	-	Peruskoulussa pitää rajoittaa lailla oppilaiden määrää yhtä opettajaa kohti, vaikka se tarkoittaisi säästöjä muualta, veronkorotuksia tai lisää velkaa.
4	GAL-TAN	Arvoliberaali-Arvokonservatiivi	Suomeen on perustettava huumeiden käyttöhuoneita.
5	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion on annettava suunniteltua enemmän rahaa sosiaali- ja terveydenhuoltoon, vaikka se tarkoittaisi säästöjä muualta, veronkorotuksia tai lisää velkaa.
6	GAL-TAN	Arvoliberaali-Arvokonservatiivi	Nuorisorikollisuutta on pyrittävä kitkemään ensisijaisesti muilla keinoilla kuin rangaistuksia koventamalla.
7	Vasemmisto-Oikeisto		Työttömiä pitää saada nykyistä enemmän töihin heikentämällä ansiosidonnaista työttömyysturvaa.
8	Vasemmisto-Oikeisto/GAL-TAN	Kansainvälinen-Kansallinen	Suomeen on houkuteltava aktiivisemmin ulkomaisia työntekijöitä.
9	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion velkaantumista tulee hillitä, vaikka se merkitsisi leikkauksia etuuksiin tai palveluihin.
10	Vasemmisto-Oikeisto		Palkkojen verotusta pitää alentaa, vaikka se johtaisi palveluiden leikkauksiin, muun verotuksen kiristämiseen tai velan kasvuun.
11	-	-	Valtion pitää tukea enemmän kansalaisia, jotka kärsivät energian hinnan noususta, vaikka se kiihdyttäisi inflaatiota tai heikentäisi valtion taloutta.
12	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Hakkuita pitää vähentää valtion metsissä luontokadon ja ilmastomuutoksen torjumiseksi.
13	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Suomen on lykättävä hiilineutraaliustavoitettaan kauemmaksi vuodesta 2035.
14	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa on otettava käyttöön ruuhkamaksu.
15	GAL-TAN	Ekologinen-Materialistinen	Turkistarhaus on kiellettävä Suomessa.
16	Vasemmisto-Oikeisto		Jos on pakko valita, on parempi korottaa veroja kuin leikata julkisia palveluita ja sosiaalietuuksia
17	Vasemmisto-Oikeisto		Suuret tuloerot ovat hyväksyttäviä, jotta erot ihmisten lahjakkuudessa ja ahkeruudessa voidaan palkita
18	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion pitäisi puuttua nykyistä voimakkaammin markkinoiden toimintaan, jotta talous olisi kaikille reilu.
19	Vasemmisto-Oikeisto		Suomessa on liian helppo elää sosiaaliturvan varassa.
20	Vasemmisto-Oikeisto		Valtion ja kuntien omistusta yritystoiminnassa tulisi vähentää.

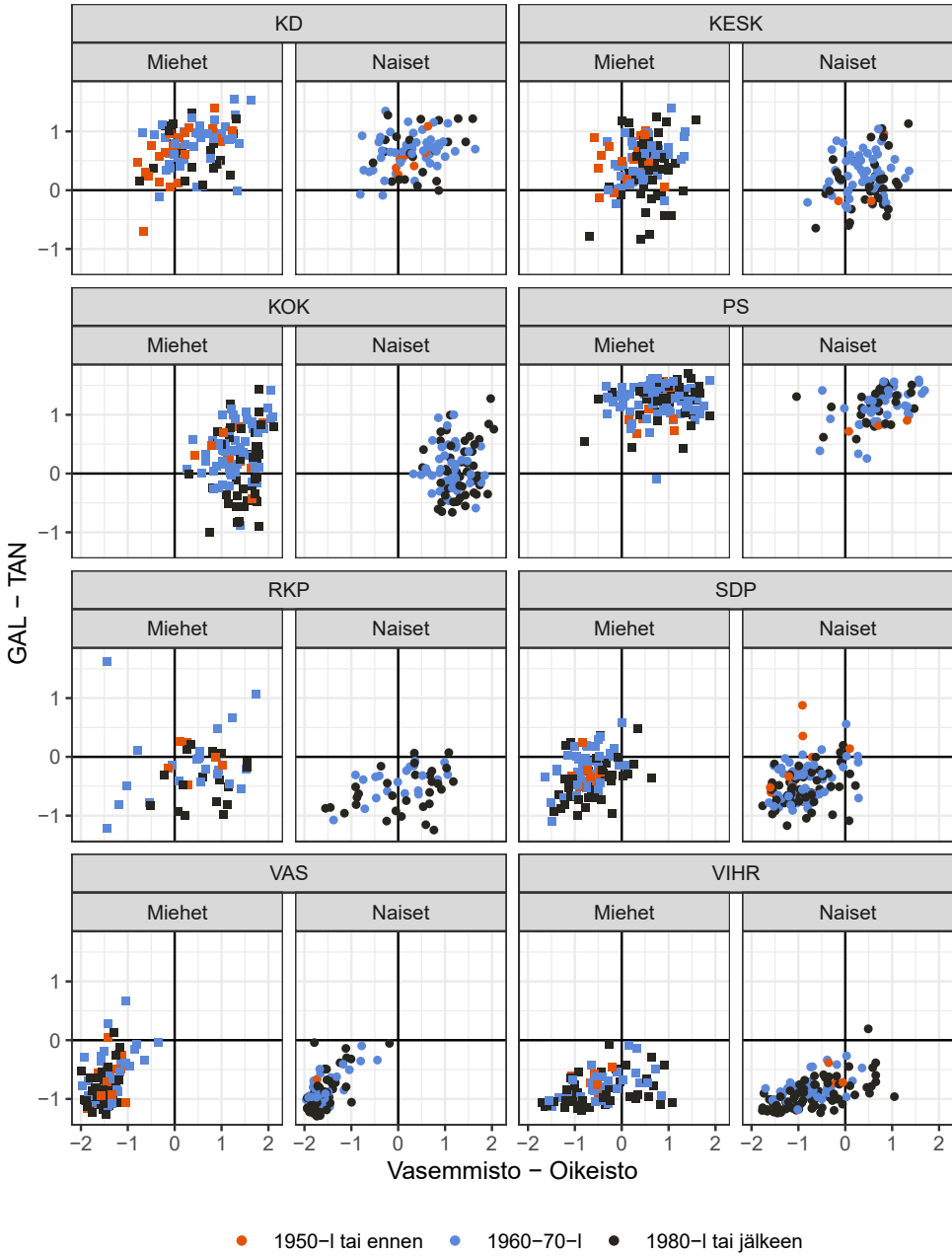
Nro	Ylempi ulottuvuus	Alempi ulottuvuus	Väittämä
21	<i>GAL-TAN</i>	Kansainvälinen– Kansallinen	Suomen muuttuminen aiempaa monikulttuurisemmaksi ja monimuotoisemmaksi on hyvä asia.
22	<i>GAL-TAN</i>	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Kristilliset arvot ovat hyvä pohja poliittiselle päätöksenteolle.
23	<i>GAL-TAN</i>	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Sukupuolen moninaisuus pitäisi ottaa huomioon Suomessa nykyistä paremmin.
24	<i>GAL-TAN</i>	Arvoliberaali– Arvokonservatiivi	Selkeitä rajoja ja kuria tarvitaan nykyistä enemmän lasten kasvattamisessa.
25	<i>GAL-TAN</i>	Ekologinen– Materialistinen	Suomen pitäisi vähentää omia päästöjään riippumatta siitä mitä muut maat tekevät.
26	<i>GAL-TAN</i>	Kansainvälinen– Kansallinen	Poliitikkojen on asetettava Suomen ja suomalaisten etu kaiken muun edelle.
27	<i>GAL-TAN</i>	Ekologinen– Materialistinen	Ympäristön etu tulisi asettaa talouskasvun ja työpaikkojen luomisen edelle, jos ne ovat keskenään ristiriidassa.
28	<i>GAL-TAN</i>	-	Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka pystyvät tekemään vaikeitakin päätöksiä välittämättä liikaa muiden mielipiteistä.
29	-	Keskusta–Periferia	Koko Suomi tulee pitää asutettuna, vaikka siitä koituisi kustannuksia.
30	-	Keskusta–Periferia	Suomen kaupungistuminen on hyvä asia.

Liitetaulukko 9A2. Aineiston ehdokkaiden kattavuus puolueittain.

Puolue	Ehdokkaita aineistossa	Ehdokkaita ehdolla	Aineiston kattavuus
KD	160	188	0,851
KESK	199	205	0,971
KOK	210	212	0,991
PS	202	217	0,931
RKP	96	111	0,865
SDP	204	217	0,940
VAS	196	217	0,903
VIHR	207	217	0,954

Liitetaulukko 9A3. Ehdokkaiden lukumäärä puolueittain eri sukupolvissa sukupuolen mukaan.

Puolue	Sukupuoli	1950-l tai sitä ennen	1960– 1970-l	1980-l tai sen jälkeen	Yhteensä
KD	Miehet	23	39	19	81
	Naiset	7	50	22	79
KESK	Miehet	17	50	44	111
	Naiset	3	47	38	88
KOK	Miehet	10	60	42	112
	Naiset	1	49	48	98
PS	Miehet	8	80	43	131
	Naiset	3	40	28	71
RKP	Miehet	6	23	17	46
	Naiset	0	20	30	50
SDP	Miehet	8	43	37	88
	Naiset	10	53	53	116
VAS	Miehet	15	30	47	92
	Naiset	1	33	70	104
VIHR	Miehet	6	34	42	82
	Naiset	3	37	85	125
Yhteensä		121	688	665	

Liitekuvio 9A1. Ehdokkaat arvokartalla puolueen, sukupuolen ja syntymävuosikymmenen mukaan.

Väri kertoo ehdokkaan syntymävuosikymmenen.

10

Ehdokkaiden demokratia-asenteet

Thomas Karv & Kim Backström

Demokraattinen hallinto tarvitsee demokratian kannattajia. Viimeisen vuosikymmenen aikana tehdyissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu kansalaisten kasvavaa tyytymättömyyttä demokratiaa kohtaan (ks. Armingeon & Guthmann, 2014; Dahlberg et al., 2015; Kriesi, 2020), minkä seurauksena monet ovat alkaneet suhtautua myönteisemmin demokratialle vaihtoehtoisiin hallintomuotoihin (Foa & Mounk, 2016). Tämä on herättänyt huolta demokratian tulevaisuudesta ja lisännyt keskustelua siitä, miten demokratia voidaan pelastaa.

Ilman kansalaisten tukea demokratia hallintomuotona korvautuu ennemmin tai myöhemmin muilla järjestelmillä (ks. esim. Easton, 1965; Putnam, 1973). Asenteet demokratiaa kohtaan kuitenkin vaihtelevat eri yksilötasoisien ja ympäristötekijöiden mukaan, ja niitä pidetäänkin vahvasti maakohtaisista tekijöistä riippuvaisina (Canache et al., 2001). Yleisesti kansalaisten tyytyväisyys demokratiaan ja heidän tukensa demokratialle hallintomuotona ovat länsimaissa edelleen korkealla tasolla (Martini & Quaranta, 2020). Suomessa kansalaisten tuki demokratialle on eurooppalaisessa vertailussa pysynyt korkealla, ja se on jopa kasvanut viime vuosikymmeninä (Rapeli & Koskimaa, 2020; Rapeli & Strandberg, 2024; Saikkonen, 2023).

Tutkimme tässä luvussa kansanedustajaehdokkaiden demokratia-asenteita. Tarastelemme ehdokkaita ”poliittisena eliittinä”, jonka suhtautuminen demokratiaan määrittää sen tulevaisuutta enemmän kuin rivikansalaisten suhtautuminen (Higley & Burton, 2006; Häfner et al., 2025; Norris, 2017). Taustalla on ajatus, että ilman eliitin tukea demokraattiset instituutiot ja käytännöt eivät säily pitkällä aikavälillä, vaikka kansalaisten tuki säilyisi vahvana.

Poliittisiin luottamustoimiin pyrkiviä pidetään aivan erityisenä ryhmänä poliittisen eliitin sisällä (Crotty, 1968, s. 260). Vaikka kaikki kansanedustajaehdokkaat eivät vielä muodollisesti kuulukaan poliittiseen eliittiin, useilla heistä on mahdollisuus vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon suoraan, merkittävästi ja säännöllisesti (Higley & Moore, 2001, s. 176). Siten heillä on keskeinen rooli edustuksellisessa poliittisessa järjestelmässä ja ehdokkaina myös mahdollisuus tulla osaksi poliittista eliittiä (Putnam, 1971). Käytännökin poliittisen eliitin käsitettä laajassa merkityksessä henkilöistä, jotka jo ovat osa poliittista eliittiä tai vasta pyrkimässä siihen.

Kasvava tyytymättömyys demokratiaa kohtaan ei koske vain äänestäjiä vaan myös poliittisiin luottamustoimiin pyrkiviä henkilöitä (Zittel, 2020). Tästä huolimatta tutkimukset, jotka keskittyvät ehdokkaiden demokratia-asenteisiin, ovat edelleen yllättävän harvinaisia sekä Suomessa että kansainvälisesti (ks. kuitenkin Bäck & Kestilä-Kekkonen, 2020; Lewandowsky, 2019; Zittel, 2020).

Poliittisiin luottamustoimiin pyrkivät ehdokkaat toimivat kasvoina sille poliittiselle instituutiolle, jota he valituksi tullessaan edustavat. Poliittiseen luottamustehdävään hakeutumisen tulisi siten tarkoittaa, että ehdokas hyväksyy edustuksellisen demokratian instituutiona – antaahan hänen oma ehdolle asettumisensa kyseiselle järjestelmälle sen legitimitetin. Poliittiset puolueet toimivat ”portinvartijoina” kontrolloiden sitä, kuka pääsee osaksi poliittista eliittiä (Gallagher, 1988, s. 2). Puolueet pyrkivätkin nimittämään demokratiaan sitoutuneita ehdokkaita (Lesschaeve et al., 2018). Tämä ei kuitenkaan välttämättä toteudu nykyhetkessä, jossa politiikka hahmotetaan yhä enemmän ”puhtaiden kansalaisten” ja ”korruptoituneen eliitin” välisenä kamppailuna (Mudde, 2004, s. 543).

Tässä luvussa keskitymme Suomen poliittiseen eliittiin kuuluvien kansanedustajaehdokkaiden demokratia-asenteisiin. Empiirinen tarkastelumme perustuu *Eduskuntavaaliehdokkaat 2023* -kyselytutkimukseen, jonka avulla tarkastelemme ehdokkaiden demokratia-asenteita eliittikeskeisestä näkökulmasta. Erottelemme analyysissämme ehdokkaat, jotka edustavat vakiintuneita, pitkään vallassa olleita puolueita ja vastaavasti eliitin tai poliittisen järjestelmän vastaisia (engl. *anti-establishment*) puolueita, ja tutkimme demokraattisten asenteiden ja näiden puolueyyppien välistä suhdetta.

Eliittinäkökulma demokratia-asenteisiin

Poliittisen eliitin jäsenten yksimielisyys demokraattisen järjestelmän normi- ja arvopohjasta muodostaa toimivan demokratian perustan (Häfner et al., 2025, s. 278). Myönteistä suhtautumista edustukselliseen demokratiaan ja sen ihanteisiin tulisi siten pitää tärkeänä ehdokkaan ominaisuutena. Tuki demokratialle kytkeytyy läheisesti korkeaan poliittiseen luottamukseen, vaikka tuen usein katsotaankin olevan diffuusimpaa eli epätarkempaa kuin poliittisen luottamuksen. Siinä missä poliittisen luottamuksen ajatellaan kuvastavan tarkkarajaisemmin nykyisen hallinnon toiminnan arviointia, tuki demokratialle heijastaa laajempaa arviota poliittisesta

järjestelmästä (ks. Easton, 1965). Tyytymättömyys demokratiaan toisin sanoen kuvastaa kielteistä suhtautumista edustuksellisen demokratian instituutioihin, toimijoihin ja suorituskykyyn (ks. Lewandowsky, 2019, s. 3). Se voi kuitenkin myös indikoida kielteistä arviota demokraattisen järjestelmän nykytilasta (Linde & Ekman, 2003). Vaikka yksilö saattaa pitää edustuksellisen demokratian ideasta, hän voi olla yhä tyytymättömämpi siihen, kuinka vaikeaa tai hidasta demokratiassa on saada aikaan poliittisia päätöksiä ja yhteiskunnallisia muutoksia.

Demokratia-asenteilla viitataan kirjallisuudessa laajaan kokonaisuuteen, joka voi pitää sisällään demokraattiseen hallintomuotoon ja sen nykytilaan suhtautumisen lisäksi rajatun demokraattisen hallinnon eri osa-alueita ja prosesseja kohtaan. Näin ollen on hyvin tärkeää määritellä selkeästi, mitä osaa demokratiasta kulloinkin arvioidaan, jotta demokratian tilasta ei tehdä perusteettomia johtopäätöksiä. Tämän vuoksi monet tutkimukset käyttävät useita demokratiaan liittyviä kysymyksiä erottaakseen poliittisen järjestelmän eri tasot ja näkökohdat toisistaan (ks. Norris, 2011).

Maurice Duvergeriä (1967) mukaillen poliittiset puolueet on perinteisesti luokiteltu kahteen ryhmään niiden sisäisen organisoitumisen perusteella: eliittivetoisiin ja ääniä tavoitteleviin kaaderipuolueisiin tai vaihtoehtoisesti aktivistivetoisiin ja poliittikkatoimia tavoitteleviin massapuolueisiin (ks. myös Gallagher, 1988; Koskimaa et al., 2021). Puolueiden sisäinen organisoituminen puolestaan vaikuttaa siihen, millaisia ehdokkaita puolueet asettavat ehdolle vaaleissa, sillä ehdokkaat ovat usein puolueaktiiveja tai osa puolueen johtoa sen eri tasoilla (Crotty, 1968; Lewandowsky, 2019). Jako kaaderi- ja massapuolueisiin on ajan saatossa menettänyt merkitystään, etenkin kun puoluejärjestelmään on tullut mukaan uusia, johtajavetoisia ja järjestelmänvastaisia puolueita, joilla on omantyyppisensä tapa organisoitua. Puolueiden juuret kuitenkin yhä heijastuvat niiden sisäiseen organisoitumiseen (Koskimaa, 2020) ja siten potentiaalisesti myös niiden ehdokasvalintaan. Eliittivetoisissa kaaderipuolueissa puolue-eliitillä on oletetusti enemmän sananvaltaa ehdokasvalinnassa ja siten enemmän mahdollisuuksia estää demokratiaan kielteisesti suhtautuvien henkilöiden pääsy puolueen ehdokkaiksi.

Ehdokkaat edustavat erityistä alaryhmää puolueorganisaatiossa. He ovat laaja joukko yksilöitä, jotka on erikseen valittu tai joiden on sallittu asettua ehdolle monien muiden kuin suoraan puolueeseen liittyvien tekijöiden (ikä, sukupuoli, asuinpaikka, ammatillinen kokemus jne.) perusteella. Kaikki poliittiseen valtaan valitut tai nimitetyt poliitikot ovat laajasti määriteltynä osa poliittista eliittiä (Higley & Moore, 2001, s. 176). Eliittijäsenyys ei kuitenkaan ole sama asia kuin jäsenyys vakiintuneessa poliittisessa järjestelmässä, johon kuuluvat ne puolueet, joiden "vetovoima vaaleissa perustuu tunnustettavaan ja maltilliseen poliittiseen ohjelmaan" (Hartleb, 2015, s. 41). Tutkijat käyvät teoreettista keskustelua siitä, mikä muodostaa "järjestelmänvastaisen" puolueen (ks. yhteenveto Zulianello, 2018), ja tietoisina tästä keskustelusta määrittelemme järjestelmänvastaisiksi ne puolueet, jotka haastavat nykyistä järjestelmää ja sen keskeisiä poliittikkakysymyksiä (Abedi, 2004, s. 11). Olemme tietoisia siitä, että puolueiden luokittelu "järjestelmänvastaisiksi" voidaan kyseen-

alaistaa erityisesti, kun kyse on puolueista, jotka muodollisesti hyväksyvät edustuksellisen demokratian pelisäännöt ja toimivat sen instituutioiden puitteissa. Tämän dikotomisoinnin tarkoituksena ei olekaan vihjata, että kyseiset puolueet olisivat demokraattisen järjestelmän ulkopuolella. Sen sijaan sillä pyritään erottamaan toisistaan puolueet, jotka retorikallaan ja poliittisella asemoitumisellaan nimenomaisesti haastavat vakiintuneen poliittisen järjestelmän sekä puolueet, jotka edustavat vakiintunutta poliittista kenttää. Vaikka näkemyksemme mukaan puolueen järjestelmänvastaisuus ilmenee pikemminkin asteittain eikä kyse ole joko–tai–tilanteesta, tämän luvun empiirisessä osassa tyydymme käyttämään tätä kaksiluokkaista jakoa poliittisista puolueista.

Vakiintuneeseen poliittiseen järjestelmään kuuluvien puolueiden oletetaan usein houkuttelevan pääasiassa ehdokkaita, jotka ovat tyytyväisiä politiikan nykytilaan, siinä missä järjestelmänvastaiset puolueet ovat avoimempia nimeämään ehdokkaita, jotka ilmaisevat tyytymättömyyttä demokratiaa kohtaan (Lewandowsky, 2019; Niessen et al., 2019). Niinpä ehdokkaiden ja heidän edustamansa puolueen välillä voidaan olettaa olevan jonkin verran yhteneväisyyttä suhtautumisessa demokratiaan. Puolueet, jotka pyrkivät säilyttämään järjestelmänvastaisen imagon, saattavat kokea hyödylliseksi nimittää sellaisia ehdokkaita, jotka jakavat puolueen demokratiakielteisen käsityksen ja haluavat siten muuttaa yhteiskuntajärjestelmää. Tutkimukset osoittavat, että järjestelmänvastaiset puolueet menettävät nopeasti osan vetovoimastaan, kun ne tulevat osaksi hallituskoalitioita (van Spanje, 2011, s. 627). Etenkin näissä tilanteissa, joissa puolueen äänestäjät alkavat nähdä puolueen vanhat kasvot osana poliittista eliittiä, järjestelmänvastaiset puolueet voivat olla halukkaampia löytämään uusia ehdokkaita, jotka vetoavat järjestelmää vastaan oleviin äänestäjiin.

Ehdokasvalintaprosessi

Ehdokkaiden demokratia-asenteiden analyysi edellyttää ymmärrystä puolueiden sisäisistä ehdokasvalintamenettelyistä, jotka ainakin jossain määrin vaihtelevat puolueiden välillä. Ehdokasvalintamenettely on Suomessa määritelty laissa, ja sitä pidetään yhtenä maailman demokraattisimmista (Hazan & Rahat, 2010). Tästä huolimatta suomalaisilla puolueilla on paljon liikkumatilaa ehdokasvalinnassaan. Vaalilaki (1998) määrää, että eduskuntavaaleissa kaikki paikalliset puolueosastot voivat nimetä ehdokkaita. Vaalipiirikohtainen jäsenäänestys on pakollinen vain, kun ehdokasehdokkaiden määrä ylittää ehdokaspaikkojen määrän. Lain mukaan piirijärjestö saa jäsenäänestyksen jälkeen muuttaa puoluehallituksen suostumuksella neljänneksen ehdokkaista, ja tätä muutosoikeutta on käytetty laajasti. Ehdokasasettelua koskevat jäsenäänestykset ovat kuitenkin Suomessa edelleen harvinaisia verrattuna niiden kasvaneeseen suosioon maailmalla. Jäsenäänestysten ajatellaan edistävän puolueen sisäistä demokratiaa sekä aktivoivan puolueen jäseniä ja siten parantavan puolueiden julkista kuvaa (Venturino & Seddone, 2022, s. 234).

Vaalityypistä riippuen ehdokkaiden nimeäminen ja sopivien ehdokkaiden löytäminen jätetään Suomessa usein puolueiden paikallisyhdistysten ja piirijärjestöjen johdon tehtäväksi. Historiallisesti vain SDP on käyttänyt paikallisia jäsenäänestyksiä systemaattisesti, osa puolueista on käyttänyt niitä satunnaisesti ja osa ei koskaan (Helander, 1997; Koskimaa et al., 2021, s. 454). Suomessa SDP ja keskusta edustavat kahta suurinta massapuoluetta, jotka antavat laajat nimeämisoikeudet paikallisille puolueosastoille. Nykyään ne ovat ainoat puolueet, jotka satunnaisesti yhä käyttävät paikallisia jäsenäänestyksiä ehdokasvalinnassaan (Koskimaa et al., 2021, s. 457).

Michael Gallagher (1988) on nimennyt kolme ehdokaskohtaista tekijää, joita puolue arvioi ehdokasasettelussaan. Näitä ovat ehdokkaan muodollinen pätevyys sekä hänen objektiiviset ja subjektiiviset ominaisuutensa. Muodolliseen pätevyyyteen sisältyy esimerkiksi puolueen jäsenyys, ehdokkaan ikä ja luottamustehtävien hoito. Objektiivisiin ehdokasominaisuuksiin kuuluvat puolestaan esimerkiksi sukupuoli tai asuinpaikka, jotka ovat tärkeitä eri väestöryhmien edustuksen näkökulmasta, ja subjektiivisiin ominaisuuksiin ehdokkaan henkilökohtaiset saavutukset. Yhdessä näitä tekijöitä kutsutaan puolueiden näkökulmasta kysyntätekijöiksi. Lisäksi ehdokasasettelussa on kysymys ehdokastarjonnasta eli siitä ehdokkuudesta kiinnostuneiden joukosta, josta puolueet valitsevat ehdokkaansa vaaleihin (ks. Norris & Lovenduski, 1993).

Suomessa puolueiden jäsenmäärä on takavuosista merkittävästi laskenut, mikä on laskenut myös puolueorganisaatiossa aktiivisesti toimimisen kautta ehdokkaaksi pätevöityneiden määrää (Arter, 2013, s. 104). Tämä on haastanut puolueet etsimään sopivia ehdokkaita oman organisaationsa ulkopuolelta, vaikka heidän sitoutumisestaan puolueen tavoitteisiin on välillä vaikea saada täyttä varmuutta. Ehdokastarjonnan hiipuminen onkin mahdollisesti vaikuttanut siihen, että monet poliitikot toimivat luottamustehtävissä useilla hallinnon tasoilla, ja että näistä samanaikaisista mandaateista (*engl. multiple mandate holding*) on tullut hyvin keskeinen osa Suomen poliittista kulttuuria (ks. Arter & Söderlund, 2023; Karv & Malmberg, 2023; Malmberg & Karv, 2024). Joka tapauksessa ehdokasasettelun lopputuloksen määrittelevät sekä puolueiden kysyntä että ehdokkaiden tarjonta.

Suomen vaalijärjestelmää on kuvattu yhdeksi maailman ehdokaskeskeisimmistä (Raunio, 2005), mikä lisää paljon ääniä houkuttelevien ehdokkaiden painoarvoa puolueen vaalituloksessa. Avoin listavaali, eli äänestäjän mahdollisuus valita kuka tahansa ehdokas puolueen listalta, sekä se, etteivät puolueet aseta ehdokkaita listalle suosituimmuusjärjestykseen vaan useimmiten aakkosjärjestykseen, näkyy ehdokkaiden välisessä kovassa kilpailussa äänistä etenkin puolueiden sisällä (Isotalo & von Schoultz, 2024, s. 190). Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että ehdokkaan muut ominaisuudet kuin sopiva puoluetusta ovat entistä tärkeämpiä ehdokasvalinnan perusteita, vaikkakin puoluetusta on yhä tärkein yksittäinen tekijä – etenkin vasemmistoliiton, vihreiden ja perussuomalaisen äänestäjille (Helimäki & von Schoultz, 2024, s. 185–186).

Suomalainen vaalijärjestelmä ohjaa puolueita kohti “tasapainotettujen listojen strategiaa” eli asettamaan erilaisista taustoista tulevia ehdokkaita, jotta ehdokaslis-

ta houkuttelisi ääniä laajasti eri väestöryhmiltä (Koskimaa et al., 2021, s. 451; Arter, 2013). Sukupuolen, iän, asuinpaikan ja ammattiryhmän eli objektiivisten ehdokasominaisuuksien tärkeydestä huolimatta olennaisia ovat myös ehdokkaiden henkilökohtaiset saavutukset, mukaan lukien ehdokkaiden aiempi poliittinen kokemus, heidän tunnettuutensa (vrt. julkisehdokkaat) sekä vahva paikallinen kiinnittyminen vaalipiiriin (ks. Arter, 2014). Puolueen näkökulmasta kuitenkin myös uskollisuus omalle puolueelle ja sitoutuminen sen tavoitteisiin ja ideologiaan ovat arvokkaita ominaisuuksia (Koskimaa et al., 2021, s. 451). Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa ei ole aiemmin nostettu esiin, että ehdokkaiden ajatukset demokratiasta voisivat nousta tärkeäksi kriteeriksi puolueiden ehdokasvalinnassa. Tämä kuvastaa kenties ennen kaikkea sitä, että ehdokkaaksi pyrkivien myönteistä suhtautumista demokraattiseen hallintojärjestelmään on pidetty lähinnä itsestäänselvyytenä.

Aineisto ja menetelmät

Tarkastelemme eduskuntavaalien ehdokkaiden demokratia-asenteita kahdella kysymyksellä. Nämä kysymykset olivat mukana paitsi tämän tutkimuksen empiirisenä aineistona käyttämässämme *Eduskuntavaaliehtokkaat 2023* -kyselytutkimuksessa myös kansainvälisessä ja vertailevassa *Comparative Candidates Survey* -tutkimuksessa. Näitä kysymyksiä on hyödynnetty myös aiemmissa tutkimuksissa poliittisten eliittien demokratia-asenteista (Bäck & Kestilä-Kekkonen, 2020; Lewandowsky, 2019; Zittel, 2020).

- **Tyytyväisyys demokratiaan:** Kuinka tyytyväinen olet yleisesti ottaen demokratian toimivuuteen Suomessa? ("Erittäin tyytyväinen", "Melko tyytyväinen", "En erityisen tyytyväinen", "En lainkaan tyytyväinen")
- **Tyytyväisyys edustukselliseen demokratiaan:** Kun ajattelet Suomen eduskuntavaalien toimivuutta käytännössä, kuinka hyvin vaalit mielestäsi takaavat sen, että kansanedustajien mielipiteet heijastavat ääntäjäiden mielipiteitä? ("Erittäin hyvin", "Melko hyvin", "Eivät erityisen hyvin", "Eivät lainkaan hyvin")

Ensimmäinen kysymyksistä mittaa ehdokkaiden yleistä tyytyväisyyttä demokratiaan Suomessa, siinä missä toinen kysymyksistä mittaa heidän tyytyväisyyttään rajatumpaan – joskin hyvin keskeiseen – osaan edustuksellista demokratiaa (ks. Zittel, 2020). Demokratiatutkijat mieltävät ensimmäisen kysymyksen heijastelevan melko spesifiä arviota nykyisen demokraattisen järjestelmän tilasta eikä niinkään laajempaa (diffuusimpaa) tukea edustukselliselle demokratialle hallintomuotona (Linde & Ekman, 2003; Valgarðsson & Devine, 2022). Uskomme silti kysymyksen mittaavan riittävän hyvin yleistä tyytyväisyyttä demokratiaa kohtaan. Nämä kaksi kysymystä korreloivat voimakkaasti keskenään (Cronbachin alfa 0,8; Spearmanin rho 0,7), ja

siten ne on yhdistetty ehdokkaiden demokratia-asenteita mittaavaksi summamuutujaksi.

Luokittelemme vuoden 2023 eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneet puolueet vakiintuneisiin ja eliitin-/järjestelmänvastaisiin puolueisiin. Tämä binäärinen luokittelu ei ole optimaalisin, sillä se ei huomioi puolueiden välistä vaihtelua. Kyselyvastaajia kutakin puoluetta kohden ei kuitenkaan ole riittävästi hienojakoisemman luokittelun käyttämiseksi monimuuttujamalleissa. Luokittelemme vakiintuneiden puolueiden kategoriaan kokoomuksen, SDP:n, keskustan, vihreät, vasemmistoliiton, RKP:n ja kristillisdemokraatit, eli seitsemän yhdeksästä puolueesta, joilla oli edustajia eduskunnassa vuoden 2023 eduskuntavaalien jälkeen. Kaikki nämä puolueet ovat toistuvasti olleet mukana erilaisissa hallituskoalitioissa. Vihreät olisi mahdollista luokitella myös eliitin-/järjestelmänvastaiseksi puolueeksi (van Spanje, 2011), mutta toistuvan hallitusosallistumisen seurauksena nykyinen vihreät on luontevampaa katsoa osaksi vakiintuneesti valtaa käyttäviä puolueita (vrt. Bolin, 2016).

Andreas Schedlerin (1996, s. 291) mukaan eliitin-/järjestelmänvastaiset puolueet tunnistaa esimerkiksi siitä, että ne syyttävät vakiintuneita puolueita ulossulkevan kartellin muodostamisesta sekä responsiivisuuden ja tilivelvollisuuden puutteesta ja luonnehtivat viranomaisia homogeeniseksi ryhmäksi ”laiskoja, kyvyttömiä, omaa etuaan ajattelevia ja/tai vallanhimoisia roistoja”. Tällä tavoin ne houkuttelevat äänestäjiä, jotka ovat tyytymättömiä vakiintuneiden puolueiden ja nykyhallinnon toimintaan (van Spanje, 2011, s. 613).

Omaksumme tässä yhteydessä laajan määritelmän eliitin-/järjestelmänvastaisista puolueista sisällyttäen ryhmään ne kaksi eduskuntapuoluetta, jotka ovat järjestäytyneet tyytymättömyyden ja/tai opposition ympärille Suomen poliittisessa järjestelmässä. Suurin ja vaikutusvaltaisin näistä puolueista on perussuomalaiset, jonka juuret ovat agraaripopulismissa ja sosiaalikonservatismissa (Jungar & Jupskås, 2014, s. 216), mutta joka on sittemmin muuttunut nationalistiseksi oikeistopopulistiseksi puolueeksi (Söderlund & Grönlund, 2024, s. 29–31). Vuoden 2011 eduskuntavaalien läpimurtonsa jälkeen perussuomalaiset on edelleen Suomen ainoa populistinen radikaalioikeistopuolue, jolla on merkittävää poliittista vaikutusvaltaa. Liike Nyt on aiemmin luokiteltu populistiseksi (Lahti & Palonen, 2023, s. 129) sekä ”ulkopuoliseksi” puolueeksi (Malmberg, 2023, s. 75), ja aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että sen ehdokkaat ovat jopa kriittisempiä Suomen demokratian tilaa kohtaan kuin perussuomalaisten ehdokkaat (Bäck & Kestilä-Kekkonen, 2020, s. 123).

Täsmennyksenä todettakoon, että perussuomalaiset ja Liike Nyt toimivat edustuksellisen demokratian puitteissa ja hyväksyvät sen perusperiaatteet. Niitä ei siten voida pitää järjestelmänvastaisina siinä mielessä, että ne hylkäisivät demokraattisen järjestelmän. Käytämme kuitenkin tässä yhteydessä käsitettä ”järjestelmänvastainen” analyttisessä merkityksessä viitataksemme puolueisiin, jotka haastavat valitsevan poliittisen järjestyksen, institutionaalisen vallanjaon sekä poliittisen eliitin aseman suhteessa muihin toimijoihin.

Näiden kahden lisäksi luokittelemme eliitin-/järjestelmänvastaisiksi kaikki ne 12 pienpuoluetta, joilla oli ehdokkaita vuoden 2023 vaaleissa, mutta joiden ehdokkaita

ei tullut valituksi eduskuntaan. Pienpuolueiden eliitin- tai järjestelmänvastaisuuden aste vaihtelee huomattavasti. Esimerkiksi Suomen kommunistinen puolue tavoittelee selvästi poliittisen järjestelmän muutosta, kun taas liberaali- ja feministipuolueet toimivat pikemminkin vakiintuneiden puolueiden tapaan omista ideologisista lähtökohdistaan käsin.

Analysoimme aineistoa tilastollisin menetelmin ja huomioimme demokratia-asenteiden tarkastelussa myös ehdokkaiden aiemman poliittisen kokemuksen sekä vaalien ehdokkaina että poliittisiin luottamustehtäviin valittuina edustajina. Tutkimukset ovat osoittaneet, että aiempi vaalimenestys heijastuu myönteisesti ehdokkaiden demokratia-asenteisiin (Lewandowsky, 2019). Oletamme siten, että kokemus demokraattisesta päätöksenteosta ja siihen liittyvistä prosesseista lisää ymmärrystä ja myös hyväksyntää näitä usein monimutkaisia prosesseja kohtaan (Peffley & Rohrschneider, 2007). Analyysseissa on mukana kaksiluokkainen muuttuja, joka huomioi, onko ehdokas toiminut aiemmin valtuutettuna kunta- tai aluevaltuustossa tai kansanedustajana. Vakioimme tilastollisissa malleissa lisäksi ehdokkaiden iän, sukupuolen, koulutuksen, asuinkunnan tyypin ja subjektiivisen sijoittumisen vasemmisto-oikeisto- ja liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella.

Tutkimuksen tulokset

Aloitamme tarkastelemalla ehdokkaiden demokratia-asenteita mittaavien muuttujien keskiarvoja. Taulukko 10.1 havainnollistaa, miten ehdokkaiden demokratia-asenteet vaihtelevat esimerkiksi puolueen tai aiemman poliittisen kokemuksen kaltaisten taustaominaisuuksien mukaan. Siitä nähdään, ettei ehdokkaiden yleisessä tyytyväisyydessä demokratiaan ja toisaalta tyytyväisyydessä edustukselliseen demokratiaan juurikaan havaita eroa lukuun ottamatta muutamia ryhmiä, kuten tietyt puolueet (esim. vihreät) tai maaseutukunnissa asuvat. Kun puolueet jaetaan kahteen joukkoon, vakiintuneita puolueita edustavien ehdokkaiden havaitaan suhtautuvan myönteisemmin demokratiaan kuin järjestelmänvastaisia puolueita edustavien ehdokkaiden. Samankaltainen, mutta ei yhtä selvä ero havaitaan myös tarkasteltaessa ehdokkaiden poliittista kokemusta. Ehdokkaat, joilla on aikaisempaa poliittista kokemusta, suhtautuvat myönteisemmin demokratiaan.

Ehdokkaiden ideologinen asemoituminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei keskiarvotarkastelussa nouse tilastollisesti merkitseväksi erottelevaksi tekijäksi. Kuitenkin ehdokkaat, jotka identifioituvat sosiokulttuurisella ulottuvuudella liberaaleiksi, suhtautuvat demokratiaan hieman myönteisemmin kuin maltilliset ja konservatiivit. Iän, sukupuolen tai kuntatyyppin suhteen ei havaita eroja. Sen sijaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden demokratia-asenteet ovat myönteisempiä kuin heitä matalammin koulutettujen.

Taulukko 10.1. Ehdokkaiden suhtautuminen demokratiaan. Keskiarvot ja suluissa keskihajonta.

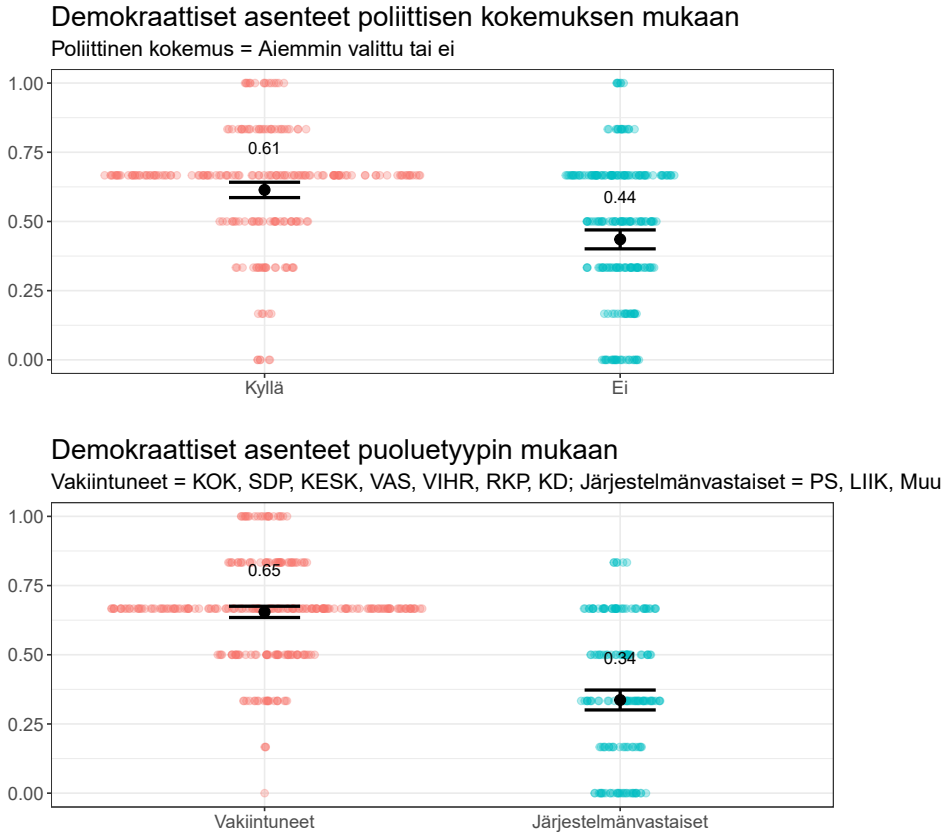
	Tyytyväisyys demokratiaan	Tyytyväisyys edustukselliseen demokratiaan	Demokratia-asenteet summamuuttuja
Kaikki ehdokkaat	0,53 (0,30)	0,50 (0,27)	0,52 (0,26)
Puolue	***	***	***
KOK (n=42)	0,77 (0,20)	0,77 (0,21)	0,77 (0,19)
PS (n=43)	0,57 (0,23)	0,53 (0,19)	0,55 (0,20)
SDP (n=43)	0,64 (0,18)	0,58 (0,16)	0,61 (0,12)
KESK (n=41)	0,74 (0,18)	0,71 (0,17)	0,72 (0,14)
VAS (n=43)	0,62 (0,14)	0,55 (0,17)	0,58 (0,13)
VIHR (n=43)	0,67 (0,20)	0,57 (0,21)	0,62 (0,18)
RKP (n=22)	0,76 (0,15)	0,66 (0,18)	0,71 (0,15)
KD (n=37)	0,61 (0,27)	0,57 (0,23)	0,59 (0,22)
LIIK (n=35)	0,41 (0,25)	0,46 (0,20)	0,43 (0,19)
Muu (n=132)	0,23 (0,26)	0,25 (0,25)	0,24 (0,22)
Vakiintunut vs. järjestelmänvastainen puolue	***	***	***
Vakiintunut (n=272)	0,68 (0,20)	0,63 (0,21)	0,65 (0,18)
Järjestelmänvastainen (n=211)	0,33 (0,29)	0,34 (0,26)	0,34 (0,25)
Poliittinen kokemus (toimii poliittisena edustajana)	***	***	***
Kyllä (n=218)	0,64 (0,25)	0,59 (0,23)	0,61 (0,21)
Ei (n=265)	0,44 (0,31)	0,43 (0,28)	0,44 (0,27)
Itsesijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella			
Vasemmalla (0–0,3) (n=127)	0,51 (0,27)	0,47 (0,23)	0,49 (0,22)
Keskellä (0,4–0,6) (n=176)	0,52 (0,31)	0,48 (0,29)	0,50 (0,28)
Oikealla (0,7–1) (n=179)	0,56 (0,30)	0,54 (0,27)	0,55 (0,27)
Itsesijoittuminen liberaali-konservatiivi-ulottuvuudella			*
Liberaali (0–0,3) (n=219)	0,60 (0,25)	0,54 (0,23)	0,57 (0,21)
Keskellä (0,4–0,6) (n=128)	0,47 (0,31)	0,48 (0,30)	0,48 (0,28)
Konservatiivi (0,7–1) (n=135)	0,47 (0,34)	0,45 (0,30)	0,46 (0,30)
Ikäryhmä			
18–34 (n=198)	0,56 (0,29)	0,51 (0,28)	0,54 (0,26)
35–49 (n=190)	0,54 (0,29)	0,51 (0,27)	0,53 (0,26)
50–64 (n=147)	0,48 (0,32)	0,48 (0,27)	0,48 (0,27)
65– (n=36)	0,55 (0,26)	0,53 (0,26)	0,54 (0,23)
Sukupuoli			
Mies (n=271)	0,51 (0,32)	0,48 (0,29)	0,50 (0,28)
Nainen (n=207)	0,56 (0,27)	0,53 (0,25)	0,55 (0,24)
Korkeakoulututkinto (yliopisto/AMK)	***	**	***
Ei (n=224)	0,45 (0,32)	0,45 (0,28)	0,45 (0,28)
Kyllä (n=258)	0,60 (0,26)	0,55 (0,25)	0,58 (0,23)
Kuntatyyppi			
Kaupunkimaiset kunnat (n=325)	0,55 (0,30)	0,53 (0,27)	0,54 (0,26)
Taajaan asutut kunnat (n=68)	0,42 (0,33)	0,41 (0,27)	0,42 (0,28)
Maaseutumaiset (n=58)	0,59 (0,23)	0,50 (0,23)	0,54 (0,21)

Kruskal–Wallis-testi; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Itsearvioitu vasemmisto-oikeisto-sijoittuminen asteikolla 0–1, jossa 0 tarkoittaa eniten vasemmalla ja 1 eniten oikealla. Itsearvioitu liberaali-konservatiivi-sijoittuminen asteikolla 0–1, jossa 0 tarkoittaa erittäin liberaalia ja 1 erittäin konservatiivista. Tyytyväisyys demokratiaan ja edustukselliseen demokratiaan asteikolla 0–1, jossa 1 tarkoittaa suurempaa tyytyväisyyttä ja 0 tyytymättömyyttä. Demokratia-asenteet-summamuuttuja asteikolla 0–1, jossa 0 tarkoittaa kielteisiä ja 1 myönteisiä demokratia-asenteita. Painotetut havainnot.

Kuviossa 10.1 tarkastelemme demokratia-asenteita mittaavan summamuuttujan jakaumia, sillä se antaa konkreettisemmän käsityksen ehdokkaiden välisestä hajonnasta sekä mahdollisista poikkeavista havainnoista kuin taulukossa 10.1 kuvatut yksittäiset taustatekijät. Kuviosta nähdään, että summamuuttujan jakauma vaihtelee selvästi vakiintuneiden ja järjestelmänvastaisten puolueiden ehdokkaiden välillä. Vakiintuneiden puolueiden ehdokkaiden jakauma muistuttaa enemmän normaali-jakaumaa, mikä tarkoittaa, että suurin osa vastauksista keskittyy keskiarvon ympärille ja jakauma on symmetrinen. Näiden ehdokkaiden vastaukset painottuvat kohti myönteisempiä demokratia-asenteita. Järjestelmänvastaisten puolueiden ehdokkaat sitä vastoin ovat jakautuneet tasaisemmin, mikä tarkoittaa, että vastaukset ovat levittäytyneet laajemmalle alueelle, mutta kuitenkin painottuen kohti kielteisiä asenteita.

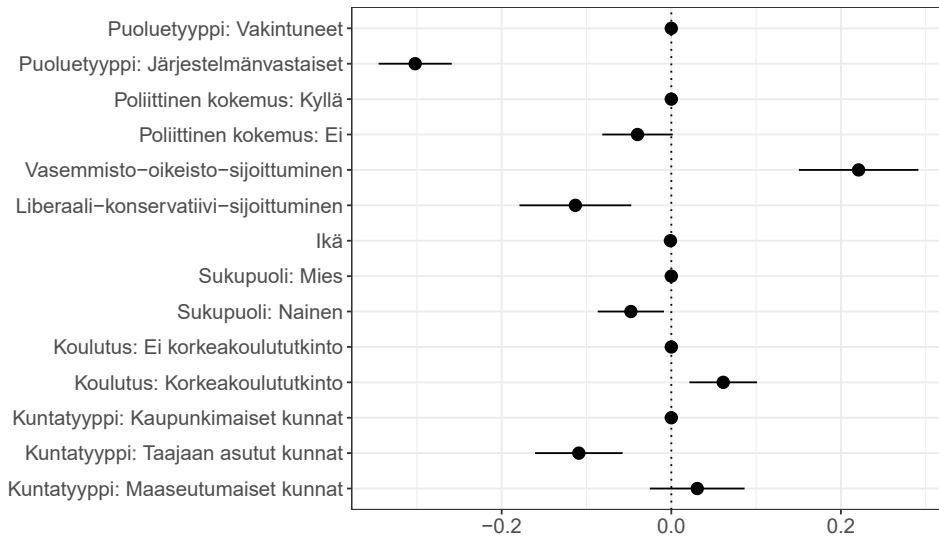
Olemme tietoisia siitä, että jotkin tulokset, kuten vihreiden ehdokkaiden hieman kriittisempi suhtautuminen demokratiaan, voivat vaikuttaa osittain ristiriitaisilta aiemmin tekemämme luokittelun kanssa, jossa puolue on määriteltä vakiintuneeksi. Tämä korostaa sitä, etteivät puolueet välttämättä ole sisäisesti yhtenäisiä demokratia-asenteidensa suhteen, ja että luokittelumme viittaa ensisijaisesti puolueen asemaan poliittisessa järjestelmässä. Samalla on mahdollista, että tulokset olisivat näyttäneet osittain erilaisilta vaihtoehtoisella luokittelulla, minkä näemme tärkeänä huomiona tulevia analyysseja varten.

Edustajantehtävissä toimineiden ehdokkaiden suhtautuminen demokratiaan vastaa kohtalaisen hyvin normaali-jakaumaa (kuvio 10.1), joskin niin, että heidän vastauksensa painottuvat kohti skaalan myönteisempää laitaa. Kokemattomien ehdokkaiden vastaukset ovat kokeneiden ehdokkaiden vastauksia tasaisemmin jakautuneita, mikä tarkoittaa, että heidän vastauksensa ovat levittäytyneet laajemmalle alueelle ilman selvää keskittymää.

Kuvio 10.1. Demokratia-asenteita mittaavan summamuuttujan jakauma puolueyyppin ja ehdokkaan poliittisen kokemuksen mukaan.

Lopuksi kuviossa 10.2 esitämme ehdokkaiden demokratia-asenteita selittävän lineaarisen regressioanalyysin tulokset (regressiokertoimet ja 95 prosentin luottamusvälit). Regressioanalyysin etu keskiarvotarkasteluihin verrattuna on mahdollisuus kontrolloida samanaikaisesti useita muuttujia ja siten paremmin eristää yksittäisen selittävän muuttujan yhteys selitettävään muuttujaan. Kuvion 10.2 tulokset osoittavat, että järjestelmänvastaisten puolueiden ehdokkaat suhtautuvat kielteisemmin demokratiaan kuin vakiintuneiden puolueiden ehdokkaat. Myös aiemman poliittisen kokemuksen puute on yhteydessä kielteisempiin demokratia-asenteisiin, joskaan yhteys ei ole yhtä vahva kuin puolueyyppin osalta ja on vain juuri ja juuri tilastollisesti merkitsevä. Tämä saattaa johtua siitä, että vain melko pieni osa järjestelmänvastaisia puolueita edustavista ehdokkaista on aiemmin toiminut poliittisena edustajana. Vakiintuneiden puolueiden ehdokkaista kaksi kolmesta (62 prosenttia) oli toiminut poliittisena edustajana ja järjestelmänvastaisten puolueiden ehdokkaista vain yksi neljästä (24 prosenttia).

Kuvio 10.2. Ehdokkaiden demokratia-asenteita selittävä lineaarinen regressiomalli (standardoimattomat regressiokertoimet ja 95 % luottamusvälit).

Kontrollimuuttujista havaitaan kiinnostavia muutoksia verrattuna taulukon 9.1 keskiarvotarkasteluun. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella oikeaan laitaan sijoittuminen on yhteydessä myönteisempiin demokratia-asenteisiin, kun taas konservatiiviksi identifioituminen (liberaalin sijaan) ennustaa kielteisempiä demokratia-asenteita. Iällä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, kun taas naissukupuoli ennustaa miehiin verrattuna myönteisempiä demokratia-asenteita, mikä eroaa keskiarvovertailuista. Tämä ero keskiarvovertailujen ja regressioanalyysin tulosten välillä ei ole yllättävä, sillä malli huomioi koulutuksen ja puolueaseman kaltaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat sukupuolen ja demokratia-asenteiden väliseen yhteyteen. Korkeakoulututkinto ennustaa positiivisempia demokratia-asenteita verrattuna matalampaan koulutukseen, ja vastaajien joukossa naiset ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja kuin miehet. Naisten miehiä myönteisempi suhtautuminen demokratiaan voi siis liittyä heidän miehiä keskimääräistä korkeampaan koulutukseensa. Lisäksi asuminen taajaan asutussa kunnassa ennustaa korkeampaa tyytymättömyyttä demokratiaan verrattuna kaupunkimaisessa kunnassa asumiseen. Maaseutumaisessa kunnassa asuvien ehdokkaiden suhtautuminen demokratiaan ei sen sijaan eroa kaupunkimaisessa kunnassa asuvien ehdokkaiden asenteista.

Päätelmät

Tässä luvussa olemme tarkastelleet vuoden 2023 eduskuntavaalien ehdokkaiden demokratia-asenteita. Alustava keskiarvoanalyysimme osoitti, että järjestelmänvastaisiin puolueisiin (perussuomalaiset ja Liike Nyt) kuuluvat ehdokkaat ovat selkeästi tyytymättömämpiä demokratiaan kuin vakiintuneisiin puolueisiin kuuluvat ehdokkaat. Jatkoanalyysit, joissa huomioitiin lukuisia ehdokkaiden yksilötason ominaisuuksia, vahvistivat tulkintaa siitä, että järjestelmänvastaiset puolueet nimittivät demokratiaan tyytymättömämpiä ehdokkaita vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Luvun tuloksissa myös aiemmalla poliittisella kokemuksella havaittiin olevan yhteys tyytyväisyyteen demokratiaa kohtaan (ks. Peffley & Rohrschneider, 2007). Ehdokkaat, jotka olivat aiemmin toimineet valittuina edustajina kunta- tai aluevaltuustossa tai eduskunnassa, olivat tyytyväisempiä demokratiaan kun ehdokkaat, joilla vastaavaa kokemusta ei ollut. Myös sijoittuminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden oikeaan laitaan ja vastaavasti liberaali-konservatiivi-ulottuvuuden liberaaliin laitaan oli yhteydessä myönteisiin demokratia-asenteisiin.

Robert D. Putnamin (1971, s. 651) mukaan poliittisten johtajien uskomukset, arvot ja tavat muodostavat ”eliitin poliittisen kulttuurin”. Tutkimalla eduskuntavaalehdokkaiden tyytyväisyyttä demokratiaan olemme syventäneet ymmärrystä Suomen poliittisen eliitin kulttuurista. Yleiskuva on, että eduskuntaan pyrkivät ovat yleisesti tyytyväisiä Suomen demokratian tilaan puolueesta riippumatta. Tämän voidaan joko nähdä vahvistavan ajatusta siitä, että poliittiset puolueet toimivat Suomen demokratian ”portinvartijoina” (ks. Gallagher, 1988) tai siitä, että ihmiset, joilla on demokratianvastaisia asenteita, eivät yksinkertaisesti ole kiinnostuneita tavoittelemaan kansanedustajan tehtävää. Tässä esitettyjen tulosten perusteella emme kannan huolta Suomen poliittisen eliitin suhtautumisesta demokratiaan. On kuitenkin huomionarvoista, että ehdokkaiden demokratia-asenteissa on eroja eri puolueiden välillä, eikä myönteistä suhtautumista demokratiaan siten voida pitää ehdokasvalinnan edellytyksenä (Lewandowsky & Jankowski, 2023, s. 39).

Terveessä demokratiassa voimme odottaa poliittisen eliitin toimivan demokratian vartijana ja tukipilarina. Heidän tulisi hyväksyä demokratian säännöt ja toimia niiden mukaisesti. Aikakautena, jota yhä enemmän leimaa eri väestöryhmien vastakkainasettelu ja suoranainen vihamielisyys ideologisten vastustajien välillä, demokratiamyönteistä kulttuuria ei voida pitää itsestäänselvyytensä. Tyytymättömyys demokratiaa kohtaan voi kasvaa myös vakiintuneiden puolueiden edustajien keskuudessa (Putnam, 1973, s. 184). Eri maissa toteutetut pitkittäistutkimukset osoittavat, että epädemokraattinen toiminta ei vähennä julkista tukea istuvalle hallitukselle etenäkään maissa, joissa demokratialla on pitkä historia (Frederiksen, 2022). Se, missä määrin tuo pitää paikkansa myös yksittäisten poliitikkojen kohdalla, jää tulevan tutkimuksen aiheeksi, sillä emme toistaiseksi ole tietoisia tutkimuksista, jotka olisivat empiirisesti tutkineet tuota ilmiötä.

Edustuksellinen demokratia perustuu oletukseen vallan rauhanomaisesta siir-
rosta säännöllisesti järjestettävien vaalien jälkeen – toisin sanoen siis odotukseen,

että väistynyt hallitus tekee arvokkaasti tilaa uudelle hallitukselle menetettyään kansalta saamansa poliittisen mandaatin (Anderson et al., 2005). Jos useat poliittisen eliitin jäsenet ilmaisevat olevansa tyytymättömiä tätä järjestelmää kohtaan, edustuksellisen demokratian tulevaisuudesta ei pitkällä tähtäimellä enää ole takeita (ks. Levitsky & Ziblatt, 2018). Julkisen mielipiteen muuttaminen vie aikaa, mutta vaaleilla valittujen edustajien sitoutumattomuus edustuksellisen demokratian sääntöihin vaikuttaa suoraan demokratian perustuksiin (Häfner et al., 2025, s. 281).

Lähteet

- Abedi, A. (2004). *Anti-Political Establishment Parties: A Comparative Analysis*. Routledge.
- Anderson, C. J., Blais, A., Bowler, S., Donovan, T. & Listhaug, O. (2005). *Losers' Consent: Elections and Democratic Legitimacy*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199276382.001.0001>
- Armingeon, K. & Guthmann, K. (2014). Democracy in crisis? The declining support for national democracy in European countries, 2007–2011. *European Journal of Political Research*, 53(3), 423–442. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12046>
- Arter, D. (2013). 'The 'Hows', not the 'Whys' or the 'Wherefores': the role of intra-party competition in the 2011 breakthrough of the True Finns. *Scandinavian Political Studies*, 36(2), 99–120. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12001>
- Arter, D. (2014). Clowns, 'Alluring Ducks' and 'Miss Finland 2009': the value of 'celebrity candidates' in an open-list PR voting system. *Representation*, 50(4), 453–470. <https://doi.org/10.1080/00344893.2014.982693>
- Arter, D. & Söderlund, P. (2023). When even the prime minister sits on the municipal council. Analysing the value of 'localness' and Finnish MPs' incentives to 'cumulate' in an open-list voting system. *Acta Politica*, 58(1), 79–100. <https://doi.org/10.1057/s41269-022-00234-x>
- Bolin, N. (2016). Green Parties in Finland and Sweden: Successful cases of the North? Teoksessa E. van Haute (toim.), *Green Parties in Europe* (s. 158–176). Routledge.
- Bäck, M. & Kestilä-Kekkonen, E. (2020). Ehdokkaiden demokratiakäsitykset. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 119–135). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Canache, D., Mondak, J. J. & Seligson, M. A. (2001). Meaning and Measurement in Cross-National Research on Satisfaction with Democracy. *Public Opinion Quarterly*, 65(4), 506–528. <https://doi.org/10.1086/323576>
- Crotty, W. (1968). The Party Organization and its Activities. Teoksessa W. Crotty (toim.), *Approaches to the Study of Party Organization* (s. 247–306). Allyn & Bacon.
- Dahlberg, S., Linde, J. & Holmberg, S. (2015). Democratic Discontent in Old and New Democracies: Assessing the Importance of Democratic Input and Governmental Output. *Political Studies*, 63(1), 18–37. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12170>
- Duverger, M. (1967). *Political Parties: Their Organization and Activity in Modern State*. 3. painos. Methuen.
- Easton, D. (1965). *A Framework for Political Analysis*. Prentice-Hall.
- Frederiksen, K. (2022). When democratic experience distorts democracy: Citizen reactions to undemocratic incumbent behaviour. *European Journal of Political Research*, 61(1), 281–292. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12465>
- Foa, R. S. & Mounk, Y. (2016). The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*, 27(3), 5–17. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0049>
- Gallagher, M. (1988). Introduction. Teoksessa M. Gallagher & M. Marsh (toim.), *Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics* (s. 1–19). Sage.

- Hartleb, F. (2015). Here to Stay: Anti-establishment Parties in Europe. *European View*, 14(1), 39–49. <https://doi.org/10.1007/s12290-015-0348-4>
- Hazan, R. Y. & Rahat, G. (2010). *Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199572540.001.0001>
- Helander, V. (1997). Finland. Teoksessa P. Norris (toim.), *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies* (s. 56–75). Cambridge University Press.
- Helimäki, T. & von Schoultz, Å. (2024). Ehdokas- ja puolueäänestäminen. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen, L. Rapeli & P. Söderlund (toim.), *Pääministerivaalit polarisaation aikakaudella: Eduskuntavaalitutkimus 2023* (s. 180–197). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-875-4>
- Higley, J. & Burton, M.G. (2006). *Elite foundations of liberal democracy*. Rowman & Littlefield.
- Higley, J. & Moore, G. (2001). Political Elite Studies at the Year 2000: Introduction. *International Review of Sociology*, 11(2), 175–180. <https://doi.org/10.1080/713674036>
- Häfner, L., Landwehr, C. & Stallbaum, L. (2025). German Legislators' Conceptions of Democracy and Process Preferences: Results from a New Survey. *German Politics*, 34(2), 277–302. <https://doi.org/10.1080/09644008.2023.2279183>
- Isotalo, V. & von Schoultz, Å. (2024). What makes a successful candidate in the Finnish open-list proportional electoral system? Teoksessa von Schoultz, Å. & Strandberg, K. (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 190–206). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-15>
- Jungar, A. & Jupskås, A. R. (2014). Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*, 37(3), 215–238. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12024>
- Karv, T. & Malmberg, F. (2023). Less is more or the more the merrier? Analysing attitudes towards multiple-mandate holding among local officeholders. *Scandinavian Political Studies*, 46(1–2), 75–98. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12245>
- Koskimaa, V. (2020). The 'genetic' effect: Can parties' past organizational choices condition the development of their internal distribution of power in the cartel party era? Evidence from Finland, 1983–2017. *Politics*, 40(3), 313–331. <https://doi.org/10.1177/0263395720901422>
- Koskimaa, V., Mattila, M., Papageorgiou, A. & von Schoultz, Å. (2021). Revamping the menu – or just offering what's in stock? Candidate list volatility in open-list PR systems. Evidence from Finland. *European Political Science Review*, 13(4), 449–466. <https://doi.org/10.1017/S1755773921000175>
- Kriesi, H. (2020). Is There a Crisis of Democracy in Europe? *Politische Vierteljahresschrift*, 61(2), 237–260. <https://doi.org/10.1007/s11615-020-00231-9>
- Lahti, Y. & Palonen, E. (2023). The impact of the Russia-Ukraine war on right-wing populism in Finland. Teoksessa G. Ivaldi & E. Zankina (toim.), *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe* (s. 127–139). European Center for Populism Studies (ECPS). <https://doi.org/10.55271/rp0018>

- Lesschaeve, C., van Erkel, P. F. A. & Meulewaeter, C. (2018). Thinking alike: Two pathways to leadership-candidate opinion congruence. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 28(4), 488–515. <https://doi.org/10.1080/17457289.2018.1425693>
- Levitsky, S. & Ziblatt, D. (2018). *How Democracies Die*. Crown.
- Lewandowsky, M. (2019). Policy congruence and strategic loyalty: which parties nominate candidates dissatisfied with democracy? Evidence from 11 European countries. *Political Research Exchange*, 1(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/2474736X.2019.1628616>
- Lewandowsky, M. & Jankowski, M. (2023). Sympathy for the devil? Voter support for illiberal politicians. *European Political Science Review*, 15(1), 39–56. <https://doi.org/10.1017/S175577392200042X>
- Linde, J. & Ekman, J. (2003). Satisfaction with democracy: A note on a frequently used indicator in comparative politics. *European Journal of Political Research*, 42(3), 391–408. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00089>
- Malmberg, F. (2023). Institutional trust in Finland. Teoksessa K. Grönlund & K. Strandberg (toim.), *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023* (s. 70–75). Samfors. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4300-4>
- Malmberg, F. & Karv, T. (2024). Jacks of all trades, masters of none? Multiple-mandate holding and trust in local government. *Local Government Studies*, 50(5), 871–892. <https://doi.org/10.1080/03003930.2023.2282564>
- Martini, S. & Quaranta, M. (2020). *Citizens and democracy in Europe: Contexts, changes and political support*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21633-7>
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Niessen, C., Schiffino, N., Jacquet, V. & Deschamps, L. (2019). Critical Candidates: Elite Attitudes Towards the Functioning of Representative Democracy. Teoksessa A. Vandeleene, L. De Winter & P. Baudewyns (toim.), *Candidates, Parties and Voters in the Belgian Partitocracy* (s. 341–363). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-96460-7_12
- Norris, P. & Lovenduski, J. (1993). ‘If Only More Candidates Came Forward’: Supply-Side Explanations of Candidate Selection in Britain. *British Journal of Political Science*, 23(3), 373–408. <https://doi.org/10.1017/S0007123400006657>
- Norris, P. (2011). *Democratic deficit: critical citizens revisited*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511973383>
- Norris, P. (2017). *Strengthening electoral integrity*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781107280656>
- Peffley, M. & Rohrschneider, R. (2007). Elite beliefs and the theory of democratic elitism. Teoksessa R. J. Dalton & H.-D. Klingemann (toim.), *The Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 65–79). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199270125.003.0004>
- Putnam, R. D. (1971). Studying Elite Political Culture: The Case of “Ideology.” *American Political Science Review*, 65(3), 651–681. <https://doi.org/10.2307/1955512>
- Putnam, R. D. (1973). *The Beliefs of Politicians. Ideology, Conflict, and Democracy in Britain and Italy*. Yale University Press.

- Rapeli, L. & Koskimaa, V. (2020). Kansalaisten kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 420–438). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Rapeli, L. & Strandberg, K. (2024). What Kind of Democracy Do the People Want? Teoksessa Å. von Schoultz & K. Strandberg (toim.), *Political Behaviour in Contemporary Finland: Studies of Voting and Campaigning in a Candidate-Oriented Political System* (s. 19–29). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003452287-3>
- Raunio, T. (2005). Finland: one hundred years of quietude. Teoksessa M. Gallagher & P. Mitchell (toim.), *The politics of electoral systems* (s. 473–490). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199257566.003.0023>
- Saikkonen, I. (2023). Finnish voters and support for democracy. Teoksessa K. Grönlund & K. Strandberg (toim.), *Finland Turned Right: Voting and Public Opinion in the Parliamentary Election of 2023* (s. 131–136). Samforsk. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-4300-4>
- Schedler, A. (1996). Anti-political-establishment parties. *Party Politics*, 2(3), 291–312. <https://doi.org/10.1177/1354068896002003001>
- Sipinen, J. & Koskimaa, V. (2020). Ehdokkaiden taustaominaisuuksien merkitys ehdokasasettelussa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 24–56). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Söderlund, P. & Grönlund, K. (2024). Can a change in the leadership of a populist radical right party be traced among voters? The case of the Finns Party. *Scandinavian Political Studies*, 47(1), 23–46. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12263>
- Valgarðsson, V. O. & Devine, D. (2022). What Satisfaction with Democracy? A Global Analysis of “Satisfaction with Democracy” Measures. *Political Research Quarterly*, 75(3), 576–590. <https://doi.org/10.1177/10659129211009605>
- van Spanje, J. (2011). Keeping the rascals in: Anti-political-establishment parties and their cost of governing in established democracies: keeping the rascals in. *European Journal of Political Research*, 50(5), 609–635. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2010.01984.x>
- Venturino, F. & Seddone, A. (2022). The Politics of Loyalty: Understanding Voters’ Attitudes after Primary Elections. *Government and Opposition*, 57(2), 233–252. <https://doi.org/10.1017/gov.2020.24>
- Zittel, T. (2020). The Beliefs of Parliamentary Candidates on Electoral Democracy. Who are the Guardians of Democracy and what Motivates them? Teoksessa L. De Winter, R. Karlsen & H. Schmitt (toim.), *Parliamentary Candidates Between Voters and Parties: A Comparative Perspective* (s. 196–216). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429284700>

11

Poliittisen edustuksen alueellinen eriytyminen

Jussi Westinen & Veikko Isotalo¹

Alueiden taloudellista ja poliittisen osallistumisen alueellista eriytymistä on tutkittu Suomessa varsinkin 2010-luvulta lähtien, kun alueiden välisten erojen on havaittu voimistuneen. Muuttovoitto, korkea koulutustaso, korkea työllisyys, kiinteistöjen arvon säilyminen ja keskimääräistä korkeampi syntyvyys ovat kasautuneet samoihin paikkoihin. Toisia alueita yhteiskunnallinen rakennemuutos on sitä vastoin kohdellut rujosti, ja tämän vaikutukset ovat olleet moninaiset. Sami Moisio (2012) havaitsi tutkimuksessaan tendenssin kohti elinvoimaltaan pakkautunutta metropoli-Suomea. Jussi Westinen ja Sami Borg (2016) osoittivat Itä-Suomen vaalipiirien äänestysprosenttien heikentyneen suhteessa muihin vaalipiireihin lähes rinta rinnan maan taloudellisten kuilujen repeämisen kanssa.

Alueellisuuden merkitystä ehdokastasolla on tutkittu aiemmin sekä puolueiden että valitsijoiden näkökulmasta. Puolueet pyrkivät ja pystyvät takaamaan hyvän edustavuuden niin, että erikokoisista kunnista ja eri puolilta vaalipiiriä tulee riittävästi ehdokkaita listoille eduskuntavaaleissa (Westinen & Borg, 2016; Sipinen & Koskimaa, 2020). Pelkkä alueellinen edustavuus ehdokaslistoilla ei kuitenkaan takaa, että maan eri osat todella ovat edustettuina eduskunnassa. Ehdokasvalinnan valintaperusteita tutkittaessa on havaittu, ettei asuinpaikka itsessään ole äänestäjille kaikkein ratkaisevimpia tekijöitä eduskuntavaaleissa. Eniten merkitystä on ehdokkaan puolueella, näkemyksillä ja kannanotoilla, luotettavuudella ja kyvykkyydellä hoitaa asioita. Ehdokkaan asuinpaikan merkitys on kuitenkin samaa tasoa ehdok-

¹ Jussi Westinen on vastannut tutkimusasetelmasta kirjanluvun tekstistä ja taulukoista analyysineen. Veikko Isotalo on vastannut kirjanluvussa olevista karttakuvioista.

kaan sukupuolen kanssa ja jonkin verran tärkeämpää kuin esimerkiksi ehdokkaan koulutustaso, vaalikonevastaukset sekä olemus ja tyyli (von Schoultz et al., 2020.)

Kansanedustajien edustajaroolien painotukset vaihtelevat sen mukaan, miten paljon edustaja itse painottaa päätöksenteossaan koko kansakunnan, puolueen, tietyn yhteiskuntaryhmän tai edustamansa alueen etua (Esaiasson, 2000; Bengtsson & Wass, 2010). Vuoden 2019 vaalien ehdokaskyselytutkimuksessa vain neljäsosa ehdokkaista koki, että he edustavat ensisijaisesti vaalipiirinsä äänestäjiä eivätkä esimerkiksi koko kansakuntaa (Sipinen & von Schoultz, 2020). Myös äänestäjät kokevat koko kansan edustamisen selkeästi tärkeimpänä kansanedustajan roolina. Oman vaalipiirin ja sen äänestäjien edustaminen kokonaisuudessaan jää myös oman puolueen äänestäjien edustamisen ja omien äänestäjien edustamisen ensisijaisuuden taakse kansalaisten arvioissa (Grönlund & Borg, 2021). Oman maakunnan tai seutukunnan edustamisen tärkeyttä ei ole eduskuntavaaleissa tutkittu. Suomen ensimmäisissä aluevaaleissa vuonna 2022 äänestäjät kuitenkin antoivat erityistä arvoa alueelliselle/oman kuntansa edustukselle aluevaaleissa eduskunta- ja kuntavaaleihin verrattuna (Borg, 2023, s. 149–150; vrt. Bengtsson, 2012, s. 149; Borg, 2018).

Yksikään aiemmista tutkimuksista ei ole pureutunut siihen, onko Suomi eriytynyt alueellisen edustuksen suhteen: Onko yli ajan tapahtunut muutoksia, joissa tietyiltä alueilta on valittu yhä enemmän kansanedustajia eduskuntaan ja tietyiltä alueilta yhä vähemmän, ja limittyvätkö nämä mahdolliset muutokset yleiseen yhteiskunnalliseen kehityskulkuun kasvavista ja taantuvista alueista? Tarkastelen tässä luvussa näitä kysymyksiä seutukuntatasolla², koska vaalipiirit ja maakunnat kätkevät maantieteellisesti laajoina yksikköinä sisälleen liikaa vaihtelua eri seutujen välillä ja koska kuntatason tarkastelu sirpaloittaisi liikaa kokonaiskuvaa. Lisäksi monista pienimmistä kunnista ei ole ollut lainkaan edustusta Arkadianmäellä viime vuosikymmeninä. Väestö- ja vaalitilastoaineistoihin pohjautuva tarkastelu alkaa vuodesta 1991 ja jatkuu vuoteen 2023, jotta yhteiskunnallisen rakennemuutoksen analysointiin saadaan tarpeeksi pitkä aikaväli. Tällä ajanjaksolla eduskuntavaalien äänestysprosentti on vaihdellut 70 prosentin molemmin puolin erotuksena vuotta 1991 edeltäneisiin vaaleihin, jolloin vaaliosallistuminen oli huomattavasti aktiivisempaa.

² Seutukunnat ovat yhden tai useamman kunnan muodostamia alueellisia kokonaisuuksia, jotka on alun perin määriteltä aluepoliittisen tukialuejaon perusalueiksi. Seutukuntajako otettiin käyttöön vuonna 1994 aluekehityslakien perusjaoksi. Uudessa laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) seutukuntajakoa ei enää mainita tukialueiden perustana, joten sillä ei enää ole asemaa virallisena aluejakona, mutta sitä käytetään edelleen tilastollisena aluejakona. Seutukuntien muodostamisen kriteereinä on käytetty pääasiassa kuntien välistä yhteistyötä ja työssäkäyntiä. (Tilastokeskus, 2024a)

Alueellinen edustavuus ehdokasasettelussa

Alueellinen edustavuus on keskeinen kriteeri puolueiden ehdokasasettelussa: puolueille on eduksi ehdokkaiden sijoittuminen kotikuntiansa suhteen niin, että puolueella on sopivasti paikallisia ehdokkaita koko vaalipiirissä. Lisäksi puolueiden yhdyskuntarakenteellinen kannatusprofiili (kuten maaseutu-kaupunki-jako) määrittelee paljon ehdokasasettelua: ehdokkaita asetetaan sinne, mistä on oletettavasti saatavissa eniten kannatusta. Kun vaalipiiri muodostuu useammasta maakunnasta, alueellinen edustavuus voi aiheuttaa kitkaa puolueen sisäisissä piirijärjestöissä. Eri puolueiden toimihenkilöiden haastatteluiden perusteella puolueiden tavoite turvata eri alueiden edustus ehdokaslistoilla pohjautuu eri tietolähteisiin, kuten väestö- ja asumistilastoihin, eduskunta- ja kuntavaalituloksiin, puolueiden omiin jäsenrekistereihin sekä puolueiden teettämiin kyselytutkimuksiin. Maakuntien keskuskäynteillä on erityinen merkitys, koska niissä asuu suhteellisesti iso osuus vaalipiirin ja maakunnan äänestäjistä (Sipinen & Koskimaa, 2020.)

Vuoden 2015 eduskuntavaaleihin tehty vaalipiiri uudistus, jonka tavoitteena oli madaltaa äänikynnystä ja parantaa vaalituloksen suhteellisuutta, tarjosi mahdollisuuden tarkastella, miten Kymen ja Etelä-Savon sekä Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon vaalipiirien yhdistämiset vaikuttivat ehdokasasetteluun kuntatyypeittäin (Westinen & Borg, 2016). Kun ehdokkaita voitiin asettaa yhteenlaskettuna aiempaa vähemmän, koventunut kilpailu ehdokaspaikoista johti puolueissa myös entistä strategisempaan pohdintaan siitä, miten ehdokkaiden tulisi jakautua kunnittain vaalipiirin sisällä. Uudessa Kaakkois-Suomen vaalipiirissä eduskuntapuolueet asettivat aiempaa vähemmän ehdokkaita pienistä (alle 5000 asukkaan) kunnista. Sekä Kaakkois-Suomen että Itä-Suomen vaalipiireissä maakuntakeskukset saivat hie- man aiempaa suuremman osuuden ehdokkaista. Westinen ja Borg (2016) havaitsivat myös, että äänestäjät jatkoivat oman maakuntansa ehdokkaiden äänestämistä vanhojen vaalipiirien yhdistämisen jälkeen. Yli 80 prosenttia äänestäjistä äänesti oman maakuntansa ehdokasta Kaakkois-Suomen vaalipiirissä, ja Itä-Suomen vaalipiirissä osuus oli yli 85 prosenttia.

Alueiden eriytyminen ilmiönä

Suomen väestöllisessä eriytymisessä voidaan nähdä monia limittäisiä polkuja. Suomalaisten on havaittu jakautuneen paitsi poliittisen osallistumisen (ks. esim. Grönlund & Wass, 2016) myös terveyden ja hyvinvoinnin (ks. esim. Saari, 2020) suhteen sekä ”kuplautuneen” elämänpiirien ja elämänarvojen osalta koulutus- ja ammattitaustan mukaisesti (ks. esim. Kantola et al., 2022). Näille ilmiöille on yhteistä, että eriytyminen tapahtuu paitsi väestöryhmien myös alueiden välillä, koska sosio-demografiselta ja sosioekonomiselta taustaltaan tietynlaiset ihmiset asuvat tietyillä alueilla ja vastaavasti muuttavat tietyille alueille. Väestörakenteen muutos (alhainen syntyvyys ja vanhusväestön aiempaa suurempi osuus), suuriin kaupunkeihin

suuntautunut maan sisäinen ja ulkomailta tuleva muuttoliike, perhetaustan mukaiset sosioekonomiset erot, talouden suhdannevaihtelut sekä hyvinvointipalveluiden karsiminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa alueellinen tasa-arvo on aikaisempaa haavoittuvaisempaa.

Globaalisti alueellinen eriarvoisuus on kasvanut erityisesti vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen (de Ruyter et al., 2021; Martin et al., 2022). Talousvetureina sekä kansainvälisten vaikutteiden ja innovaatioiden keskuksina toimivien suurten kaupunkien ja taantuvien alueiden väliseen polarisaatioon on kiinnitetty yhä enemmän huomiota osin Brexitin ja Donald Trumpin menestyksekkäiden presidentinvaalien vuoksi (Gordon, 2018, Rodrik, 2018). Taloudellisten paineiden varjossa toteutetulla ankaralla säästöpolitiikalla on ollut eri puolilla Eurooppaa alueellisia kehityseroja syventävä vaikutus. Turmiollisinta vaikutus on ollut niillä alueilla, joissa ihmiset ovat kaikkein eniten riippuvaisia julkisista palveluista ja valtion tuesta. Tämä on heikentänyt näillä alueilla asuvien ihmisten luottamusta siihen, että valtiovalta haluaa pitää huolta ihmisistä maan eri osissa (Agnello et al., 2016; Beatty & Fothergill, 2016). Andrés Rodríguez-Pose (2018) on kuvannut ilmiötä merkityksettömien alueiden kostonksi ("revenge of the places that don't matter", ks. myös Rodríguez-Pose et al., 2024). Yhteiskuntarakenteen muutos on keskittänyt taloudellisia voimia ja palveluita yksille alueille, ja toisilla alueilla on koettu, että valtiovalta on vetäytynyt ja lakannut tosiasiallisesti välittämästä niiden kohtalosta, mikä voi heijastua joko protestointialtiutena tai passiivisuutena vaaleissa (King & Le Galès, 2017; MacLeod & Jones, 2018).

Poliittisen osallistumisen voimakas alueellinen eriytyminen on ongelmallista, koska se jakaa kansakuntaa sisäkehällä oleviin "voittajiin" ja ulkokehällä oleviin "häviäjiin" ja voi näin vahvistaa talouden rakennemuutoksen aikaansaamaa jakoa (vrt. Kurer, 2020). Jos esimerkiksi huono talous- ja työllisyystilanne, muuttotappio ja yhteiskunnallisen voimattomuuden tunne kasautuvat samoille alueille, seurauksena voi olla katkeruutta ihmisten kokiessa valtion ja päätöksentekijöiden luopuneen näiden alueiden kehittämisestä. Mahdollista on myös, että jako syntyy osin alueiden sisälle: esimerkiksi maakuntien keskukset toimivat usein aluekehityksen kärjessä ja keräävät muuttovoittoa maakunnan sisällä. Samalla niihin kasautuvat erityisesti korkeasti koulutettujen koulutus- ja työpaikkamahdollisuudet erotuksena reuna-alueista (Kytö & Kral-Leszczynska, 2013.)

Äänestysaktiivisuuden, joka on yksi keskeisimmistä poliittisen osallistumisen muodoista, osalta trendi on ollut Suomessa selkeä. Alueellinen eriytyminen on ollut voimakasta varsinkin 2010-luvulta lähtien. Vauraiden, korkeasti koulutettujen ja muuttovoittoisten Helsingin ja Uudenmaan vaalipiirien äänestysprosentit ovat nousseet esimerkiksi 1990-luvun alkuun verrattuna samalla, kun aktiivisuus on laskenut huomattavasti kaikissa Itä-Suomen maakunnissa ja Lapissa. Vielä vuoden 1991 vaaleissa Helsingin ja Uudenmaan vaalipiirien äänestysprosentit olivat koko maan äänestysprosentin alapuolella, ja Etelä- ja Pohjois-Savon sekä Pohjois-Karjalan äänestysprosentit olivat vain noin kaksi prosenttiyksikköä Helsingin ja Uudenmaan vaalipiirien alapuolella. Vuoden 2015 vaaleihin tultaessa ero Helsingin ja Itä-Suo-

men äänestysinnon välillä oli revennyt kymmeneen prosenttiyksikköön (Westinen & Borg, 2016.)

Alueelliseen edustukseen ilmiö linkittyy siten, että jos äänestysinto vähenee väestöään menettävillä alueilla ja paikalliset ehdokkaat menettävät asemiaan, tiettyjen alueiden edustajien osuus voi vähentyä parlamentissa. Tällöin on myös epätoennäköisempää, että näiden alueiden asioita pidetään voimakkaasti esillä asioista päätettäessä. Tiettyjen alueiden poliittisen painoarvon heikkeneminen voi entises-tään vieraannuttaa näiden alueiden kansalaisia politiikasta.

Väestökehitys seutukuntatasolla

Taulukossa 11.1 on kuvattu Manner-Suomen väestökehitys vuosien 1991 ja 2023 välillä seutukuntatasolla.³ Uudenmaan osalta lukemat esitetään kuitenkin seutukuntajaosta poikkeavalla jaolla, koska seutukuntajaossa Helsingin seutukunta muodostaa yksin 93 prosenttia koko Uudenmaan asukasluvusta ja Raaseporin, Porvoon ja Loviisan seutukunnat loput. Tämä jako ei kuvastaisi tarpeeksi hyvin paikkojen jakautumisen hienosyisyyttä Uudenmaan eri osissa. Tästä syystä jako on tehty kolmeen suureen kaupunkiin (Helsinkiin, Espooseen ja Vantaaseen) sekä Itä-Uusimaahan, Keski-Uusimaahan ja Länsi-Uusimaahan hallinnolliseen kuntayhteistyöhön nojautuvien seutujakojen pohjalta. Taulukossa tarkastellaan lisäksi viimeisessä sarakkeessa muutosta asukasluvussa vuosien 2007 ja 2023 välillä. Vertailupari on valittu siitä syystä, että rakennemuutos iski Suomeenkin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen työmarkkinoiden muututtua epävakammiksi, mikä on omalta osaltaan muuttanut seutujen välistä dynamiikkaa. Lisäksi vuodesta 2007 lähtien nettomaahanmuutto on kasvattanut väkilukua enemmän kuin syntyvyys (Kestilä & Martelin, 2019) ja tietyille seuduille syntyy ja muuttaa yhä vähemmän uusia asukkaita.

³ Eri seutukuntien ja alueiden muodostavien kuntien lista on liitteessä 1.

Taulukko 11.1. Suomen seutukuntien asukasluvut 1991–2023 vaalipiirien mukaisessa järjestyksessä.

Alue/seutukunta	1991	1999	2007	2015	2023	Muutos 2007-2023
Helsinki	492 884	546 638	564 959	622 801	667 016	102 057
Espoo	173 222	205 902	235 483	266 705	308 208	72 725
Vantaa	155 793	174 640	190 601	211 793	244 165	53 564
Itä-Uusimaa	100 093	104 470	112 838	116 859	119 807	6 969
Keski-Uusimaa	173 367	189 411	211 879	228 262	241 921	30 042
Länsi-Uusimaa	154 890	160 541	173 833	182 660	181 339	7 506
Turku	269 244	289 033	304 272	320 899	342 190	37 918
Turunmaa	24 060	23 135	22 762	22 407	21 501	-1 261
Salo	59 806	61 700	63 635	63 373	59 402	-4 233
Vakka-Suomi	36 046	34 039	31 909	31 125	30 263	-1 646
Loimaa	36 352	35 423	35 307	35 047	33 036	-2 271
Pori	142 792	140 017	136 573	135 390	128 946	-7 627
Rauma	74 037	72 252	69 922	68 695	65 462	-4 460
Pohjois-Satakunta	24 019	22 977	21 261	19 698	17 708	-3 553
Lahti	205 097	204 941	206 536	208 847	204 507	-2 029
Hämeenlinna	85 369	86 989	90 557	94 568	93 482	2 925
Riihimäki	40 501	41 650	44 160	46 409	44 182	22
Forssa	36 639	36 222	35 466	34 206	31 628	-3 838
Tampere	304 660	327 691	361 098	394 061	429 811	68 713
Etelä-Pirkanmaa	43 811	42 266	42 460	43 192	41 697	-763
Lounais-Pirkanmaa	31 195	30 137	29 262	28 395	26 368	-2 894
Luoteis-Pirkanmaa	19 432	18 287	16 965	16 146	14 771	-2 194
Ylä-Pirkanmaa	31 787	29 838	27 160	24 478	21 549	-5 611
Lappeenranta	86 949	87 848	88 715	89 157	87 578	-1 137
Kouvola	94 405	92 460	89 285	86 272	79 204	-10 081
Kotka-Hamina	91 604	89 369	87 609	86 298	79 921	-7 688
Imatra	53 246	49 126	45 515	42 318	37 470	-8 045
Mikkeli	78 240	77 261	74 807	73 048	68 394	-6 413
Savonlinna	52 730	50 600	47 265	43 886	39 045	-8 220
Pieksämäki	32 581	30 433	27 946	25 641	22 819	-5 127
Kuopio	123 571	128 533	131 096	137 692	143 885	12 789
Varkaus	44 437	42 595	40 054	36 857	33 369	-6 685
Sisä-Savo	18 582	17 260	15 596	14 637	12 959	-2 637
Koillis-Savo	10 790	9 783	8 551	7 722	6 511	-2 040
Ylä-Savo	67 731	64 473	59 456	56 181	50 573	-8 883
Joensuu	125 433	126 320	126 167	128 034	126 928	761
Keski-Karjala	24 694	22 836	20 354	18 144	15 795	-4 559
Pielisen Karjala	32 022	28 955	24 943	22 468	19 526	-5 417
Seinäjoki	126 052	125 488	126 996	131 645	131 149	4 153
Suupohja	27 889	26 457	24 741	23 084	20 576	-4 165
Kuusiokunnat	26 478	25 161	23 721	21 990	19 874	-3 847
Järviseutu	26 678	25 446	23 115	21 341	18 856	-4 259
Vaasa	97 945	100 662	102 130	108 790	109 236	7 106
Sydösterbotten	21 096	19 745	18 401	17 511	17 072	-1 329
Pietarsaari	48 285	48 390	48 819	49 929	50 226	1 407
Kaustinen	18 820	18 267	16 814	15 888	14 391	-2 423
Kokkola	49 492	50 474	50 836	53 000	53 345	2 509
Jyväskylän	141 897	153 416	166 688	179 893	189 385	22 697
Joutsa	7 084	6 636	6 011	5 497	4 828	-1 183
Jämsä	26 015	25 381	23 604	21 722	19 283	-4 321

Alue/seutukunta	1991	1999	2007	2015	2023	Muutos 2007-2023
Keuruu	15 036	14 276	12 998	11 868	10 689	-2 309
Äänekoski	24 543	24 179	23 405	22 735	20 544	-2 861
Saarijärvi-Viitasaari	40 272	37 965	34 385	31 089	27 377	-7 008
Oulu	165 541	187 130	216 196	242 452	260 227	44 031
Raahe	38 374	37 100	34 901	34 125	31 970	-2 931
Ylivieska	43 427	43 551	43 320	44 298	43 007	-313
Nivala-Haapajärvi	34 607	33 341	31 074	29 551	27 026	-4 048
Haapavesi-Siikalatva	18 190	17 453	15 900	14 565	13 196	-2 704
Oulunkaari	27 546	26 591	24 963	24 020	22 557	-2 406
Koillismaa	23 798	23 431	21 637	20 019	18 866	-2 771
Kajaani	58 465	57 156	54 485	53 232	50 919	-3 566
Kehys-Kainuu	34 034	30 574	26 142	22 670	19 492	-6 650
Rovaniemi	59 911	62 952	62 814	65 631	68 147	5 333
Kemi-Tornio	65 900	64 122	61 100	59 173	54 115	-6 985
Torniolaakso	11 893	10 808	9 369	7 962	7 046	-2 323
Itä-Lappi	27 324	24 186	19 983	17 238	15 221	-4 762
Tunturi-Lappi	16 237	15 000	14 112	14 535	14 683	571
Pohjois-Lappi	19 669	19 242	17 384	16 867	16 345	-1 039
MANNER-SUOMI	4 979 769	5 134 597	5 253 565	5 446 085	5 541 655	288 090

Asukasluvuaan vuosina 2007–2023 kasvattaneet alueet on merkitty taulukkoon vihreällä ja asukasluvustaan vähintään 6000 asukasta menettäneet alueet on merkitty sinisellä. Uudenmaan osalta on käytetty seutukuntajaosta poikkeavaa jakoa. Aineisto: Tilastokeskus.

Helsingin asukasluku on kasvanut vuosien 2007 ja 2023 välisenä aikana noin 100000:lla, Espoon yli 70000:lla, Vantaan yli 50000:lla ja Keski-Uudenmaan noin 30000 asukkaalla. Uudenmaan ulkopuolella Tampereen seutukunta on kasvanut vajaalla 70000:lla, Oulun seutukunta 44000:lla ja Turun seutukunta vajaalla 40000 asukkaalla. Lisäksi Kuopion ja Jyväskylän seutukunnissa asukasluku on kasvanut yli 10000 asukkaalla.

Lukumääräisesti väkiluku on vähentynyt eniten Kouvolan (-10081 asukasta), Ylä-Savon (-8883), Savonlinnan (-8220), Imatran (-8045), Kotkan-Haminan (-7688) ja Porin (-7627) seutukunnissa. Kuudesta eniten väestöä menettäneestä seutukunnasta viisi sijaitsee siis Itä-Suomessa. Myös Varkauden, Saarijärvi-Viitasaaren, Kehys-Kainuun ja Kemi-Tornion seutukunnat ovat menettäneet asukasluvustaan noin 7000 asukasta 16 vuoden aikana. Kaikkinensa kokonaiskuva on, että Uusimaa ja suurimpien kaupunkien ympärille muodostuneet seutukunnat ovat kasvaneet ja erityisesti Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen seutukuntien asukasluvut pienentyneet.

Väkilukujen muutokset heijastuvat vaalipiirien kansanedustajapaikkojen määrin eduskuntavaaleissa, koska paikkamäärät pohjautuvat aina edellisen vuoden lopun asukaslukuun kussakin vaalipiirissä ja niiden suhteelliseen osuuteen koko maan väkiluvusta. Taulukko 10.2 osoittaa, että vuosien 1991 ja 2023 välillä Uudenmaan vaalipiiri on saanut seitsemän lisäpaikkaa, Pirkanmaan vaalipiiri viisi ja Helsingin vaalipiiri kolme. Paikkojaan ovat menettäneet eniten Kaakkois-Suomen vaalipiiri (taulukossa vuosilta 1991–2011 Kymen ja Etelä-Savon vaalipiirien paikat yhteen laskettuna), joka on menettänyt kuusi paikkaa, Satakunnan vaalipiiri (-4 paikkaa) sekä Savo-Karjalan, Vaasan ja Lapin vaalipiirit (kukin -2 paikkaa).

Taulukko 11.2. Kansanedustajapaikkojen jakautuminen vaalipiireihin 1991–2023.

Vaalipiiri	1991	1995	1999	2003	2007	2011	2015	2019	2023	Erotus 2023–1991
Helsingin vp.	20	19	20	21	21	21	22	22	23	3
Uudenmaan vp.	30	31	32	33	34	35	35	36	37	7
Varsinais-Suomen vp.	17	17	17	17	17	17	17	17	17	0
Satakunnan vp.	12	11	10	9	9	9	8	8	8	-4
Ahvenanmaan vp.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Hämeen vp.	13	13	13	14	14	14	14	14	14	1
Pirkanmaan vp.	15	16	16	18	18	18	19	19	20	5
Kaakkois-Suomen vp.	21	21	21	18	18	18	17	17	15	-6
Savo-Karjalan vp.	17	17	17	17	16	15	16	15	15	-2
Vaasan vp.	18	18	17	17	17	17	16	16	16	-2
Keski-Suomen vp.	10	10	10	10	10	10	10	10	10	0
Oulun vp.	18	18	18	18	18	18	18	18	18	0
Lapin vp.	8	8	8	7	7	7	7	7	6	-2
Yhteensä	200	200	200	200	200	200	200	200	200	

Aineisto: Tilastokeskus.

Paikkojen vaalipiirikohtainen jakaantuminen ei kuitenkaan kerro, miten kansanedustajapaikat ovat jakautuneet vaalipiirin sisällä. Minkälaisia muutokset ovat olleet seututasolla, ja mitkä seudut ovat saaneet paljon paikkoja suhteessa asukaslu-
kuun ja mitkä vähän?

Kansanedustajapaikat ja niiden muutos seutukunnissa

Taulukossa 11.3 tarkastellaan kansanedustajapaikkojen vaalikausittaista jakautu-
mista alueittain Manner-Suomessa vaalikaudesta 1991–1995 eteenpäin hyödyntä-
mällä eduskunnan kirjaston kokoamaa aineistoa kansanedustajien kotikunnista
(Eduskunta, 2024)⁴. Aineistoa tarkastellaan Uttamaata lukuun ottamatta seutu-
kunnittain edellisen taulukon tapaan. Uudenmaan osalta jaotteluna on Helsinki,
Espoo, Vantaa, Itä-Uusimaa, Keski-Uusimaa ja Länsi-Uusimaa.

Taulukko pohjautuu kansanedustajien kotikuntaan valintahetkellä, ja tauluk-
koon on merkitty myös kunkin seutukunnan väkiluku viimeisimpien eduskunta-
vaalien aikaan. Edustusindeksi on laskettu jakamalla väkiluku keskimääräisellä
paikkamäärällä kolmen viimeisimmän vaalikauden ajalta. Indeksillä kuvaa, kuin-
ka monta asukasta alueella on ollut yhtä kansanedustajapaikkaa kohden. Mitä pie-
nempi indeksiluku on, sitä vahvempi edustus alueella on. Niille seutukunnille, joista
ei ole valittu yhtään kansanedustajaa vuodesta 2015 lähtien, ei voitu laskea indeksiiä.
Helsingissä taulukko ei sikäli anna täysin oikeaa kuvaa, että joidenkin kansanedus-
tajien kotipaikkana on ollut valintahetkellä Helsinki, mutta ehdolle on käyty toisessa

⁴ Erityiskiitokset rätätälöidyn aineiston toimittamisesta eduskunnan kirjaston erityisasiantuntija Erkkä Rautiolle.

vaalipiirissä – usein siellä missä toinen koti tai juuret ovat. Toisaalta myös Helsingin vaalipiiristä on voitu valita kansanedustajia, joiden kotikunta on muualla. Vaalikel-
poisuutta ei ole eduskuntavaaleissa rajattu kotikunnan perusteella: ehdokas on voi-
nut asettua ehdolle mihin tahansa vaalipiiriin kotikunnastaan riippumatta (Edus-
kunta, 2024).

Taulukkoon on merkitty suurimmat ajalliset muutokset värein: vihreällä merki-
tyt rivit indikoivat sitä, että näissä seutukunnissa tai näillä alueilla valittujen kan-
sanedustajien keskimääräinen lukumäärä on kasvanut eniten vaalikausiperiodien
1991–2015 ja 2015–2027 välillä (keskiarvo vähintään +1,5 paikkaa). Punaisella merki-
tyillä alueilla kansanedustajapaikat ovat vuorostaan vähentyneet eniten tällä aika-
välillä (keskiarvo enimmillään -1,5 paikkaa). Koska viimeisten paikkojen jakautu-
misessa on myös sattumanvaraista matemaattista vaihtelua ja koska muun muassa
eduskunnasta luopumiset vaikuttavat myös merkittävästi siihen, miten paikat ja-
kautuvat alueellisesti, oleellista on trenditarkastelu yksittäisten vaalien sijaan. Tai-
tekoehdaksi on valittu vuoden 2015 vaalit vaalipiiriudistuksen vuoksi.

Kuvio 11.1 havainnollistaa kartalla keskimääräisen kansanedustajamäärän seu-
tukunnittain. Yläpuolinen kartta (A) osoittaa lukumäärän vaalikausiperiodin 1991–
2015 aikana ja alapuolinen kartta (B) vaalikausiperiodin 2015–2027 aikana. Harmaa
väri kartassa indikoi, ettei seutukunnasta ole ollut lainkaan edustusta kyseisellä
aikavälillä, haaleanvihreä vähäistä edustusta ja tummanturkoosi runsasta kansan-
edustajien määrää. Helsingin, Espoon ja Vantaan edustajamäärät on merkitty erik-
seen kartan ohien eikä alueiden päälle niiden pienen pinta-alan vuoksi.

Taulukko 11.3. Valittujen kansanedustajien määrä seutukunnittain 1991–2023.

Alue	1991– 1995	1995– 1999	1999– 2003	2003– 2007	2007– 2011	2011– 2015	2015– 2019	2019– 2023	2023– 2027	Väkiluku 2023	Edustusindeksi 2015–2027
Helsinki	22	27	23	26	25	30	28	27	24	667 016	25 330
Espoo	11	13	8	13	16	14	18	12	14	308 208	21 014
Vantaa	7	8	8	5	5	6	3	6	4	244 165	56 346
Itä-Uusimaa	1	2	4	4	4	2	3	2	3	119 807	44 928
Keski-Uusimaa	6	7	5	5	8	5	7	8	9	241 921	30 240
Länsi-Uusimaa	5	3	6	6	5	4	7	6	6	181 339	28 632
Turun seutukunta	12	12	13	13	12	14	15	15	12	342 190	24 442
Turunmaan seutukunta	1	1	1	1	0	0	0	1	1	21 501	32 252
Salon seutukunta	3	4	2	4	4	2	1	2	2	59 402	35 641
Vakka-Suomen seutukunta	0	1	0	0	1	0	0	0	1	30 263	90 789
Loimaan seutukunta	1	1	1	1	0	1	1	0	1	33 036	49 554
Porin seutukunta	6	7	6	6	7	5	5	4	4	128 946	29 757
Rauman seutukunta	3	2	5	2	2	3	2	3	3	65 462	24 548
Pohjois-Satakunnan stk	1	1	0	1	0	1	1	2	1	17 708	13 281
Lahden seutukunta	10	10	7	6	6	6	8	6	6	204 507	30 676
Hämeenlinnan seutukunta	5	5	6	5	5	3	1	4	3	93 482	35 056
Riihimäen seutukunta	1	3	1	1	3	3	3	3	3	44 182	14 727
Forssan seutukunta	2	2	1	2	1	2	2	1	2	31 628	18 977
Tampereen seutukunta	13	14	14	17	16	13	12	16	17	429 811	28 654
Etelä-Pirkanmaan seutukunta	0	1	0	0	0	1	1	1	2	41 697	31 273
Lounais-Pirkanmaan stk	2	0	0	1	1	2	4	2	2	26 368	9 888
Luoteis-Pirkanmaan stk	1	0	0	0	0	1	1	0	0	14 771	44 313

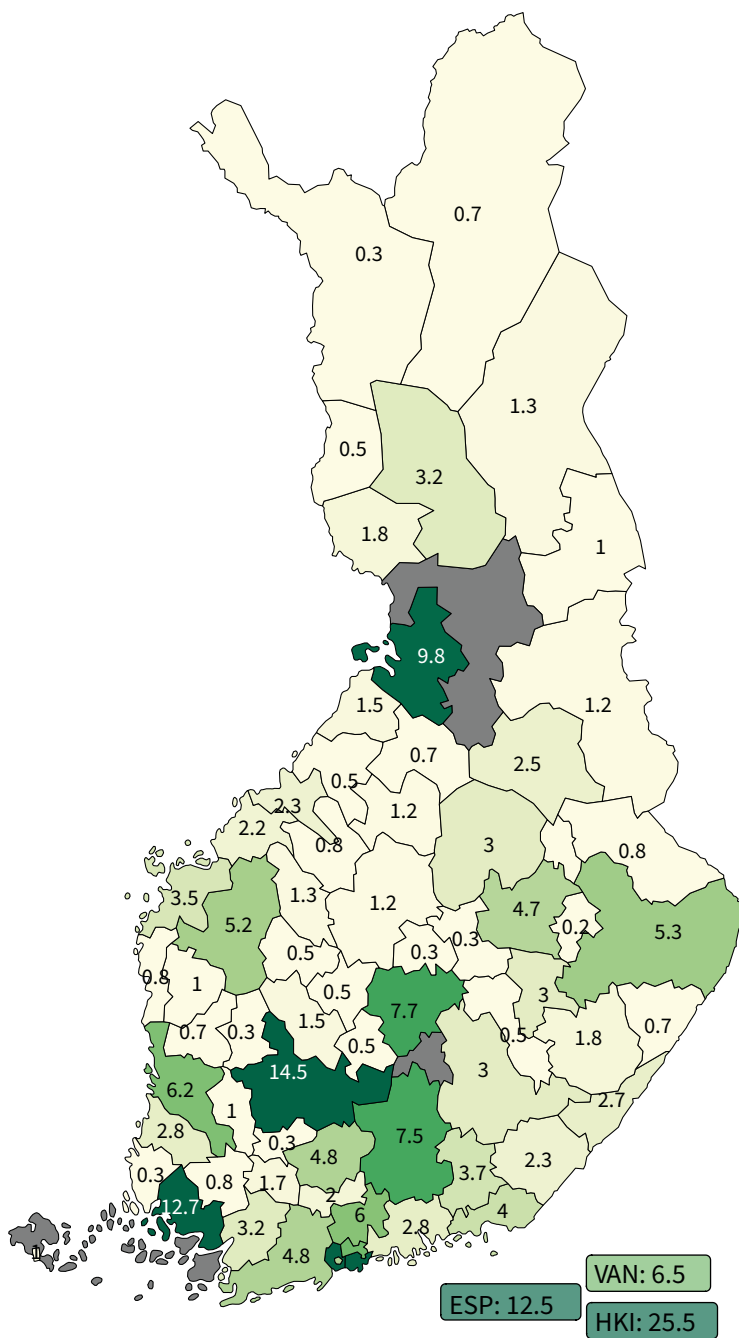
Poliittisen edustuksen alueellinen eriytyminen

Alue	1991- 1995	1995- 1999	1999- 2003	2003- 2007	2007- 2011	2011- 2015	2015- 2019	2019- 2023	2023- 2027	Väkiluku 2023	Edustusindeksi 2015-2027
Ylä-Pirkanmaan seutukunta	2	1	2	2	1	1	1	1	0	21 549	32 324
Lappeenrannan seutukunta	3	3	1	2	2	3	4	5	4	87 578	20 210
Kouvola seutukunta	3	3	5	3	5	3	2	3	3	79 204	29 702
Kotkan-Haminan seutukunta	4	4	5	5	3	3	2	2	1	79 921	47 953
Imatran seutukunta	2	3	2	3	2	4	2	2	1	37 470	22 482
Mikkelin seutukunta	3	2	3	3	4	3	4	2	4	68 394	20 518
Savonlinnan seutukunta	2	2	2	2	1	2	3	2	2	39 045	16 734
Pieksämäen seutukunta	1	1	1	0	0	0	0	1	0	22 819	68 457
Kuopion seutukunta	4	4	5	5	5	5	4	3	5	143 885	35 971
Varkauden seutukunta	2	4	4	3	3	2	1	1	1	33 369	33 369
Sisä-Savon seutukunta	1	0	1	0	0	0	0	0	0	12 959	
Ylä-Savon seutukunta	3	4	3	3	2	3	5	3	3	50 573	13 793
Koillis-Savon seutukunta	0	0	0	0	1	0	0	0	0	6 511	
Joensuun seutukunta	5	6	5	6	4	6	6	6	4	126 928	23 799
Keski-Karjalan seutukunta	0	1	1	1	1	0	1	0	0	15 795	47 385
Pielisen Karjalan seutukunta	1	1	1	1	1	0	0	0	0	19 526	
Seinäjoen seutukunta	6	5	6	6	5	3	4	5	3	131 149	32 787
Suupohjan seutukunta	0	1	1	2	1	1	1	0	0	20 576	61 728
Kuusikuntien seutukunta	1	1	0	0	0	1	1	1	1	19 874	19 874
Järvisuon seutukunta	1	1	1	2	2	1	1	0	0	18 856	56 568
Vaasan seutukunta	5	6	2	1	2	5	3	5	5	109 236	25 208
Syösterbotten	0	0	1	1	2	1	0	1	1	17 072	25 608
Pietarsaaren seutukunta	2	2	2	2	2	3	3	2	2	50 226	21 525
Kokkolan seutukunta	3	2	2	2	3	2	2	1	3	53 345	26 673
Kaustisen seutukunta	0	0	2	1	1	1	1	2	1	14 391	10 793
Jyväskylän seutukunta	7	8	8	9	7	7	7	5	7	189 385	29 903
Joutsan seutukunta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 828	
Jämsän seutukunta	1	0	0	0	1	1	0	2	1	19 283	19 283
Keuruun seutukunta	0	0	1	1	1	0	0	0	0	10 689	
Äänekosken seutukunta	1	1	0	0	0	0	0	1	0	20 544	61 632
Saarijärven-Viitasaaren stk	1	1	1	0	1	3	3	3	2	27 377	10 266
Oulun seutukunta	9	10	10	9	10	11	9	12	11	260 227	24 396
Raahen seutukunta	1	0	2	2	2	2	2	2	1	31 970	19 182
Ylivieskan seutukunta	2	1	0	0	0	0	3	1	1	43 007	25 804
Nivala-Haapajärven stk	1	2	1	2	1	0	0	1	0	27 026	81 078
Haapaveden-Siikalatvan stk	0	0	1	1	1	1	1	1	1	13 196	13 196
Oulunkaaren seutukunta	0	0	0	0	0	0	0	0	1	22 557	67 671
Koillismaan seutukunta	1	1	2	1	1	0	2	0	0	18 866	28 299
Kajaanin seutukunta	4	3	1	1	2	4	3	1	0	50 919	38 189
Kehys-Kainuun seutukunta	1	1	1	1	2	1	0	2	3	19 492	11 695
Rovaniemen seutukunta	2	3	4	4	3	3	3	3	4	68 147	20 444
Kemi-Tornion seutukunta	3	3	3	1	1	0	3	2	2	54 115	23 192
Torniolaakson seutukunta	1	1	1	0	0	0	0	0	0	7 046	
Itä-Lapin seutukunta	1	1	1	1	1	3	2	1	0	15 221	15 221
Tunturi-Lapin seutukunta	0	0	0	1	0	1	1	1	0	14 683	22 025
Pohjois-Lapin seutukunta	2	1	0	0	1	0	0	0	0	16 345	

Vihreällä merkityt rivit indikoivat, että näissä seutukunnissa tai näillä alueilla valittujen kansanedustajien keskimääräinen lukumäärä on kasvanut eniten vaalikausiperiodien 1991–2015 ja 2015–2026 välillä (keskiarvo vähintään +1,5 paikkaa). Sinisellä merkityillä alueilla kansanedustajapaikat ovat vuorostaan vähentyneet eniten tällä aikavälillä (keskiarvo -1,5 paikkaa tai vähemmän). Aineisto: Eduskunnan kirjasto.

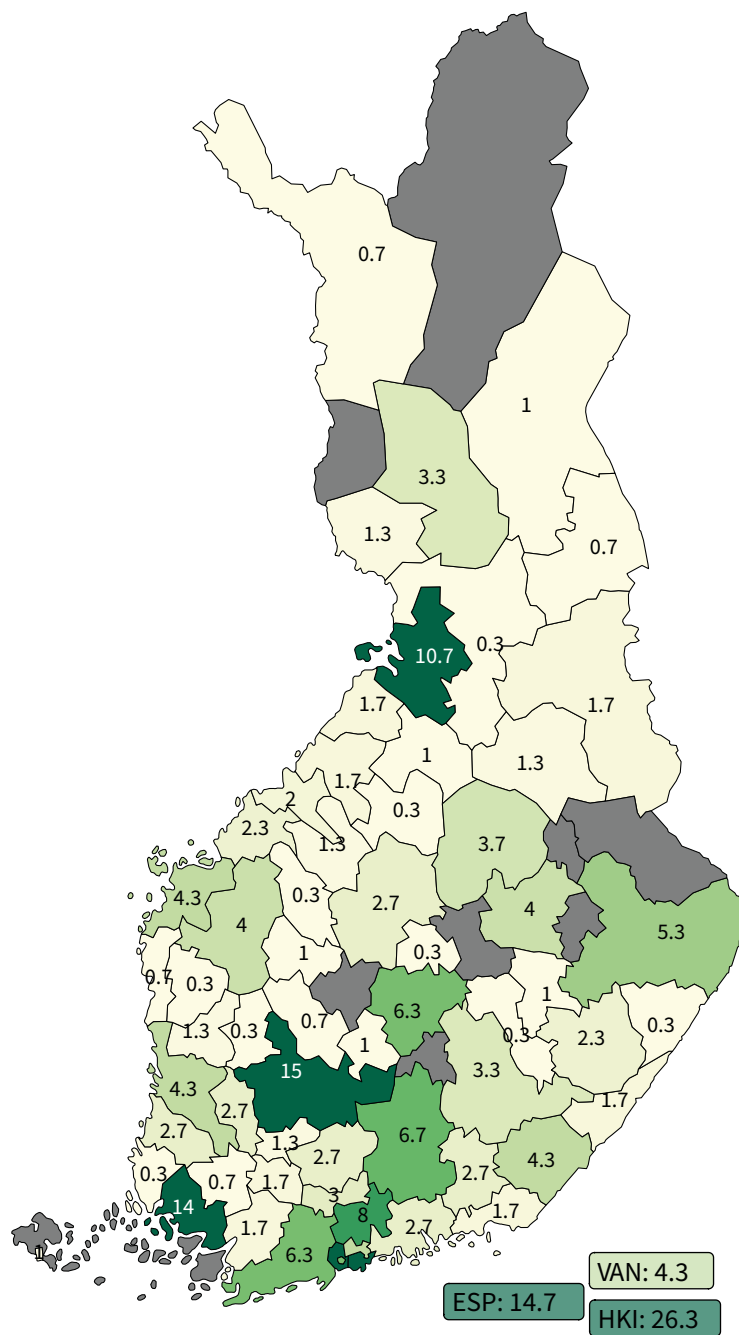
Kuvio 11.1. Kansanedustajien lukumäärä ja sen muutos seutukunnittain.

A) Kansanedustajien lukumäärän keskiarvo seutukunnittain 1991–2015.

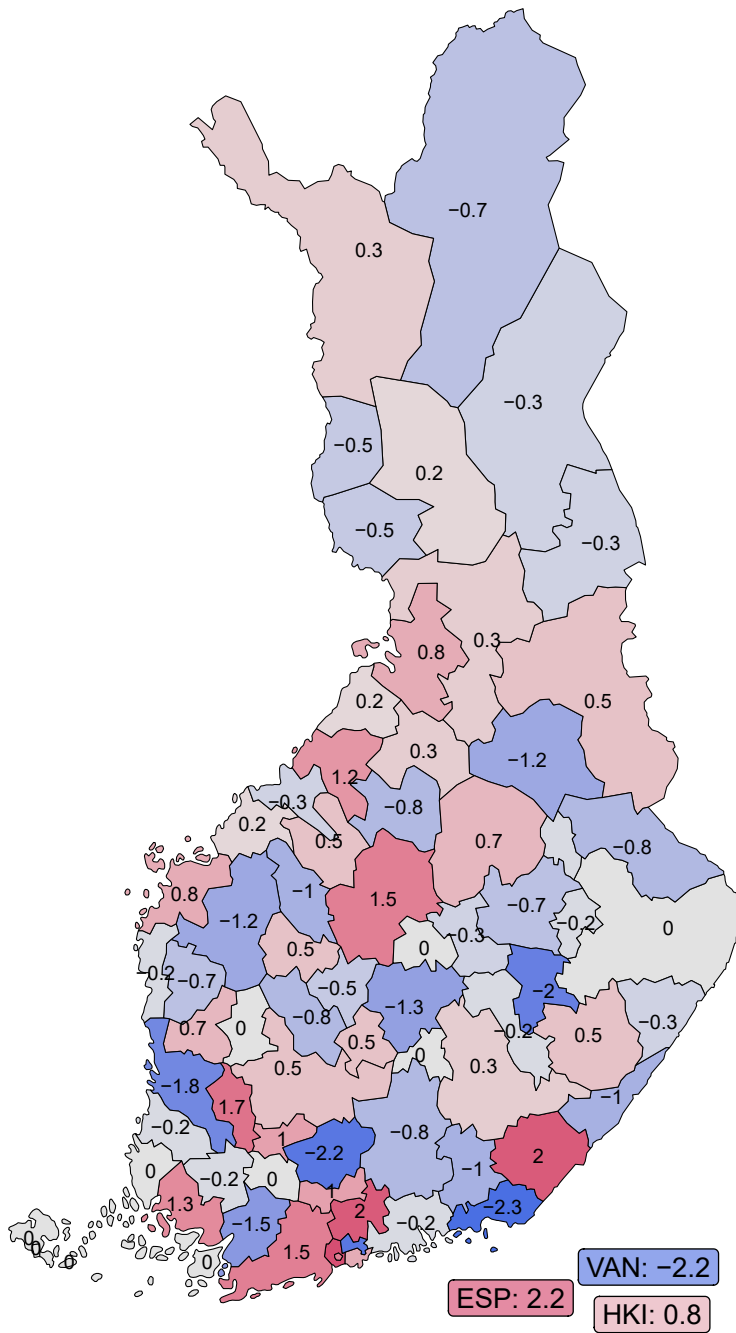
Kuvio: Veikko Isotalo.

B) Kansanedustajien lukumäärän keskiarvo seutukunnittain 2015–2027.

Kuvio: Veikko Isotalo.

Kuvio 11.2. Kansanedustajien keskimääräinen lukumäärä ja sen muutos seutukunnittain. Muutos vaalikausiperiodien 2015–2027 ja 1991–2015 välillä.

Kuvio: Veikko Isotalo.

Kuvio 11.2 puolestaan havainnollistaa muutoksen kartalla kansanedustajien seutukuntaakohtaisessa määrässä vaalikausiperiodien 2015–2027 ja 1991–2015 välillä. Punaisella merkityillä alueilla kansanedustajamäärä on kasvanut ja sinisillä alueilla pienentynyt. Mitä tummempi väri alueella on, sitä voimakkaampi muutoksen suunta on ollut.

Eniten kansanedustajien määrä on kasvanut Espoossa, Keski- ja Länsi-Uudellamaalla sekä Lappeenrannan, Lounais-Pirkanmaan ja Saarijärvi-Viitasaaren seutukunnissa. Kansanedustajien määrä on puolestaan laskenut eniten Vantaalla sekä Salon, Porin, Hämeenlinnan, Kotkan-Haminan ja Varkauden seutukunnissa.

Espoo, Keski-Uusimaa ja Länsi-Uusimaa ovat eteläisen Suomen korkeasti koulutettuja muuttovoittoalueita, joihin Uudenmaan kasvaneet kansanedustajapaikat ovat keskittyneet. Vantaa on sitä vastoin muuttovoittoisuudesta huolimatta jäänyt äänestysprosentissa vastinpariaan Espoota alhaisemmalle tasolle, ja myös monet sosioekonomiset muuttujat, kuten työllisyys ja koulutusaste (jotka ovat yhteydessä poliittiseen kiinnittyneisyyteen ja aktiivisuuteen, ks. Mattila et al., 2016, Rapeli & Koskimaa, 2020), ovat Espoota matalammalla tasolla (Tilastokeskus, 2023, 2024b, 2024c).

Lounais-Suomessa paikkamenetyksiä ovat kohdanneet eniten Porin ja Salon seutukunnat. Satakunnan vaalipiirin kokonaispaikkamäärän väheneminen johtuu sekä Porin, Rauman että Pohjois-Satakunnan seutukuntien muuttotappiosta, ja paikkamääräpudotukset ovat kohdistuneet vaaleissa Porin seutukuntaan. Varsinais-Suomen seutukunnista Salo on menettänyt lukumääräisesti eniten asukkaitaan vuoden 2007 jälkeen ja myös sen edustajamäärä on tippunut. Menettäjiin kuuluu myös Hämeenlinnan seutukunta, jonka painoarvo on vähentynyt Kanta-Hämeessä Riihimäen seutukunnan kustannuksella. Selkeisiin voittajiin Länsi-Suomessa kuuluu vain Lounais-Pirkanmaan seutukunta, jonka keskuskaupunkina toimii kahden istuvan kansanedustajan (Arto Satonen (sd.) ja Miko Bergbom (ps.)) Sastamala.

Kaakkois-Suomessa ainoa kansanedustajamääräänsä selkeästi kasvattanut seutu on Lappeenrannan seutukunta Kotkan-Haminan, Kouvolan ja Imatran seutukuntien kustannuksella. Erityisesti Kotkan-Haminan seutukunnassa kansanedustajien lukumäärä on laskenut. Uuden Savo-Karjalan vaalipiirin alueella selkein häviö on Varkauden seutukunta. Keski- ja Pohjois-Suomesta erottuu vain Saarijärven-Viitasaaren seutukunta, joka onkin merkittävä poikkeustapaus valtakunnallisesti. Sen asukasluku on vähentynyt viime vuosikymmeninä merkittävästi, mutta sen kansanedustajapaikkojen määrä nousi peräti kolmeen kausina 2011–2022 (2 paikkaa kaudella 2023–2026 – keskustan Anne Kalmari ja Petri Honkonen).

Kun analysoidaan, mikä monia kansanedustajapaikoissa hävinneitä seutukuntia yhdistää, voidaan havaita, että Porin, Salon, Kotkan-Haminan ja Varkauden seudut ovat kukin olleet rakennemuutoksen kourissa varsinkin kansainvälisen finanssikriisin jälkeen 2000- ja 2010-lukujen taitteessa. Tästä huolimatta ne ovat Varkautta lukuun ottamatta parantaneet tilannettaan investointien suhteen 2010-luvun lopulla ja 2020-luvulla (Nieminen et al., 2021).

Kotkan seutukunnasta oli 1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolella useita nimikkaita ja pitkäaikaisia kotkalaiskansanedustajia, kuten Kari Häkämies (kok.), Jyri Häkämies (kok.), Pentti Tiusanen (vas.), Antero Kekkonen (sd.) ja Sirpa Paatero (sd.) sekä Matti Vähänäkki (sd.) ja Seppo Lahtela (kesk./kok.) Vehkalahden pitäjistä Haminasta. Nykyisin seutukunnan ainoana kansanedustajana toimii kotkalainen Juho Eerola (ps.). Varkauden seutukunnasta olivat puolestaan 1990- ja 2000-luvun taitteessa useamman kauden edustajina Kari Rajamäki (sd.), Kari Kärkkäinen (kd.), Jorma Vokkolainen (vas.) Varkaudesta ja Katri Komi (kesk.) Joroisista. Nykyisin seutukuntaa edustaa yksin varkautelainen Timo Suhonen (sd.).

Nämä kaksi esimerkkiä kuvaavat hyvin, miten edustus on supistunut kahdessa seutukunnassa, joista oli aiempina vuosikymmeninä puoluekirjolta laaja kavalkadi edustajia, mukaan lukien ministerin pestiin päässeitä.

Huomionarvoista on myös, että seitsemästä seutukunnasta (joiden asukasluku vaihtelee 4 800 ja 19 500 välillä) ei ole ollut yhtään kansanedustajaa viimeisen kolmen vaalikauden aikana. Näille seutukunnille ei ollut siis mahdollista laskea myöskään edustajaindeksiä. Näistä seutukunnista Sisä-Savosta oli edustaja 1990- ja 2000-luvun taitteessa (suonenjokelainen Markku Rossi, kesk.), Koillis-Savosta kaudella 2007–2010 (rautavaaralainen Pentti Oinonen, ps.) ja Pielisen Karjalasta 1991–2010 (Kerttu Törnqvist (sd.) ja Lauri Kähkönen (kesk.)) Lieksasta. Pielisen Karjala (Lieksa ja Nurmes) on suurin seutukunta, jolla ei tällä hetkellä ole poliittista edustusta eduskunnassa.

Suomen pienimmästä seutukunnasta, Joutsasta, ei ole ollut yhtään kansanedustajaa tarkastellulla aikavälillä. Myöskään toisesta keskisuomalaisesta seutukunnasta, Keuruulta, ei ole ollut edustajaa sitten kauden 2007–2010, jolloin Lauri Oinonen (kesk.) istui eduskunnassa. Lapin vaalipiiristä Torniolaakson seutukunnasta on ollut edustus viimeksi kaudella 1999–2002 (pellolainen Ossi Korteniemi, kesk.) ja Pohjois-Lapin seutukunnasta kaudella 2007–2010 (inarilainen Janne Seurujärvi, kesk.).

Lisäksi Luoteis-Pirkanmaan, Keski-Karjalan, Suupohjan ja Järviseudun (Etelä-Pohjanmaa) sekä Kainuun Koillismaan seutukunnista ei ole valittu yhtään kansanedustajaa viimeisen kahden vaalikauden aikana. Ylä-Pirkanmaan ja Kajaanin seutukunnat jäivät puolestaan viime vaaleissa ilman edustajaa ensimmäisen kerran vuodesta 1991 alkavalla tarkasteluperiodilla.

Nämä esimerkit osoittavat, että alueellinen edustus kapenee, aivan kuten Suomen väestökin pakkautuu harvoin suuriin kaupunkeihin samalla, kun osa kylistä, kunnista ja kaupunkiseuduista näivettyy. Edustuksen kapeneminen on osin sidoksissa myös poliittiseen muutokseen: keskustan kannatus on vuoden 2015 piikkiä lukuun ottamatta laskenut eduskuntavaaleissa dramaattisesti 2010- ja 2020-luvuilla edeltäviin vuosikymmeniin verrattuna. Monen asukasluvultaan pienen seutukunnan edustus oli yhden keskustalaisen varassa, ja keskustan kannatusalamäen myötä poliittinen edustus on kadonnut.

Kansanedustajapaikkojen jakautumisen yhteys äänestysaktiivisuuteen ja väestörakenteeseen

Kansanedustajapaikkojen alueelliseen jakautumiseen vaikuttaa paljon ehdokastarjonta. Tunnetut ja luotetut, politiikassa tai muutoin meritoituneet ehdokkaat kasvatavat luonnollisesti todennäköisyyttä sille, että alueelta on edustusta (ehdokkaiden tunnettuuden merkityksestä ks. myös Huttusen kirjoittama luku 7 tässä teoksessa). Jos alueella ei ole vetovoimaisia ehdokkaita eduskuntapuolueista, edellytykset alueelliseen edustukseen ovat heikot. Tämä tutkimus ei arvioi, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että osa ehdokkaista nousee suosituiksi ja osa ei, mutta yhteys väestörakenteeseen on silti merkittävä.

Taulukossa 11.4 tarkastellaan kansanedustajapaikkojen alueellisen jakautumisen suhdetta äänestysaktiivisuuteen ja väestörakenteeseen. Oletuksena on, että alueellinen edustavuus korreloi korkean äänestysprosentin kanssa poliittisen apatian sijaan. Lisäksi olettamuksena on, että alueellinen edustavuus on sidoksissa tekijöihin, jotka ovat ylipäättään linkittyneet korkeaan poliittisen osallistumisen tasoon, kuten koulutukseen ja työllisyyteen. Lisäksi tarkastellaan taulukossa 10.1 esitettyä väestömuutoksen yhteyttä poliittiseen edustukseen. Oletuksena on, että muuttovoittoalueet ovat kasvattaneet poliittista edustusta ja muuttotappioalueet menettäneet sitä.

Taulukossa 11.4 tarkastellaan seutukuntatason (poikkeuksena Uusimaa, jossa tarkasteluyksikköinä alueet ja suurkaupungit) kansanedustajapaikkamäärien muutosta periodien 1991–2010 ja 2011–2026 välillä suhteessa vuoden 2023 vaalien äänestysprosenttiin, muuttoliikkeeseen 2007–2023 sekä kunnan työttömyysasteeseen ja korkeasti koulutettujen osuuteen. Äänestysprosentin, työttömyysasteen ja korkeasti koulutettujen osuuden osalta taulukossa ovat viimeisimmät luvut muutoksen sijaan. Tämä johtuu siitä, että näissä mittareissa oleellista on tässä kontekstissa muutoksen sijaan nykytaso. Monissa kunnissa ja seutukunnissa, joissa äänestysprosentti on ollut jo pidemmän aikaa matala, työttömyysaste korkea ja korkeasti koulutettujen osuus matala, suurta ajallista muutosta ei ole tapahtunut, ja näiden tekijöiden taso tuo paremmin esiin erot seutukuntien välillä.

Kansanedustajapaikkojen muutos vuosien 1991–2010 ja 2011–2026 välillä on vahvimmin yhteydessä äänestysprosenttiin vuoden 2023 eduskuntavaaleissa (korrelaatiokerroin $r=0.34$). Tulos osoittaa, että korkea äänestysaktiivisuus seutukunnassa edesauttaa alueellisen edustuksen saamista. Koska vaaleissa äänestetään usein oman alueen, lähikunnan tai kotikunnan ehdokasta (ks. Westinen & Borg, 2016, Borg, 2023), on luontevaa, että lopulta yleinen äänestysaktiivisuus itsessään on eduksi myös alueelliselle edustukselle. Alueellinen repeäminen näkyy siis paitsi äänestysprosenttien repeämisessä (Westinen & Borg, 2016) myös alueellisen edustuksen muutostrendeissä äänestysaktiivisuuden mukaisesti.

Taulukko 11.4. Kansanedustajapaikkojen muutoksen yhteys väkiluvun muutokseen, työttömyyteen ja korkeakoulutettujen osuuteen.

	Äänestysprosentti vuoden 2023 vaaleissa	Väkiluvun muutos 2007–2023	Työttömyys- aste	Korkeakoulutettujen osuus
Kansanedustajapaikkojen muutos 2011–2026 vs. 1991–2010	0.34**	0.25*	-0.22	0.23
Äänestysprosentti vuoden 2023 vaaleissa		0.56**	-0.64**	0.61**
Väkiluvun muutos 2007–2023			-0.16	0.82**
Työttömyysaste				-0.30*

Pearsonin korrelaatiokertoimet (r), joiden merkitsevyytasot ovat seuraavat: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Aineisto: Tilastokeskus.

Myös väkiluvun muutos 2007–2023 on yhteydessä kansanedustajapaikkojen muutokseen ($r=0,25$). Monet seutukunnat, joissa väkiluku on kasvanut, ovat kasvattaneet pitkällä aikavälillä myös keskimääräistä kansanedustajalukumääräänsä – väestötappioalueilla suunta on ollut päinvastainen. Taulukossa 11.2 esitetty vaali-piirikohtainen paikkajako ja sen muutos on seurausta syntyvyydestä ja muuttoliik-keestä. Tietyt vaalipiirit ovat täten automaattisesti menettäneet ja saaneet paikkoja. Vähemmälle huomiolle on jäänyt, mitkä seudut vaalipiirien sisällä ovat olleet voit-tajia ja mitkä häviäjiä. Taulukon 11.4 tulos osoittaa, että muuttoliikkeen logiikka toi-mii tietyssä määrin myös vaalipiirin sisällä: väestöstä tyhjenevät seudut menettävät myös poliittista edustustaan.

Kansanedustajapaikkojen muutoksella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä rakenteellisiin sosioekonomisiin muuttujiin – työttömyysasteeseen ja korkeasti kou-lutettujen osuuteen. Korrelaatiokertoimet (matalan työttömyyden ja suuren korkea-koulutettujen osuuden yhteys kansanedustajapaikkojen muutokseen) ovat niukasti viiden prosentin riskitasoon asetetun rajan yläpuolella eivätkä näin ollen tilastolli-sesti merkitseviä. Poliittisen edustuksen alueellista eriytymistä ei siis tämän analyys-in pohjalta voida väittää tapahtuvan erityisesti sen mukaan, miten seudut eroavat toisistaan työllisyyden ja koulutuksen suhteen.

Päätelmät

Kansanedustajapaikkojen jakautuminen alueittain on noussut esille yhä vahvem-min viime vuosikymmeninä, kun muuttoliikkeen ja syntyvyyden kasautuminen sa-moille alueille on merkinnyt kansanedustajapaikkojen aiempaa vahvempaa keskit-tymistä eteläisen Suomen vaalipiireihin. Kun vielä vuoden 1991 vaaleissa Helsingin, Uudenmaan ja Pirkanmaan vaalipiirien yhteenlaskettu paikkamäärä oli 65, vuoden 2023 vaaleissa näissä kolmessa väkirikkaimmassa vaalipiirissä oli jaossa yhteensä 80 paikkaa eli 40 prosenttia kaikista kansanedustajapaikoista. Uuden Kaakkois-Suo-

men vaalipiiriin vuoden 2015 muodostaneilla Etelä-Karjalan, Kymenlaakson ja Etelä-Savon maakunnilla oli puolestaan vuoden 1991 vaaleissa yhteensä vielä 21 paikkaa, mutta vuonna 2023 enää 15. Satakunnan vaalipiiri on menettänyt kolmessa vuosikymmenessä kolmasosan paikoistaan (kahdestatoista kahdeksaan).

Vaalipiiritaso kätkee kuitenkin alleen sen, miten paikat jakautuvat alueilla. Uudenmaan vaalipiiriin alueella voittajia on suhteessa eniten, koska se on saanut vaalipiireistä eniten lisäpaikkoja vuosien saatossa. Espoo, Keski-Uusimaa ja Länsi-Uusimaa ovat vahvistaneet edustustaan Arkadianmäellä, kun taas Vantaa on jopa menettänyt edustustaan.

Satakunnan vaalipiiriin paikkojen vähentyminen on iskenyt Porin seutukuntaan. Rauman ja Pohjois-Satakunnan seutukuntien edustus on sen sijaan säilynyt melko vakaana yli ajan. Kaakkois-Suomen vaalipiirissä Lappeenrannan seutukunnan painoarvo on noussut valittujen kansanedustajien määrässä mitattuna ja erityisesti Kotkan-Haminan seutukunnan laskenut. Vielä kausina 1999–2002 ja 2003–2006 Kotkan ja Haminan seudulta oli viisi kansanedustajaa, mutta kuluvalle kaudella vain yksi. Itä-Suomen vaalipiirissä merkittävin menettäjä on ollut Varkauden seutukunta, jossa Kotkan-Haminan tavoin oli 1990- ja 2000-luvun taitteessa vielä varsin kattava edustus neljällä paikalla. Viime vaalikausien aikana edustus on supistunut yhteen.

Kokonaan ilman edustusta tai maksimissaan yhteen paikkaan yhdellä kaudella viimeisen kolmen vaalikauden aikana ovat jääneet Loviisan, Vakka-Suomen, Luoteis-Pirkanmaan, Pieksämäen, Sisä-Savon, Koillis-Savon, Keski-Karjalan, Pielisen Karjalan, Suupohjan, Järviseedun, Joutsan, Keuruun, Äänekosken, Nivala-Haapajärven, Oulunkaaren, Torniolaakson ja Pohjois-Lapin seutukunnat eli 17 Manner-Suomen 66 seutukunnasta.

Kun noin joka neljännellä seutukunnalla ei ole ollut lainkaan kansanedustajaa tai vain yksi viimeisen kolmen kauden aikana, alueellinen edunvalvonta on näiden seutujen osalta vajavaista eduskunnassa. Vaikka kansanedustajat kokevat ehdokastutkimusten perusteella edustavansa koko Suomea ja koko kansaa (Sipinen & von Schoultz, 2020), myös alueellisen edustuksen ajatus on relevantti politiikoille. Kun ehdokkaiden äänistä suurin osa tulee heidän kotikunnastaan ja lähikunnista, on oletettavaa, että tämän seudun tarpeita otetaan mahdollisimman hyvin huomioon päätöksenteossa äänestäjien tyytyväisinä pitämiseksi. Koska seutukuntien koko vaihtelee voimakkaasti, noin 5 000 asukkaasta 430 000 asukkaaseen, edunvalvonta saa myös hyvin eri merkityksen eri seutukunnissa.

Edustuksen puuttumisella voi olla merkitystä alueen ihmisten uskolle siihen, että heidän äänensä tulee kuulluksi ja että heillä on merkitystä politiikassa. Onkin tähdellistä pohtia, missä määrin alueiden niin sanottu periferisaatio kulkee käsi kädessä poliittisen voimattomuuden kokemuksen kanssa. Periferisaatio muodostuu Leibertin ja Golinskin (2017) mukaan neljän eri mekanismin kautta: A) nuorten, korkeasti koulutettujen poismuutosta, B) tietopääoman ja infrastruktuurin erkaantumisesta harvoin keskittymiin (jota poliittiset ja taloudelliset eliitit päätöksillään vauhdittavat), C) riippuvuudesta suurempien kaupunkien palveluista ja D) diskursiivisesta marginalisoinnista, joka syntyy aluetta koskevien negatiivisten mieliku-

vien ja käsitysten luomisesta ja niiden pinttymisestä. Diemer kollegoineen (2022) on puolestaan puhunut Euroopan kontekstissa siitä, että heikommassa asemassa olevat alueet ovat niin sanotussa tulokannustinloukkuun verrattavassa aluekehitysloukussa. He määrittelevät aluekehitysloukun tilaksi, jossa alue ei kykene säilyttämään taloudellista dynaamisuuttaan tulotason, tuottavuuden ja työllisyyden osalta ja siten samalla suoriutuu heikommin kuin kansalliset ja eurooppalaiset verrokkinsa näillä samoilla mittareilla. Heidän mukaansa kehitysloukkualueilla on monesti takanaan hyvinvoiva ja nykyistä vauraampi menneisyys, josta ne ovat ajautuneet rakennemuutoksen seurauksena taloudelliseen luisuun, jonka suuntaa ei ole enää helppo kääntää, kun väestö on vähentynyt, perusinfrastruktuuria ja -palveluita on purettu ja elinkeinoelämä alueella on hyytynyt.

Nämä kuvailut sopivat hyvin moniin edellä mainittuihin alueisiin, jotka ovat olleet 1990-luvun alusta nykyhetkeen häviäjiä poliittisessa edustuksessa. Suurimpia häviäjiä tarkastellessa voidaan todeta, että Kotkan-Haminan, Varkauden, Porin ja Salon seutukuntien keskuskaupungeissa SDP:n kannatus on yhä varsin korkeaa valtakunnalliseen keskiarvoon verrattuna. Porin ja Salon kaupungeissa kannatus on laskenut 2000-luvun alkuun verrattuna, mutta Varkaudessa ja Kotkassa se on pysynyt suurin piirtein samalla tasolla. Samalla perussuomalaisen kannatus on kasvanut, ja Porin ja Salon kaupungeissa se on noussut 2010-luvulta alkaen jopa SDP:n ohi suurimmaksi puolueeksi. Monia poliittisen edustuksensa menettäneitä seutukuntia puolestaan luonnehtii, että niiden edustus on ollut yhden keskustalaisen kansanedustajan varassa. Keskustan kannatuksen heikentyminen ja edustajasukupolvien vaihtuminen on jättänyt Suomeen monia edustustyhjiöitä. Uudenmaan alueet (Espoo, Keski-Uusimaa ja Länsi-Uusimaa), jotka ovat sitä vastoin kasvattaneet kansanedustajamääriään, ovat puolestaan kokoomuksen vahvoja kannatusalueita.

Tulevissa vaaleissa ja tulevina vuosikymmeninä on mielenkiintoista nähdä, miten poliittisen edustuksen alueellinen kehitys etenee. Väestöennusteiden mukaan väestö keskittyy Suomessa yhä harvempiin seutukuntiin syntyvyyden luonteen, sisäisen muuttoliikkeen ja suuriin kaupunkeihin keskittyvän maahanmuuton vuoksi. Näiden trendien valossa on luontevaa olettaa, että vaalipiirikohtainen paikkajako muuttuu yhä epätasaisemmaksi. Lisäksi maakuntien sisällä väestö pakkautuu kohti maakuntakeskuksia. Äänestysprosentit ovat eriytyneet viime vuosikymmeninä yhä vahvemmin korkeasti koulutettujen ja hyvin toimeen tulevien vaalipiireihin, joissa äänestysinto on korkeampi, ja sosioekonomisesti heikommassa asemassa oleviin muuttotappiovaalipiireihin, joissa äänestysinto on vaimeampi. Kaikkinensa trendit antavat syyn olettaa, että edellä analysoidut erot alueiden poliittisessa edustuksessa repeävät tulevaisuudessa entisestään.

Lähteet

- Agnello, L., Fazio, G. & Sousa, R. M. (2016). National fiscal consolidations and regional inequality in Europe. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 9(1), 59–80. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsv033>
- Beatty, C. & Fothergill, S. (2016). *The uneven impact of welfare reform: The financial losses to places and people*. Sheffield Hallam University. <https://doi.org/10.21201/2016.604630>
- Bengtsson, Å. (2012). Väljarnas kandidatval: rörlighet och motiv. Teoksessa S. Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011* (s. 139–155). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-172-2>
- Bengtsson, Å. & Wass, H. (2010). Styles of Political Representation: What Do Voters Expect? *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 20(1), 55–81. <https://doi.org/10.1080/17457280903450724>
- Borg, S. (2018). *Kuntavaalitutkimus 2017*. Kunnallisan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2018/04/tutkimusjulkaisu_kuntavaalitutkimus-2017.pdf
- Borg, S. (2023). *Aluevaalitutkimus 2022*. Tutkimus Suomen ensimmäisistä aluevaaleista. Kunnallisan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/01/tutkimusjulkaisu_116_borg_aluevaalitutkimus_2022.pdf
- de Ruyter, A., Martin, R. & Tyler, P. (2021). Geographies of discontent: Sources, manifestations and consequences. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 14(3), 381–393. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsab025>
- Diemer, A., Iammarino, S., Rodríguez-Pose, A. & Storper, M. (2022). The Regional Development Trap in Europe. *Economic Geography*, 98(5), 487–509. <https://doi.org/10.1080/00130095.2022.2080655>
- Eduskunta (2024). *Miten löydän tiedon kansanedustajan kotikunnasta?* <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/miten-loydan-tiedon-kansanedustajan-kotikunnasta.aspx>
- Esaiasson, P. (2000). How Members of Parliament Define Their Task. Teoksessa P. Esaiasson & K. Heidar (toim.), *Beyond Westminster and Congress. The Nordic Experience* (s. 51–82). Ohio State University Press.
- Gordon, I. R. (2018). In what sense left behind by globalisation? Looking for a less reductionist geography of the populist surge in Europe. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 95–113. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx028>
- Grönlund, K. & Borg, S. (2021). *Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Versio 2.0 (2021-09-15). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3467>
- Grönlund, K. & Wass, H. (toim.). (2016). *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: eduskuntavaalitutkimus 2015*. Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>
- Kantola, A., Aaltonen, S., Haikkola, L., Junnilainen, L., Luhtakallio, E., Patana, P., Timonen, J. & Tuominen, P. (2022). *Kahdeksan kuplan Suomi: yhteiskunnan muutosten syvät tarinat*. Gaudeamus.

- Kestilä, L. & Martelin, T. (2019). Suomen väestörakenne ja sen kehitys. Teoksessa L. Kestilä & S. Karvonen (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2018* (s. 26–45). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-256-7>
- King, D. & Le Galès, P. (toim.). (2017). *Reconfiguring European states in crisis*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198793373.001.0001>
- Kurer, T. (2020). The Declining Middle: Occupational Change, Social Status, and the Populist Right. *Comparative Political Studies*, 53(10–11), 1798–1835. <https://doi.org/10.1177/0010414020912283>
- Kytö, H. & Kral-Leszczynska, M. (2013). *Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät – Tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista*. Kunnallissalan kehittämissektori. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2014/01/Kyt%C3%B6_Kral-Leszczynska.pdf
- Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 17.1.2014/7. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/7>
- Leibert, T. & Golinski, S. (2017). Peripheralisation: The Missing Link in Dealing with Demographic Change? *Comparative Population Studies*, 41(3–4), 255–284. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2017-02>
- MacLeod, G. & Jones, M. (2018). Explaining ‘Brexit capital’: Uneven development and the austerity state. *Space and Polity*, 22(2), 111–136. <https://doi.org/10.1080/13562576.2018.1535272>
- Martin, R., Martinelli, F. & Clifton, J. (2022). Rethinking spatial policy in an era of multiple crises. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 15(1), 3–21. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsab037>
- Mattila, M., Lahtinen, H., Rapeli L. & Wass, H. (2016). Terveys ja poliittinen kiinnittyminen. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 415–434). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>
- Moisio, S. (2012). *Valtio, alue, politiikka: Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään*. Vastapaino.
- Nieminen, J., Ahtinen, S.-M. & Henriksson, A. (toim.). (2021). *Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2021*. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-701-4>
- Rapeli, L. & Koskimaa, V. (2020). Kansalaisten kiinnittyminen politiikkaan. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 420–438). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don’t matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- Rodríguez-Pose, A., Dijkstra, L. & Poelman, H. (2024). The Geography of EU Discontent and the Regional Development Trap. *Economic Geography*, 100(3), 213–245. <https://doi.org/10.1080/00130095.2024.2337657>
- Rodrik, D. (2018). Populism and the economics of globalization. *Journal of International Business Policy*, 1(1–2), 12–33. <https://doi.org/10.1057/s42214-018-0001-4>

- Saari, J. (2020). *Samassa veneessä: hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa*. Docendo.
- Sipinen, J. & Koskimaa, V. (2020). Ehdokkaiden taustaominaisuuksien merkitys ehdokasasettelussa. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 26–58). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- Sipinen, J. & von Schoultz, Å. (2020). Ehdokkaiden edustuskäsitykset. Teoksessa E. Kestilä-Kekkonen & Å. von Schoultz (toim.), *Ehdokkaat vaalikentillä: Eduskuntavaalit 2019* (s. 147–160). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-890-5>
- von Schoultz, Å., Järvi, T. & Mattila, M. (2020). Edustuksellisuuden henkilökohtainen ulottuvuus – puoluejohtajat ja ehdokkaat. Teoksessa S. Borg, E. Kestilä-Kekkonen & H. Wass (toim.), *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019* (s. 169–195). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-838-7>
- Tilastokeskus (2023). *Eduskuntavaalit 2023, tarkastuslaskennan tulos*. <https://stat.fi/julkaisu/cl8lkinf9pwt3ocvz5uvtgprk>
- Tilastokeskus (2024a). *Seutukunnat 2024*. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/seutukunta/>
- Tilastokeskus (2024b). *Väestön koulutusrakenne*. <https://stat.fi/tilasto/vkour>
- Tilastokeskus (2024c). *Työvoimatutkimus*. <https://stat.fi/tilasto/tyti>
- Westinen, J. & Borg, S. (2016). Itä-Suomen vaalipiiri uudistuksen vaikutukset. Teoksessa K. Grönlund & H. Wass (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 200–223). Oikeusministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-517-1>

Liitteet

Liite 1: Kunnat, jotka muodostavat analyyseissä käytetyt alueet ja seutukunnat.

Kaupungit ja alueet:

Helsinki

Espoo

Vantaa

Itä-Uusimaa: Porvoo, Sipoo, Pukkila, Askola, Myrskylä, Loviisa, Lapinjärvi

Keski-Uusimaa: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Nurmijärvi, Tuusula, Mäntsälä, Pornainen

Länsi-Uusimaa: Lohja, Kirkkonummi, Raasepori, Vihti, Hanko, Karkkila, Kauniainen, Siuntio, Inkoo

Seutukunnat:

Turun seutukunta: Turku, Kaarina, Raisio, Naantali, Lieto, Paimio, Masku, Mynämäki, Rusko, Nousiainen, Sauvo

Turunmaan seutukunta: Parainen, Kemiönsaari

Salon seutukunta: Salo, Somero

Vakka-Suomen seutukunta: Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki, Vehmaa

Loimaan seutukunta: Loimaa, Aura, Koski TL, Marttila, Oripää, Pöytyä

Porin seutukunta: Pori, Ulvila, Huittinen, Kokemäki, Harjavalta, Nakkila, Merikarvia, Pomarkku

Rauman seutukunta: Rauma, Eura, Eurajoki, Säkylä

Pohjois-Satakunnan seutukunta: Jämijärvi, Siikainen, Karvia, Kankaanpää

Lahden seutukunta: Lahti, Hollola, Heinola, Orimattila, Asikkala, Iitti, Kärkölä, Sysmä, Padasjoki, Hartola

Hämeenlinnan seutukunta: Hämeenlinna, Janakkala, Hattula

Riihimäen seutukunta: Riihimäki, Loppi, Hausjärvi

Forssan seutukunta: Forssa, Tammela, Jokioinen, Ypäjä, Humppila

Tampereen seutukunta: Tampere, Nokia, Ylöjärvi, Kangasala, Lempäälä, Pirkkala, Hämeenkyrö, Orivesi, Pälkäne, Vesilahti, Kuhmoinen

Etelä-Pirkanmaan seutukunta: Valkeakoski, Akaa, Urjala

Lounais-Pirkanmaan seutukunta: Sastamala, Punkalaidun

Luoteis-Pirkanmaan seutukunta: Ikaalinen, Kihniö, Parkano

Ylä-Pirkanmaan seutukunta: Virrat, Mänttä-Vilppula, Ruovesi, Juupajoki

Lappeenrannan seutukunta: Lappeenranta, Taipalsaari, Savitaipale, Lemi, Luumäki

Kouvola seutukunta: Kouvola

Kotkan-Haminan seutukunta: Kotka, Hamina, Miehikkälä, Virolahti, Pyhtää

Imatran seutukunta: Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti

Mikkelin seutukunta: Mikkelä, Mäntyharu, Kangasniemi, Hirvensalmi, Pertunmaa, Puumala

Savonlinnan seutukunta: Savonlinna, Sulkava, Rantasalmi, Enonkoski

Pieksämäen seutukunta: Pieksämäki, Juva

Kuopion seutukunta: Kuopio, Siilinjärvi

Varkauden seutukunta: Varkaus, Joroinen, Leppävirta

Sisä-Savon seutukunta: Rautalamppi, Suonenjoki, Tervo, Vesanto

Ylä-Savon seutukunta: Iisalmi, Lapinlahti, Kiuruvesi, Sonkajärvi, Keitele, Pielavesi, Vieremä

Koillis-Savon seutukunta: Kaavi, Rautavaara, Tuusniemi

Joensuun seutukunta: Joensuu, Kontiolahti, Liperi, Ilomantsi, Juuka, Polvijärvi, Outokumpu, Heinävesi

Keski-Karjalan seutukunta: Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi

Pielisen Karjalan seutukunta: Lieksa, Nurmes

Seinäjoen seutukunta: Seinäjoki, Ilmajoki, Kauhava, Lapua, Kurikka, Isokyrö

Suupohjan seutukunta: Kauhajoki, Teuva, Karijoki, Isojoki

Kuusiokuntien seutukunta: Alavus, Ähtäri, Kuortane

Järviseudun seutukunta: Alajärvi, Vimpeli, Soini, Lappajärvi, Evijärvi

Vaasan seutukunta: Vaasa, Korsnäs, Mustasaari, Vöyri, Maalahti, Laihia

Suupohjan rannikkoseutu (Sydösterbotten): Närpiö, Kristiinankaupunki, Kaskinen

Pietarsaaren seutukunta: Pietarsaari, Pedersören kunta, Uusikaarlepyy, Luoto, Kruunupyy

Kokkolan seutukunta: Kokkola, Kannus

Kaustisen seutukunta: Kaustinen, Halsua, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Veteli

Jyväskylän seutukunta: Jyväskylä, Laukaa, Muurame, Hankasalmi, Uurainen, Petäjävesi, Toivakka

Joutsan seutukunta: Joutsa, Luhanka

Jämsän seutukunta: Jämsä

Keuruun seutukunta: Keuruu, Multia

Äänekosken seutukunta: Äänekoski, Konnevesi

Saarijärven-Viitasaaren seutukunta: Saarijärvi, Viitasaari, Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Pihtipudas

Oulun seutukunta: Oulu, Kempele, Muhos, Liminka, Tyrnävä, Lumijoki, Hailuoto

Raahen seutukunta: Raahen, Pyhäjoki, Siikajoki

Ylivieskan seutukunta: Ylivieska, Alavieska, Kalajoki, Oulainen, Merijärvi, Sievi

Nivala-Haapajärven seutukunta: Nivala, Haapajärvi, Kärsämäki, Pyhäjärvi, Reisjärvi

Haapaveden-Siikalatvan seutukunta: Haapavesi, Siikalatva, Pyhäntä

Oulunkaaren seutukunta: Pudasjärvi, Ii, Utajärvi, Vaala

Koillismaan seutukunta: Kuusamo, Taivalkoski

Kajaanin seutukunta: Kajaani, Paltamo, Sotkamo, Ristijärvi

Kehys-Kainuun seutukunta: Kuhmo, Suomussalmi, Hyrynsalmi, Puolanka

Rovaniemen seutukunta: Rovaniemi, Ranua

Kemi-Tornion seutukunta: Kemi, Tornio, Keminmaa, Simo, Tervola

Torniolaakson seutukunta: Ylitornio, Pello

Itä-Lapin seutukunta: Kemijärvi, Posio, Savukoski, Pelkosenniemi, Salla

Tunturi-Lapin seutukunta: Kittilä, Muonio, Enontekiö, Kolari

Pohjois-Lapin seutukunta: Inari, Sodankylä, Utsjoki

Tampere University Press
Kalevantie 5 (PL 617)
33014 Tampereen yliopisto
FINLAND

email: tup@tuni.fi
<https://edition.fi/tup>
<https://isni.org/isni/0000000507168743>

Eduskuntavaaliehdokkuuteen ja -kampanjointiin liittyvät toimintaympäristöt ovat alati liikkeessä. Viime vuosina yhteiskunnallinen keskustelu ja ehdokaskampanjat ovat siirtyneet enenevässä määrin verkkoon, mikä on osaltaan johtanut poliittisen keskustelun polarisoitumiseen. Omien kannattajaryhmien tavoittaminen on sosiaalisessa mediassa helppoa, mutta samalla verkossa tapahtuva kampanjointi lisää ehdokkasiin kohdistuvaa häirintää asettaen uusia haasteita ehdokkuudelle ja kampanjoinnille.

Tie Arkadianmäelle tarjoaa empiiriseen aineistoon pohjautuvan kokonaiskuvan suomalaisen ehdokasdemokratian tilasta hetkellä, jolloin poliittinen osallistuminen ja kampanjointi ovat kokeneet historiallisen suuria muutoksia. Teoksen luvuissa tarkastellaan muun muassa eduskuntavaaliehdokaiden arvoja ja asenteita, verkostoiltaan saamaa tukea, kampanjoiden rahoitusta, kampanjaviestintää sekä poliittisen edustuksen alueellista eriytymistä.

ISBN 978-952-359-077-9

TAMPERE
UNIVERSITY
PRESS

